

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

65 metai
2022 m. kovo 4 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

564-oji Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto plenarinė sesija per *Interactio* , 2021 10 20–2021 10 21

2022/C 105/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl plataus užmojo tvarių ir socialinių tikslų derinimo su labai mažoms įmonėms ir MVĮ palankia aplinka (nuomonė savo iniciatyva)	1
2022/C 105/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl reklamos šiuolaikiniam ir atsakingam vartojimui (nuomonė savo iniciatyva)	6
2022/C 105/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES fiskalinės sistemos pertvarkymo siekiant tvaraus ekonomikos atsigavimo ir teisingos pertvarkos (nuomonė savo iniciatyva)	11
2022/C 105/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Europos stiklo pramonė kryžkelėje: pereinant prie žalesnės, energiją efektyviai vartojančios pramonės, taip stiprinant konkurencingumą ir išsaugant kokybiškas darbo vietas“ (nuomonė savo iniciatyva)	18
2022/C 105/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl dokumento „ES judumo strategija ir ES pramonės vertės grandinės. Automobilių ekosistemų metodas“ (nuomonė savo iniciatyva)	26
2022/C 105/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl 5G ryšio ekosistemos poveikio visuomenei ir aplinkai (nuomonė savo iniciatyva)	34
2022/C 105/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Naujos kartos prekyba ir darnus vystymasis. 15 punktų veiksmų plano peržiūra“ (nuomonė savo iniciatyva)	40
2022/C 105/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Holistinės tvarios kaimo ir miesto plėtros strategijos kūrimas“ (nuomonė savo iniciatyva)	49

2022/C 105/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Strateginis savarankiškumas ir aprūpinimas maistu ir tvarumas“ (nuomonė savo iniciatyva)	56
---------------	---	----

III Parengiamieji aktai

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

564-oji Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto plenarinė sesija per *Interactio* , 2021 10 20–2021 10 21

2022/C 105/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Naujosios 2020 m. pramonės strategijos atnaujinimas. Bendrosios rinkos stiprinimas siekiant Europos ekonomikos atsigavimo“ (COM(2021) 350 <i>final</i>)	63
2022/C 105/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl pasaulinio požiūrio į mokslinius tyrimus ir inovacijas „Europos tarptautinio bendradarbiavimo kintančiame pasaulyje strategija“ (COM(2021) 252 <i>final</i>)	77
2022/C 105/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl Europos skaitmeninės tapatybės sistemos nustatymo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 910/2014 (COM(2021) 281 <i>final</i> – 2021/0136 (COD))	81
2022/C 105/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl vidaus rinką iškraipiančių užsienio subsidijų (COM(2021) 223 <i>final</i> – 2021/0114 (COD))	87
2022/C 105/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl vartojimo kreditų (COM(2021) 347 <i>final</i> – 2021/0171 (COD))	92
2022/C 105/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendros gaminių saugos, kuriuo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1025/2012 bei panaikinamos Tarybos direktyva 87/357/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/95/EB (COM(2021) 346 <i>final</i> – 2021/0170 (COD))	99
2022/C 105/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo laikinai sustabdomas autonominių Bendrojo muitų tarifo muitų taikymas tam tikriems į Kanarų salas importuojamiems pramonės produktams (COM(2021) 392 <i>final</i> – 2021/0209 (CNS))	105
2022/C 105/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Sklandžiai veikiančios ir atsparios Šengeno erdvės strategija“ (COM(2021) 277 <i>final</i>) ir Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl vertinimo ir stebėsenos, kaip taikoma Šengeno <i>acquis</i> , mechanizmo sukūrimo ir veikimo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1053/2013 (COM(2021) 278 <i>final</i> – 2021/0140 (CNS))	108
2022/C 105/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2021–2027 m. ES darbuotojų saugos ir sveikatos strateginė programa. Darbuotojų sauga ir sveikata kintančiame darbo pasaulyje“ (COM(2021) 323 <i>final</i>)	114
2022/C 105/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos rekomendacijos dėl mišriojo mokymosi siekiant kokybiško ir įtraukaus pradinio ir vidurinio ugdymo (COM(2021) 455 <i>final</i>)	128

2022/C 105/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl vienodų sąlygų darniajam oro transportui užtikrinimo (COM(2021) 561 final – 2021/0205 (COD))	134
2022/C 105/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo dėl Sąjungoje įsisteigusių orlaivių naudotojų informavimo apie kompensavimą pagal pasaulinę rinkos priemonę iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB (COM(2021) 567 final – 2021/0204 (COD))	140
2022/C 105/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kuriame sveiką planetą visiems. ES veiksmų planas „Siekiant nulinės oro, vandens ir dirvožemio taršos““ (COM/2021/400 final)	143
2022/C 105/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl pavojingų krovinių vežimo keliais vienodų tikrinimo procedūrų (COM(2021) 483 final – 2021/0275 (COD))	148
2022/C 105/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl valdymo įmonėms, investicinėms bendrovėms ir asmenims, konsultuojantiems kolektyvinio investavimo į perleidžiamuosius vertybinius popierius subjektų (KIPVPS) ir ne KIPVPS investicinių vienetų klausimais arba šiuos vienetus parduodantiems, taikomos pereinamojo laikotarpio priemonės pratęsimo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1286/2014 (COM(2021) 397 final – 2021/0215 (COD))	149
2022/C 105/25	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl kolektyvinio investavimo į perleidžiamuosius vertybinius popierius subjektų (KIPVPS) valdymo įmonių naudojimosi pagrindinės informacijos dokumentais iš dalies keičiama Direktyva 2009/65/EB (COM(2021) 399 final – 2021/0219 (COD))	150
2022/C 105/26	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos išsaugojimo ir valdymo priemonės australiniams tunams išsaugoti (COM(2021) 424 final – 2021/0242 (COD))	151
2022/C 105/27	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „2021 m. metinė tvaraus augimo strategija“ (COM(2020) 575 final) (papildomoji nuomonė)	152
2022/C 105/28	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Rekomendacija dėl Tarybos rekomendacijos dėl euro zonos ekonominės politikos (COM(2020) 746 final) (papildoma nuomonė)	158

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

564-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA PER
INTERACTIO, 2021 10 20–2021 10 21

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl plataus užmojo tvarių ir socialinių
tikslų derinimo su labai mažoms įmonėms ir MVĮ palankia aplinka**

(nuomonė savo iniciatyva)

(2022/C 105/01)

Pranešėjas **Bruno CHOIX**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 3 25
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakinga komisija	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 30
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	227 / 0 / 9

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. 99,8 % Europos įmonių yra labai mažos, mažosios ir vidutinės įmonės, jose dirba 82,4 mln. žmonių. Šios įmonės yra būtinos siekiant ES ekonomikos atgaivinimo ir socialinių ir aplinkos apsaugos tikslų. Svarbiausi jų ypatumai – mažas darbuotojų skaičius ir artumas – joms padeda natūraliai prisimti atsakomybę įgyvendinant šiuos tikslus ir pasiekti gerų rezultatų, net ir krizės metu.

1.2. Todėl labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms reikia prie jų ypatumų pritaikytos reglamentavimo aplinkos. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) ragina veiksmingai įgyvendinti „Small Business Act“, principą „visų pirma galvokime apie mažuosius“ ir MVĮ strategiją. Administracinė našta, visų pirma susijusi su skaidrumu ir ataskaitų teikimu, turi būti griežtai ribojama, nes kiekvienas įpareigojimas yra susijęs su išlaidomis.

1.3. EESRK pritaria geresnio reglamentavimo veiksams ir rekomenduoja sistemingai įtraukti socialinius partnerius, profesines asociacijas ir atstovaujamas organizacijas į visus teisėkūros etapus (rengiant viešas konsultacijas, atliekant poveikio vertinimus, teikiant pakeitimus). Komitetas ragina Komisiją tinkamai atsižvelgti į poveikio vertinimų rezultatus. Principas „kiek plius, tiek minus“ turi būti taikomas greitai, veiksmingai ir subalansuotai, kad būtų parengti plataus užmojo aplinkos ir socialiniai teisės aktai. Galiausiai EESRK siūlo stiprinti MVĮ atstovų tinklo (angl. *SME Envoys*) koordinavimą nacionaliniu ir Europos lygmeniu.

1.4. EESRK ragina Europos institucijas sistemingai ieškoti alternatyvių sprendimų skaidrumo ir ataskaitų teikimo reikalavimams, kai dėl jų patiriama pernelyg didelė našta.

1.5. Nacionalinės ir regioninės socialinio dialogo iniciatyvos labai mažų įmonių, amatų ir laisvųjų profesijų sektoriuose stiprina atsakomybę už socialinius klausimus, įmonių vadovų ir darbuotojų dialogą, taip pat konfliktų prevenciją, todėl jos turėtų būti remiamos.

1.6. EESRK pabrėžia, kad reikia geriau išnaudoti šakų ir profesinių asociacijų ir atstovaujamybės organizacijų potencialą socialinių, aplinkosaugos ir valdymo inovacijų sklaidos ir pagalbos labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms srityse. Komitetas rekomenduoja Komisijai ir valstybėms narėms remtis minėtų struktūrų patirtimi ir tinklais, o ne kurti naujas apsunkinančias ir privalomas priemones.

1.7. EESRK norėtų, kad verslininkams, įsteigusiems arba perėmusiems verslą, būtų užtikrinta galimybė mokytis visą gyvenimą, kad jie galėtų įgyti įgūdžių, reikalingų patikimam verslo valdymui, socialinio dialogo integravimui ir ekologiškai pertvarkai.

2. Bendrosios aplinkybės ir pastabos

2.1. Labai mažos, mažosios ir vidutinės įmonės yra Europos ekonomikos pagrindas ir veikdamos visoje ES teritorijoje jos atlieka labai svarbų vaidmenį remiant vietos bendruomenes, kurios susiduria su ekonominiais sunkumais, ir didinant visos sistemos atsparumą.

2.2. Ekonomikos atsigavimas yra vienintelis būdas užkirsti kelią gyventojų skaičiaus mažėjimui, nes jis padeda išlaikyti užimtumo lygį ir paskirstyti turtą, juo labiau, kad Europoje jis grindžiamas tvarumo tikslais.

2.3. Labai mažos, mažosios ir vidutinės įmonės yra sutelkusios savo pastangas į perėjimą prie ekologiškos ir skaitmeninės ekonomikos. Žiedinė ekonomika, tvarus vystymasis ir socialinis dialogas yra labai mažų įmonių, amatų ir laisvųjų profesijų pagrindiniai veiklos principai. EESRK ragina Europos institucijas pasitikėti šių įmonių gebėjimais vystytis ir remti jų esminį vaidmenį dvejopo perėjimo procese (teikti tikslinį finansavimą, techninę ir programavimo pagalbą bei vykdyti joms pritaikytą politiką), o ne stabdyti jų augimą.

2.4. EESRK pažymi, kad daug įmonių ir valdžios institucijų diegia naujoves siekdamas padėti labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms integruoti žiedinę ekonomiką į savo verslo modelį (pvz., atliekų ir neparduotų prekių šalinimas arba taisyms, pakartotinio naudojimo ir perdirbimo skatinimas) atsižvelgiant į ES tikslus.

2.5. Nors 2008 m. buvo priimtas „Small Business Act“, per pastaruosius tryliką metų paaiškėjo, kad teisės aktų leidėjai, užuot priėmę teisės aktus, kuriuose atsižvelgiama į labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių administracinius ir finansinius pajėgumus, dažniausiai nustato visoms įmonėms skirtas taisykles ir po to jas pritaiko mažesnėms, taip užkraudami joms naują našą ir darydami neigiamą poveikį jų konkurencingumui, inovacijų diegimo ir darbo vietų kūrimo pajėgumams. Vis dar nepakankamai atsižvelgiama į MVĮ tyrimų rezultatus. Priimti vis daugiau skaidrumo ir informacijos atskleidimo priemonių yra žalinga praktika. Pavyzdžiui, Bendrajame duomenų apsaugos reglamente (BDAR) ⁽¹⁾ nustatytos neaiškios procedūros, pagal kurias labai mažos, mažosios ir vidutinės įmonės įpareigojamos vadovautis gairėmis arba samdyti išorės ekspertus, o tai lemia išlaidas. Mašinų reglamente nustatyti panašūs įpareigojimai, kuriais reikalaujama, kad vertinimo procedūras sertifikuotų išorės subjektai. Pinigų plovimo direktyvoje ⁽²⁾ nustatytas įpareigojimas visoms įmonėms informuoti apie tikruosius savininkus: daugelyje valstybių narių tai yra mokama procedūra.

2.6. Reglamentavimo patikros valdybos 2020 m. ataskaitoje nurodyta, kad nepakankamai įvertintas pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų poveikis MVĮ.

2.7. EESRK teigiamai įvertino 2020 m. Komisijos paskelbtą MVĮ strategiją. Komitetas pritaria Parlamento rezoliucijai ⁽³⁾, kurioje pabrėžiama, kad turi būti nustatytos tinkamos administracinės, reguliavimo ir techninės sąlygos siekiant padėti labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms pagerinti veiklos rezultatus, ypač aplinkosaugos srityje, ir kad pernelyg didelė administracinė ir reguliavimo našta trukdo jų augimui.

⁽¹⁾ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016 5 4, p. 1).

⁽²⁾ 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/843, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos ir iš dalies keičiamos direktyvos 2009/138/EB ir 2013/36/ES (OL L 156, 2018 6 19, p. 43).

⁽³⁾ 2020 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl naujos Europos mažosioms ir vidutinėms įmonėms skirtos strategijos (2020/2131(INI)).

2.8. EESRK palankiai įvertino komunikatą dėl geresnio reglamentavimo, kuriame pabrėžiama, kad geresnis reglamentavimas yra tvaraus vystymosi pagrindas. Vystymasis negali būti grindžiamas tik ekonomikos augimu, jam būtina tinkama ekonominių, tvarių ir socialinių sprendimų pusiausvyra.

2.9. Nepaisant to, įvairūs pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų ir diskusijos verčia manyti, kad norima nustatyti naujus ataskaitų teikimo reikalavimus labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms (dėl įmonių informacijos apie tvarumą⁽⁴⁾, užmokesčio skaidrumo⁽⁵⁾, išsamaus patikrinimo). Šie įpareigojimai gali daryti tiesioginį ar netiesioginį poveikį labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms dėl didelių vertės grandinės įmonių reikalavimų ir pareikalauti išlaidų, nes jos neturi žmogiškųjų ir finansinių išteklių šiems reikalavimams įvykdyti, todėl kyla pavojus jų veiklai, verslo modeliui, taigi ir jų išlikimui, ypač krizės metu.

2.10. Tačiau labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms ir be jokių skaidrumo reikalavimų pavyksta pasiekti daug žadančių rezultatų arba netgi geresnių už nacionalinius vidurkius. Siekiant patenkinti ne tik verslininkų, bet ir daugelio jų darbuotojų poreikius, EESRK ragina rengti teisės aktus 21 mln. labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių, o ne likusiems 0,2 % didesnių įmonių, ir vėliau mažesnių įmonių reikalauti taikyti juose nustatytus principus. Be to, EESRK norėtų, kad būtų sistemingai siūlomos alternatyvios priemonės ataskaitų teikimo reikalavimams.

3. Ataskaitų teikimo priemonių sąnaudos ir nauda

3.1. Komisijos sąnaudų ir administracinės naštos apskaičiavimui dažnai trūksta skaidrumo ir dėl to nukenčia labai mažos, mažosios ir vidutinės įmonės. Padėtį dar labiau apsunkina netiesioginis vertės grandinės įsipareigojimų poveikis, kurį Komisijai sunku įvertinti kiekybiškai. Kaip teigiama komunikate dėl geresnio reglamentavimo, retai atliekami Parlamento ir Tarybos pateiktų pakeitimų poveikio vertinimai ir poveikio MVĮ tyrimai. Galiausiai, priemonės perkėlus į nacionalinę teisę, kartais atsiranda papildomų sąnaudų.

3.2. Kad įvykdytų šias didėjančias prievoles, įmonių vadovai neturi kito pasirinkimo, kaip ieškoti sprendimų patys ir tam eikvoti savo tiesioginiam darbui skirtą laiką arba kreiptis į išorės ekspertus. Abiem atvejais daromas poveikis įmonės veiklai ir patiriamos papildomos išlaidos. Labai mažose įmonėse šios išlaidos yra proporcingai didesnės, palyginti su didelėmis įmonėmis. Be to, EESRK įspėja, kad daugėja ataskaitų teikimo priemonių, kurios, nors kiekviena jų atskirai gali atrodyti labai nereikšminga, turi didelį bendrą poveikį.

3.3. Tuo tarpu tose srityse, kuriose netaikomi ataskaitų teikimo reikalavimai, pasiekama labai gerų rezultatų: daug įmonių, kurias palaiko jų profesinės asociacijos ir atstovaujamosios organizacijos, investuoja į žiedinę ekonomiką, nes mato, kad tai naudinga jų vystymuisi ir geram vardui⁽⁶⁾; dėl mažo darbuotojų skaičiaus labai mažose, mažosiose ir vidutinėse įmonėse lengviau palaikyti darbdavių ir darbuotojų dialogą, todėl jose moterų ir vyrų darbo užmokesčio atotrūkis yra mažesnis, palyginti su atotrūkiu nacionaliniu lygmeniu⁽⁷⁾ ir pan. Šalyse, kuriose nustatytos kai kurių socialinių teisės aktų taikymo MVĮ ribos, pateikiama mažai skundų, o tai rodo, kad šios įmonės gali būti pavyzdinės ir be naštą apsunkinančių priemonių. Atsižvelgiant į EESRK nuomones⁽⁸⁾, reikėtų spręsti MVĮ apibrėžties klausimą.

3.4. Labai mažos, mažosios ir vidutinės įmonės, įskaitant socialinės ekonomikos įmonės, visapusiškai dalyvauja žiedinėje ekonomikoje, nes jos teikia vietos paslaugas, kuriomis stiprinami socialiniai ryšiai, kuriamos neperkeliamos darbo vietos ir stiprinama gerovė tose teritorijose, kuriose nėra pramonės ir tam tikrų viešųjų paslaugų, ir siūlomos verslo ir užimtumo galimybės pažeidžiamoms socialinėms grupėms. Daugiau kaip pusė pakaitinio mokymosi programų dalyvių mokomi labai mažose, mažosiose ir vidutinėse įmonėse, todėl šios įmonės gali aktyviai prisidėti prie jaunimo užimtumo. Jų verslo modelis ir tai, kad jose dirba nedidelis skaičius darbuotojų yra palankūs veiksniai diegti žmogaus kontroliuojamą dirbtinį intelektą, sutelkti dėmesį į kokybiškas sąlygas darbo vietoje ir dalyvaujimąjį valdymą.

3.5. Ataskaitų teikimo priemonių taikymas dažnai laikomas nepagrįsta našta, darančia neigiamą poveikį šių įmonių veiklai, jų nesilaikymas gali tapti kliūtimi dalyvauti viešuosiuose pirkimuose ar gauti finansavimą, nors nepadeda pasiekti didelės pažangos įgyvendinant politiką, kurią jos dažnai pradėjo vykdyti pačios. Didėjantis reikalavimų skaičius skatina nepasitenkinimą Europa, kuri laikoma pernelyg biurokratiška ir atitrūkusi nuo tikrovės.

3.6. Be to, EESRK mano, kad socialiniai ir aplinkos apsaugos tikslai bus pasiekti tik šalinant disbalanso priežastis, o ne nustatant vis daugiau apsunkinančių reikalavimų.

(4) Pasiūlymas dėl Direktyvos dėl įmonių informacijos apie tvarumą teikimo (2021/0104(COD)).

(5) Pasiūlymas dėl direktyvos, kuria siekiama stiprinti vienodo užmokesčio už vienodą arba vienodos vertės darbą mokėjimo vyrams ir moterims principo taikymą įgyvendinant darbo užmokesčio skaidrumo ir vykdymo užtikrinimo mechanizmus [2021/0050(COD)].

(6) Mažos Nyderlandų įmonės, kuri įdiegė žiedinės ekonomikos priemones netaikant skaidrumo prievolės, pavyzdys: <https://www.deb.nl/ondernemersverhalen/slagerij-van-koppen-dacht-na-over-duurzaamheid/>.

(7) *Les entreprises de proximité au féminin* (2019 kovo mėn.) https://u2p-france.fr/sites/default/files/etude_les_entreprises_de_proximite_au_feminin.pdf.

(8) OL C 345, 2017 10 13, p. 15 ir OL C 81, 2018 3 2, p. 1.

3.7. Siekiant MVĮ palankios aplinkos, ypatingą dėmesį reikia skirti demografiniams pokyčiams, dėl kurių labai mažėja kvalifikuotų darbuotojų pasiūla, o kartu ir MVĮ našumas. Pirmenybė turi būti teikiama profesiniam rengimui ir mokymui, pameistrystei ir įgūdžių, įskaitant žaliųjų ir skaitmeninių, ugdymui.

4. Geresnis reglamentavimas

4.1. Geresniam reglamentavimui reikalinga tinkama ekonominių, tvarių ir socialinių sprendimų pusiausvyra. EESRK rekomenduoja Komisijai vertinant teisės akto poveikį labiau remtis Europos, nacionaliniais, regioniniais ir vietos lygmens socialiniais partneriais, profesinėmis asociacijomis ir atstovaujamosiomis organizacijomis.

4.2. Kiekviena skaidrumo priemonė turi savo kainą. EESRK primena Komisijai, kad ji turi laikytis savo išsipareigojimų įgyvendinti „Small Business Act“ ir principą „visų pirma galvokime apie mažuosius“. Atsižvelgdamas į komunikatą dėl geresnio reglamentavimo, EESRK ragina kiek įmanoma labiau sumažinti bet kokią naują administracinę naštą.

4.3. EESRK prašo Komisijos rengiant konsultacijas tartis su EESRK, kad būtų galima tiksliau atsižvelgti į konkrečius MVĮ ypatumus keliant nešališkus ir visoms verslo formoms pritaikytus klausimus. Komitetas pabrėžia, kad, siekiant kuo didesnės naudos, pirmenybę reikia teikti trumpoms, visomis ES kalbomis rengiamoms konsultacijoms.

4.4. EESRK ragina Komisiją stiprinti MVĮ atstovų tinklą (angl. *SME Envoys*) ir koordinavimą nacionaliniu lygmeniu ir keičiantis informacija su Komisija.

4.5. EESRK atkreipia dėmesį į Komisijos išsipareigojimą taikyti principą „kiek plus, tiek minus“. Kartu su socialiniais partneriais reikėtų apsvarstyti galimybę sumažinti administracinę naštą, kad ji būtų palengvinta nepakenkiant strateginiams tikslams ir nemažinant aukštų ES ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos standartų. Šiuo tikslu EESRK ragina Komisiją teikti veiklos ir metodinius duomenis, kad būtų galima nustatyti nereikalingą naštą. Minėto principo įgyvendinimo terminas neatrodo suderintas su Komisijos darbo programa, kurioje numatyta per ateinančius mėnesius paskelbti keletą svarbių teisės aktų. EESRK ragina Komisiją skubiai nustatyti, kokią administracinę naštą būtų galima pašalinta. Be to, EESRK ragina Komisiją po kiekvieno naštos atšaukimo stebėti, ar ji taip pat sumažinama nacionaliniuose teisės aktuose, kad būtų užtikrintas principo veiksmingumas ir vienodas požiūris.

4.6. EESRK ragina atlikti tinkamą visų naujų pasiūlymų, ypač numatančių tiesiogines ar netiesiogines skaidrumo ir ataskaitų teikimo priemones, poveikio vertinimą. Poveikio MVĮ tyrimą turi atlikti visos institucijos. Jame turi būti pateikta ekonominė ir teisinė analizė, o jos šaltiniai turi būti skelbiami. Vertinimas turi būti atliekamas parengus naują kiekvieno teisės akto redakciją, pasiūlymo teikimo etapu ir svarstymų metu. EESRK rekomenduoja atliekant kiekvieną poveikio vertinimą konsultuotis su socialiniais partneriais, visų pirma su darbdavių organizacijomis, kad būtų galima atsižvelgti į jų pastabas analizuojant labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms taikomas nuostatas. Komisija turi deramai atsižvelgti į poveikio vertinimų rezultatus, kad nustatytų tinkamiausią politikos sprendimą. Atsižvelgdamas į komunikatą dėl geresnio reglamentavimo pateiktus pasiūlymus, EESRK ragina Europos Parlamento narius ir Tarybą dokumentais pagrįsti jų pateiktų pakeitimų poveikį labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms.

4.7. Iš Reglamentavimo patikros valdybos ataskaitos matyti, kad labai sumažėjo pasiūlymų, į kuriuos įtrauktos MVĮ skirtos nuostatos (nuo 22 % 2017–2019 m. iki 15 % 2020 m.). Jei bus priimtos skaidrumo priemonės, EESRK ragina institucijas nustatyti ribas, kad būtų sumažinta labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms tenkanti našta. EESRK ragina skubiau kurti bendruosius skaitmeninius vartus, numatytus 2023 m.

5. Alternatyvūs informacijos atskleidimo būdai

5.1. Siekiant išvengti bendrų priemonių, kurios gali būti laikomos baudžiamosiomis, EESRK ragina Komisiją į kiekvieną pasiūlymą įtraukti labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms taikomų ataskaitų teikimo prievolių alternatyvas.

5.2. Daugelyje valstybių narių veikia specialios patariamiosios organizacijos, kuriose socialiniai partneriai gali aptarti socialines ir ekonomines priemones ir jų praktinį taikymą. Daug nacionalinių MVĮ organizacijų yra atstovaujamosios. EESRK rekomenduoja Komisijai labiau remtis Europos, nacionalinėmis regioninėmis ir vietos lygmens struktūromis: MVĮ asociacijomis, socialiniais partneriais, profesinėmis asociacijomis ir atstovaujamosiomis organizacijomis. Jų patirtis, kompetencija ir aktyvus tinklas suteikia jiems geriausias galimybes remti ir skatinti labai mažas, mažąsias ir vidutines įmones ir kurti priemones, atitinkančias socialinius ir aplinkos apsaugos tikslus. Todėl svarbu suteikti jiems finansinių ir žmogiškųjų išteklių paramos veiksams plėtoti.

5.3. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Komisija parengė keletą priemonių, kurios galėtų būti naudingos labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms, tačiau jos nepasiekia tikslinės auditorijos. EESRK rekomenduoja aktyviau įtraukti MVĮ atstovų tinklą (angl. *SME Envoys Network*) siekiant šias priemones pritaikyti labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių poreikiams ir sudaryti palankesnes sąlygas su jomis susipažinti ir jomis pasinaudoti.

5.4. EESRK siūlo skatinti ir taikyti nacionalines ir regionines priemones, kuriomis padedama palaikyti socialinį dialogą labai mažose įmonėse, amatų ir laisvųjų profesijų sektoriuose⁽⁹⁾, suteikiant darbuotojams ir darbdaviams visą informaciją ir (arba) patarimus dėl jiems taikomų teisinių ar sutartinių nuostatų, aptariant ir teikiant naudingas nuomones įmonėms ir jų darbuotojams svarbiais klausimais ir tokiu būdu prisidėti prie konfliktų prevencijos teikiant informaciją ir rekomendacijas darbuotojams ir darbdaviams.

5.5. EESRK ragina valstybes nares remti profesinių asociacijų veiklą, skirtą labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių mokymui, konsultavimui ir pagalbai, siekiant, kad šios įmonės atitiktų socialinius ir aplinkos apsaugos reikalavimus. Pirmenybė turėtų būti teikiama šiems veiksams, o ne privalomoms priemonėms.

5.6. Atsižvelgdamas į Komiteto nuomonę savo iniciatyva „Žiediniai viešieji pirkimai“⁽¹⁰⁾, EESRK ragina valdžios institucijas padėti labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms suprasti tvaresnius viešuosius pirkimus, ypač vietos lygmenis, ir užtikrinti, kad specifikacijose būtų išlaikyta kokybinių ir kiekybinių kriterijų pusiausvyra.

5.7. Turi būti užtikrinta galimybė mokytis visą gyvenimą labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių vadovams ir darbuotojams, įskaitant naujai įsisteigusias įmones ar verslo perėmimo atvejais. EESRK mano, kad siekiant sukurti įmonių vadovų ir jau veikiančių įmonių perėmėjų, gebančių spręsti socialinius, aplinkos apsaugos ir ekonominius uždavinius, branduolį, būtina jiems pasiūlyti naujiems įgūdžiams pritaikytus mokymo ciklus ir skatinti juose dalyvauti.

5.8. EESRK siūlo, kad paskatos mažinti anglies dioksido balansą labai mažose, mažosiose ir vidutinėse įmonėse turėtų būti papildomos finansine parama, tačiau tai neturi varžyti įmonės vystymosi, nei sukurti papildomą našą.

5.9. EESRK rekomenduoja skatinti savanoriškas ir nemokamas įmonių ženklavimo iniciatyvas, kuriose dalyvautų trečioji šalis siekiant jų patikimumo⁽¹¹⁾, kartu užtikrinti, kad šios sistemos nesudarytų kliūčių patekti į rinką ir būtų išvengta jų daugėjimo ir galimo vartotojų klaidinimo.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽⁹⁾ Bendri regioniniai jungtiniai tarpšakiniai amatų komitetai (CPRIA: <https://cpria.proximeo-france.fr/>) ir Bendri regioniniai jungtiniai tarpšakiniai laisvųjų profesijų komitetai (CPR-PL).

⁽¹⁰⁾ OL C 341, 2021 8 24, p. 16.

⁽¹¹⁾ Pavyzdys *Répar'acteurs*: <https://www.artisanat.fr/reparacteurs#:~:text=Le%20label%20C2%AB%20R%C3%A9par'acteurs%20C2%BB,de%20la%20r%C3%A9duction%20des%20d%C3%A9chets>.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl reklamos šiuolaikiniam ir atsakingam vartojimui**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2022/C 105/02)

Pranešėjas **Thierry LIBAERT**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 3 25
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 30
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	132 / 0 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pabrėžia, kad Europos Sąjunga (ES) turi remti savo reklamos pramonę, kuri labai nukentėjo nuo COVID-19 krizės. Vykdamas skaitmeninę pertvarką ir vykstant bendrovių „Google“, „Amazon“, „Facebook“ ir „Apple“ (angl. GAFA) konkurencijai, reklamos pramonė yra labiau nei bet kada svarbus ekonominės veiklos ir darbo vietų kūrimo svertas.

1.2. Siekiant užtikrinti didesnę pagarbą vartotojui ir išspręsti žaliosios pertvarkos bei kovos su klimato kaita uždavinius, reikia išsamiai apsvarstyti, kaip būtent į reklamos sektorių integruoti Paryžiaus susitarimo tikslus.

1.3. EESRK ragina reklamos sektorių, vadovaujantis ES tikslais, išsipareigoti sumažinti savo anglies pėdsaką, ir iki 2050 m. pasiekti savo veiklos anglies dioksido poveikio neutralumą, o iki 2030 m. 55 % sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį, kad iki 2050 m. būtų pasiektas visuotinis anglies dioksido poveikio neutralumas.

1.4. EESRK ragina kiekvieną reklamos sektoriaus subjektą išsipareigoti savo veiklos srityje mažinti poveikį aplinkai. Tai gali būti daroma sumažinant skaitmeninių reklamos ekranų energijos suvartojimą ir plečiant jų perdirbimo galimybes, pirmenybę teikiant popieriui, pagamintam panaudojant tausiai tvarkomus miškus (ženklinajam etiketėmis PEFC, PFC), spausdinant popierines afišas ir lankstinukus naudoti REACH bei „GreenGuard“ standartus atitinkantį rašalą, taip pat mažinant techninį, energetinį ir logistinį poveikį audiovizualinių kūrinių gamybai.

1.5. EESRK rekomenduoja reklamos sektoriaus subjektams didinti savo indėlį *pro bono*, kad paremtų pakankamai finansinių išteklių neturinčių dalyvių (MVĮ, startuolių, kooperatyvų ir t. t.) iniciatyvas, kuriomis skatinamas atsakingas požiūris į ekologiją.

1.6. EESRK ragina sektoriaus subjektus geriau parengti savo atstovus spręsti žaliosios pertvarkos keliamus uždavinius. Toks papildomas rengimas turi vykti lygiagrečiai su universitetinėmis komunikacijos specialybių studijomis.

1.7. EESRK rekomenduoja reklamos sektoriui pradėti svarstymus reklaminių vaizdinių ir atitinkamų vaizdų pateikimo tema. Tai padės užtikrinti, kad reklama, užuot buvusi kliūtimi, taptų tikru žaliosios pertvarkos svertu ir, pateikdama tikslus faktinius duomenis, padėtų atkreipti dėmesį į produktus, kuriuos vartojant mažinamas poveikis aplinkai.

1.8. EESRK prašo toliau griežtinti reklamos reglamentavimą ES mastu siekiant kovoti su ekologiniu manipulavimu (angl. *greenwashing*) ir klaidinančiais teiginiais apie ekologiškumą ir suderinti Sąjungos valstybių narių teisės aktus.

1.9. EESRK ragina ypatingą dėmesį skirti ne tik ekologinės pertvarkos aspektams, bet ir jaunimui skirtai reklamai, ypač socialiniuose tinkluose.

1.10. EESRK mano, kad negali būti visiškai atsakingos reklamos, jei reklamos subjektai Europoje neprisiima atsakomybės už dezinformaciją. Europos Komisija (EK) turi dėti daugiau pastangų kovojant su pelnymusi iš dezinformacijos ⁽¹⁾.

1.11. EESRK ragina reklamos sektorių būti atviresniu pilietinei visuomenei ir dažniau rasti progų bendrauti su skirtinga auditorija, kad galėtų keistis atsivėldamas į naujus visuomenės lūkesčius.

2. Sąvokų apibrėžtys

2.1. ES galioja čia pateikta reklamos apibrėžtis, pagal kurią reklama – „tai su prekybos, verslo, amato ar profesijos vykdymu susijusios informacijos pateikimas [bet kokia forma] siekiant skatinti prekių ar paslaugų, įskaitant nekilnojamąjį turtą, teises ir pareigas, tiekimą“. Vis dėlto ši apibrėžtis neapima tikslo, formuluojamo institucijos (pvz., gerinti įmonės reputaciją) arba viešosios įstaigos ar asociacijos.

2.2. Atsakinga reklama yra ta, kuria parodoma jos pačios atsakomybė už didžiuosius visuomenės ir aplinkos uždavinius, visų pirma – būtinybę kovoti su klimato kaita.

3. Reklama – ekonominės veiklos ir užimtumo vektorius Europoje

3.1. Reklama yra glaudžiai susijusi su ekonomikos augimu ir darbo vietomis. Ten, kur į reklamą investuojama daug, stebimas didesnis ekonomikos auginamas nei ten, kuri reklamai skiriama mažiau lėšų ⁽²⁾. 2017 m. Pasaulinės reklamuotojų asociacijos atlikto tyrimo duomenimis, 2016 m. Europoje 92 mlrd. EUR reklamos išlaidų *stricto sensu* atnešė 643 mlrd. EUR papildomos turto ⁽³⁾.

3.2. Įvairių tyrimų duomenimis, į reklamą investavus vieną eurą, gaunamas dauginamasis poveikis ir užtikrinamas 5–7 punktais didesnis ekonominis augimas. Belgijoje dauginimo koeficientas siekia 5 (reklamai išleisti 2,2 mlrd. EUR atnešė Belgijos ekonomikai 13 mlrd. EUR) ⁽⁴⁾.

3.3. Reklama pagreitina naujų produktų ir paslaugų plitimą, o kartais ir naujoves, ką puikiai parodo tam tikrų produktų, tokių kaip kompiuteriai ir telefonai, naudojimo trukmė. Dėl spartesnio naujų produktų paplitimo iškyla jų poveikio aplinkai klausimai.

3.4. Reklama skatina aktyvesnę konkurenciją. Jei nebūtų reklamos, visi būtume to paties banko klientai, o jis tarifas nustatytų savo nuožiūra. Iš tikrųjų visuose bankuose teikiamos panašios paslaugos, jų skirtumą lemia ir reklama. Tai galima pasakyti apie daugelį veiklos sektorių (energetikos, prekybos ir kt.).

3.5. Reklama palaiko daugelio sektorių, visų pirma žiniasklaidos, gyvybingumą. Daugelyje ES šalių didelė dalis iš reklamos gaunamų lėšų skiriama rašytinei spaudai, radijui ar televizijai finansuoti. Beje, reklama yra tiek išteklius, tiek priklausomybės veiksnys, dažnu atveju galintis daryti įtaką produkcijos turiniui ir kelti klausimus dėl redakcijų nepriklausomumo.

3.6. Reklamos apyvarta Europoje siekia 140 mlrd. EUR (2018 m.), šioje srityje veikia 280 000 įmonių, dažnu atveju mažų ir vidutinių, kurios iš dalies arba visiškai užtikrina įmonių komunikaciją ir samdo 998 000 žmonių ⁽⁵⁾.

3.7. Reklama daro netiesioginį poveikį daugeliui su šia veiklos sritimi susijusių profesijų, kaip antai audiovizualinių kūrinių gamybos, meninės kūrybos ar fotografijos sektoriams. Belgijoje atlikto tyrimo duomenimis, 87 000 asmenų darbo vietos buvo finansuojamos iš reklamos gaunamomis lėšomis arba jie dalyvavo reklamos gamyboje, nes buvo įtraukti į tiekimo grandines.

⁽¹⁾ Europos Komisija: Kovos su dezinformacija praktikos kodekso griežtinimo gairės 2021 m. gegužės 26 d. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_21_2585.

⁽²⁾ Maximilien Nayaradou, „L'impact de la régulation de la publicité sur la croissance économique“ („Reklamos reguliavimo poveikis ekonominiam augimui“), sutrumpintą versiją žr. *Publicité et croissance économique*, Union des annonceurs, 2006. Paryžiaus Dauphine universitete 2004 m. apginta disertacija.

⁽³⁾ World Federation of Advertising. „The value of advertising“, Deloitte, 2017.

⁽⁴⁾ Union belge des annonceurs, „L'impact de la publicité sur la croissance économique en Belgique“ („Reklamos poveikis ekonomikos augimui Belgijoje“), 2015 m. gruodžio 3 d.

⁽⁵⁾ Šaltinis: Eurostatas. *Advertising and Market Research Statistics*.

3.8. Be to, skaičiuojant visas įmonių komunikacijos išlaidas, reikia pridėti dideles sumas, kurias jos kaip rėmėjai ir globėjai ES kasmet skiria scenos menų, sporto ar kultūros renginiams organizuoti.

4. Ne tik ekonominis ir socialinis poveikis

4.1. Pripažinta, kad reklamos poveikis spaudai padeda užtikrinti didesnę žiniasklaidos priemonių prieinamumą. Be reklamos laikraščių kainos turėtų gerokai išaugti, sumažėjus reklamos srautams daugelį jų tektų uždaryti.

4.2. Reklamos tikslais platinamuose nemokamuose leidiniuose skelbiamą aktualią informaciją kasdien perskaito milijonai žmonių.

4.3. Reikia pabrėžti meninį ir kūrybinį aspektą. Žinoma, kad labai daug kino režisierių, fotografų ir dailininkų savo karjerą pradėjo reklamos srityje.

4.4. Dėl miestų kraštovaizdį papildžiusios reklamos tam tikros jų dalys, kaip antai Taimso aikštė (*Times Square*) Niujorke ar Pikadilio aikštė (*Piccadilly Circus*) Londone, tapo turistų traukos centrais. Aktyvi reklama suteikia miestui savitumo, o tam tikroms vietoms – patrauklumo. Akivaizdu, kad tokį reklamos išsigalėjimą viešojoje erdvėje galima vertinti labai prieštaringai.

4.5. Reklama prisideda prie teigiamo naratyvo apie pasaulį, laimę, malonumą ar grožį. Tarp aktualių pranešimų apie nuolatinę krizę įterptu reklamos diskursu platinami optimistiniai ir stimuliuojantys pranešimai. Reklamoje pateikiami tam tikri patarimai, kaip turėtume gyventi: „Neimituokite, inovuokite“ („N’imitez pas, innovez“ (*Hugo Boss*), „Pasirūpink savimi“ („Prends soin de toi“ (*Garnier*), „Nėra nieko neįmanomo“ („Impossible is nothing“) (*Adidas*). Taigi reklama apskritai skleidžia teigiamą pasaulio viziją. Ši teigiama vizija gali būti svarbus ekologinės pertvarkos veiksnys.

5. Reklamos modelis ir jo poveikis visuomenei bei aplinkai

5.1. Reklama daro tiesioginį poveikį ŠESD susidarymui. Ji daro poveikį popieriaus naudojimui, taip pat įvairių išteklių (be kita ko, naudojant naujuosius skystakristalių monitorius) ir energijos vartojimui naudojantis internetu ar audiovizualinės žiniasklaidos priemonėmis. Poveikis išmetamam ŠESD kiekiui ar aplinkai platesniu mastu (pvz., turint omenyje laikmenos perdirbimo galimybes) praktiškai niekada nenaudojamas kaip vienas iš kriterijų, kuriais remiamasi pasirenkant reklamos kampanijos formą.

5.2. Be to, išorinė reklama daro specifinį poveikį aplinkai. Šį poveikį visų pirma daro švieslentės ir skaitmeniniai skydai, suvartojantys gana daug energijos ir prisidedantys prie šviesinės taršos. Nurodoma, kad gaminant 200 kg sveriantį standartinį skaitmeninį reklaminių skydą, sunaudojama 8 t statybinių medžiagų⁽⁶⁾.

5.3. Kadangi reklama visada siekiama skatinti vartoti daugiau reklamuojamų dalykų, ji skatina nebūtinai poreikius atitinkantį perteklinį vartojimą. Esama daug produktų ir įtaisų, kurie iš tikrųjų nėra labai naudingi, o kartais jų nauda būna neproporcingai maža palyginti su poveikiu aplinkai. Kai kurie iš jų po pirmojo panaudojimo atsiduria šiukšliadėžėse. Reklama modeliuoja žmonių poreikius ir lūkesčius atsižvelgiant į jos platintojų interesus, bet nebūtinai atsižvelgiant į kolektyvinius interesus.

5.4. Gausi reklama metropoliuose taip pat gali prisidėti prie didžiųjų Europos miestų erdvės suvienodėjimo. Dėl vienuolios reklamos kampanijų miestų peizažai supanašėja ir nukenčia jų kokybė. Šį reiškinį galima paaiškinti tuo, kad didžiąją dalį reklamos kuria nedidelė grupė reklamuotojų.

5.5. Skelbiamuose reklaminiuose pranešimuose propaguojamos vertybės dažnai būna nutolusios nuo tokių vertybių kaip dalijimasis, solidarumas, saikas. Reklamoje skelbiamas išsigijamos laimės įvaizdis. Reklaminiai vaizdiniai primena, kad viską galima nusipirkti. Kad būtum laimingas, reikėtų daugiau turėti ir vartoti. Tačiau nuomonės apklausų duomenimis, vartojimo ir laimės pojūčio nesieja tvirta statistinė sąsaja, nes šis pojūtis visų pirma priklauso nuo tikėjimo tam tikromis vertybėmis, šeiminių ryšių svarbos ir fizinių socialinių ryšių tinklo. Reklama taip pat gali tapti vartotojo nuolatinio nepasitenkinimo šaltiniu, nes jis raginamas vartoti vis daugiau, ir sukelti frustraciją visiems, o ypač nepalankiausioje padėtyje esantiems asmenims, kuriems nepakanka lėšų reklamuojamiems produktams ir paslaugoms įsigyti.

⁽⁶⁾ ADEME. „Modélisation et évaluation environnementale des panneaux publicitaires numériques“ („Skaitmeninių reklamos platformų modeliavimas ir poveikio aplinkai vertinimas“). 2020 m. rugsėjo mėn.

5.6. Europos įmonės, pačios to nežinodamos, dezinformacijos interneto svetainėms išleidžia daugiau kaip 400 mln. EUR⁽⁷⁾. Pripažįstama, kad pagrindiniai dezinformacijos šaltiniai siekia finansinių tikslų, įskaitant paieškinę reklamą, kuri leidžia iš reklamos internete surinkti dideles pinigų sumas.

5.7. EESRK atkreipė dėmesį į tai, kad socialinėje žiniasklaidoje vis daugiau reklamų pasirodo ne kaip reklama: ji užslepama po daugiau ar mažiau žinomų nuomonės formuotojų turiniu. Apskaičiuota, kad daugiau nei ketvirtadalyje (26,6 %) socialinės žiniasklaidos reklamos nebuvo paminėtas prekės ženklas ir komercinis tikslas⁽⁸⁾. Dėl to kyla painiava, kuri mažina pasitikėjimą prekių ženklais, ir skaitmeninių paslaugų aktas galėtų padėti spręsti šią problemą jame nustatant pareigą skelbti organizacijos, kurios vardu reklama skleidžiama, pavadinimą⁽⁹⁾.

6. Spartinti reklamos evoliuciją, kad jos modelis būtų lengviau suderinamas su žaliosios pertvarkos uždaviniais

6.1. Kovos su klimato kaita uždavinys tampa vis aktualesnis, todėl sudėtinga suprasti, kad reklamos paslaugų teikėjai nėra oficialiai išpareigoję laikytis Paryžiaus susitarimo. Neseniai Europos Parlamentas (EP) balsavo dėl rezoliucijos, kuria siekiama iki 2030 m. 55 % sumažinti išmetamą ŠESD kiekį, o EK 2021 m. liepos 14 d. paskelbė dvylikos priemonių pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį šiam tikslui pasiekti. Visų profesijų atstovai turi dėti bendras pastangas, o reklamos sektorius, kaip ir kiti sektoriai, privalo per likusį beveik dešimtį metų laikotarpį prisidėti šio tikslo įgyvendinimo.

6.2. Dauguma reklamos sektoriaus subjektų gerai suprato su klimato kaita susijusius uždavinius ir būtinybę išiklausyti į didžiuosius visuomenės lūkesčius. Jau daugelį metų jie yra sutelkę jėgas kovai su klaidinančiais teiginiais apie ekologiškumą ir ekologiniu manipuliavimu. Dabar jie turi padidinti šias pastangas.

6.3. EK palaiko šią dinamiką. 2012 m. DG JUST įsteigė darbo grupę (angl. *Multi-Stakeholder Group on Environmental Claims*). 2013 m. ir vėliau 2016 m. buvo paskelbta daug pranešimų. Šie dokumentai padėjo geriau suprasti klaidinančių teiginių apie ekologiškumą problemą ir turėjo įtakos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/29/EB⁽¹⁰⁾ dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos įgyvendinimui. Šiuo metu EK atnaujina šias gaires, kurias numatyta paskelbti iki 2021 m. pabaigos. Galutiniame tekste turėtų būti išsamiau paaiškintas Direktyvos 2005/29/EB dėl klaidinančių teiginių apie ekologiškumą taikymas, 2020 m. nacionalinės vartotojų apsaugos institucijos, koordinuojant EK, patikrino įmonių interneto svetaines, kuriose teigiama, kad parduodami ekologiški produktai. Šios patikrinimo išvados nurodoma, kad 42 % atvejų teiginiai buvo perdėti, klaidingi ar klaidinantys ir pagal ES taisykles galėjo būti laikomi nesąžininga prekybos praktika⁽¹¹⁾.

6.4. Naujajame 2020 m. kovo 11 d. EK paskelbtame ES žiedinės ekonomikos veiksmų plane pirmą kartą aptarta su atsakomybe už reklamą susijusi kryptis. Šio plano 2.2 punkte kalbama apie EK siekį stiprinti vartotojų apsaugą nuo ekologinio manipuliavimo. Jame numatyta, kad savo teiginius apie produktą ar organizaciją įmonės turės pagrįsti aplinkosauginio pėdsako metodais. 3.2. punkte išreikštas pageidavimas kurti priemones, kuriomis būtų skatinama transporto priemonė važiuoti daugiau asmenų (tai gali būti daroma rodant mažiau reklamų, kuriose automobilyje matomas tik vairuotojas).

6.5. 2020 m. lapkričio mėn. EP balsuota dėl IMCO (Vidaus rinkos) komiteto parengto pranešimo savo iniciatyva „Tvaresnės bendros rinkos verslui ir vartotojams kūrimas“⁽¹²⁾. Šiame tekste EP „pabrėžia atsakingos reklamos, kurioje laikomasi viešųjų aplinkos ir vartotojų sveikatos standartų, svarbą“.

6.6. EESRK ypač aktyviai veikė siekdamas, kad nebūtų skelbiami klaidinantys teiginiai apie ekologiškumą, be kita ko, paskelbė „Nuomonę dėl teiginių apie ekologiškumą, socialinius aspektus ir sveikumą vidaus rinkoje“⁽¹³⁾. Komitetas taip pat priėmė nuomonę „ES tvaraus vartojimo strategijos kūrimas“⁽¹⁴⁾, kurioje buvo pabrėžta, kad svarbu geriau reglamentuoti tvaresnį vartojimą skatinančią reklamą. Visai neseniai buvo priimta nuomonė dėl naujosios vartotojų darbotvarkės⁽¹⁵⁾, kurioje priminė, kad būtina geriau informuoti vartotoją ir kovoti su ekologiniu manipuliavimu.

⁽⁷⁾ Claudia Cohen, „Des marques financent, malgré elles, la désinformation“ (Prekių ženklai, patys to žinodami, finansuoja dezinformaciją“), „Le Figaro“, 2021 m. rugpjūčio 5 d.

⁽⁸⁾ *Observatoire de l'influence responsable*. ARPP (pranc. *Autorité de Régulation Professionnelle de la Publicité*). 2021 m. rugsėjo 13 d.

⁽⁹⁾ OL C 286, 2021 7 16 p. 70.

⁽¹⁰⁾ 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 („Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva“) (OL L 149, 2005 6 11, p. 22).

⁽¹¹⁾ Kasdienė santrauka. Europos agentūra, Nr. 12646, 2021 m. sausio 24 d.

⁽¹²⁾ [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2020/2021\(INI\)&l=lt](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2020/2021(INI)&l=lt)

⁽¹³⁾ OL C 383, 2015 11 17, p. 8.

⁽¹⁴⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 51.

⁽¹⁵⁾ OL C 286, 2021 7 16, p. 45.

7. Tvaresnį ir atsakingesnį vartojimą skatinanti reklama

7.1. EESRK rekomenduoja laikytis skatinamojo požiūrio, kuriuo siekiama sužadinti pačių reklamos skelbėjų atsakomybę. Šis požiūris grindžiamas šioje profesinėje srityje pasiekta pažanga, visų pirma kovojant su klaidinančiais teiginiais apie ekologiškumą, ir pažanga reguliavimo srityje. Šio požiūrio reikia laikytis ir atsižvelgiant į poreikį remti sektorių, kuris ypač sunkiu laikotarpiu skatina augimą ir užimtumą. EESRK mano, kad bet kokios kliūtys diegti europinius reklamos modelius gali būti naudingos skaitmeninės reklamos priemonėms, kurios dažniausiai priklauso GAFa priskiriamoms įmonėms, kurios vis dar labai dažnai išvengia ES mokestinių sistemų. Šis modelis ateityje turės būti keičiamas dėl besikeičiančių slapukams taikytinų taisyklių. Tačiau EESRK pripažįsta, kad gali būti numatytos griežtesnio reguliavimo formos, taikytinos ypač didelį poveikį darantiems tam tikrų tipų produktams, kaip antai iškastiniam kurui.

7.2. Dabartinės ekonominės krizės sąlygomis EESRK rekomenduoja greitai skirti išimtinę finansinę paramą mažiausiems ir labiausiai pažeidžiamiems reklamos sektoriaus dalyviams (MVĮ), kad esamomis sąlygomis jie galėtų išlikti, mainais už įsipareigojimą vykdyti ankstesniuose punktuose nurodytus struktūrinius pokyčius.

7.3. Visų ES reklamos sektoriaus profesijų atstovai ir Europos Sąjungoje veiklą vykdančios reklamos agentūros į savo išmetamų šesd mažinimo politikos tikslus turi įtraukti 2015 m. Paryžiaus susitarime nustatytus tikslus, visų pirma neseniai nustatytą ES tikslą iki 2030 m. šį kiekį sumažinti 55 %.

7.4. Visi reklamos sektoriaus ekonominės veiklos vykdytojai turi pripažinti su žaliaja pertvarka susijusius tikslus ir įtraukti juos į savo struktūrų veiklą pateikdami savo šesd įverčių vertinimus, jų mažinimo grafikus ir šiems tikslams pasiekti reikalingų veiksmų planus. Ši reklamos funkcijos pertvarka turėtų būti vykdoma lanksčiai, visų pirma siekiant skatinti ir remti vidutinio dydžio agentūras.

7.5. Norint keisti praktiką, pasiūlyti ekologiškesnius alternatyvius produktus ir išnagrinėti galimybes sugrąžinti veiklą į Europą, reklamos sektoriaus subjektai turi įsipareigoti vertinti reklaminės produkcijos anglies pėdsaką.

7.6. Reklamos sektoriaus subjektai turi stiprinti savo indėlį *pro bono*, skirtą klimato kaitos ir socialinės įtraukties srityse aktyviausiai dirbančioms organizacijoms. Apskritai reklamos reguliavimo valdymo pokyčiai turi būti svarstomi platesniu mastu, kad jame, galbūt pasitelkiant iš naujo atrastas valdymo formas, plačiau dalyvautų pilietinė visuomenė.

7.7. Reklamos sektoriaus subjektai turi nuolat rengti savo darbuotojams vidaus mokymus apie žaliosios pertvarkos uždavinius ir atsakingesnę reklamos praktiką ir prisidėti prie rinkodaros bei komunikacijos specialybių studentų mokymo.

7.8. Reklamos sektorius turi įsipareigoti toliau stiprinti profesinio reklamos reguliavimo mechanizmus išplėsdamas Europos reguliavimo institucijų kontrolės įgaliojimus ir pasiūlydamas būdų veiksmingai labiau įtraukti pilietinę visuomenę (aplinkosaugos NVO, vartotojų asociacijas, profesinių sąjungų organizacijas ir kt.) į jo valdymą.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES fiskalinės sistemos pertvarkymo
siekiant tvaraus ekonomikos atsigavimo ir teisingos pertvarkos****(nuomonė savo iniciatyva)**

(2022/C 105/03)

Pranešėja **Dominika BIEGON**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 3 25
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2021 10 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	168 / 3 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos fiskalines taisykles būtina peržiūrėti: trūkumai buvo akivaizdūs jau po 2008–2009 m. finansų krizės, o dėl COVID-19 pandemijos dabartinei fiskalinei sistemai kyla dar rimtesnių problemų. Ankstesnėse nuomonėse EESRK palankiai vertino Europos Komisijos ekonomikos valdymo peržiūrą. Šioje nuomonėje EESRK pakartoja savo poziciją, kad reformos yra būtinos, ir ragina Komisiją skubiai tęsti ES ekonomikos valdymo sistemos peržiūrą, kuri dabar yra sustabdyta. Prieš įsigaliojant peržiūrėtai sistemai, Komisija turėtų pateikti pereinamojo laikotarpio, per kurį neturėtų būti pradėta perviršinio deficito procedūra, gaires ir numatyti galimybę naudoti neįprasto įvykio išlygą konkrečios šalies atveju.

1.2. Naudojant bet kokią būsimą fiskalinę sistemą reikia: a) stiprinti viešąsias investicijas, b) suteikti cikliškesnės veiksmų laisvės ir c) užtikrinti daugiau lankstumo ir labiau diferencijuoti konkrečias šalis koreguojant skolos planus, kartu užtikrinant fiskalinį tvarumą. ES fiskalinės sistemos peržiūra būtina ne tik siekiant stabilizuoti ekonomiką trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiu: ji taip pat yra nepaprastai svarbi siekiant finansuoti socialinę ir ekologinę mūsų ekonomikos pertvarką, užtikrinant visišką užimtumą, aukštos kokybės darbo vietas ir teisingą pertvarką.

1.3. Konkrečiau kalbant, pagrindinis EESRK pasiūlymas peržiūrėti fiskalinę sistemą yra nustatyti subalansuoto biudžeto taisyklę viešosioms investicijoms, kaip EESRK jau reikalavo savo ankstesnėse nuomonėse, derinant tai su išlaidų taisykle. Be to, EESRK palankiai vertina Europos fiskalinės valdybos pasiūlymą dėl kiekvienai šaliai skirtų fiskalinio koregavimo planų diferenciacijos.

1.4. Galiausiai, EESRK pažymi, kad fiskalinė politika yra klasikinė parlamentinės politikos sritis, o šios srities sprendimai turi įtakos visai valstybės išlaidų ir pajamų struktūrai. Todėl tiek nacionaliniams parlamentams, tiek Europos Parlamentui turi būti suteiktas esminis vaidmuo būsimoje ES ekonomikos valdymo sistemoje.

1.5. Be to, reikia labiau įtraukti pilietinę visuomenę į Europos semestrą tiek nacionaliniu, tiek ES lygmenimis. Tokiu būdu galima sukurti subalansuotą ekonominę politiką, kurioje būtų suderinti visi interesai. Tai ypač pasakytina apie ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės valdymą, į kurį buvo nepakankamai įtraukta pilietinė visuomenė⁽¹⁾. Partnerystės principas, kuriuo jau seniai yra grindžiamas Europos struktūrinių ir investicijų fondų valdymas, turėtų būti laikomas veiksmingo pilietinės visuomenės dalyvavimo mechanizmo kūrimo pavyzdžiu.

⁽¹⁾ EESRK rezolucija „Organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų procesuose. Kas veiksminga, o kas ne?“ (2021) (OL C 155, 2021 4 30, p. 1).

2. Bendroji informacija. Nauji iššūkiai po COVID-19 pandemijos

2.1. Europos fiskalines taisykles reikia peržiūrėti. Prieš krizę Europos fiskalinės valdybos (2019 m.)⁽²⁾ atliktame ES fiskalinės sistemos vertinime teisingai atkreipiamas dėmesys į dvi pagrindines problemas. Pirmą, fiskalinės taisyklės paprastai yra procikliškos: po 2008–2009 m. finansų krizės fiskalinis konsolidavimas buvo pradėtas vykdyti per anksti, nes kilo itin didelis susirūpinimas dėl tokios finansinės padėties tvarumo, todėl Europos ekonomika patyrė dvigubą nuosmukį. Antra, siekiant mažinti išlaidas pirmiausia buvo nusitaikyta į ES šalių viešąsias investicijas. Palyginus vidutinį 2015–2019 m. viešųjų investicijų santykį su ikikriziniu vidurkiu (2005–2009 m.), galima pastebėti, kad 20 iš 27 valstybių narių šis santykis sumažėjo, kai kurių net 50 %, tiek, kad dėl neigiamų grynąjų viešųjų investicijų 2013–2017 m. euro zonoje sumažėjo viešojo kapitalo vertė.

2.2. Dėl COVID-19 pandemijos ES fiskalinei sistemai kyla dar rimtesnių problemų: dėl ekonomikos nuosmukio ir politikos priemonių, skirtų socialiniam ir ekonominiam pandemijos poveikiui sušvelninti, daugelyje valstybių narių labai padidėjo valdžios sektoriaus deficitas ir skolos santykis su BVP⁽³⁾. Europos fiskalinės valdybos skaičiavimai (2020 m.)⁽⁴⁾ rodo, kad jei nepakeistos ES fiskalinės taisyklės būtų pradėtos taikyti panaikinus bendrąją nukrypti leidžiančią išlygą, numatomas skolos santykio mažinimo planas lemtų per didelę našą kai kurioms valstybėms narėms, o tai turėtų didelių neigiamų ekonominių, socialinių ir politinių pasekmių, kurios keltų grėsmę ekonomikos atsigavimui ES.

2.3. ES fiskalinių taisyklių reforma būtina ne tik siekiant stabilizuoti ekonomiką trumpuoju ar vidutinės trukmės laikotarpiu: ji taip pat yra nepaprastai svarbi siekiant finansuoti socialinę ir ekologinę mūsų ekonomikos pertvarką, užtikrinant visišką užimtumą, aukštos kokybės darbo vietas ir teisingą pertvarką. Norint pasiekti ES klimato tikslus, reikia labai modernizuoti kapitalo atsargas. Siekiant tvarios ekonomikos reikia labai padidinti viešąsias investicijas, priešingu atveju Europos šalių ekonomika susidurs su fiskaline rizika, susijusia su klimatu⁽⁵⁾. Kartu reikia užtikrinti fiskalinį tvarumą. Ankstesnėse nuomonėse EESRK jau pažymėjo, kad reikia nustatyti subalansuoto biudžeto taisyklę viešosioms investicijoms ES fiskalinėje sistemoje⁽⁶⁾. Šie reikalavimai tebėra pagrįsti: tam, kad Europa galėtų pasiekti 2030 m. klimato ir aplinkos tikslus, Europos Komisija neseniai apskaičiavo, kad bendras trūkstamas finansavimas iki 2030 m. sudarys apie 470 mlrd. EUR per metus⁽⁷⁾. Kaip teisingai pabrėžta, „reikiamo finansavimo masto sutelkimas bus didelė politinė problema“, ir akivaizdu, kad viešosios investicijos atliks nepaprastai svarbų vaidmenį, ypač siekiant paskatinti privačiąsias investicijas. Reformuojant ES fiskalinę sistemą reikia atsižvelgti į šiuos aspektus.

2.4. EESRK pabrėžia, kad, ekonomikai atsigavus, valstybės narės turi imtis spresti skolos ir BVP santykio sumažinimo uždavinį, kad išsaugotų pakankamai fiskalinio manevravimo galimybių kitai ekonomikos krizei įveikti. Šioje nuomonėje siūloma išlaidų taisyklė (žr. 3.3.2 ir 3.3.3 dalis) iš tiesų sudarytų galimybę valstybėms narėms konsoliduoti savo viešuosius finansus ekonomikos pakilimo laikotarpiais.

2.5. EESRK pabrėžia, kad peržiūrint ES fiskalinę sistemą reikia atsižvelgti į dabartinę makroekonominę aplinką. Tiek Tarptautinis valiutos fondas (TVF)⁽⁸⁾, tiek Europos Komisija⁽⁹⁾ teigia, kad atsižvelgiant į žemas palūkanų normas ir padidėjusį augimo tempą skolos santykis su BVP turėtų stabilizuotis trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiais. Valstybės skolos tvarumas priklauso nuo (realiojo) BVP augimo tempo, metinio pirminio balanso ir (realiosios) palūkanų normos už negrąžintą valstybės skolą. EESRK primygtinai ragina Europos Komisiją, vertinant valstybių narių skolos tvarumą, atsižvelgti į šiuos veiksnius.

2.6. Be to, EESRK pabrėžia, kad tvarūs viešieji finansai labai priklauso nuo patikimų valstybės pajamų ir sąžiningo apmokestinimo, įskaitant, pavyzdžiui, kovą su mokesčių slėpimu ir agresyviu mokesčių planavimu. Be to, paskelbti nauji nuosavi išteklių turėtojų padėti užtikrinti sąžiningesnį apmokestinimą, taip pat didesnę socialinį ir klimato teisingumą. Siekiant užtikrinti viešųjų finansų tvarumą, taip pat būtina užtikrinti pajamų ir išlaidų skaidrumą, atvirą sutarčių sudarymą ir nuolatinį pilietinės visuomenės dalyvavimą viešųjų finansų valdymo priežiūros procese.

⁽²⁾ Europos fiskalinė valdyba (2019 m.), *ES fiskalinių taisyklių vertinimas, daugiausia dėmesio skiriant šešių ir dviejų teisės aktų rinkiniui*.

⁽³⁾ Europos Komisija, 2021 m. *Europos pavasario ekonominė prognozė*.

⁽⁴⁾ Europos fiskalinė valdyba (2020 m.), *Metinė ataskaita 2020 m.*

⁽⁵⁾ „Finance Watch“ (2021 m.), *Fiscal Mythology Unmasked. Debunking eight tales about European public debt and fiscal rules*.

⁽⁶⁾ OL C 353, 2019 10 18, p. 32, OL C 123, 2021 4 9, p. 12 ir OL C 429, 2020 12 11, p. 227.

⁽⁷⁾ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas *Identifying Europe's recovery needs*, 2020 m., SWD(2020) 98 final.

⁽⁸⁾ TVF *fiskalinės stebėsenos ataskaitos*, 2021 m. balandžio mėn.

⁽⁹⁾ *Skolos tvarumo stebėsenos ataskaita*, Europos Komisija, 2021 m. vasario mėn.

2.7. Ankstesnėse nuomonėse EESRK palankiai įvertino Europos Komisijos ekonomikos valdymo peržiūrą ir pabrėžė jos būtinybę⁽¹⁰⁾. EESRK taip pat pasiūlė Konferencijoje dėl Europos ateities aptarti klausimą dėl ES ekonomikos valdymo reformavimo. Nereikėtų bijoti pritaikyti Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) ekonomikos valdymo nuostatų prie dabartinių ES ekonominių aplinkybių. EESRK pakartoja šį raginimą, ypač atsižvelgiant į COVID-19 krizę. Siekiant nesugrįžti prie senų fiskalinių taisyklių ir valdyti perėjimą prie į klestėjimą orientuoto ekonomikos valdymo, EESRK primygtinai ragina kuo greičiau atnaujinti peržiūros procesą⁽¹¹⁾.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Iš naujo subalansuotas ES ekonomikos valdymas

3.1.1. Fiskalinė politika turėtų būti platesnės daugiapakopės ir subalansuotos valdymo sistemos dalis. EESRK remia į klestėjimą orientuotą ekonomikos valdymą, kurį vykdant pirmenybė teikiama žmonių socialinei ir ekonominei gerovei, kad niekas neliktų nuošalyje, kartu užtikrinant valstybės skolos tvarumą. Todėl Komitetas ragina vykdyti subalansuotą ekonominę politiką, kurioje būtų pabrėžiama įvairių pagrindinių politikos tikslų svarba ir kurioje jie būtų laikomi vienodai reikšmingais, pavyzdžiui, tvaraus ir integracinio augimo, visiško užimtumo, deramo darbo ir teisingos pertvarkos, teisingo pajamų ir turto paskirstymo, visuomenės sveikatos ir gyvenimo kokybės, aplinkos tvarumo, finansų rinkos stabilumo, kainų stabilumo, gerai subalansuotų prekybos santykių, konkurencingos socialinės rinkos ekonomikos ir stabilių viešųjų finansų. Šie tikslai atitinka ES sutarties 3 straipsnio tikslus ir dabartinius JT Darnaus vystymosi tikslus⁽¹²⁾.

3.1.2. Siekiant padėti valstybėms narėms siekti tvarios ir integracinės ekonomikos, būtina ne tik tam tikromis sąlygomis suteikti didesnę fiskalinę veiksmų laisvę. Be to, turi būti skatinama taikyti paskatas reformoms įgyvendinti. Dabartinę ES ekonomikos valdymo sistemą sudaro trys ramsčiai: a) biudžeto priežiūra, b) makroekonominė priežiūra ir c) socialinės ir užimtumo politikos koordinavimas. Taigi joje jau daug dėmesio skiriama reformoms. Įvairiuose empiriniuose tyrimuose pabrėžiama, kad, nepaisant reformų, daugumoje ankstesnių konkrečiai šaliai skirtų rekomendacijų daugiausia dėmesio buvo skiriama konkurencingumo didinimui ir valstybės biudžeto konsolidavimui⁽¹³⁾. EESRK primygtinai ragina ES institucijas labiau subalansuoti būsimas konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas: fiskaliniai lyginamieji indeksai, ES klimato tikslai ir Europos socialinių teisių ramstis taip pat turėtų būti svarbūs orientyrai rengiant konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas reformoms, kuriomis remiamas perėjimas prie žaliosios ir skaitmeninės ekonomikos (pvz., aktyvi darbo rinkos politika ir mokymosi visą gyvenimą schemas, įskaitant programas, skirtas persikvalifikuoti ir pasiūlyti paramą profesijos keitimui) ir reformoms, kuriomis užtikrinamas veiksmingas ES lėšų įsisavinimas (pvz., techninių viešojo administravimo pajėgumų, skirtų investiciniams projektams valdyti, kūrimas, veiksmingos ir atviros viešųjų pirkimų sistemos ir reformos, skirtos pašalinti kitas nepiniginę kliūtis veiksmingai investicijų politikai).

3.2. Viešųjų investicijų stiprinimas

3.2.1. EESRK pabrėžia, kad ES fiskalinė sistema turi būti reformuota taip, kad būtų geriau apsaugotos viešosios investicijos⁽¹⁴⁾. Viešosios investicijos daro nepaprastai didelį didinamąjį poveikį, todėl viešųjų investicijų mažinimas itin neigiamai veikia ekonomikos augimą ir užimtumą. Visų pirma viešųjų investicijų ir apskritai valdžios sektoriaus išlaidų mažinimas yra ypač žalingas esant ekonomikos nuosmukiui ir recesijai⁽¹⁵⁾. Be to, daugelyje tyrimų viešosios investicijos taip pat laikomos ilgalaikiu augimą skatinančiu veiksmu⁽¹⁶⁾. Ilgalaikis viešųjų investicijų padidėjimas taip pat suteikia saugesnį pagrindą privačiojo sektoriaus planavimui⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁰⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 227.

⁽¹¹⁾ OL C 123, 2021 4 9, p. 12.

⁽¹²⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 227.

⁽¹³⁾ Amandine Crespy ir Pierre Vanheuverzwijn (2019 m.), *What Brussels means by structural reforms: empty signifier or constructive ambiguity?*, „Comparative European Politics“, 17 tomas, Nr. 1, p. 92–111; Björn Hacker (2019 m.), *A European Social Semester? The European Pillar of Social Rights in Practice*, Briuselis, ETUI.

⁽¹⁴⁾ Taip pat žr. Europos fiskalinė valdyba (2019 m.).

⁽¹⁵⁾ Europos Komisija (2016 m.), *Report on Public Finances in EMU 2016*, institucinis dokumentas Nr. 045; J.-M. Fournier (2016 m.), *The positive effect of public investment on potential growth*, EBPO Ekonomikos departamentas, darbinis dokumentas Nr. 1347.

⁽¹⁶⁾ TVF Fiskalinė stebėseną (2020 m.), *Policies for the Recovery*.

⁽¹⁷⁾ H. Bardt, S. Dullien, M. Hüther ir K. Rietzler (2020 m.), *For a sound fiscal policy. Enabling public investments*, IW politikos dokumentas Nr. 6/2020, Institut der deutschen Wirtschaft (IW), Kelnas.

3.2.2. Šiais faktais pateisinamas požiūris, pagal kurį, vertinant, ar valstybės narės laikosi ES fiskalinių taisyklių, pirmenybė teikiama viešosioms investicijoms. EESRK pasisako už subalansuoto biudžeto taisyklę viešosioms investicijoms⁽¹⁸⁾, kad būtų išsaugotas produktyvumas ir socialinis bei ekologinis ateities kartų gerovės pagrindas, kartu užtikrinant fiskalinį tvarumą. Apskritai EESRK siūlo peržiūrėtoje fiskalinėje sistemoje įgyvendinti tradicinę viešųjų finansų subalansuoto biudžeto taisyklės koncepciją⁽¹⁹⁾. Tai reiškia, kad apskaičiuojant nominalųjį deficitą reikia neįtraukti grynujų viešųjų investicijų. Jei įgyvendinama išlaidų taisyklė, kaip ragino EESRK (žr. 3.3.2 ir 3.3.3 dalis), grynosios viešosios investicijos taip pat neturėtų būti įtrauktos į viršutinę viešųjų išlaidų ribą, o investicinės sąnaudos būtų paskirstytos per visą tvarkymo laikotarpį, o ne ketverių metų laikotarpiui, kaip yra dabar. Grynosios viešosios investicijos padidina viešojo ir (arba) socialinio kapitalo atsargas ir yra naudingos ateities kartoms⁽²⁰⁾. Ateities kartos paveldi valstybės skolos tvarkymą, tačiau mainais jos gauna atitinkamą ir padidėjusį viešąjį kapitalą.

3.2.3. EESRK pabrėžia, kad, taikant subalansuoto biudžeto taisyklę, ES fiskalinėje sistemoje pirmenybė teikiama viešosioms investicijoms. Tai neatleidžia Vyriausybių nuo pareigos pagrįsti investicinius projektus ir užtikrinti jiems daugumos pritarimą. Visada būtina išlaikyti skaidrumą ir parlamentinę atskaitomybę, kartu užtikrinti, kad viešosios lėšos būtų investuojamos tik į visuotinės gerovės projektus.

3.2.4. Pirmiausia EESRK rekomenduoja iš esmės peržiūrėti „investavimo išlygą“. Visų pirma, EESRK siūlo lanksčiau aiškinti Stabilumo ir augimo pakto „investavimo išlygą“. Iki šiol šia išlyga buvo remiamasi retai, pirmiausia dėl griežtų tinkamumo kriterijų⁽²¹⁾. Reikėtų sušvelninti šiuos tinkamumo kriterijus; iš esmės viešosios investicijos turėtų pateisinti laikiną nukrypimą nuo koregavimo planų, nepriklausomai nuo valstybės narės padėties verslo cikle ir net jei dėl šių investicijų susidaro daugiau kaip 3 % BVP deficito pamatinė vertė.

3.2.5. Dabar nukrypimai nuo vidutinės trukmės biudžeto tikslo ar koregavimo plano siekiant jo yra leidžiami tik tuo atveju, jei jie yra susiję su nacionalinėmis išlaidomis projektams, kuriuos bendrai finansuoja ES⁽²²⁾. EESRK siūlo plačiau apibrėžti investicijas. Kartu investicijų apibrėžtis turi būti aiški ir lengvai taikoma, kad būtų išvengta manipuliavimo apskaita. Europos Komisijos gairės valstybėms narėms, nustatytos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonėje, ir investicijų apibrėžtis joje yra geras atspirties taškas⁽²³⁾, nes jos apima ne tik investicijas į materialųjį turtą, bet taip pat investicijas į sveikatą, socialinę apsaugą, švietimą ir mokymą bei investicijas, kuriomis siekiama žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos.

3.2.6. EESRK palankiai vertina tvarios veiklos taksonomiją. Joje aiškiai nustatoma, kokia veikla laikoma „aplinkos atžvilgiu tvaria ekonomine veikla“, o tai savo ruožtu leidžia apibrėžti „aplinkos atžvilgiu tvarias investicijas“⁽²⁴⁾. Todėl EESRK rekomenduoja kartu su subalansuoto biudžeto taisykle gerai parengtą ES tvarios veiklos taksonomiją naudoti kaip viešųjų investicijų tvarumo vertinimo pagrindą. Be to, EESRK su susidomėjimu laukia Komisijos pasiūlymų dėl žaliojo biudžeto sudarymo.

3.3. Cikliškesnė veiksmų laisvė fiskalinei politikai

Cikliško koregavimo metodų reformavimas arba išlaidų taisyklės nustatymas

3.3.1. EESRK pabrėžia, kad Europos Komisijos cikliško koregavimo metodas yra neskaidrus ir lemia procikliškumą. Europos Komisijos struktūrinio balanso nustatymo metodas pasirodė problemiškas, nes apskaičiuotai potencialiai gamybos apimčiai didelę įtaką daro dabartinė ekonominė padėtis. Pavyzdžiui, esant ekonomikos nuosmukiui, potenciali gamybos apimtis yra greitai ir smarkiai mažinama, nors tai neatspindi tikrųjų sąlygų⁽²⁵⁾. Potencialios gamybos apimties mažinimas

⁽¹⁸⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 227.

⁽¹⁹⁾ A. Truger (2020 m.), *Reforming ES Fiscal Rules: More Leeway, Investment Orientation and Democratic Coordination*, „Intereconomics“, 55(5).

⁽²⁰⁾ Taip pat žr. P. Bom ir J. Lighthart (2014 m.), *What have we learned from three decades of research on the productivity of public capital?*, „Journal of Economic Surveys“, 28(5), p. 889–916.

⁽²¹⁾ J. Valero (2019 m.), *New investment clause fails to win ES member state support*, „Euractiv“. Žr. Europos Komisijos (2015 m.) komunikatą *Geriausias pasinaudojimas lankstumu, kurį suteikia galiojančios stabilumo ir augimo pakto taisyklės*, COM(2015) 12 final.

⁽²²⁾ Europos Komisija (2015).

⁽²³⁾ Europos Komisija (2021 m.), *Guidance to Member States. Recovery and resilience plans*, SWD(2021) 12 final, 2/2 dalis.

⁽²⁴⁾ OL C 62, 2019 2 15, p. 103.

⁽²⁵⁾ A. Truger (2015 m.), *Austerity, cyclical adjustment and the remaining leeway for expansionary fiscal policies within the current ES fiscal framework*, „Journal for a Progressive Economy“, 6, 32–37.

turi rimtų pasekmių apskaičiuotam struktūriniam deficitui ir atitinkamai nustatytiems konsolidavimo pastangoms. Jei potencialios gamybos apimties apskaičiavimas taptų ne toks jautrus cikliniams svyravimams, valstybėms narėms gali atsiverti didelė fiskalinė erdvė vykdyti anticiklinę ekonomikos politiką. Ši reformos pasiūlymą būtų galima lengvai įgyvendinti ir į ją reikėtų atsižvelgti tik kaip į minimalų reikalavimą tam, kad ES fiskalinės taisyklės būtų tinkamesnės susidoroti su cikliniais svyravimais. Tačiau net ir ji reformavus, struktūrinis deficitas išliks itin sudėtinga koncepcija, o paaiškinti piliečiams ir suinteresuotiesiems subjektams, kaip jis apskaičiuojamas, beveik neįmanoma. Dėl techninių problemų ir koncepcijos neskaidrumo reikėtų apsvaistinti kitas galimybes.

3.3.2. Kita reformos galimybė – apskritai atsisakyti ginčijamos struktūrinio deficito koncepcijos ir vietoj to įgyvendinti viešųjų išlaidų taisyklę peržiūrotoje fiskalinėje sistemoje⁽²⁶⁾. Skirtingai nuo pagal ciklą pakoreguoto deficito, viešosios išlaidos yra stebimos tikruoju laiku ir jas tiesiogiai kontroliuoja Vyriausybė. Reikėtų teikti pirmenybę viešosioms investicijoms, atskiriant einamąjį ir investicinį biudžetą, tik einamajam biudžetui taikant nominaliųjų išlaidų augimo ribas. Tokiu būdu subalansuoto biudžeto taisyklės metodą būtų galima derinti su išlaidų taisykle⁽²⁷⁾.

3.3.3. Nominaliosios viešosios išlaidos būtų apskaičiuojamos atskaitant sumokėtas palūkanas ir ciklines valdžios sektoriaus išlaidas. Ribos galėtų būti nustatytos pagal vidutinės trukmės realios potencialios gamybos apimties augimo tempą ir Europos centrinio banko (ECB) tikslinį 2 % infliacijos lygį. Jei dėl su ciklu susijusių veiksnių mokesstinės pajamos mažėja (esant ekonomikos nuosmukiui) arba didėja (pakilimo laikotarpiu), šia taisykle skatinamas stabilumas, užtikrinant, kad valdžios sektoriaus išlaidos didėtų tik neviršydamos nustatytų ribų. Išlaidos, viršijančios nustatytą ribą, turėtų būti leidžiamos tik tuo atveju, jei jų poveikis yra neutralus biudžetui, t. y. jei išlaidos sumažinamos tokia pačia suma kitur arba jei padidėja mokesstinės pajamos. Bendro mokesčių sumažinimo atveju į šį išteklių sumažinimą reikėtų atsižvelgti nustatant išlaidų augimo tempą. Siūlomas išlaidų taisyklės ir subalansuoto biudžeto taisyklės viešosioms investicijoms derinimas gali būti veiksminga priemonė apriboti viešąsias išlaidas iki tvaraus lygio, kartu leidžiant veikti automatinėms stabilizavimo priemonėms ir įgalinant Vyriausybės imtis diskrecinių priemonių.

Lankstūs ir konkrečiai šaliai taikomi skolos koregavimo planai

3.3.4. EESRK remia Europos fiskalinės valdybos pasiūlymą (2020 m.)⁽²⁸⁾ į supaprastintą fiskalinę sistemą įtraukti konkrečiai šaliai skirtus elementus. Visų pirma, EESRK palankiai vertina pasiūlymą diferencijuoti fiskalinį koregavimą valstybėse narėse, išlaikant skolos tvarumą. Šalių diferencijavimas pagal skolos ir BVP santykio mažinimo strategijas turėtų būti grindžiamas išsamia ekonomine analize, kurioje atsižvelgiama į tokius veiksnius, kaip pradinis skolos lygis ir jos sudėtis, palūkanų normos ir augimo skirtumai, susiję su tvarumu, infliacijos galimybės, numatomos išlaidos dėl senėjimo ir aplinkosaugos problemų, nedarbo ir skurdo lygio, pajamų ir turto paskirstymo, vidinio ir išorinio disbalanso ir visų pirma, ar fiskalinis koregavimas (pvz., reikalingas pirminio biudžeto perteklius) yra realistiškas⁽²⁹⁾.

3.3.5. EESRK primena, kad fiskalinės pamatinės vertės yra apibrėžtos ne pačiame SESV 126 straipsnyje, o Sutarties priede pateiktame Protokole Nr. 12. Todėl šios vertės gali būti pakeistos taikant Tarybos vieningo balsavimo taisyklę, nepradedant oficialios Sutarties keitimo procedūros. EESRK ragina ES institucijas apsvaistinti galimybę padidinti 60 % viršutinę skolos ribą, atsižvelgiant į dabartines makroekonominės aplinkybes ir užtikrinant fiskalinį tvarumą.

3.3.6. Galiausiai šiame kontekste verta pridurti, kad pasikliovimas vien nacionalinėmis automatinėmis stabilizavimo priemonėmis esant ekonomikos nuosmukiui nevisiškai atitinka anticiklinės politikos idėją. Biudžeto deficitu, susidaranti dėl sumažėjusios gamybos apimties ir užimtumo, nevisiškai kompensuojami su ciklu susiję nuostoliai, ir jo nepakanka, kad būtų galima visiškai atremti ciklinį nuosmukį. Tai yra tik pasyvios ir dalinės anticiklinės reakcijos, jas reikia papildyti aktyviu diskreciniu laikinu reagavimu į ciklinius kritimus, kurie bus pakeisti esant ekonomikos atsigavimui. Anksčiau įvairios valstybės narės buvo nusprendusios toliau mažinti skolos ir BVP santykį, nors tinkamiau būtų buvę taikyti fiskalines paskatas, o tai sukėlė neigiamas ekonomines pasekmes. Būsimoje fiskalinėje sistemoje, kurioje su sąlyga, kad išliks palanki aplinka palūkanų normoms, turėtų būti leidžiamas didesnis pirminis deficitas, išlaikant skolos ir BVP santykį pastovų arba mažėjantį ir užtikrinant skolos tvarumą. Todėl išlygos turi išlikti bet kurios būsimo ES fiskalinės sistemos kertiniu akmeniu ir turėtų būti atitinkamai pritaikytos.

⁽²⁶⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 227.

⁽²⁷⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 227.

⁽²⁸⁾ Europos fiskalinė valdyba (2020 m.).

⁽²⁹⁾ Europos fiskalinė valdyba (2020 m.).

Bendrosios nukrypti leidžiančios išlygos nebetaikymas

3.3.7. EESRK palankiai vertina tai, kad buvo pradėta taikyti bendroji fiskalinės sistemos nukrypti leidžianti išlyga, ir perspėja neskubėti „grįžti į įprastą padėtį“, nes tai gali sukelti postūmį nuosmukiui ir dėl to valstybės narės sumažintų išlaidas tam, kad pasiektų vidutinės trukmės biudžeto tikslus, kaip buvo po 2010 m., kai dėl tokio sumažinimo įvyko dvigubas nuosmukis. Tai neigiamai paveiktų priemonės „Next Generation ES“ tikslą ir galėtų sukelti naują ekonomikos nuosmukį.

3.3.8. EESRK pritaria Europos Komisijos sprendimui 2022 m. toliau taikyti bendrąją nukrypti leidžiančią išlygą ir 2023 m. jos nebetaikyti, jei ekonominės veiklos lygis pasieks prieškrizinį lygį⁽³⁰⁾. Be to, EESRK pritaria Europos Komisijos teiginiui, kad „nustojus taikyti bendrąją nukrypti leidžiančią išlygą bus toliau atsižvelgiama į konkrečių šalių padėtį“⁽³¹⁾. Galiausiai, kol bus sukurta nauja fiskalinė sistema, Komisija turėtų pateikti gaires pereinamajam laikotarpiui, per kurį neturėtų būti pradėta perviršinio deficito procedūra ir turėtų būti numatyta galimybė taikyti neįprasto įvykio išlygą konkrečios šalies atveju. Be to, EESRK ragina Komisiją skubiai tęsti ES ekonomikos valdymo sistemos peržiūrą, kuri dabar yra sustabdyta. Vietoj „grįžimo“ EESRK rekomenduoja rinktis persvarstytos ekonomikos valdymo sistemos, kuri apibūdinama toliau, kelią⁽³²⁾.

3.4. Tarptautinis euro vaidmuo

3.4.1. Mūsų bendra valiuta – euro – turi stiprią tarptautinę reputaciją ir buvo pripažinta dėl pasaulinės reikšmės kaip atsargų ir prekybos valiuta. euro, kaip stabilios ir patikimos valiutos, reputacija priklauso nuo aiškių, suprantamų ir vykdytinų fiskalinių taisyklių, stiprinančių viešąsias investicijas, kad būtų galima modernizuoti kapitalo atsargas ir sukurti daugiau cikliškos veiksmų laisvės esant ekonomikos nuosmukiui, kartu užtikrinant skolos tvarumą. Todėl EESRK yra įsitikinęs, kad fiskalinių taisyklių peržiūra jokių būdu neturi pakenkti euro, kaip pagrindinės Sąjungos valiutos, stabilumui. Diskutuojant dėl fiskalinių taisyklių peržiūros, ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas finansų rinkos nuomonei apie euro, kaip pasauliniu mastu svarbios valiutos, perspektyvas. Apskritai euro reputacija priklauso nuo ekonominio, socialinio ir politinio stabilumo.

3.5. Parlamentų ir pilietinės visuomenės vaidmens stiprinimas ES ekonomikos valdyje

3.5.1. EESRK pažymi, kad fiskalinė politika yra klasikinė parlamentinės politikos sritis, o šios srities sprendimai turi įtakos visai valstybės išlaidų ir pajamų struktūrai. Todėl tiek nacionaliniams parlamentams, tiek Europos Parlamentui turi būti suteiktas esminis vaidmuo būsimoje ES ekonomikos valdymo sistemoje. Europos Parlamento vaidmuo turėtų būti sustiprintas Europos semestre sudarius tarpinstitucinį susitarimą. Be to, turi būti laikomasi Sutartyse įtvirtinto subsidiarumo principo ir kompetencijos sričių pasidalijimo. Nacionaliniai parlamentai privalo reikalauti Vyriausybių atskaitomybės už vykdomą fiskalinę politiką. Todėl jie turi veiksmingai dalyvauti Europos semestre ir įgyvendinant nacionalinius ekonomikos gaivinimo planus.

3.5.2. Be to, reikia labiau įtraukti pilietinę visuomenę į Europos semestrą tiek nacionaliniu, tiek ES lygmenimis. Tokiu būdu galima sukurti subalansuotą ekonominę politiką, kurioje būtų suderinti visi interesai. Tai ypač pasakytina apie ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės valdymą, į kurią buvo nepakankamai įtraukta pilietinė visuomenė⁽³³⁾. Partnerystės principas, kuris jau seniai yra Europos struktūrinių ir investicijų fondų valdymo tradicija, turėtų būti laikomas veiksmingo pilietinės visuomenės dalyvavimo mechanizmo kūrimo pavyzdžiu.

3.5.3. Esant dideliems nukrypimams nuo ekonominės politikos tikslus atspindinčių rodiklių, turėtų būti vykdomos ES institucijų ir valstybių narių derybos. Abi pusės turėtų kartu ir vienodomis sąlygomis parengti sprendimus. Užuot grąšinus atitinkamoms valstybėms narėms finansinėmis sankcijomis, šią problemą galėtų palengvinti pradėtos taikyti teigiamos paskatos. Pagrindinis rekomendacijų kriterijus turi būti integracinio ir tvaraus augimo skatinimas⁽³⁴⁾.

3.5.4. EESRK kritiškai vertina vadinamąsias *makroekonominės sąlygas* Bendrųjų nuostatų reglamente, taikomame Europos struktūriniams ir investicijų fondams, reglamente dėl ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės ir tarpvyriausybiniame sutartyje dėl Europos stabilumo mechanizmo, pagal kuriuos paprastai leidžiama sustabdyti ES lėšų

⁽³⁰⁾ Europos Komisija (2021 m.), *Ekonominės politikos koordinavimas 2021 m.: COVID-19 įveikimas, atsigavimo rėmimas ir ekonomikos modernizavimas*, COM(2021) 500 final.

⁽³¹⁾ Europos Komisija (2021 m.), *Metai nuo COVID-19 protrūkio. Fiskalinės politikos atsakas*, COM(2021) 105 final.

⁽³²⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 227.

⁽³³⁾ EESRK rezoliucija „Organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų procesuose. Kas veiksminga, o kas ne?“ (2021) (OL C 155, 2021 4 30, p. 1).

⁽³⁴⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 227.

išmokėjimą, jei valstybės narės pažeidžia ES fiskalines taisykles arba prisideda prie makroekonominio disbalanso. Nustojus taikyti nukrypti leidžiančią išlygą, šios makroekonominės sąlygos gali duoti postūmį nuosmukiui ir dėl to valstybės narės turėtų sumažinti išlaidas, kad pasiektų fiskalinius tikslus. Tai pakenktų politiniam teritorinės sanglaudos tikslui ir platesniems priemonės „Next Generation ES“ tikslams.

3.5.5. Siekiant tvaraus atsigavimo, nepaprastai svarbi tebėra skatinamoji pinigų politika. Europos Parlamentas galėtų pasinaudoti savo metinėmis rezoliucijomis dėl ECB ir kas ketvirtį vykstančiais dialogo pinigų politikos klausimais posėdžiais su ECB tam, kad balsuotų dėl antrinių tikslų ir sukurtų demokratiškesnį procesą su gairėmis makroekonominėi ir pramonės politikai. Tai leistų aktyviau dalyvauti socialiniams partneriams ir piliečiams bei nacionaliniams parlamentams. Tokiu būdu ECB atgautų legitimumą išplėstiems tikslams pasiekti. Jis galėtų dirbti veiksmingai, pasinaudodamas visomis turimomis priemonėmis ir siekdamas aiškių ir politiškai apibrėžtų politikos tikslų, vadovaujamas demokratiškos institucijos. ECB yra viešoji įstaiga, todėl jis gali būti pasitelktas padėti valstybėms narėms apsirūpinti lėšomis tada, kai siekiant užtikrinti kainų stabilumą arba skatinti užimtumą didėja palūkanų normos, ir nustatyti palūkanų normas ir kredito kainų skirtumus bei taikyti tikslingas pinigines priemones.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Europos stiklo pramonė kryžkelėje: pereinant prie žalesnės, energiją efektyviai vartojančios pramonės, taip stiprinant konkurencingumą ir išsaugant kokybiškas darbo vietas“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2022/C 105/04)

Pranešėjas **Aurel Laurentiu PLOSCEANU**

Bendrapranešėjis **Gerald KREUZER**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 3 25
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta skyriuje	2021 9 29
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 21
Plenarinės sesijos Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	142 / 1 / 3

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos stiklo pramonė yra inovatyvus, strateginiu požiūriu svarbus ir ES labai naudingas sektorius. Siekiant pereiti prie neutralaus poveikio klimatui žiedinės ekonomikos stiklo gaminiai yra nepakeičiami: jie naudojami pastatams renovuoti, transporto išskiriamam anglies dioksido kiekiui mažinti, atsinaujančiajai elektros energijai bei tvariai pakuotei gaminti. Stiklas taip pat naudojamas ir vykdant skaitmeninę Europos pertvarką. Trumpai tariant, stiklas yra ateitis.

1.2. ES politikos formuotojams Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) siūlo tarp svarbiausių šio meto politinių prioritetų įtraukti stiklo pramonės sektorių ir visus jo subsektorius: pavyzdžiui, įtraukti jį į pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį, žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinį, Europos skaitmeninę darbotvarkę, strategiškai svarbių vertės grandinių darbotvarkę, ES tarptautinės prekybos politiką ir su ja susijusias priemones.

1.3. Investicijas skatinanti ir pastatų išmetamo anglies dioksido kiekį mažinanti ES strategija „Renovacijos banga“ stiklo pramonei suteiktų daug naujų verslo galimybių. Raginame ES ir nacionalinės politikos formuotojus siūlomus dabartinius tikslus bent palaikyti, o jei įmanoma, juos sustiprinti.

1.4. Siekiant, kad iš esmės energijai imlus stiklo gamybos procesas neišskirtų anglies dioksido, šiame sektoriuje būtina vykdyti energetikos pertvarką. Dėl išaugusių veiklos sąnaudų ir kapitalo reikalavimų tokia energinė pertvarka lems smarkų verslo sąnaudų augimą.

1.5. EESRK primygtinai rekomenduoja, kad ES politikos kryptimis būtų remiama stiklo pramonė ir taip būtų skatinama pertvarka, kai finansinė parama būtų teikiama šio sektoriaus kapitalo ir veiklos išlaidoms kompensuoti, būtų didinami atsinaujančiosios energijos pajėgumai, energija būtų tiekama už prieinamą kainą ir būtų užtikrinama, kad stiklo pramonė nepatirtų nesąžiningos konkurencijos, kylančios iš tų šalių, kurios yra už ES rinkos ribų.

1.6. EESRK remia visą ES politiką bei nacionalinius ekonomikos gaivinimo planus, padedančius pereiti prie išmanių ir poveikiu klimatui neutralių automobilių naudojimo bei smarkiai išplėsti viešojo transporto sistemas. Pažangiųjų technologijų stiklui taip pat tenka svarbus vaidmuo.

1.7. EESRK primygtinai rekomenduoja, kad, atsižvelgiant į inertines stiklo savybes, neišsemiamas rūšiavimo ir daugkartinio panaudojimo galimybes, ES jį klasifikuotų kaip ilgalaikio naudojimo medžiagą.

1.8. Siekiant sumažinti priklausomybę nuo importuojamo iškastinio kuro, pirminių žaliavų gavybą ir išteklių eikvojimą, EESRK reikalauja, kad netiesinės medžiagos būtų pakeistos žiedinei ekonomikai, daugkartiniam naudojimui ir perdirbimui tinkamu stiklu. Komitetas siūlo, kad ES pripažintų, jog kuriant tvarios pakuotės sistemas, stiklas turi daug pranašumų.

1.9. EESRK primygtinai rekomenduoja žiedinės ekonomikos principus įdiegti plačiau, kartu teikiant viešąją ir privačią finansinę paramą bei įgyvendinant tokias partnerystes, kaip iniciatyva *Close the Glass Loop*, taip skatinant įsisavinti stiklo rūšiavimo praktikas. Tai Europai sudarys galimybę išvengti stiklo atliekų, sumažinti suvartojamos energijos ir išmetamo anglies dioksido kiekį bei sukurti naujų darbo vietų stiklo perdirbimo sektoriuje.

1.10. EESRK ragina ES pripažinti, kad žaliosios energijos gamybai stiklas yra nepakeičiamas. Stiklas yra ne tik būtina fotovoltinių saulės baterijų plokščių, bet ir svarbi vėjo jėgainių sudedamoji dalis. Jis taip pat naudojamas gaminant žaliąją elektros energiją kitais būdais. Siekiant Europoje atnaujinti fotovoltinių elementų gamybą ir užtikrinti kitų strategiškai svarbių stiklo gaminių gamybą bei įtvirtinti tas jų vertės kūrimo grandines, kurioms jie priklauso (pavyzdžiui, transporto gamintojams skirtų priekinių stiklų vertės grandinė), EESRK ragina Europos Komisiją ir Parlamentą kurti naują ES politiką, susijusią su klimato tikslais bei strategiškai svarbiomis vertės grandinėmis.

1.11. Siekiant parengti naujų jauno amžiaus šio sektoriaus darbuotojų, kurie galėtų pakeisti senėjančią darbo jėgą ir turėtų reikiamų žinių bei sugebėjimų bei padėtų esamiems darbuotojams neatsilikti nuo pereinamųjų pramonės pokyčių bei naujovių, EESRK ragina remti investicijas švietimo ir mokymo srityje.

1.12. EESRK ragina ES apsaugoti savo stiklo pramonę nuo anglies dioksido nutekėjimo rizikos. Dėl didėjančių klimato kaitos užmojų ir augančių anglies dioksido sąnaudų reikia stiprinti apsaugą nuo anglies dioksido nutekėjimo, o ne ją silpninti. Stiklo gaminių konkurencingumas eksporto rinkose ir pačioje ES gali būti iš dalies užtikrintas imantis veiksmingų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos (ATLPS) priemonių, nukreiptų prieš anglies dioksido nutekėjimą. Šią sistemą reikia išlaikyti, siekiant paremti pramonę, kuri yra pertvarkoma taip, kad atitiktų ES poveikio klimatui neutralumo tikslą. Pasienio anglies dioksido korekcinio mechanizmo (PADKM) bei ES taksonomijos paketo įdiegimo procesas turi būti nuodugniai apsvaistytas. Komitetas prašo, kad į PADKM būtų įtrauktas eksportui skirtas sprendimas ir kad anglies dioksido nutekėjimo priemonės būtų sustiprintos papildant PADKM visapusiškais lyginamaisiais kriterijais grindžiamais nemokamais apyvartiniais taršos leidimais bent iki 2030 m., laikantis PPO taisyklių.

1.13. Ekologiška ir skaitmeninė Europos, o ypač jos stiklo pramonės, pertvarka turi būti teisinga. Norėdamas šiai pertvarkai užtikrinti kuo didesnę palaikymą, EESRK ragina į šį procesą įtraukti ir darbuotojus. Taigi, ES teisės aktais turėtų būti remiamas socialinis dialogas visais lygmenimis.

1.14. Siekiant kontroliuoti stiklo pramonės vystymąsi išmetamo anglies dioksido mažinimo, gamybos ir kitų reikšmingų kintamųjų atžvilgiu, EESRK pritarė, jei šiam sektoriui būtų skiriama tikslingesnė parama bei kiekvienoje valstybėje narėje būtų vykdoma jo visumos ir subsektorių analizė.

2. Bendras stiklo pramonės sektoriaus aprašymas

2.1. Gamyba

Glass Alliance Europe duomenimis, 2020 m. ES stiklo gamyba sudarė 36,8 mln. tonų. ES yra viena didžiausių stiklo gamintojų pasaulyje. Stiklo gamybą sudaro penki subsektoriai:

- a) 60,4 % – stiklo tara
- b) 29,2 % – plokščiasis stiklas
- c) 3,2 % – namų apyvokos stiklo gaminiai
- d) 5,3 % – stiklo pluoštas (armatūra ir izoliacija)
- e) 2,1 % – specialusis stiklas

2.2. Užimtumas

27 ES valstybėse narėse stiklo pramonės sektoriuje 2018 m. vidutiniškai dirbo 290 tūkst. darbuotojų⁽¹⁾. Šis skaičius apima stiklo gamybos, rūšiavimo ir perdirbimo sritis, kadangi kai kurių sektorių, visų pirma, plokščiojo stiklo, vertės kūrimo grandinės yra itin sudėtingos. Stiklo apdirbimo sektoriuje taip pat yra nemažai MVĮ.

⁽¹⁾ Šaltinis: Eurostatas ir FERVER

2.3. Sveikata ir sauga

2.3.1. Europos stiklo pramonė siūlo kokybiškas darbo vietas įvairaus profilio darbuotojams: nuo nekvalifikuoto darbininko iki aukšto lygio inžinieriaus.

2.3.2. Nekvalifikuoto stiklo pramonės darbininko darbas gali būti fiziškai sunkus, o kartais vis dar būna pavojingas. Norint diegti saugos ir sveikatos srities priemones, reikia investicijų, o investavus, dažnai padidėja darbo našumas. Profesinių ligų prevencijos priemonės yra nuolat tobulinamos, taip, pavyzdžiui, vyksta silikozės prevencijos srityje vystant Europos kvarco naudotojų tinklo (NEPSI) socialinių partnerių dialogą įkvepiamo kristalinio kvarco klausimais. Saugos ir prevencijos kultūra padėjo pagerinti šio sektoriaus darbo vietų kokybę.

2.4. Amžius, išsilavinimas ir profesinis mokymas

Vakarų Europoje, kitaip nei Vidurio ir Rytų Europoje, daugiausia dirba vyresnio amžiaus (50 m. ir vyresni), labai patyrę darbuotojai. Pritraukti naujus ir jaunesnio amžiaus darbuotojus tampa vis sunkiau. Kad būtų galima pakeisti vyresnio amžiaus, patyrusius darbininkus, reikia vykdyti naujų darbuotojų mokymą bei esamiems darbuotojams suteikti galimybę neatsilikti nuo pramonės naujovių ir pokyčių.

2.5. Stiklo pramonė yra labai inovatyvus sektorius

2.5.1. Dabartinės sveikatos ir gerovės tendencijos atveria naujas galimybes bei rinkas tvariai, nekenksmingai, daugkartiniam naudojimui ir neribotam perdirbimui tinkamai uždaro ciklo stiklo pakuotei gaminti. Stiklo pramonės sektoriuje kuriamos pramoninio dizaino naujovės ir „perversminiai“ būdai, kuriais mažinamas gamyboje išmetamo anglies dioksido kiekis ir tai signalizuoja apie pamatinę stiklo gamybos pertvarką.

2.5.2. Siekiant didesnio saugumo, geresnių izoliacijos bei duomenų perdavimo savybių, statybų ir automobilių gamybos sektoriams gaminamas stiklas tampa vis sudėtingesnis dėl į gamybą integruojamų folijų, dujų, dangos sluoksnių, kamerų, radarų bei kitų medžiagų. Norint efektyviai gaminti atsinaujinančiąją elektros energiją, fotovoltinius elementus galima integruoti į automobilių priekinį stiklą arba panoraminius stogus.

2.5.3. Pažangiųjų technologijų stiklo gaminiai taip pat naudojami kosmoso ir gynybos sektoriuose. Stiklo ir sudėtiniai gaminiai naudojami erdvėlaivių ir palydovų dangos sluoksniams, elektronikai, jutikliams, ekranams ir kt. gaminti. Taigi stiklo pramonė yra ne tik naujoviškas pažangiųjų technologijų sektorius, tačiau ir strategiškai itin svarbi sritis.

2.6. COVID-19 poveikis

Nuo pandemijos pradžios visos pagrindinių sektorių rinkos patyrė ekonominį sąstingį, todėl kai kurių svarbių stiklo sektorių (plokščiojo stiklo, namų apyvokos stiklo gaminių, stiklo pluošto) gamyba sumažėjo, o šie sektoriai atsigauna lėtai. Priklausomai nuo subsektoriaus, 2020 m. gamybos sumažėjimas sudarė 1–14 % 2020 m. ES plokščiojo stiklo sektoriaus rinka, kuri stiklą daugiausiai tiekia statybos ir automobilių pramonei, susitraukė daugiau nei 10 % Nors statybų sektorius atsigavo greičiau, nei buvo tikėtasi, automobilių stiklo rinka iki šiol patiria didelį ekonominį sąstingį.

3. Stiklo pramonės indėlis siekiant poveikio klimatui neutralumo, kuriant žiedinę ekonomiką, gerovę ir įgyvendinant skaitmeninę darbotvarkę

3.1. Poveikio klimatui neutralumas

3.1.1. „Renovacijos banga“

3.1.1.1. ES „Renovacijos bangos“ strategijoje, kuria siekiama smarkiai sumažinti suvartojamos energijos ir iš pastatų išmetamo anglies dioksido kiekį, stiklo gaminiai atlieka esminį vaidmenį. Siekiant gerai apšiltinti pastatus, jų langai turi būti gaminami iš aukščiausius pastatų energinio naudingumo standartus atitinkančių stiklų. Tai reikšmingai sumažintų išmetamų anglies dioksido dujų kiekį, kadangi, pradėjus naudoti gerai apšiltintus stiklus, iki 2050 m. iš pastatų išmetamo anglies dioksido kiekį būtų galima sumažinti 37,4 %⁽²⁾ Stiklo vata, putstiklis ir kiti izoliaciniai stiklo pluošto gaminiai taip pat labai svarbūs, norint pasiekti optimalią šiluminę pastatų izoliaciją.

(²) Šaltinis: 2019 m. Nyderlandų taikomųjų mokslinių tyrimų organizacijos (TNO) ataskaita: Stiklinimo galimybės: taupoma energija ir mažesnis išmetamo anglies dioksido kiekis – „Glass for Europe“.

3.1.1.2. ES „Renovacijos banga“ gali suteikti daug galimybių verslui. Langus pradėjus keisti dvigubai greičiau, būtų skatinamos investicijos, o plokščiojo stiklo rinka galėtų išaugti daugiau nei 60 %

3.1.2. Žaliosios energijos gamyba

3.1.2.1. Gaminant žaliąją energiją, stiklas atlieka nepakeičiamą vaidmenį. Stiklas yra esminė fotovoltinių saulės baterijų plokščių sudedamoji dalis. Kad vėjo jėgainės būtų lengvos ir tvirtos, jų gamyboje naudojamas stiklo pluoštas. Specialus veidrodinis stiklas, fokusuojantis šviesą į su generatoriumi sujungtą centrinį elementą, taip pat gali gaminti žaliąją elektros energiją.

3.1.2.2. Staigus Europos fotovoltinių plokščių gamybos pramonės suklestėjimas ir jos vėlesnis nuosmukis, kurį lėmė nesąžininga Kinijos bendrovių konkurencija, gali būti pavyzdžiu, kaip tarptautinės konkurencijos aplinkoje buvo netinkamai naudojamos žaliosios energijos teikiamomis galimybėmis. Vykdamt naują, su klimato srities tikslais bei strategiškai svarbiomis vertės grandinėmis susijusią ES politiką, turėtų būti siekiama atnaujinti fotovoltinių elementų gamybą Europoje.

3.1.3. Vežimas

3.1.3.1. Riedmenų gamintojams stiklo pramonės sektorius tiekia daug gaminių. Dėl COVID-19 krizės kai kurios viešojo transporto įmonės pristabdė arba visai atšaukė nemažai didelio masto užsakymų, o kelios gamyklos ateityje gali būti visiškai uždarytos ir dėl to galėtų padidėti importas. Laiku pateikti nacionaliniai ekonomikos gaivinimo planai galėtų veiksmingai paskatinti gamybą Europoje.

3.1.3.2. Nors automobilių pramonė patyrė krizę dar prieš prasidedant COVID-19 pandemijai, tikėtina, kad pažangesnių, lengvų ir gerai izoliuojančių stiklo gaminių paklausa didės. Pradėjus naudoti savivaldžius automobilius, išaugs sudėtingesnių, specializuotų stiklo gaminių paklausa. Jie bus naudojami ekranams, valdymo pultams, papildytosios realybės įrenginiams ir kt. gaminti.

3.1.4. Tvari pakuotė

Stiklo gamintojai aprūpina Europos maisto ir gėrimų, kosmetikos bei farmacijos (pvz., gaminant COVID-19 vakciną) gamybos sektorius nekenksminga, tvaria inertiška pakuote. Stiklo sektorius pirmąją įgyvendinant įvairias naujoves ekologinio projektavimo, priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo ir efektyvaus energijos vartojimo procesų srityse, taip siekiant, kad būtų pertvarkyti esami stiklo gamybos būdai. Kasmet ne mažiau kaip 10 % gamybos sąnaudų skiriama priklausomybei nuo iškastinio kuro mažinti, energijos vartojimo efektyvumui didinti bei įrangai atnaujinti. Vykdamt naujausią stiklo pakuočių projektą „Furnace for the Future“⁽³⁾, pagal kurį teikiama paraiška ATLPS inovacijų fondo lėšoms gauti, teršalų kiekis bus sumažintas 60 % Tai viena iš kelių iniciatyvų, palaikančių šio sektoriaus siekį tiekti neutralaus poveikio klimatui stiklo pakuotes. Tokios iniciatyvos atvers dideles galimybes pertvarkyti sektorių ir gaminti daugiau stiklo pakuočių, pasižyminčių mažu anglies dioksido kiekiu.

3.2. Žiedinė ekonomika: stiklas kaip idealus žiedinis gaminy

3.2.1. Stiklas yra ilgalaikio naudojimo, inertiška medžiaga, tinkama daugkartiniam panaudojimui bei neribotam perdirbimui, kadangi ši medžiaga, ją perdirbant, nepraranda gerųjų savybių.

3.2.2. Stiklas tampa aplinką tausojančia alternatyva daugeliui plastiko gaminių, pirmąją siekiant efektyviai perdirbti atliekas ir visiškai tinka daugkartiniam naudojimui, užtikrinančiam žiedinės ekonomikos sistemos gyvavimą. Tai vienintelė pakuotės rūšis, kurią gaminant nenaudojamas plastiko sluoksnis ar įdėklas, ji visada išlieka nekenksminga bei tinkama maisto produktams pakuoti, nepriklausomai nuo to, kiek kartų buvo perdirbta. Tai vienintelė pakuotės rūšis, turinti šias savybes. Stiklas yra viena labiausiai perdirbamų pakuotės medžiagų: perdirbimui surenkama 76 % viso rinkoje esančio stiklo. Naudojant perdirbtą stiklą, sumažinami tiek sunaudojamos energijos, tiek išmetamo anglies dioksido kiekiai. Reikėtų ir toliau remti ES masto paskatas, kuriomis suinteresuotosios šalys visoje vertės grandinėje, įskaitant vartotojus, būtų skatinamos daugiau ir geriau perdirbti.

3.2.3. Perdirbtas stiklas sudaro 26 % statybinio stiklo sektoriaus žaliavų⁽⁴⁾. Stiklo perdirbimo mastą galima padidinti surenkant, rūšiuojant ir valant daugiau senų langų bei fasadų stiklo.

⁽³⁾ Furnace for the Future: <https://feve.org/about-glass/furnace-for-the-future/>

⁽⁴⁾ „Glass for Europe“ – 2050: Plokščiasis stiklas poveikiu klimatui neutralioje Europoje – 2019 m. <https://glassforeurope.com/wp-content/uploads/2020/01/flat-glass-climate-neutral-europe.pdf>

3.2.4. Pasibaigus pirmosios kartos fotovoltinių elementų eksploatavimo laikui, bus galima atnaujinti pramonės politiką saulės energijos srityje ir, efektyviau perdirbant brangaus stiklo medžiagas, išsaugoti jas Europoje. Aiški ES vizija ir politika turėtų paremti šią galimybę.

3.3. *Gerovė*

3.3.1. Stiklas mus supa visur. Šiais laikais gyventi be jo būtų neįmanoma. Stiklo sektorius taip pat yra viena seniausių pramonės šakų ir turi galias istorines šaknis Europoje dekoratyvinio stiklo, meno ir kultūros srityse. Ši ilga tradicija suformavo stiklo gamybos įgūdžius, praktiką ir meną Europoje.

3.3.2. Mūsų laikais stiklo gamyba sudaro reikiamas sąlygas medicinos technologijoms, biotechnologijoms ir gyvybės mokslų inžinerijai vystyti. Stiklas taip pat apsaugo nuo rentgeno (radiologinės) ir gama spindulių (branduolinės) spinduliuotės. Interjero dizainui naudojamas stiklas bei stikliniai baldai, pavyzdžiui, veidrodžiai, pertvaros, baliustrados, stalai, lentynos ir stiklo šviestuvai, patobulina gyvenamąsias ir darbo erdves.

3.3.3. Stiklas išlaiko maisto ir gėrimų kokybę bei tinkamumą vartoti. Stikliniai indai naudojami kaip aukštos klasės stalo serviravimo ar kaip *art de vivre* reikmenys. Per stiklinius langus natūrali šviesa patenka į namus ir biurus. Stiklas naudojamas namų ir biuro prietaisuose bei elektronikos gaminiuose, pavyzdžiui, orkaičių durelėse, kaitlentėse, televizorių ir kompiuterių ekranuose bei išmaniuosiuose telefonuose.

3.4. *Skaitmeninė Europa*

Europos gamybos vietose jau gaminamas pats ploniausias stiklas, naudojamas ekrano įrenginiams, išmaniesiems telefonams, planšetiniams kompiuteriams ir kitiems (jutikliniams) ekranams gaminti. Stiklo pluošto optiniai laidai ir kabeliai leidžia duomenis perduoti dideliais kiekiais ir net tarp skirtingų žemynų bei sudaro elektroninių įrenginių ir mikroschemų mikrojungtis.

4. **Stiklo pramonė kaip energijai imlus sektorius**

4.1. Naujos stiklo krosnys yra kasmet palaipsniui perstatomos arba pritaikomos naudojant naujoviškas, mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančias, energiją taupančias technologijas. Pasitelkdama atliekinės šilumos panaudojimo, organinio Renkino ciklo technologijas, didindama stiklo duženų naudojimą ir pasitelkdama kitas simbiotines technologijas, ši pramonės šaka ir toliau mažina suvartojamos energijos kiekį. Stiklo gamyklose įdiegtos naujos energijos valdymo sistemos ir technologijos didina energijos vartojimo efektyvumą.

4.2. Energijos kiekiai, kurie suvartojami stiklo sektoriuje, sparčiai mažinami jau beveik šimtą metų, o dabar pasiekė savo termodinaminę ribą.

4.3. Kadangi išmetamas anglies dioksido kiekis stiklo gamybos sektoriuje tiesiogiai susijęs su sunaudojama energija, mažinant išmetamo anglies dioksido kiekį, auga ir energijos vartojimo efektyvumas. Šios teigiamos tendencijos itin sumažino išmetamo anglies dioksido kiekį. Pavyzdžiui, nuo 1960 m. iki 2010 m. Prancūzijos stiklo pramonė, nors gana sudėtinga ir daugialypė, išmetamo anglies dioksido kiekį sumažino 70 %

4.4. Kad būtų galima stebėti stiklo pramonės pažangą, palyginti su kitais energijai imliais sektoriais, visam sektoriui, jo subsektoriams bei kiekvienai valstybei narei skiriama parama turi būti kryptingesnė.

4.5. *Būdai pasiekti neutralų anglies dioksido poveikį klimatui*

4.5.1. Stiklo gamybos sektorius beveik pasiekė savo termodinaminę ribą, o tai reiškia, kad taikant dabartinius metodus ir deginant gamtines dujas, reikšmingai sumažinti išmetamo anglies dioksido kiekio neįmanoma. Būtina vykdyti energetikos pertvarką ir skatinti potencialo tam turinčių stiklo gamybos sričių žiedišumą.

4.5.2. *Žalioji elektros energija*

Kita daug žadanti priemonė, kuri gali sumažinti stiklo gamybos priklausomybę nuo iškastinio kuro – tai elektrifikacija. Šiuo metu kuriamas demonstracinis „Furnace for the Future“ projektas. Tai būtų pirmoji didelės talpos hibridinė elektrinė stiklo pakuočių lydymo krosnis pasaulyje. Stiklo pakuočių ir namų apyvokos stiklo gaminių subsektoriuose jau veikia nedidelės talpos elektrinės krosnys. Kaip ir vandenilio krosnių atveju, šioje srityje reikia vystyti žaliosios elektros energijos gamybos našumą.

4.5.3. Žalioji vandenilis

Vandenilis yra daug žadanti alternatyva gamtinėms dujoms. Stiklo gamybos sektoriuje jau tiriamos galimybės naudoti vandenilio krosnis. Laikotarpis, kol konkurencingoje aplinkoje pradės veikti pirmoji vandeniliu varoma stiklo krosnis, o vandenilio gamybos ir transportavimo pajėgumai taps pakankami, užtruks dar kelerius metus.

4.5.4. Žiedžiškumas

Lydant stiklą gamtinių dujų krosnyse, iki 80 % anglies dioksido yra išmetama deginant gamtines dujas, o 20 % – iš neapdorotų žaliavų. Neapdorotų žaliavų poreikio nebelieka jas pakeitus perdirbto stiklo (stiklo duženų) medžiagomis, taip taupoma energija, mažinamos atliekos bei išmetamo anglies dioksido kiekis. Tai yra galimybė „close the glass loop“ („uždaryti stiklo ciklą“) ⁽⁵⁾ ir pasiekti, kad po vartojimo būtų perdirbama dar daugiau stiklo. Siekiant padidinti surinkamo stiklo kiekius, tiek statybų, tiek automobilių stiklo subsektoriuose išbandoma ne viena stiklo surinkimo iniciatyva ir modelis. Prieš pradėdant griauti pastatus, pirmiausia reikėtų pašalinti langus ir stiklinius fasadus; reikėtų nustatyti konkrečiai medžiagai būdingą surinkimo tikslą, kuris papildytų bendrą statybos ir griovimo atliekų surinkimo tikslą, nes šis tikslas netinkamas lengvoms medžiagoms, pavyzdžiui, stiklui. Siekiant užtikrinti aukštą stiklo atliekų kokybę, būtinos atskiros surinkimo sistemos. Tik taip galima pasiekti, kad gamyboje būtų naudojama daug perdirbto stiklo.

4.5.5. Kliūtys ir iššūkiai

Energetikos pertvarka lems išaugusias veiklos sąnaudas (OPEX) bei kapitalo išlaidas (CAPEX). Kad ši pertvarka galėtų įvykti, ES politika turi remti investicijas pramonei bei užtikrinti, kad ši pramonės šaka nesušalintų su nesąžininga konkurencija iš valstybių, esančių už ES rinkos ribų. Be to, veiksmų imtis reikia dabar, kadangi krosnių eksploatavimo laikas trunka apie 10–15 metų (kalbant apie stiklo pakuočių krosnis) arba 15–20 metų (kalbant apie plokščiojo stiklo krosnis). Tai reiškia, kad iki lemtingų 2050-ųjų liko vos dvi stiklo lydimos krosnių kartos.

5. Stiklo pramonė ES politikoje

5.1. Žalioji ekonomika: žalioji kursas, ES „Renovacijos banga“, atsinaujinančiųjų išteklių energijos skatinimas, tvaraus transporto politika bei žiedinės ekonomikos iniciatyvos turėtų tapti veiksmingais postūmiais mažai anglies dioksido išskiriančio stiklo gamybai vystyti.

5.2. Nauji energijos šaltiniai: palaikyti ir vystyti atsinaujinančiosios energijos pajėgumus žaliajai elektros energijai ir žaliajam vandeniliui gaminti, bei užtikrinti biodujų prieinamumą. Derinant energijos rūšis, skatinti vėjo ir saulės energijos naudojimą.

5.3. Moksliniai tyrimai ir plėtra: siekiant sumažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro bei toliau plėtoti energiją taupančias krosnis, didinti viešąją paramą ir finansavimą tokiems mokslinių tyrimų ir plėtros bei demonstraciniams projektams ⁽⁶⁾, kaip ATLPS inovacijų fondas. Pirmajame kvietime teikti paraiškas fondui pateikta labai daug paraiškų, taip pat tikimasi, kad taip atsitiks ir paskelbus vėlesnius kvietimus teikti paraiškas.

5.4. Paklausos rinkoje skatinimas: kad būtų užtikrinta investicijų grąža, susijusi su mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančios gamybos investicijomis, reikia diegti mechanizmus, kurie skatintų mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių stiklo gaminių įsisavinimą rinkoje. Siekiant linijinę ekonomiką pakeisti žiedinės ekonomikos sistemomis, mažmeninės prekybos sektoriuje, namuose, maitinimo įstaigų sektoriuje ir greitojo maisto restoranuose naudojamus plastiko gaminius reikia pakeisti tvaraus stiklo alternatyvomis.

5.5. „Renovacijos banga“: siekiant skatinti efektyvų energijos vartojimą bei atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimą statybos ir transporto sektoriuose, reikia palaikyti „Renovacijos bangos“ priemones, skatinančias naudoti gaminius, kurių gamyboje išskiriama mažiau anglies dioksido. Siekiant paskatinti visuomeninių pastatų renovaciją bei vykdyti plataus užmojo energijos taupymo išpareigojimus, padidinti siektiną efektyvaus energijos vartojimo tikslą ir padaryti jį privalomą ES lygmeniu. Pasitelkiant įvairias priemones, įskaitant ir Naująjį socialinį klimato fondą, didinti pastatų renovacijai skiriamas lėšas.

5.6. Tvarus transportas: palaikyti transporto sistemos pertvarką, pereinant prie išmaniųjų ir poveikiu klimatui neutralių automobilių bei vystant viešojo transporto sistemas. Šioje srityje svarbus vaidmuo tenka aukštųjų technologijų stiklui.

⁽⁵⁾ Close the Glass Loop: <https://closetheglassloop.eu/>

⁽⁶⁾ Stiklo pramonė turi kelias priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo strategijas, pavyzdžiui, perėjimą prie atsinaujinančiųjų energijos išteklių, energijos vartojimo efektyvumo priemones, mažo anglies dioksido kiekio žaliavas, perdirbto stiklo naudojimą, transportą ir logistiką.

5.7. Tvari pakuotė: siekiant sumažinti priklausomybę nuo importuojamo iškastinio kuro, pirminių žaliavų gavybą ir išteklių eikvojimą, netiesines medžiagas pakeisti žiedinei ekonomikai, daugkartiniam naudojimui ir perdirbimui tinkamu stiklu.

5.8. Žiedišrumas: siekiant maksimaliai padidinti po vartojimo likusio, į naujus stiklo gaminius uždaramame cikle perdirbto stiklo kiekį ir kokybę, stiprinti rūšiuojamojo surinkimo ir perdirbimo infrastruktūrą, vystyti technologijas ir didinti pajėgumus. Skatinti viešojo ir privataus sektoriaus pridėtinės vertės grandinių partnerius bendradarbiauti (pavyzdžiui, kaip „Close the Glass Loop“ stiklo pakuočių platformoje ⁽⁷⁾).

5.8.1. Kad būtų galima panaudoti eksploatavimui nebetinkamą statybinį stiklą, visų pirma reikia įdėti pastangų statybos sektoriaus veikloje, įskaitant griovimo atliekų sritį.

5.8.2. Įrodyta, kad didelis stiklinių talpų pakartotinio naudojimo ir didelis stiklo pakuočių perdirbimo lygis padeda mažinti pakuočių sistemų poveikį aplinkai ir didinti išteklių naudojimo efektyvumą. Kad būtų pasiektas aukštas pakartotinio naudojimo ir perdirbimo lygis, greta didesnės gamintojo atsakomybės sistemų, skirtų vienkartinį stiklinių pakuočių perdirbimui, pramonė įdiegė savanoriškas užstato už daugkartines pakuotes sistemas, o kai kurios Europos ekonominės erdvės (EEE) valstybės narės – privalomas užstato už vienkartinės gėrimų pakuotes grąžinimo sistemas. Nors laikoma, kad privalomo užstato grąžinimo sistemos yra veiksmingos šiukšlinimo prevencijos ir aukšto perdirbimo lygio užtikrinimo priemonės, EESRK mano, kad užstato už vienkartinės stiklines gėrimų pakuotes grąžinimo sistemų taikymas kitoms stiklo pakuotėms (ne tik gėrimų pakuotėms) yra nesuderinamas su gerai veikiančiomis didesnės gamintojo atsakomybės sistemomis, kurios yra pasiteisinusios ir perdirbimui tinkama surinkimo sistema ir kuriose pasiektas labai aukštas perdirbimo lygis.

5.8.3. Vienkartinio naudojimo stiklo pakuočių klausimu reikia diegti didesnės gamintojo atsakomybės sistemas, leidžiančias surinkti stiklą dideliais kiekiais. Ekonominiu ir poveikio aplinkai požiūriu jos yra gerokai veiksmingesnės už vienkartinį pakuočių užstato grąžinimo sistemas.

5.9. Skaitmenizacija: atsižvelgiant į visus pirmiau išvardytus iššūkius ir savitas įvairių stiklo pramonės subsektorių savybes, pasitelkiant veiksmingą ES pramonės politiką ir vystant ekosistemas, remti tas pramonės šakas ir darbuotojus, kurie sudaro sąlygas skaitmeninės Europos plėtrai, gamindami šviesolaidžius, jutiklinius ekranus, ekrano įrenginius bei jutiklius.

5.10. Konkurencingumo Europos rinkoje užtikrinimas

5.10.1. Stiklo gamybos sektoriaus energijos pertvarkai prireiks laiko, o pereinamoju laikotarpiu labai aukštos ir augančios stiklo sektoriaus energijos sąnaudos, kurios šiuo metu sudaro apie 25–30 % visų stiklo gamybos sąnaudų, priklausomai nuo gaminio rūšies ir kainų svyravimo, sukuria ypatingai sudėtingą situaciją.

5.10.2. Valstybės pagalba

Visiems stiklo pramonės subsektoriams turėtų būti taikomos kapitalo išlaidoms (CAPEX) ir veiklos sąnaudoms (OPEX) skirtos paramos priemonės, kaip antai, be kita ko, modernizavimo fondas, ES struktūriniai fondai ir ATLPS inovacijų fondas. Stiklo pramonei neturėtų būti taikoma Energijos mokesčių direktyva, tačiau turėtų būti taikoma bendroji elektros energijos kompensacijos išimtis. Taip pat jai turėtų būti suteikta galimybė pasinaudoti sandoriais dėl anglies dioksido kainų skirtumo, kad jie galėtų investuoti į mažai anglies dioksido išmetančius gamybos procesus. Ypač svarbu, kad į klimato kaitai skirtos valstybės pagalbos sąrašą būtų įtrauktas specialusis stiklas.

5.10.3. Konkurencingumas pasaulyje

5.10.3.1. Būtina nedelsiant imtis veiksmingų prekybos politikos priemonių, siekiant kovoti su trečiųjų šalių vykdoma nesąžininga prekybos praktika.

5.10.3.2. Dėl iš Azijos importuojamo subsidijuoto bei dempingo kaina parduodamo stiklo pluošto ištisinių gijų pluošto sektorius patyrė sunkumų. Reikia nedelsiant imtis priemonių, nukreiptų prieš muitų vengimą (pavyzdžiui, kalbant apie produkciją, importuojamą iš Egipto ir Bahreino).

⁽⁷⁾ Close the Glass Loop www.closestheglassloop.eu

5.10.3.3. Automobilių gamybos sektoriui priekinius stiklus tiekiantis stiklo sektorius taip pat susiduria su aršia gamintojų iš Kinijos konkurencija. Žemesni aplinkosaugos ir išmetamų anglies dioksido kiekio standartai, mažesnis darbo užmokestis bei prastesnės darbo sąlygos sudaro prielaidas nesąžiningai konkurencijai atsirasti ir dėl to Europos automobilių surinkimo gamykloms gali tekti didinti importą iš Tolimųjų Rytų, o dėl to padidėtų pasaulyje išmetamo anglies dioksido kiekis.

5.10.3.4. Europa pagamina daugiausia stiklo pakuočių pasaulyje. Šis sektorius stiklo pakuotėmis aprūpina didžiausią ES – maisto ir gėrimų – sektorių. Stiklas taip pat svarbus gaminių, kurių pakavimui jis yra arba gali būti naudojamas, išorės prekybai, kurios vertė siekia apie 250 mlrd. eurų. Taip stiklo pramonė ES uždirba daugiau papildomų eksporto pajamų nei plastiko dervos ir granuliu, organinių cheminių medžiagų bei orlaivių gamyba.

5.11. Teisingos pertvarkos užtikrinimas

Siekiant užtikrinti, kad darbuotojai galėtų prisitaikyti prie diegiamų naujų technologijų ir procesų bei siekiant geresnių darbo vietos garantijų tiek pačiame stiklo sektoriuje, tiek platesnėje darbo rinkoje, reikia skatinti ir remti profesinį mokymą bei mokymosi visą gyvenimą programas. Į pertvarkos procesą turėtų būti įtraukti ir darbuotojai, todėl ES teisės aktais turėtų būti remiamas socialinis dialogas visais lygmenimis.

5.12. Teisėkūros stabilumas ir saugumas

5.12.1. Anglies dioksido nutekėjimas: siekiant paremti dėl ES poveikio klimatui neutralumo tikslų pertvarkomą pramonę ir sukurti ir išlaikyti vienodas veiklos sąlygas Europos ir tarptautiniu lygiu, reikia taikyti anglies dioksido nutekėjimui skirtas ATLPS priemones.

5.12.2. PADKM: EESRK pritaria atsargiam pasienio anglies dioksido korekcinio mechanizmo įvedimui, laikantis PPO taisyklių. Tačiau į jį taip pat turi būti įtrauktas eksporto sprendimas ir jis turėtų papildyti nemokamų leidimų paskirstymą remiantis visais lyginamaisiais rodikliais bent iki 2030 m., kad įmonės galėtų sutelkti dėmesį į investicijas į mažo anglies dioksido kiekio technologijas ir būtų galima įvertinti PADKM veiksmingumą.

5.12.3. Taksonomija: Komitetas palankiai vertina tai, kas jau padaryta įgyvendinant ES taksonomijos paketą, kuriuo siekiama privatų finansavimą nukreipti į tvarios veiklos sritį, tačiau mano, kad reikėtų atsižvelgti į stiklo gamybos vaidmenį ir jos indėlį prisitaikant prie klimato kaitos bei ją švelninant.

5.12.4. Komitetas palankiai vertina Žiedinės ekonomikos veiksmų planą ir prašo, kad stiklas būtų visapusiškai pripažintas ilgalaikio naudojimo medžiaga, kuri mūsų ekonomikoje išlieka produktyvi, ir kad būtų visapusiškai remiamos iniciatyvos didinti stiklo žiediškumą.

5.12.5. Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinys: šis priemonių rinkinys buvo pristatytas šios nuomonės rengimo metu. Jame siūloma iš dalies pakeisti dvylika esamų pasiūlymų (Direktyvą dėl prekybos apyvartiniais taršos leidimais, Energijos mokesčių direktyvą, Atsinaujinančių išteklių energijos direktyvą ir t. t.) ir pateikiama keletas naujų pasiūlymų (pavyzdžiui, pasiūlymas dėl PADKM). Komitetas ragina Komisiją atidžiai įvertinti šio dokumentų rinkinio poveikį stiklo pramonei. Atsižvelgiant į daugelyje skirtingų sričių padarytų pakeitimų mastą, labai svarbu užtikrinti įvairių teisės aktų nuoseklumą ir išvengti galimų konfliktų. Dokumentų rinkiniu turėtų būti remiamas pramonės perėjimas prie kitokio energijos vartojimo modelio, kartu užtikrinant vienodas sąlygas konkurentams už ES ribų, kurie nepatiria tokių pačių su anglies dioksidu susijusių išlaidų.

Bruselis, 2021 m. spalio 21 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl dokumento „ES judumo strategija ir ES pramonės vertės grandinės. Automobilių ekosistemų metodas“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2022/C 105/05)

Pranešėjas **Arnaud SCHWARTZ**Bendrapranešėjė **Monika SITÁROVÁ**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 3 25
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta skyriuje	2021 9 29
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	235 / 1 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK mano, kad Europos automobilių ekosistema gali tapti lydere kuriant ir diegiant tvarius judumo sprendimus. Todėl kuriant automobilių ekosistemą turi būti aktyviai rengiamos strategijos, kurios padėtų suformuoti šiuo metu Europos automobilių srityje vykstančius radikalius pokyčius ir išryškintų didžiąsias tendencijas.

1.2. Siekiant iki 2050 m. transporto sektoriuje išmetamą teršalų kiekį sumažinti 90 %, EESRK pageidauja, kad ES siektų užtikrinti visų transporto rūšių tvarumą, o tvarios alternatyvos būtų plačiai prieinamos ir įperkamos ES piliečiams. Šį tikslą galima pasiekti išmaniai derinant galios pavaras, užtikrinančias pusiausvyrą tarp aplinkos apsaugos, veiksmingo atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo, ekonominio gyvybingumo ir vartotojų pritarimo, taip pat laikantis technologinio neutralumo principo.

1.3. EESRK griežtai pabrėžia, kad asmenų judumas turi išlikti prieinamas ir įperkamas visiems, ypač į darbą važinėjantiems darbuotojams, neturintiems galimybės naudotis kokybišku viešuoju transportu ar kitais judumo sprendimais. Visomis išgalėmis turi būti vengiama visuomenės poliarizacijos tarp tų, kurie gali sau leisti įsigyti ekologišką automobilį, ir tų, kurie negali. Šiuo požiūriu EESRK išpėja, kad gretimos ATLPS sukūrimas į ją įtraukiant transporto sektorių galėtų pakenkti visuomenės išsakomai paramai iškastinio kuro naudojimo kelių transporto priemonėse mažinimui, jei mažesnes pajamas gaunančioms grupėms ir toms, kurios yra priklausomos nuo kelių transporto užsidirbant pragyvenimui, nebūs tinkamai atlyginta.

1.4. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Europos automobilių pramonė visada buvo pasaulinė lyderė ir augimo bei darbo vietų kūrimo varomoji jėga. Pereidama prie skaitmenizuotos ir nuo iškastinio kuro nepriklausomos kelių transporto sistemos paradigmos, ji turėtų išlaikyti šią poziciją ir plėtoti pertvarkos būdus, kurie leistų jai susidoroti su tendencijomis, kurios gali trukdyti ir su kuriomis šiuo metu susiduria pramonė. Tai ji turėtų daryti pasitelkdama savo pranašumus technologijų srityje kaip antai kvalifikuotą darbo jėgą, pasaulinio lygio inžineriją, reiklius vartotojus, sudėtingas tiekimo grandines, tvirtą MVĮ kultūrą ir konstruktyvius darbo santykius.

1.5. Sėkmingai pradėjus bendriems Europos interesams svarbaus projekto dėl baterijų gamybos įgyvendinimą, įrodyta, kad sutelkus viešuosius ir privačiuosius išteklius akivaizdžiai prisidedama prie automobilių tiekimo grandinės stiprinimo. Todėl EESRK yra įsitikinęs, kad šiame sektoriuje reikia apsvarstyti daugiau bendriems Europos interesams svarbių projektų, pavyzdžiui, dėl vandenilio (ruošiamas), automatizuotų ir susietųjų automobilių naudojimo, žiedinės ekonomikos, žaliavų ir

kt. Norint susidoroti su puslaidininkių tiekimo kliūtimis, reikia imtis ryžtingų veiksmų, o antrojo bendriems Europos interesams svarbaus projekto dėl puslaidininkių parengimas padėtų išspręsti šį klausimą.

1.6. EESRK pageidauja, kad ES remtų vienodų sąlygų visiems užtikrinimą. Europa turi puoselėti ambicijas siekiant išlaikyti stiprią eksporto padėtį automobilių pramonėje. Dėl to reikia imtis šių veiksmų:

- siekti užtikrinti abipusiškumą prekybos santykiuose (patekimą į rinką, viešuosius pirkimus, investicijas, intelektinės nuosavybės teisių laikymąsi, subsidijas);
- sudaryti dvišalius laisvosios prekybos susitarimus (įskaitant skyrių dėl automobilių ir (arba) kelių transporto);
- kovoti su nesąžininga prekybos praktika (subsidijomis, dvišaliais laisvosios prekybos susitarimais, anglies dioksido kainų skirtumais, socialiniu ir aplinkos dempingu);
- skatinti tarptautinį bendradarbiavimą netaršių automobilių ir mažo anglies dioksido kiekio degalų technologijų srityje.

1.7. Automobilių pramonės pertvarka turės didžiulio poveikio reikalingų darbo vietų skaičiui ir jų kokybei. Todėl reikia aktyvios darbo rinkos politikos siekiant išlaikyti darbuotojų galimybes išsidarbinti, įgyvendinant jų kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo iniciatyvas (pavyzdžiui, Automobilių igūdžių aljansą), norint suteikti darbuotojams igūdžių kurių prireiks ateityje. Darbuotojams, kurie turi palikti šį sektorių, be ankstyvo išėjimo į pensiją schemų, turėtų būti užtikrintas sklandus perėjimas į kitą darbą.

1.8. EESRK ragina aiškiai nustatyti skaitmeninio ir žaliojo sektoriaus pertvarkos poveikį siekiant nustatyti tuos regionus ir tiekimo grandinės dalis, kuriems kyla didžiausia rizika. Be to, reikia stebėti dėl priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo ir skaitmenizacijos kintantį pramonės poveikį, atsižvelgiant į visus reikiamus gyvavimo ciklo etapus. Kadangi sunkumai, su kuriais susiduria automobilių tiekimo grandinė, yra didžiuliai, EESRK mano, kad šiam sektoriui būtina sukurti Teisingos pertvarkos mechanizmą norint įdiegti reikiamas papildomas priemones, kurias taikant būtų siekiama išvengti socialinių sutrikimų ir būtų užtikrinta socialiai atsakinga pertvarka.

2. Bendrosios pastabos

Dabartinė padėtis

2.1. Automobilių pramonė visada buvo **Europos Sąjungos pramonės kertinis akmuo** ir turi svarbių sąsajų su pradinės grandies pramonės šakomis, tokiomis kaip plieno, cheminių medžiagų ir tekstilės sektoriai, taip pat su galutinės grandies pramonės šakomis, tokiomis kaip IRT, remontas, degalai, tepalai ir judumo paslaugų teikimas. Šiam sektoriui tenka daugiau kaip 8 % ES BVP, jis sudaro 28 % visų ES MTP išlaidų, o jo eksportas sukuria didelį prekybos perteklių. Tačiau Europos automobilių pramonės ateitis priklausys nuo to, kaip ji sugebės įgyvendinti labai svarbius pokyčius, reikalingus precedento neturinčioms problemoms, su kuriomis susiduriama šiandien, spręsti.

2.2. Europos automobilių pramonė dėl sudėtingos skaitmeninės ir žaliosios ekonomikos pertvarkos atsidūrė **radikalių naujų permainų kryžkelėje**. 2018 m. lapkričio 28 d. Komisija patvirtino ilgalaikę neutralaus poveikio klimatui ekonomikos viziją iki 2050 m. Buvo nustatyta, kad transporto sektorius atlieka svarbų vaidmenį šiuo pereinamuoju laikotarpiu. 2019 m. gruodžio mėn. Europos žaliajame kurse nustatyta strateginė sistema, kuria siekiama pasiekti poveikio klimatui neutralumo tikslą. Jame raginama iki 2050 m. sumažinti transporto sektoriuje išmetamą teršalų kiekį 90 % Atsižvelgdama į tai, ES nusprendė peržiūrėti 2030 m. tikslą – sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas bent iki 55 % Siekdama šio tikslo, Komisija 2021 m. liepos 14 d. pristatė savo pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą dokumentų rinkinį, kuriame peržiūrėjo Pastangų pasidalijimo reglamentą, Alternatyviųjų degalų infrastruktūros diegimo direktyvą ir Reglamentą dėl išmetamųjų teršalų normos nustatymo.

2.3. Perėjimas nuo iškastinio kuro prie mažai anglies dioksido išskiriančios energijos kaip ir perėjimas nuo pridėtinės vertės kūrimo masiškai gaminant automobilius prie mobilumo paslaugų teikimo atneš **didelių sukrėtimų pramonei**, daugeliui MVĮ sudėtingose tiekimo grandinėse ir 13,8 mln. sektoriaus darbuotojų. Todėl suprantama, kad kils sunkumų siekiant socialiai priimtiniu būdu valdyti perėjimą prie nulinio grynojo išmetamo CO₂ kiekio.

Trukdančios didžiosios tendencijos

2.4. **Globalizacija.** Mažėjant pardavimams brandžiose rinkose, auga automobilių pardavimai besiformuojančiose rinkose. Atsižvelgiant į tai, ekonominis svorio centras iš ES ir JAV persikelia į Aziją. Šiuo metu Kinijoje per metus pagaminama net 26 mln. automobilių, o ES tik 22 mln. automobilių. Kinija taip pat viena pirmųjų pradėjo gaminti elektra varomas transporto priemones ir turi brandžią baterijų pramonę. Japonija ir Korėja taip pat pirmauja baterijų pramonėje ir yra ypač stiprios puslaidininkių gamyboje. Europa taip pat susiduria su sunkumais, kai reikia gauti etiškai išgaunamų žaliavų, pavyzdžiui, ličio ir kobalto⁽¹⁾. Be to, automobilių sektoriuje reikia atsižvelgti į augančią geopolitinę įtampą.

2.5. **Tvaraus vystymosi problema.** Remiantis ES darnaus ir išmanaus judumo strategijoje išdėstyta vizija, „iki 2030 m. [Europos keliuose] bus eksploatuojama bent 30 mln. netaršių lengvųjų automobilių“. Liepos 14 d. ES Komisija pateikė pasiūlymą nuo 2035 m. leisti prekiauti tik netaršiomis transporto priemonėmis. Tam reikės smarkiai padidinti netaršių transporto priemonių dalį transporto priemonių parkuose (nuo dabartinių 0,2 %, iki 11–14 % 2030 m.)⁽²⁾. Įgyvendinus Žaliojo kurso tikslus, atsiras pradininko pranašumų ir bus remiama Europos lyderystė mažo anglies dioksido kiekio technologijų srityje ir jos konkurencingumas pasaulyje. Tai taip pat reiškia didžiules investicijas į alternatyvių transmisijų (baterinių elektromobilių, hibridinių automobilių, vandeniliu varomų automobilių) kūrimą ir į iškastinių kurą įprastoms transmisijoms, kurios dar ilgai išliks automobilių parke. Šių galios pavarų ir degalų diegimo tempas priklauso nuo atitinkamos reglamentavimo sistemos ir šių investicijų grąžos laikotarpių. ES darnaus ir išmanaus judumo strategijoje pripažįstama būtinybė užtikrinti visų transporto rūšių tvarumą. Įgyvendinant šį požiūrį, reikia pasirūpinti, kad būtų skatinama naudoti mažataršes ir netaršias transporto priemones, taip pat atsinaujinančiojo ir mažo anglies dioksido kiekio degalus kelių, vandens, oro ir geležinkelių transporto sektoriuose.

2.6. **Vartotojų požiūrio pokyčiai.** Judumo įpročiai keičiasi. Nauja vartotojų karta yra mažiau suinteresuota turėti automobilį, nes dauguma gyvena miestuose su išvystytais kolektyvinio transporto sistemomis. Vietoj automobilio įsigijimo, išpopuliarės kitokie judumo sprendimai, kaip antai dalijimasis automobiliais, pavėžėjimas ir mikromobilumas. Kitas aiškiai matomas tendencijas, pavyzdžiui, apsipirkimą internetu, darbą nuotoliniu būdu, vaizdo konferencijas, pristatymo paslaugas sustiprino pandemija. Dėl jų sumažės judumas asmeniniais automobiliais, tačiau didės komercinių furgonų naudojimas.

2.7. **Susietumo gerinimas.** Skaitmeninėmis technologijomis galima sudaryti sąlygas, kad automobiliai būtų beveik visada susieti. Tai galėtų suteikti daug galimybių naujiems duomenimis grindžiamiems verslo modeliams. Išmaniuosiuose automobiliuose būtų įdiegtos aktyviosios saugumo priemonės, informacinės pramoginės sistemos, tikralaikės eismo informacijos paslaugos, transporto priemonių ir infrastruktūros ryšys ir t. t.

2.8. **Laipsniškas automobilio automatizavimas.** Perėjimas prie savivaldžių automobilių naudojimo reiškia, kad transporto priemonėse bus diegiama vis daugiau autonominio vairavimo savybių. Diegiant automatizuotą vairavimą, reikėtų milžiniškų investicijų į programinę įrangą, ryšių tinklus ir aparatinę įrangą (radarus, lidarų, atsakiklius). Be to, dėl to kyla daug sunkumų, susijusių su patikimumu, teisine sistema, kaina, kelių įranga ir išpareigojimais.

2.9. **Gamybos skaitmenizavimas.** Automobilių pramonė sukūrė surinkimo liniją („Ford“), veiksmingesnės gamybos principus („Toyota“) ir pasaulines gamybos platformas („VW“). Šiuo metu ji vadovaujasi „Industry 4.0“ principais, taikydama pažangią robotizaciją, skaitmeniniu požiūriu integruotas tiekimo grandines, pažangias gamybos sistemas ir adityvinę gamybą.

Žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos pasekmės

2.10. Mažesnio masto, skaitmenizuota ir nuo iškastinio kuro mažinimo priklausoma automobilių pramonė sukels **didžiulį darbo vietų iššūkį**. Baterinės elektrinės transporto priemonės (BEV) turi mažiau komponentų ir jas gaminti yra paprasčiau, o baterijos sudaro bent 36 % jų pridėtinės vertės. Remiantis neseniai Vokietijos tyrimų instituto IFO atlikto tyrimo ekstrapoliacija, pavojus iškils 620 000 darbo vietų ES įprastų galios pavarų vertės grandinėje. Iš dalies sprendimų galima rasti, pavyzdžiui, taikant (ankstyvą) išėjimą į pensiją⁽³⁾ arba apskritai iš pagrindų keičiant ateities darbo modelį⁽⁴⁾. Kita vertus, užtikrinant pertvarką taip pat bus sukurta naujų darbo vietų gretimose pramonės šakose, tokiose kaip elektroniniai galios įrenginiai, pažangieji elektros energijos tinklai, kelių ir įkrovimo infrastruktūra, baterijos, naujos medžiagos ir alternatyvios degalų galios pavaros.

(1) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_20_2312.

(2) Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, Darnaus ir išmanaus judumo strategija, SWD(2020)331, p. 248.

(3) Dr. Oliver Falck, Dr. Nina Czernich, *Auswirkungen der vermehrten Produktion elektrisch betriebener Pkw auf die Beschäftigung in Deutschland*, 2021 m. gegužės mėn., ifo Institut; https://www.ifo.de/DocDL/ifoStudie-2021_Elektromobilitaet-Beschaeftigung.pdf.

(4) <https://eeb.org/library/escaping-the-growth-and-jobs-treadmill/>.

2.11. **Prognozuojamas konsolidavimas, strateginiai aljansai** (pavyzdžiui, „Stellantis“, aljansai tarp „BMW“ ir „Mercedes“ bei „VW“ ir „Ford“) siekiant sutelkti MTP į naujas galios pavaras ir derinti komponentų pirkimą. Dėl šių susijungimų ir aljansų visada bus rengiamos naujos įmonių strategijos, peržiūrimas pramonės poveikis, regionams, kuriuose darbo sąnaudos mažesnės, perduodamos užsakomosios paslaugos, mažinamos darbo vietos ir didinamas spaudimas tiekėjams. Be to, atsisakius didesnės brandos įmonių, bendrovės galės sutelkti išteklius į naujas galios pavaras.

2.12. **Nykstančios ribos tarp automobilių pramonės ir IT sektoriaus.** Informacinės technologijos pateks į visus tiekimo grandinės etapus. Duomenys taps nauja žaliava ir pajamų šaltiniu. Vyksta pasaulinė pramonės pertvarka, į kurią įsitraukia nauji rinkos dalyviai: judumo paslaugų teikėjai („Uber“), IT milžinai („Google“, „Apple“, „Baidu“), mikrochemų gamintojai („Intel“, „NXP“, „STM“), baterijų gamintojai („Panasonic“, „CATL“, „LG“), besikuriantys pirminės įrangos gamintojai („Tesla“).

2.13. **Pridėtinė vertė galėtų būti perkelta iš automobilių pramonės (pirminės įrangos gamintojų) centro** į kitas tiekimo grandinės dalis, nes pridėtinės vertės procentine dalimi išreikšta informacinių technologijų dalis tik didės ir kenks mechaniniams komponentams.

2.14. Tikėtina, kad **vis didesnę pridėtinę vertę sukurs tokios judumo paslaugos** kaip pavėžėjimas, pakeleivių vežimas, dalijimasis automobiliais ir daugybė kitų skaitmeninių paslaugų kaip antai navigacijos programėlės, informacinės pramoginės sistemos, reklama ir pažangiosios pagalbos vairuotojui sistemos. Tai sukurs naujus verslo modelius: nors pirminės įrangos gamintojai automobilių pramonę laiko 100 mln. transporto priemonių rinka, skaitmeninės platformos į ją žiūri kaip į rinką, kurioje kasmet galima parduoti 10 trln. mylių.

2.15. **Šio sektoriaus darbo struktūra bus visiškai pertvarkyta.** Reikės naujų įgūdžių ir patirties (elektronikos, elektrochemijos, naujų medžiagų, informacinių technologijų srityse), o kartu mažės tradicinių su mechanika susijusių įgūdžių paklausa. Šių įgūdžių suteikimas darbuotojams bus svarbus uždavinys automobilių pramonei.

2.16. Visos minėtos didžiosios tendencijos sustiprins viena kitą. Nors iš esmės sutariama, kad atsirado padėtį iš esmės keičiančių sutrikimų, visoms suinteresuotosioms šalims prioritetu turi tapti laipsniškas socialinis perėjimas prie nuo iškastinio kuro nepriklausomo transporto, pasirūpinant teisingu perėjimu. Tvarus judumas taps priimtinas, jeigu bus prieinamas visiems.

3. Pertvarkos įvaldymas

Aplinka: perėjimas prie tvarumo

3.1. **Siekiant iki 2050 m. sumažinti transporto sektoriuje išmetamą teršalų kiekį 90 %, ES turėtų užtikrinti visų transporto rūšių tvarumą ir tvarių alternatyvų platų žinomumą bei prieinamumą ES piliečiams.** Šį tikslą galima pasiekti išmaniai derinant galios pavaras, užtikrinančias pusiausvyrą tarp aplinkos apsaugos, efektyvaus atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo, ekonominio gyvybingumo ir vartotojų pritarimo, laikantis technologinio neutralumo principo. Tam būtinos įvairios strategijos:

— metodo „nuo bako iki ratų“ išmetamo CO₂ kiekio mažinimas (48V, hibridai, elektra, vandenilis, veiksmingesni vidaus degimo varikliai ir kt.).

— metodo „nuo šaltinio iki ratų“ išmetamo CO₂ kiekio mažinimas. Siekiant išvengti poveikio žemės naudojimui, biologinei įvairovei ir miškams, reikia remti e. degalų ir biokuro, atitinkančių JT DVT ir Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvoje^(?) nustatytus tvarumo kriterijus, plėtrą.

— koordinuota švartų miestų strategija (pavyzdžiui, mažinant nuo iškastinio kuro priklausomas vietines transporto linijas ir užtikrinant novatoriškus mikromobilumo sprendimus bei įvairiarūšį keliavimą).

(?) 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją (OL L 328, 2018 12 21, p. 82).

- gyvavimo ciklo išmetamųjų teršalų (gamybos ir perdirbimo procesų) mažinimas.
- transporto sektoriaus išmetamųjų teršalų intensyvumo mažinimas (pažangūs transporto sprendimai, bendras judumas). Kiekvienam transporto sektoriaus poreikiui, atsižvelgiant į technologinio neutralumo principą, turi būti prieinamas darnus judumo sprendimas (biokuro ir sintetinio kuro/vandenilio tiekimas tolimųjų reisų kroviniu transportu, baterijų elektrinės galios pavaros, skirtos vietinės miesto linijos pristatymui).
- skatinamasis modernizavimas, kai vidaus degimo variklis pakeičiamas elektros varikliu arba papildomas (hibridizuojamas) varikliais su ratuose montuojama stebule.
- naujai į rinką pateikiamų automobilių svorio mažinimas ⁽⁶⁾.

3.2. Komisija ketina sukurti gretimą kelių transporto ir pastatų ATLPS sistemą. Kelių transporto išmetamųjų teršalų kainos nustatymas prilygs degalų apmokestinimui (bet su kvalifikuota balsų dauguma). Pajamos bus naudojamos atlyginti tiems, kurie yra priklausomi nuo transporto priemonės su vidaus degimo varikliu dėl to, kad juo reikia važinėti į darbą arba dėl alternatyvių transporto galimybių stokos. Kadangi tokio kompensavimo mechanizmo kūrimas bus labai sudėtingas, o didesnės degalų kainos neproporcingai pakenks mažesnes pajamas gaunantiems grupėms, EESRK nėra įsitikinęs, ar tai tinkamas sprendimas, nes tai pakenks visuomenės norui imtis klimato srities veiksmų. Tačiau pastangos sumažinti alternatyvių galios pavarų gyvavimo ciklo sąnaudas ir mažo ir nulinio grynojo anglies dioksido kiekio degalų sąnaudas, atrodo, yra geresnis būdas užtikrinti tai, kad mažo anglies dioksido kiekio transportas būtų finansiškai prieinamas daugeliui.

3.3. **Pirmenybė turėtų būti teikiama vadinamosioms „krovimo dykumoms“.** Šiuo metu veikia 213 000 įkrovimo stotelių, o 70 % visų ES įkrovimo stočių yra sutelkta trijose šalyse (Nyderlanduose, Vokietijoje ir Prancūzijoje). Iki 2050 m. planuojama įrengti 1 mln. viešųjų transporto priemonių įkroviklių, o iki 2030 m. – 3 mln., **infrastruktūros plėtros srityje reikia užpildyti milžinišką spragą** (remiantis Europos darnaus ir išmanaus judumo strategija, apskaičiuota, kad papildomos investicijos į mažo anglies dioksido kiekio degalų įkrovimo priegią ar jų pildymo infrastruktūrą ateinančių dešimtmetį sudarys 130 mlrd. EUR per metus). Todėl EESRK remia siekį nustatyti privalomus tikslus. Remiantis Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemone, pavyzdine iniciatyva „Persikrauki“ savo atkūrimo planams įgyvendinti valstybės narės bus skatinamos spartinti įkrovimo ir degalų pildymo stočių įrengimą. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas būstams, padidėjusiai tinklų integracijai į elektra varomas transporto priemones, įkrovimo priegios sąveikai, išmaniojo įkrovimo paslaugų vystymui (pavyzdžiui, apkrovos balansavimo) ir atsinaujinančiųjų ir mažo anglies dioksido kiekio degalų tiekimui. Kadangi visiškai elektra varomos sunkiosios transporto priemonės tampa realybe, joms taip pat reikėtų skirti ypatingą dėmesį.

3.4. Kol nebus pasiektas įprastų ir elektrinių transporto priemonių kainų lyginumas (numatytas 2025–2027 m.), **reikės finansinių paskatų** siekiant remti mažo anglies dioksido kiekio transporto priemonių įsisavinimą rinkoje. Tai gali būti finansinės priemonės (subsidijos, mokesčių lengvatos ir metalo laužo sistemos) arba nefinansinės (eismo juostos, kelių mokesčių lengvatos, rezervuotos stovėjimo vietos), įskaitant nuoseklią reglamentavimo aplinką, skirtą investicijoms į mažo anglies dioksido kiekio degalų skatinimą. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas transporto priemonių parkų žalinimui, nes tai galėtų būti svarbus svertas siekiant paspartinti pertvarką, taip pat dėl to, kad tai prisidės prie nulinio ir mažo anglies dioksido kiekio transporto priemonių naudotų prekių rinkos sukūrimo.

3.5. **Parama žiedinės ekonomikos plėtrai automobilių ekosistemoje:** automobilių ir jų dalių perdirbimas, pakartotinis naudojimas ir pakartotinė gamyba. Žiedinės ekonomikos principai taip pat turėtų būti taikomi siekiant padidinti pramonei prieinamų antrinių žaliavų kiekį ir sumažinti priklausomybę nuo importo. Tačiau naujais tyrimais rodo, kad perdirbtos medžiagos pateks į tinkamą rinką tik po dešimtmečio, kai bus pasiektas elektra varomų transporto priemonių gyvavimo laikotarpis. Todėl reikia būti realistiškiems ir suprasti, kad pirminė gamyba bent jau 2020 m. yra labai svarbi. Todėl, įgyvendinant tiekimo grandinių įvairinimą, taip pat žaliąją ir etišką kasybos strategiją turi būti užtikrinamas tiekimo saugumas. Be to, persvarstant direktyvą dėl eksploatuoti netinkamų transporto priemonių 2000/53/EB ⁽⁷⁾, reikia atsižvelgti į transporto priemonių elektrifikavimą ir poreikį plėtoti antrinių žaliavų rinkas.

⁽⁶⁾ Mažiau kaip 1 000 kg/daugiau kaip 1 500 kg sveriantys automobiliai 1998 m. sudarė 36 % ir 7 %, o 2019 m. – 15 % ir 16 % Prancūzijoje parduodamų automobilių (Eurostato duomenimis).

⁽⁷⁾ 2000 m. rugsėjo 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/53/EB dėl eksploatuoti netinkamų transporto priemonių (OL L 269, 2000 10 21, p. 34).

Ekonomika: visos automobilių tiekimo grandinės ES viduje išlaidos ir plėtra

3.6. Pramonės bendradarbiavimo skatinimas. Didžiuliai MTP biudžetai (šiuo metu 60 mlrd. EUR per metus), kurie šiuo metu investuojami į nuo iškastinio kuro nepriklausomą, susietą, automatizuotą ir bendrą judumo plėtrą, nulemia tai, kad pramonės atstovai turi bendradarbiauti, taip pat turi būti kuriamos viešojo bei privačiojo sektorių partnerystės. Šiuo atžvilgiu reikia visokeriopos paramos inovacijų partnerystėms kūrimui pagal programos „Europos horizontas“ (švarus vandenilis, baterijos, sujungtas ir automatizuotas judumas, netaršus kelių transportas, miestų pertvarka) 5 grupę (klimatas, elektros energija, judumas). Be to, Europos Komisijos remiami pramoniniai aljansai (kaip antai baterijos, vandenilis, žaliavos ir atsinaujinančiosios ir mažo anglies dioksido kiekio degalų vertės grandinė) suteikia plačią ir atvirą platformą, skirtą strateginėms veiksmų gairėms parengti, taip pat MTP koordinavimui, investicijoms ir naujų inovacijų diegimui rinkoje. Galiausiai, sutelkus viešuosius ir privačiuosius išteklius į bendriems Europos interesams svarbų projektą, bus aiškiai sustiprinta Europos automobilių tiekimo grandinė, sumažinta strateginė priklausomybė ir paskatinta dvejopa žalioji ir skaitmeninė pertvarka. Reikia apsvaistyti naują bendrą Europos interesams svarbų projektą, t. y. susietųjų ir automatizuotų automobilių, žiedinės ekonomikos, energetikos sistemų integracijos, žaliavų tiekimo, duomenų ekonomikos, puslaidininkių sritis.

3.7. **Sunkumai užtikrinant tvarią ir žiedinę baterijų vertės grandinę⁽⁸⁾ ES viduje.** Itin svarbus ES tikslas turi būti baterijų ir kuro elementų lokalizavimas. ES baterijų ir vandenilio aljansai nusipelnė paramos, todėl jiems būtina skirti pakankamai išteklių. Šie pramoniniai aljansai turi skatinti didžiules investicijas į gamybos įrenginius ir sukurti tūkstančius darbo vietų Europoje. Reikės pasirūpinti, kad būtų išvengta susiskaldymo tarp Europos regionų, o tai šiuo metu pastebima.

3.8. Susietųjų ir automatizuotų automobilių tendencijos galėtų lemti pridėtinės vertės perėjimą nuo transporto priemonių pardavimo ir aptarnavimo prie naujų trikdančių verslo modelių, grindžiamų duomenimis pagrįstomis paslaugomis ir judumu kaip paslauga. Automobilių ekosistema turi būti pasirengusi pradėti ir užtikrinti savo dalyvavimą šiuose naujuose verslo modeliuose. Tam reikės technologinių ir reglamentavimo standartų siekiant teikti naujas novatoriškas judumo paslaugas, kai mokama už naudojimą, reklama tam tikroje vietoje, nuotolinis transporto priemonių atnaujinimas arba techninė priežiūra. Kuriant Europos judumo duomenų erdvę, taip pat bus labai svarbu užtikrinti Europos lyderystę skaitmeninio judumo paslaugų srityje. Taip pat reikės įdiegti reikiamą skaitmeninių ryšių infrastruktūrą ir parengti veiksmų gaires siekiant padidinti automatizavimo lygį (įskaitant didelio masto bandymų sistemą, prieigą prie duomenų ir naują požiūrį į transporto priemonių tipo patvirtinimą). Be to, reikia įvertinti vis labiau automatizuotų transporto priemonių ilgalaikį poveikį, visų pirma darbo vietoms ir etiniams klausimams, nes tai bus svarbu siekiant užtikrinti socialinį pripažinimą. Galiausiai, kadangi krovinių transportas ateityje gali suintensyvėti (elektroninė prekyba), reikia parengti pažangius transporto judumo sprendimus, pagrįstus daugiaryšiu transporto organizavimu, ekonominiu veiksmingumu (didelio pajėgumo transporto priemonių deriniai) ir tvariomis transporto rūšimis, logistikos grandinėje naudojant automatizavimo ir susisiekimo sprendimus.

3.9. **Išmaniosios technologijos ir skaitmeniniai sprendimai, pagrįsti ketvirtąja pramonės revoliucijos paradigma,** turi padėti integruoti gamybos sistemas ir suteikti joms lankstumo. Patobulintos gamybos sistemos (ne tik gamybos procesų integravimas įmonių lygmeniu) visoje tiekimo grandinėje padidins automobilių tiekimo grandinių atsparumą ir sustiprins konkurencingumą. Skaitmenizavimas turi būti remiamas kuriant pramonei skirtą duomenų erdvę. Tačiau šios technologijos taip pat reiškia didesnę automatizavimą ir daro neigiamą poveikį darbo vietoms, ir ši problema turi būti sprendžiama.

3.10. **Visuotinių vienodų sąlygų užtikrinimo rėmimas.** Europa turi puoseleli užmojų išlaikyti stiprią eksporto poziciją automobilių pramonėje. Dėl to reikia imtis šių veiksmų:

- siekti užtikrinti abipusiškumą prekybos santykiuose (patekimą į rinką, viešuosius pirkimus, investicijas, intelektinės nuosavybės teisių laikymąsi, subsidijas);
- sudaryti dvišalius laisvosios prekybos susitarimus (įskaitant skyrių dėl automobilių ir (arba) kelių transporto);
- kovoti su nesąžininga prekybos praktika (subsidijomis, dvišaliais laisvosios prekybos susitarimais, anglies dioksido kainų skirtumais, socialiniu ir aplinkos dempingu);
- skatinti tarptautinį bendradarbiavimą netaršių automobilių ir mažo anglies dioksido kiekio degalų technologijų srityje.

⁽⁸⁾ Šiuo požiūriu Europos baterijų reglamento vaidmuo išsamiai aprašytas nuomonėje OL C 220, 2021 6, 9, p. 128.

3.11. Reikia stiprinti Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos (UNECE) paramą pasauliniam techniniam derinimui. **Automobilių puslaidininkių tiekimo kliūtis** reikia šalinti drąsiais veiksmais. Puslaidininkių paklausa ir toliau didės, nes automobiliai tampa elektroniniais prietaisais. Šiuo atžvilgiu EESRK visiškai pritaria naujausiame komunikate dėl pramonės politikos pateiktam pasiūlymui sukurti Europos strateginės priklausomybės mažinimo ir prevencijos priemonių rinkinį. Be to, Europos skaitmeninės politikos kelrodyje iškeltam tikslui padvigubinti Europos rinkos dalį nuo 10 iki 20 % pasaulio puslaidininkių gamyboje, reikia visapusiškos paramos. Antrojo puslaidininkių bendriems Europos interesams svarbaus projekto sukūrimas tikrai prisidės prie šio tikslo įgyvendinimo. ES valstybės narės taip pat turėtų vykdyti savo pažadą skaitmeninei pertvarkai skirti 20 % COVID ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės. Tolesni veiksmai galėtų apimti tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą ir strateginio automobilių ir puslaidininkių gamintojų bendradarbiavimo užmezgimą. Galiausiai, ES ypatingos svarbos technologijų stebėjimo centras turi atidžiai stebėti daugelį kitų automobilių pramonės strateginių priklausomybių kaip antai žaliavų, vandenilio, baterijų, atsinaujinančiosios energijos, debesijos technologijų naudojimą ir kt.

3.12. **Reikia atkreipti dėmesį į naujų automobilių poveikį antrinei rinkai.** Automobilių antrinė rinka, kurioje dirba keturi milijonai žmonių, susidurs su giliais struktūriniais pokyčiais dėl sumažėjusių pardavimų, elektrifikavimo, sumažėjusios degalų paklausos, pardavimų internetu ir sumažėjusios techninės priežiūros. Sektorius turės iš naujo įsitvirtinti kaip judumo paslaugų teikėjas tokiose srityse kaip automobilių atnaujinimas, prevencinė priežiūra, pavėžėjimas, dalijimasis automobiliais ir mikrojudumo verslo modelių plėtra. Turi būti įveikti prieštaringi interesai, susiję su prieiga prie transporto priemonėje esančių duomenų, ir sukurta sąveiki ir standartizuota platforma, siekiant suteikti galimybes antrinei rinkai plėtoti duomenimis grindžiamas paslaugas (pavyzdžiui, nuotolinę diagnostiką, programinės įrangos atnaujinimą, prevencinę priežiūrą).

Visuomenė: pokyčių valdymas ir socialiai teisingos pertvarkos užtikrinimas

3.13. Automobilių pramonės pertvarka turės didžiulį poveikį automobilių ir jų sudedamųjų dalių gamybai reikalingų darbo vietų skaičiui ir darbo profiliams, kurių prireiks atsižvelgiant į naująją paradigmą. Todėl, vykdant darbo rinkos politiką, daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama tam, kad būtų išlaikytos ir didinamos darbuotojų galimybės įsidarbinti ir mokytis visą gyvenimą, taip pat reikia nutiesti lanksčius kelius, sujungiančius švietimo ir darbo sritis (pavyzdžiui, kurti dualinio mokymosi sistemas, gerai veikiančias gamybinės praktikos rinkas ir neformaliojo mokymosi sertifikavimą). Darbuotojų judumą įmonėse turėtų skatinti kvalifikacijos kėlimas ir perkvalifikavimas, siekiant suteikti jiems įgūdžių, kurių prireiks ateityje (fizinio darbo sumažėjimas ir staigus skaitmeninių įgūdžių didinimas, ypatingą dėmesį skiriant programinės įrangos ir elektronikos inžinerijai). Europos sektorinės iniciatyvos, tokios kaip projektai DRIVES ir ALBATTs bei naujasis Automobilių įgūdžių aljansas, yra pagrindinės priemonės sprendžiant įgūdžių problemą.

3.14. Darbuotojams, kurie turi palikti šį sektorių, **turėtų būti užtikrintas sklandus perėjimas į kitą darbą.** Jiems turi būti pasiūlyta galimybė įsidarbinti naujose darbo vietose, kurios iš tiesų bus kuriamos besiformuojančiose pramonės šakose, tokiose kaip IT, 5G tinklai, galios elektronika, įkrovimo prieigos infrastruktūra, atsinaujinančiųjų energijos šaltinių gamyba, pažangieji elektros energijos tinklai, išmanieji keliai, judumo paslaugos, baterijos, alternatyvus kuras, elektros energijos kaupimas, elektros gamyba ir jos paskirstymas. Tai bus labai sudėtinga, nes šios darbo vietos tikriausiai bus kuriamos kitur ir kitu metu bei siekiant visai kitokių įgūdžių, nei tie įgūdžiai, kurie buvo reikalingi darbo vietose, kurios išnyks. Pereinamuoju laikotarpiu turi būti užtikrintas pajamų saugumas. Masinių atleidimų taip pat galima išvengti taikant ankstyvo išėjimo į pensiją, trumpalaikio darbo ir sutrumpinto darbo laiko sistemas. Turi būti užtikrintas tinkamas socialinis dialogas siekiant laiku numatyti pokyčius ir išvengti socialinių sutrikimų ir konfliktų.

3.15. **Siekiant nustatyti perėjimo prie skaitmeninės ir žaliosios sektoriaus pertvarkos poveikį, reikia** aiškiai nustatyti tuos regionus ir tiekimo grandinės dalis, kuriems kyla didžiausia rizika. Neturėtų atsirasti naujų socialinių lūžių tarp Rytų ir Vakarų, taip pat tarp Pietų ir Šiaurės Europos. Be to, reikia stebėti kaip dėl priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo ir skaitmenizacijos keičiasi pramonės pėdsakas. Reikėtų atidžiai išnagrinėti tvarios biomasės naudojimo pažangą, nes yra galimybių sukurti naujų darbo vietų šioje srityje, kartu pakankamai atsižvelgiant į būtinybę neperžengti ekologinių ribų.

3.16. Visos suinteresuotosios šalys automobilių pramonės regionuose (įmonės, profesinės sąjungos, grupės organizacijos, valdžios institucijos, darbo rinkos agentūros, regioninės plėtros institucijos) turėtų intensyviai bendradarbiauti rengiant **išsamius regionų pertvarkos planus.**

3.17. **Automobilių tiekimo grandinėse reikia išvengti turto perleidimo** laiku ir tinkamai remiant daugelį MVĮ, kurios neturi išteklų (žmogiškųjų ir finansinių) pertvarkyti savo veiklą ir pereiti prie perspektyvesnių verslo modelių.

3.18. **Asmenų judumas turi išlikti prieinamas ir pasiekiamas visiems**, ypač į darbą važinėjantiems darbuotojams, neturintiems galimybės naudotis kokybišku viešuoju transportu ar kitais judumo sprendimais. Tai galima pasiekti kompensuojant didesnę alternatyvių galios pavarų ir mažo ir nulinio anglies dioksido kiekio degalų, kurie gali būti naudojami įprastame automobilyje, kainą. Visomis išgalėmis turi būti vengiama visuomenės poliarizacijos tarp tų, kurie gali sau leisti įsigyti ekologišką automobilį, ir tų, kurie negali.

3.19. **Išvada.** Europos automobilių pramonė visada buvo pasaulinė lyderė ir augimo bei darbo vietų kūrimo varomoji jėga. Pereinant prie skaitmenizuotos ir nuo iškastinio kuro nepriklausomos kelių transporto sistemos permainų, ji turėtų išlaikyti šią poziciją ir plėtoti pertvarkos būdus, kurie leistų įveikti tendencijas, kurios gali trukdyti ir su kuriomis šiuo metu susiduria pramonė. Tai ji turėtų daryti pasitelkdama savo pranašumus technologijų srityje, kaip antai kvalifikuotą darbo jėgą, pasaulinio lygio inžineriją, reiklius vartotojus, sudėtingas tiekimo grandines, tvirtą MVĮ kultūrą ir konstruktyvius darbo santykius. Europos automobilių ekosistema turi tapti lydere kuriant ir diegiant tvarius judumo sprendimus. Todėl kuriant automobilių ekosistemą turi būti aktyviai rengiamos strategijos, kurios padėtų suformuoti šiuo metu Europos automobilių srityje vykstančius radikalius pokyčius ir išryškintų didžiulias tendencijas. **Kadangi sunkumai, su kuriais susiduria automobilių tiekimo grandinė, yra didžiuliai, EESRK mano, kad būtina šiam sektoriui sukurti Teisingos pertvarkos mechanizmą norint įdiegti reikiamas papildomas priemones, kurias taikant būtų siekiama išvengti socialinių sutrikimų ir būtų užtikrinta socialiai atsakinga pertvarka.**

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl 5G ryšio ekosistemos poveikio visuomenei ir aplinkai**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2022/C 105/06)

Pranešėjas **Dumitru FORNEA**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 3 25
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2021 10 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	210 / 2 / 19

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pažymi, kad sparti skaitmeninė pertvarka ir elektroninių ryšių plėtra daro didelį poveikį ekonomikai ir visai visuomenei. Atsakingai naudodama šias technologijas, žmonija turi istorinę galimybę sukurti geresnę visuomenę, tačiau kartu be deramo stropumo ir demokratinės kontrolės mūsų bendruomenės ateityje gali susidurti su rimtais iššūkiais administruojant šias technologines sistemas.

1.2. EESRK pripažįsta, kad elektroninių ryšių infrastruktūra gali labai pagerinti piliečių gyvenimo kokybę ir daryti tiesioginę įtaką kovai su skurdu. 5G technologijos suteikia didžiulę galimybę pagerinti žmonių sveikatos priežiūros paslaugas plėtojant nuotolinę mediciną ir gerinant galimybes gauti medicininę priežiūrą. Visuomenė pripažįsta, kad per pandemiją nuotolinė medicina atliko svarbų vaidmenį.

1.3. EESRK pažymi, kad diskusijos dėl 5G tinklų diegimo virto prieštaringsiomis ir politinėmis diskusijomis, tačiau nepaisant to, reikia išsiaiškinti socialinius, sveikatos ir aplinkosaugos klausimus, įtraukiant piliečius ir visus susijusius subjektus.

1.4. EESRK ragina Europos Komisiją siekti pažangos vertinant naujų 5G ir 6G technologijų daugiasektorinį poveikį, atsižvelgiant į tai, kad reikia priemonių ir įrankių, kurie galėtų padėti sumažinti riziką ir pažeidžiamumą. Todėl EESRK rekomenduoja Europos ir nacionalinėmis lėšomis finansuoti gilesnius daugiadalykius mokslinius tyrimus ir poveikio žmonėms ir aplinkai studijas bei skleisti rezultatus šviečiant visuomenę ir sprendimus priimančius asmenis.

1.5. EESRK siūlo Europos Komisijai konsultuotis su piliečiais ir pilietinės visuomenės organizacijomis ir dalyvaujant visoms atitinkamoms viešosioms institucijoms prisidėti prie sprendimų priėmimo proceso, susijusio su judriojo elektroninio ryšio poveikiu visuomenei ir aplinkai.

1.6. EESRK mano, kad ES reiktų įsteigti nepriklausomą Europos instituciją, kuri, atsižvelgdama į dabartines technologines aplinkybes ir laikydama daugiadalykiu požiūriu, taikytų naujausias metodikas ir parengtų gaires dėl plačiosios visuomenės ir darbuotojų apsaugos radijo dažnių elektromagnetinės spinduliuotės atveju.

1.7. EESRK rekomenduoja įtraukti į aprašą visas radijo dažnių perdavimo stotis ir dažnių juostas, kuriose jos veikia, ir paskelbti šią informaciją, kad būtų užtikrintas geresnis teritorinis valdymas ir piliečių, ypač pažeidžiamų grupių (vaikų, nėščių moterų, lėtinėmis ligomis sergančių asmenų, vyresnio amžiaus žmonių, padidėjusio jautrumo elektrai žmonių) interesų apsauga. Taip pat būtina atsižvelgti ir į darbuotojų sveikatą ir saugą.

1.8. EESRK pritaria idėjai, kad 5G tinklo įranga turi būti taip suprojektuota jau gamykloje, kad galėtų tikruoju laiku ir viešai teikti informaciją apie išsiskiriamą spinduliavimo gebą ir kitus svarbius techninius parametrus vartotojų organizacijoms ir besidominčiai visuomenei. Šiuos duomenis turi centralizuotai kaupti, tvarkyti ir atskleisti kompetentingos institucijos.

1.9. EESRK mano, kad elektromagnetinės taršos stebėseną ir kontrolę turi būti vykdoma remiantis griežtu tarpinstituciniu ir tarpdisciplininiu moksliniu požiūriu, kuris būtų paremtas modernia elektroninių ryšių tinklų parametru matavimo įranga, kad būtų tinkamai pabrėžtas ir įvertintas kaupiamasis poveikis per ilgesnį laikotarpį.

1.10. Nors nėra pripažintų mokslinių duomenų, kurie patvirtintų neigiamą 5G poveikį žmonių sveikatai, EESRK mano, kad 5G socialinius, sveikatos ir aplinkos aspektus reikia nuolat stebėti laikantis atsargumo principo. Komitetas pripažįsta, kad susirūpinimą kelia poveikis sveikatai, įskaitant šiluminį ir nešiluminį poveikį, poveikio intensyvumą ir ilgalaikius tokio poveikio padarinius. Vienuose regionuose ir (arba) vietovėse poveikis bus didesnis nei kituose, todėl tokiais atvejais reikėtų apsarstyti konkrečias priemones, įskaitant rekomendaciją išplėsti Radiacinės saugos optimizavimo principo (ALARA) taikymą, kad būtų apribotas 5G tinklų skleidžiamos elektromagnetinės spinduliuotės poveikis.

1.11. EESRK pažymi, kad gyventojams beveik neįmanoma išvengti įvairių elektromagnetinių laukų poveikio. Peržiūrint poveikio ribines vertes, nustatytas Europos direktyvoje dėl būtiniausių sveikatos ir saugos reikalavimų, susijusių su fizinių veiksmų (elektromagnetinių laukų) keliama rizika darbuotojams⁽¹⁾, socialiniai partneriai turėtų dalyvauti nuo pat pradžių. Ypač daug dėmesio reikėtų skirti nešiluminiams poveikiui.

1.12. Sveikatos ir saugos priemonės turi būti griežtinamos ir stiprinamos griežtai kontroliuojant spinduliuotės lygį ir griežtai taikant saugos standartus prie elektromagnetinės spinduliuotės šaltinių dirbantiems žmonėms.

1.13. EESRK atkreipia dėmesį į poreikį atnaujinti institucinius mechanizmus, kuriais siekiama užtikrinti visų žmogaus teisių apsaugą naujomis hiperskaitmeninio, hiperautomatizavimo ir hipersusietumo aplinkybėmis, kurias palengvina 5G diegimas, atsižvelgiant į tai, kad į bet kokią technologinę plėtrą turi būti įtrauktos šios visuotinės vertybės, kurios yra pagrįstas ir būtinas aspektas vertinant sąnaudų ir naudos santykį.

1.14. EESRK supranta piliečių susirūpinimą dėl jų nuosavybės teisių užtikrinimo statant antenas ar teisės į savo kūną, kai 5G tinklai driekiasi visur – nuo jų namų iki palydovų. Būtina gerbti teisę į nuosavybę ir žmonių pasirinkimą. Turėtų būti užtikrintas informuoto asmens sutikimo principas, kad piliečiai turėtų realią teisę į laisvą, visapusiškai informuotą ir galiojantį sutikimą.

1.15. EESRK remia Europos kibernetinės rizikos prevencijos, švietimo ir apsaugos pajėgumų stiprinimą, tiek stiprinant atitinkamas institucijas, pavyzdžiui, Europos Sąjungos kibernetinio saugumo agentūrą (ENISA), tiek kuriant technologines, institucines ir teisine priemones, kad būtų užtikrinta pagarba piliečių teisėms. Kad būtų galima pašalinti tam tikras grėsmes saugumui, ES turėtų daugiau investuoti į savo pačios technologijų kūrimą ir remti technologijų pramonę ir kūrėjus. Dar svarbiau – šie veiksmai turėtų būti pritaikyti taip, kad Europos MVĮ būtų skatinamos kurti saugią ir patikimą 5G infrastruktūrą.

2. Įžanga

2.1. 5G *per se* nėra nauja technologija, ji yra esamų technologijų (nuo 1G iki 4G) tąsa ir bus naudojama kartu su jomis. Dėl to atsiras mišrus tinklų tinklas: turėsime daugiau ir įvairesnių radijo dažnių juostų, įvairių prietaisų, kurie keičiasi duomenimis, ir daugybę sąveikų su vartotojais. Kai kurie naudojami nauji įrenginiai ir naujos technologijos gali turėti kitokią poveikį nei ankstesnių kartų įrenginiai ir technologijos.

⁽¹⁾ 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/35/ES dėl būtiniausių sveikatos ir saugos reikalavimų, susijusių su fizikinių veiksmų (elektromagnetinių laukų) keliama rizika darbuotojams (dvidešimtoji atskira direktyva, kaip apibrėžta Direktyvos 89/391/EEB 16 straipsnio 1 dalyje), ir kuria panaikinama Direktyva 2004/40/EB (OL L 179, 2013 6 29, p. 1).

2.2. 5G technologija turėtų užtikrinti belaidį hipersietumą, t. y. galimybę apimti ir sujungti daugybę prietaisų ir daug didesnę duomenų perdavimo spartą, matuojamą Gb/s. Tai bus pasiekta spindulių pluoštą formuojančiu spektro agregavimu ir daugybe lygiagrečių jungčių, naudojant tiek masyvas MIMO antenas (operatoriaus bazines stotis su fazuotąja gardeline antena), tiek įprastas MIMO antenas (pačių klientų įrenginius) ir mažos trukmės delną (milisekundės naudojant paties operatoriaus infrastruktūrą, tačiau tai netaikoma naudojantis internetu kitais atvejais).

2.3. 2019 m. Mobilųjų tinklų asociacijos GSMA atliktas tyrimas atskleidė, kad naujieji 5G tinklo pajėgumai reikalingi autonomiam vairavimui, virtualiajai realybei, papildytajai realybei ir taktiliniam internetui; kitos taikomosios programos gali veikti naudojant dabartines technologijas (4G LTE ir šviesolaidinių ryšių). 5G technologija taip pat paspartins perėjimą prie ketvirtosios pramonės revoliucijos (Pramonė 4.0) ir palengvins dirbtiniu intelektu pagrįstų taikomųjų programų kūrimą, todėl ši technologija laikoma labai svarbia ir būtina kuriant modernią, vis labiau automatizuotą ir skaitmeninę ekonomiką.

2.4. Pasaulyje yra mokslo bendruomenių, kurios pateikė įrodymų⁽²⁾, kad esama pagrįstų priežasčių nerimauti dėl ilgalaikio, visuresio poveikio žmogaus kūnui ir kitiems biologiniams organizmams dėl 5G tinkluose naudojamų mikrobangų dažnių ir 5G technologijoms būdingų 10–20–30 ar daugiau gigahercų radijo spindulių ir dažnių, taip pat dėl potencialiai žalingo poveikio žmonių sveikatai, biologinei įvairovei ir aplinkai. Tačiau iki šiol atitinkamos ES ir nacionalinės valdžios institucijos skelbė, kad nėra jokių mokslinių įrodymų apie neigiamą 5G poveikį žmonių sveikatai. Pasaulinė sveikatos organizacija (PSO) teigia, kad iki šiol, atlikus daugybę tyrimų, nenustatyta jokie neigiamos poveikio sveikatai, priešastinių ryšių susijusio su belaidžio ryšio technologijų poveikiu.

2.5. 5G ryšys ir kitos besiformuojančios technologijos, kurioms jis sudaro palankesnes sąlygas, sukelia neaiškumą ir, kaip kiekviena nauja technologija, daro tam tikrą poveikį, kuris gali būti dar nematomas. Norint tinkamai išspręsti visus klausimus, susijusius su 5G poveikiu visuomenės sveikatai, ir užkirsti kelią tam, kad viešoji nuomonė būtų paveikta dezinformacijos, pilietinė visuomenė mano, kad reikia tinkamo išankstinio valdymo, taikant *atsargumo principą* Europos teisėkūros procese, skirtame šios naujos technologinės kartos elektroninių ryšių reguliavimui.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Apskritai kalbant, tarptautinės institucijos, korporacijos ir nacionalinės valdžios institucijos neslepia entuziazmo dėl 5G technologijos teikiamų privalumų. Tačiau būtina iširti, ar vystantis 5G ekosistemai galėtų atsirasti koks nors neigiamas poveikis, ir, netiesiogiai, nustatyti, kokių sąlygų reikia, kad gyventojai pritarėtų šiai infrastruktūrai ir paslaugoms, turinčioms nemažą poveikį visuomenei.

3.2. Sparčiai vystantis elektroninių ryšių technologijoms ir interneto infrastruktūrai, plačioji visuomenė ir organizuota pilietinė visuomenė išsivysčiusiose šalyse vis dažniau diskutuoja apie poreikį sparčiau plėtoti informacinių ir ryšių technologijų tinklus ir tokio sprendimo naudą. Valdžios institucijos turi pripažinti problemas, susijusias su tuo, kaip šios technologinės sistemos gali paveikti aplinką, gyvus organizmus ar žmonių pilietines teises.

3.3. Europos lygmeniu susirūpinimas dėl galimo elektromagnetinės taršos poveikio sveikatai išdėstytas Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo Nr. 243/2012/ES⁽³⁾ 31 konstatuojamojoje dalyje: „Taikant nuoseklų požiūrį į leidimų naudoti radijo spektrą išdavimą Sąjungoje, turėtų būti visapusiškai atsižvelgiama į visuomenės sveikatos apsaugą nuo elektromagnetinių laukų, kuri yra labai svarbi siekiant užtikrinti piliečių gerovę“. Laikantis 1999 m. liepos 12 d. Tarybos rekomendacijos 1999/519/EB dėl elektromagnetinių laukų poveikio plačiajai visuomenei ribojimo (0 Hz–300 GHz), būtina užtikrinti, kad būtų nuolat stebimas radijo spektro naudojimo jonizuojantysis ir nejonizuojantysis poveikis sveikatai, įskaitant faktinį kaupiamąjį poveikį, atsirandantį, kai vis įvairesnei įrangai naudojami įvairūs radijo spektro dažniai.“

⁽²⁾ <https://ehtrust.org/environmental-health-trust-et-al-v-fcc-key-documents/>

⁽³⁾ 2012 m. kovo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 243/2012/ES, kuriuo nustatoma daugiametė radijo spektro politikos programa (OL L 81, 2012 3 21, p. 7).

4. Konkrečios pastabos

5G technologija ir poveikis žmonių pilietinėms teisėms

4.1. Pastaraisiais metais keletas pilietinės visuomenės organizacijų ES ir kitose šalyse perspėjo dėl žalingo poveikio ir sudėtingų, rimtų krizių, kurios gali kilti, jeigu nebus demokratinės kontrolės ir skaidrumo, taip pat dėl priklausomybės nuo trečiųjų šalių subjektų tiekiamų technologijų keliamų grėsmių saugumui.

4.2. Elektroninių ryšių pramonė ir jos siūlomos perversminės 5G tipo taikomosios programos grindžiamos dviejų labai svarbių išteklių naudojimu. Pirmiausia, radijo spektro naudojimas. Tai ribotas gamtos išteklius, kuris yra žmonių turtas ir kurį jų vardu valdo Vyriausybės, pasitelkdamos nacionalines tarnybas ir kitas viešąsias įstaigas, kurios šiuos išteklius nuomoja elektroninių ryšių operatoriams.

4.3. Kitas svarbus išteklius – prieiga prie vartotojų ir asmenų duomenų ir metaduomenų. Augant skaitmeninių paslaugų rinkai, šie duomenys yra labai vertingi ir teikia didžiulę naudą juos naudojančioms įmonėms. Kai kurie su tuo susiję iššūkiai buvo pabrėžti EESRK nuomonėje dėl duomenų strategijos⁽⁴⁾.

4.4. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, reikia pabrėžti, kad 5G ryšys ir dalijimasis duomenimis ir jų agregavimas, kaip ir daugelis kitų technologijų yra galinga priemonė, kurią skatinant ekonomikos augimą galima naudoti pilietinei visuomenei stiprinti, viešųjų paslaugų efektyvumui ir patikimumui didinti ir nelygybei mažinti. Taigi ES ir valstybės narės turėtų pasinaudoti 5G technologija, kad pagerintų prieigą prie aukštos kokybės duomenų ir plėtotų geresnę skaitmeninę administravimo infrastruktūrą (e. valdymą), taip priartindamos viešąsias ir demokratinės institucijas prie piliečių.

4.5. Todėl atsakingai ir tvariai plėtojant elektroninių ryšių infrastruktūrą turėtų pagerėti eilinių piliečių gyvenimo kokybė, ypač regionuose ir mažiau išsivysčiusiose šalyse. Tokiu būdu šių technologijų vystymasis turi tiesioginę įtaką kovai su skurdu.

4.6. Kad 5G tinklai būtų diegiami visu greičiu, Europos Sąjunga Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/1972⁽⁵⁾ (42, 43 ir 44 straipsniai) sukūrė reglamentavimo sistemą, kuria elektroninių ryšių operatoriams sudaromos palankesnės sąlygos patekti į nuosavybę, kurioje reikia įrengti šių tinklų plėtrai būtiną įrangą ir infrastruktūros objektus. Pilietinė visuomenė stebi, kaip interpretuojama ši nuostata, kad perkeliama direktyva į nacionalinę teisę neatsirastų konstitucijai prieštaraujančių nukrypti nuo piliečių nuosavybės teisių užtikrinimo leidžiančių nuostatų.

5G ekosistemos poveikis aplinkai

4.7. Kai kurios pilietinės visuomenės organizacijos atkreipė dėmesį į galimą naujų 5G tinklų poveikį aplinkai. Kai kurie jų teiginiai susiję su tuo, kad trūksta nuostatų dėl poveikio aplinkai tyrimų arba naudojamosi netinkamais mechanizmais ir priemonėmis siekiant mažinti 5G tinklo infrastruktūros sunaudojamą energijos kiekį arba skatinti elektroninių atliekų perdirbimą⁽⁶⁾.

4.8. Norėdamos tinkamai įvertinti 5G poveikį aplinkai ir klimatui, valdžios institucijos turi atsižvelgti į tokius aspektus kaip išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų⁽⁷⁾, svarbiausiųjų žaliavų prieinamumas ir suvartojimas, energijos kiekis (ir ištekliai), kurį sunaudoja visi prie daiktų interneto prijungti ir naudojami objektai, taip pat energijos kiekis (ir ištekliai), sunaudojamas belaidžio duomenų perdavimo ir duomenų centralizavimo bei perdavimo punktų reikmėms.

4.9. Plėtojant 5G ir daiktų internetą, milijardai naujų 5G tinklo elementų ir buitinių prekių (elektroninė ir buitinė technika, įrenginiai ir kt.) pateks į elektroninių atliekų (e. atliekų)⁽⁸⁾ kategoriją, į kurią reikia atsižvelgti žiedinės ekonomikos koncepcijos ir nulinio švaistymo politikos kontekste.

⁽⁴⁾ TEN/708 (OL C 429, 2020 12 11, p. 290).

⁽⁵⁾ 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/1972, kuria nustatomas Europos elektroninių ryšių kodeksas (OL L 321, 2018 12 17, p. 36).

⁽⁶⁾ <https://www.greenpeace.org/static/planet4-eastasia-stateless/2021/05/a5886d59-china-5g-and-data-center-carbon-emissions-outlook-2035-english.pdf>

⁽⁷⁾ https://www.hautconseilclimat.fr/wp-content/uploads/2020/12/rapport-5g_haut-conseil-pour-le-climat.pdf

⁽⁸⁾ <https://www.itu.int/en/ITU-D/Climate-Change/Pages/Global-E-waste-Monitor-2017.aspx>

Susirūpinimas dėl 5G tinklų poveikio žmonių sveikatai ir gyviems organizmams

4.10. 5G technologija suteikia didžiulę galimybę gerinti žmonių sveikatą. IRT infrastruktūros plėtra ir 5G ryšio integravimas paspartins nuotolinės medicinos pažangą, be kita ko, taikant daiktų interneto koncepciją. 5G leis nuotoliniu būdu atlikti sudėtingas operacijas, todėl žymiai pagerins prieigą prie kokybiškos sveikatos priežiūros, pirmiausia tiems, kurie neturi sąlygų keliauti į užsienį, kad gautų reikiamą gydymą.

4.11. Nuotolinės medicinos plėtra yra ypač svarbi pandemijos metu, kai gerokai sunkiau pasinaudoti stacionarios sveikatos priežiūros paslaugomis. Be to, 4G technologija suteikė galimybę plėtoti teleradiologiją. IRT infrastruktūra leido pacientams, nepriklausomai nuo jų buvimo vietos, naudotis diagnostika (magnetiniu rezonansu, kompiuterine tomografija) nuotoliniu būdu ir gauti kokybiškas medicinos paslaugas. 5G technologija leis toliau plėtoti šį procesą, sudarydama žmonėms geresnes galimybes naudotis diagnostika ir tiesioginėmis medicinos paslaugomis, kurios teikiamos nuotoliniu būdu.

4.12. Kita vertus, pastaruosius 20 metų sparčiai vystantis technologijoms, elektromagnetiniai laukai pasklido plačiau ir padidėjo tarša dėl šio elektromagnetinio smogo. Elektromagnetinio smogo poveikio klausimas turi būti sprendžiamas remiantis įrodymais pagrįstu metodu, kad būtų galima įvertinti realią riziką.

4.13. Padidėjęs elektromagnetinis jautrumas arba elektromagnetinis netoleravimas yra liga, kurią pripažino Europos Parlamentas⁽⁹⁾, EESRK⁽¹⁰⁾, ir Europos Taryba⁽¹¹⁾. Ji pasireiškia tam tikram skaičiui žmonių, o diegiant 5G (kuriam reikia daug tankesnio elektroninio tinklo), reikia numatyti, kad ši liga gali paliesti daugiau žmonių.

4.14. Visame pasaulyje buvo atlikta tyrimų, kurių rezultatai rodo, kad elektromagnetinės spinduliuotės biologinis poveikis nekelia jokio pavojaus sveikatai, jeigu laikomasi nacionalinių arba Tarptautinės apsaugos nuo nejonizuojančiosios spinduliuotės komisijos (ICNIRP) standartų. Tuo pat metu yra ir tyrimų, atliktų nuo XX a. aštuntojo dešimtmečio iki šių dienų⁽¹²⁾, kurių išvados teigiama, kad jis kelia pavojų žmonių sveikatai⁽¹³⁾.

4.15. Ataskaitose dėl susirūpinimą keliančių klausimų, susijusių su ilgalaikiu 5G technologijos sukurtam elektromagnetinių laukų poveikiu žmonėms, kurias 2019 m. ir 2020 m. parengė atitinkamai Europos Komisija ir Federalinė ryšių komisija (FCC)⁽¹⁴⁾ teigiama, kad nėra tvirtų ir patikimų mokslinių įrodymų, jog dėl mobiliųjų telefonų skleidžiamos radijo dažnių energijos poveikio kyla sveikatos problemų.

4.16. Prieš daugelį metų Pasaulio sveikatos organizacija radijo dažnių sukurtam elektromagnetinį lauką priskyrė prie galimų kancerogenų, dabar ji laikosi panašios pozicijos kaip ES bei JAV institucijos. Tačiau 2022 m., pradėjus diegti 5G tinklus, ji paskelbė, kad dar kartą įvertins elektromagnetinių laukų keliamą riziką radijo dažnių spektre (nuo 3 kHz iki 3000 GHz)⁽¹⁵⁾.

4.17. 2011 m. gegužės 27 d. Europos Tarybos rezoliucijos Nr. 1815 *dėl galimų elektromagnetinių laukų pavojų ir jų poveikio aplinkai* galutinėje versijoje išpėjama apie elektromagnetinės taršos poveikį žmonių sveikatai ir pateikiamos bendros ir konkrečios rekomendacijos dėl nuoseklaus vidutinio ir ilgalaikio požiūrio į judriosios telefonijos plėtros keliamas problemas. Šiame dokumente pabrėžiamas poreikis imtis visų pagrįstų priemonių elektromagnetinių laukų poveikiui sumažinti pagal ALARA principą⁽¹⁶⁾, kuris turi būti taikomas jonizuojančiosios spinduliuotės atveju.

⁽⁹⁾ 2009 m. balandžio 2 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl su elektromagnetiniais laukais susijusių susirūpinimą keliančių sveikatos klausimų (2008/2211(INI)), 28, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2009-0216_LT.html.

⁽¹⁰⁾ EESRK nuomonė „Saugaus 5G ryšio diegimas ES. ES priemonių rinkinio įgyvendinimas“, TEN/704 (OL C 429, 2020 12 11, p. 281).

⁽¹¹⁾ Rezoliucija Nr. 1815 (2011) galutinė versija, 8.1.4 straipsnis, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17994>.

⁽¹²⁾ <https://bioinitiative.org/updated-research-summaries/>

⁽¹³⁾ Gynybos žvalgybos agentūra „Biological Effects of Electromagnetic Radiation (Radiowaves and Microwaves)“ (Biologinis elektromagnetinės spinduliuotės (radijo bangų ir mikrobangų) poveikis), 1976 m. kovo mėn.

⁽¹⁴⁾ FCC poziciją teisme užginčijo JAV pilietinės visuomenės organizacijos: <https://ehitrust.org/eh-takes-the-fcc-to-court/>.

⁽¹⁵⁾ Pagal Tarptautinės telekomunikacijų sąjungos (ITU) Radijo ryšio reglamentą.

⁽¹⁶⁾ ALARA principas *As Low As Reasonably Achievable* (kiek tai protingai įmanoma, kuo mažesnis) taikomas rengiant apsaugos nuo jonizuojančiosios spinduliuotės programas.

4.18. Yra tyrimų, kuriuose teigiama, kad mobiliųjų telefonų ir belaidžio ryšio infrastruktūros skleidžiama spinduliuotė (net ir nešiluminis spinduliuavimas) kelia pavojų žmonių sveikatai neuroniniu, reprodukciniu, onkologiniu ir genotoksiniu požiūriu⁽¹⁷⁾. Tačiau atitinkamos institucijos, remdamosi savo vertinimais ir metodikomis, mano, kad mobiliųjų telefonų ir belaidžio ryšio infrastruktūros skleidžiama spinduliuotė nekelia pavojaus žmonėms.

4.19. Kaip minėta pirmiau, yra atlikta tyrimų, kuriuose nagrinėtas elektromagnetinės spinduliuotės poveikis žmonių ir gyvūnų sveikatai. Tačiau labai mažai žinoma ir dar mažiau pranešama apie sudėtingą galimą nešiluminį nejonizuojančiosios elektromagnetinės spinduliuotės poveikį florai ir faunai. Geriausiai žinomi tyrimai rodo reikšmingą ir tiesioginį poveikį apdulkintojams ir paukščiams, tačiau mokslininkams didelį susirūpinimą kelia ilgalaikis elektromagnetinės spinduliuotės poveikis gyvoms ekosistemoms.

ICNIRP gairių trūkumai⁽¹⁸⁾

4.20. Europos Komisija ir didžioji dauguma pasaulio šalių Vyriausybių, nustatydamos elektromagnetinio lauko spinduliuotės poveikio gyventojams ribas, vadovavosi ICNIRP gairėmis. Atnaujintose ir 2020 m. paskelbtose ICNIRP gairėse taip pat aptariamas daugiasluoksnis pliūpsnių formavimas ir dažniai (parametrai, būdingi 5G ryšiu), tačiau neatsižvelgta į dažnių agregavimą ir didesnių ryšių tankį.

4.21. Nepaisant to, kad ICNIRP labai stengiasi informuoti apie mokslinius metodus, taikomus nustatant apsaugos gaires, kaip potencialiai kenksmingą ji pripažįsta tik elektromagnetinės spinduliuotės sukeltą šiluminį poveikį.

4.22. Europos Parlamento užsakymu Mokslo ir technologijų ateities komisijos (STOA) atliktame tyrime⁽¹⁹⁾, remiantis 2011 m. Europos Tarybos rezoliucijoje Nr. 1815 nustatytais rekomendacijomis, teigiama, kad reikia laikytis atsargumo principo, peržiūrėti ICNIRP pasiūlytas ribas ir patvirtinti technines ir administracines priemones elektroninių ryšių keliamos elektromagnetinės taršos poveikiui mažinti.

4.23. Siūlomomis priemonėmis siekiama užtikrinti atsakingesnę ryšių infrastruktūrą (antenuų ir kitos specialios įrangos išdėstymą), užtikrinti, kad plačioji visuomenė būtų informuota apie galimą elektromagnetinės taršos poveikį ir esamas galimybes sumažinti elektromagnetinės spinduliuotės poveikį, plėtoti elektromagnetinių laukų stebėsenos gebėjimus ir kt. Reikėtų numatyti Europos ir nacionalinį finansavimą giliems daugiadalykiams tyrimams ir poveikio žmonėms ir aplinkai studijoms bei skleisti rezultatus šviečiant visuomenę ir sprendimus priimančius asmenis.

5G ryšio kibernetinis saugumas – įrankiai, priemonės ir jų veiksmingumas

4.24. EESRK jau atkreipė dėmesį į daugelį kibernetinio saugumo iššūkių savo nuomonėje „Saugaus 5G ryšio diegimas ES. ES priemonių rinkinio įgyvendinimas“⁽²⁰⁾. Neišspręstos 4G ryšio kibernetinės spragos dar labiau padidės 5G ryšio sistemoje. Jos susijusios su techniniu architektūros, topologijos ir protokolo lygmeniu, kaip nustatė ENISA⁽²¹⁾ ir, remiantis TIS ataskaita⁽²²⁾, jų dar negalima pašalinti veiksmingomis priemonėmis.

4.25. Kad būtų galima pašalinti tam tikras grėsmes saugumui, ES turėtų daugiau investuoti į savo pačios technologijų kūrimą ir remti technologijų pramonę ir kūrėjus. Dar svarbiau – šie veiksmai turėtų būti pritaikyti taip, kad Europos MVĮ būtų skatinamos kurti saugią ir patikimą 5G infrastruktūrą.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽¹⁷⁾ Pavyzdžiui, Europos REFLEX tyrimas (2004 m.), kurį ES atliko 12 akademinė institucijų ir kuriam buvo skirtas daugiau kaip 3 mln. EUR biudžetas, iš kurių 2,059 mln. EUR skyrė Europos Komisija.

⁽¹⁸⁾ Tarptautinė apsaugos nuo nejonizuojančiosios spinduliuotės komisija.

⁽¹⁹⁾ <https://www.home-biology.com/images/emfsafetylimits/EuropeanParliamentSTOA.pdf>

⁽²⁰⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 281.

⁽²¹⁾ https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-threat-landscape-report-for-5g-networks/at_download/fullReport

⁽²²⁾ https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=64468

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Naujos kartos prekyba ir darnus vystymasis. 15 punktų veiksmų plano peržiūra“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2022/C 105/07)

Pranešėja **Tanja BUZEK**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 3 25
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 28
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	236 / 2 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Prekybai reikia tinkamos politikos sistemos, kad būtų skatinamas ekonomikos augimas, deramų darbo vietų kūrimas bei darnus vystymasis ir remiamas tvarus ekonomikos atsigavimas po COVID-19 krizės, suteikiant įmonėms galimybę atkurti ir pertvarkyti savo sutrikusias tiekimo ir vertės grandines. 2021 m. pasiektas lūžio taškas permąstant ES prekybos valdymo klausimą ir EESRK pritaria jos pasirinktam atviram, tvariam ir ryžtingam naujam keliui.

1.2. Prekybos ir darnaus vystymosi (PDV) skyriuose išreiškiamas ES įsipareigojimas laikytis „vertybėmis grindžiamos prekybos darbotvarkės“, kuria vienu metu skatinamas ekonominis, socialinis ir aplinką tausojantis vystymasis. Siekiant prekybos priemonėmis įgyvendinti aukštus darbo ir tvarumo standartus, itin svarbu spręsti reikalavimų nesilaikymo problemą ir didinti PDV skyrių įsipareigojimų vykdymą. Tiek dvišaliu, tiek pasauliniu lygmeniu ES turėtų nustatyti plataus užmojo PDV srities kriterijus su panašiai mąstančiais prekybos partneriais, pasirengusiais imtis iniciatyvos.

1.3. EESRK palankiai vertina ankstyvą 15 punktų veiksmų plano peržiūrą ir tikisi, kad bus patobulinta 2018 m. sukurta ribota ir *informacijai neprataki* sistema. Atsižvelgdamas į tai, kad PDV skyriai nevisiškai užtikrina juose nustatytą teisiškai privalomų įsipareigojimų vykdymą, EESRK siūlo plataus užmojo peržiūrą, kuria būtų įtvirtintas modernizuotas sankcijomis grindžiamas vykdymo užtikrinimo metodas, numatant griežtesnę pilietinės visuomenės vykdomą stebėseną, novatoriškas priemones ir didesnę sverto poveikį PDV atžvilgiu. Ši „naujos kartos prekybos ir darnaus vystymosi“ koncepcija turi būti neatsiejama ES prekybos strategijos dalis, taikoma ir dabartiniams, ir būsimiems derybų įgaliojimams.

1.4. Naujas požiūris prasideda nuo informacijos nepratakumo pašalinimo. Sėkmingam PDV nuostatų įgyvendinimui ir vykdymo užtikrinimui būtinas dinamiškas, struktūruotas ir glaudesnis veikėjų bendradarbiavimas, taip pat informacijos mainai tarp institucijų, tarptautinių organizacijų ir, visų svarbiausia, tarp visų jų ir vietos patarėjų grupių (VPG) ir tarp pačių VPG. Tarptautinė darbo organizacija (TDO), kaip tarptautiniu lygmeniu pripažinta institucija, turėtų dalyvauti stebint TDO konvencijų įgyvendinimą pagal laisvosios prekybos susitarimus (LPS).

1.5. Didelės problemos dažnai kyla pačioje pradžioje. EESRK pabrėžia, kad svarbu pačiame PDV skyriuje įtvirtinti prieš ratifikavimą prisiimamus įsipareigojimus įgyvendinti pagrindines tarptautines konvencijas arba privalomus ir vykdytinus veiksmų planus, nustatant aiškius jų ratifikavimo terminus. Pagal dabartinį modelį nagrinėjant pačią pirmąją PDV skyriaus nuostatų vykdymo užtikrinimo bylą paaiškėjo, kad neaiški terminija yra nepatenkinamas dalykas.

1.6. Visi trys PDV matmenys yra tarpusavyje susiję ir neturi būti nagrinėjami kiekvienas atskirai. EESRK palankiai vertina aktyvų įmonių vaidmenį siekiant užtikrinti tvarią prekybą ir mano, kad joms tenka teigiamas vaidmuo skatinant klimato politikos galimybes, pavyzdžiui, švarių technologijų naudojimą pramonėje, ypatingą dėmesį skiriant MVI. PDV skyriai turi būti glaudžiau susieti su TDO trišale deklaracija dėl principų, susijusių su daugiašalėmis įmonėmis ir socialine politika (DIŠP

deklaracija), skatinant ratifikuoti jos konvencijas, ir su Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) rekomendacijomis daugiašalėms įmonėms, ypač tolesnėse tiekimo grandinės grandyse.

1.7. Norint, kad pokyčiai vietoje būtų veiksmingi, reikia neapsiriboti klasikinėmis PDV skyrių nuostatomis ir atsižvelgti į didelį papildomų politikos priemonių svorto poveikį. EESRK ragina kelti sąlygą, kad viešųjų pirkimų sutartys būtų skiriamos įmonėms iš šalių, kuriose laikomasi TDO pagrindinių standartų ir Paryžiaus susitarimo. Jis taip pat ragina priimti plataus užmojo ES teisės aktus dėl privalomo išsamaus patikrinimo, kuris būtų dar viena svarbi paramos priemonė. Užsienio investuotojai, norintys pasinaudoti tarptautinio investicijų susitarimo teikiama nauda, pirmiausia turėtų atlikti išsamų patikrinimą. Tam, kad būtų užtikrinta tvari prekyba, priemonės turėtų būti papildytos veiksmais, nukreiptais prieš pinigų plovimą, mokestinius nusikaltimus ir mokesčių vengimą, bei kova su korupcija.

1.8. Darnus vystymasis turi atspindėti vykstančius pokyčius ir juos skatinti, šios srities darbotvarkėje nemažiau svarbią vietą skiriant darbo ir aplinkos apsaugos standartams. Aktualias PDV temas papildo žalioji kursas, žiedinės ekonomikos iniciatyvos ir pasienio anglies dioksido korekcinis mechanizmas (PADKM), kaip į šias temas jau įtraukta biologinė įvairovė. Kad būtų nustatytos konkrečios prievolės, aplinkos apsaugos srities išpareigojimai turi tapti tarptautiniais standartais.

1.9. Vykdomo užtikrinimui nėra „stebuklingo sprendimo“, tačiau reikia pradėti nuo veiksmingesnio vykdytinumo numatymo. EESRK jau seniai ragina pertvarkyti ekspertų grupės mechanizmą, numatant galimybę taikyti finansines nuobaudas ar sankcijas, ir konkretų VPG vaidmenį jį aktyvuojant. Akcentuojant vienodas sąlygas ir tvarumą tiek įmonių, tiek darbuotojų naudai, kaip modeliu galėtų būti remiamasi ES ir Jungtinės Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu (PBS).

1.10. ES prekybos partneriai demonstruoja modernų, nestandartinį požiūrį į naujas prekybos priemones. Taikydama novatorišką požiūrį į darbo ginčų sprendimą, ES turėtų apsarstyti galimybę sustabdyti lengvatinių muitų tarifų taikymą įmonėms, kurios pažeidžia sutartus tarptautinius standartus. Siekiant pažangių ekonominių ryšių, EESRK pritaria laipsniškam tarifų mažinimui šalims partnerėms įgyvendinant PDV skyriaus išpareigojimus, numatant galimybę panaikinti lengvatas pažeidimų atveju.

1.11. Tvarumas neįmanomas be pilietinės visuomenės. VPG steigimas nebuvo savitiksliis dalykas. Kad VPG būtų vertinamos rimtai, joms reikia informacijos, išteklių ir prieigos, kad galėtų patarti šalims įgyvendinimo ir vykdomo užtikrinimo klausimais, taip pat tvirtesnės institucinės sistemos. Be VPG, EESRK ragina vėl sudaryti LPS ekspertų grupę.

1.12. EESRK yra vienas stipriausių VPG gynėjų ir toliau remia jų darbą. Pastaruoju metu suintensyvėjo diskusijos dėl VPG stiprinimo ir EESRK ragina Komisiją ir kitus suinteresuotuosius subjektus ⁽¹⁾ bendradarbiauti su VPG siekiant patobulinti jų sudėtį, darbo organizavimą, aprėptį ir vaidmenį vykdomo užtikrinimo mechanizmuose bei jų institucinius kanalus, kaip išsamiai išdėstyta šios nuomonės 5 skyriuje.

2. Įžanga

2.1. Aktyvi prekybos politika turi veiksmingai skatinti darnų vystymąsi ir būti naudinga įmonėms, darbuotojams, vartotojams ir apskritai visiems žmonėms, nes ja kuriamos naujos galimybės rinkoje, tinkamos darbo vietos ir vienodos sąlygos visiems. Prekybai taip pat būdinga tam tikra rizika, kurią veiksmingai sušvelninti gali tik įtraukti prekybos politika, suteikianti pilietinei visuomenei, suinteresuotiesiems subjektams ir visiems gyventojams galimybę iškelti susirūpinimą keliančius klausimus.

2.2. EESRK jau seniai ragina tvarumą laikyti vienu iš prekybos politiką skatinančių veiksnių, atsižvelgiant į tai, kad prekyba privalo atlikti lemiamą vaidmenį siekiant Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų (DVT). Šių metų naujoji ES prekybos strategija nustato pagrindą ateičiai. EESRK atskiroje nuomonėje ⁽²⁾ pateikė rekomendacijų dėl prekybos aspektų, kartu palankiai įvertino tai, kad šioje srityje daug dėmesio skiriama tvarumui, ir paragino plačiu mastu stiprinti PDV skyrius bei užtikrinti veiksmingą jų vykdytinumą.

⁽¹⁾ 2020 m. Friedrich Ebert fondo (FES) tyrime analizuojami VPG trūkumai, o „CNV Internationaal“ koordinuojama VPG narių organizacijų grupė šiuo metu rengia neoficialų dokumentą su rekomendacijomis, kaip šias grupes sustiprinti.

⁽²⁾ OL C 374, 2021 9 16, p. 73.

2.3. Remiantis ankstesniu EESRK darbu, šioje nuomonėje pateikiamas dabartinės sistemos vertinimas iš pilietinės visuomenės perspektyvos, siekiant suteikti informacijos šiuo metu vykdomai PDV skyrių peržiūrai. Nuomonėje vadovaujama novatoriška mąstysena, siekiant prekybos srityje užtikrinti ES darnaus vystymosi vertybes: PDV skyriai ateities kartoms.

3. Prekyba ir darnus vystymasis: vertybėmis grindžiama ES prekybos darbotvarkė

3.1. Sistemingai integruodama PDV skyrius į savo laisvosios prekybos susitarimus (LPS), ES pabrėžia išpareigojimą įgyvendinti vertybėmis grindžiamą prekybos darbotvarkę, kuria vienu metu skatinamas ekonominis, socialinis ir aplinką tausojantis vystymasis. Siekiant prekybos priemonėmis įgyvendinti aukštus darbo ir tvarumo standartus, itin svarbu spręsti reikalavimų nesilaikymo problemą ir skatinti PDV skyrių išpareigojimų vykdymą.

3.2. PDV skyriai, kurie embrionine forma jau buvo įtraukti į 2011 m. sudarytą ES ir Pietų Korėjos LPS, buvo nuosekliai plėtojami visuose tolesniuose ES LPS. Juose numatyti tik konsultacijomis grindžiami ginčų sprendimo mechanizmai ir VPG, skirtos pilietinės visuomenės vykdomai stebėsenai instituciškai įtvirtinti. PDV skyriuose yra nurodyti išpareigojimai laikytis daugiašalių darbo ir aplinkosaugos susitarimų ir neleisti šalims atsipalaiduoti ar mažinti darbo ir aplinkos apsaugos lygį siekiant atgaivinti prekybą ir pritraukti investicijų. Kaip dvišaliai dialogo ir bendradarbiavimo forumai, jie taip pat gali tapti daugiašalės tvarios prekybos darbotvarkės įgyvendinimo platformomis.

3.3. Nors ES ėmėsi veiksmų, kad tvarumas taptų itin svarbiu siekiu prekybos srityje, dabartinėse derybose to pasiekti nepavyksta. Įkvepiant gyvasties ir sustiprinant nuostatas pagal nestandartinę mąstyseną, PDV skyrių peržiūroje reikia atsisakyti seno „neoficialių dokumentų“ statuso ir šią peržiūrą, kaip neatsiejamą ES prekybos strategijos dalį, taikyti ir susitarimams, dėl kurių šiuo metu derinamasi, bei įtraukti į persvarstytus derybų įgaliojimus.

4. 15 punktų veiksmų planas. Vertinimas

4.1. Europos Parlamentas, EESRK ir didelė suinteresuotųjų subjektų grupė buvo išitraukę į vis aktyvesnes viešas diskusijas dėl ES PDV metodo veiksmingumo, kurias 2018 m. pradžioje Europos Komisija nutraukė paskelbdama *15 punktų veiksmų planą*. Šiame į keturias pagrindines dalis suskirstytame plane buvo nustatyta pastaraisiais metais taikyta ribota ir *informacijai neprataki* PDV raidos sistema, kuri toliau šioje nuomonėje vertinama atsižvelgiant į jos įgyvendinimą ir trūkumus.

Dirbti kartu

4.2. *Bendradarbiavimas su valstybėmis narėmis ir Europos Parlamentu*. Europos Komisijos PDV ekspertų grupė sustiprino ryšius su valstybėmis narėmis, tačiau pati jos struktūra lemia tai, kad šiame procese prarandama svarbi patirtis ir informacija. Apie ekspertų grupės darbą (išvadas ir rekomendacijas) turi būti geriau informuojama, jam atlikti reikia tvirtesnių ir nuolatinių ryšių su VPG ir EESRK. Prekybos generalinis direktoratas (GD) turi aktyviau bendradarbiauti su valstybių narių PDV klausimus sprendžiančiomis tarnybomis, galbūt įtraukdamas kitus atitinkamus generalinius direktoratus, kaip antai Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD ir Klimato politikos GD, pasinaudojant jų tinklais, ir dirbti su tarptautinėmis organizacijomis užtikrinant nenutrūkstamą šios informacijos ir grįžtamosios informacijos srautą. Informuojant Europos Parlamentą su PDV susijusiais aktualiais klausimais, vienodomis sąlygomis turėtų būti įtraukiamos VPG ir tai neturi būti vykdoma per *uždarus posėdžius*. Europos Parlamentas turi atlikti tam tikrą vaidmenį PDV skyrių stebėsenos ir įgyvendinimo procese, būti visapusiškai informuotas apie PDV pakomitečio ir kitų atitinkamų bendro valdymo organų veiklą ir dalyvauti priimančių jų sprendimus. Tai itin svarbu atsižvelgiant į vienodų sąlygų užtikrinimo mechanizmą, nustatytą ES ir JK PBS.

4.3. *Darbas su tarptautinėmis organizacijomis*. Skatindamas laikytis iniciatyvesnio ir sistemingesnio požiūrio, EESRK ragina įtraukti tarptautines organizacijas, pavyzdžiui, TDO, net ir derantis dėl laisvosios prekybos susitarimų ir juos įgyvendinant, taip pat visais veiksmų planų etapais. Kaip parodo LPS su Vietnamu ratifikavimo atvejis, TDO galėtų atlikti esminį vaidmenį parengiamajame ir ankstyvajame įgyvendinimo etape. Būtina stiprinti Europos Komisijos, TDO ir EESRK bendradarbiavimą formuojant TDO techninės pagalbos ir gebėjimų stiprinimo projektus šalyse partnerėse. Veiksmai turi būti vykdomi labiau įtraukiant TDO ir stiprinant VPG stebėsenos funkciją, o į kasmetinius Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD aukšto lygio susitikimus galėtų būti kviečiami EESRK ir galbūt VPG pirmininkai. Atrodo, kad daugiašalių aplinkos susitarimų (DAS) metodas nėra pakankamai išanalizuotas ir galėtų būti taikomas ir kitoms atitinkamoms tarptautinėms organizacijoms, tokioms kaip EBPO, o didėjant DVT finansavimo svarbai – Pasaulio bankui ir Tarptautiniam valiutos fondui.

Galimybės dalyvauti įgyvendinimo procese suteikimas pilietinei visuomenei, įskaitant socialinius partnerius

4.4. *Palengvinti pilietinės visuomenės, įskaitant socialinius partnerius, stebėsenos vaidmenį.* EESRK palankiai vertina ES partnerystės priemonės projektą, kuriuo finansuojamas kai kurių ES VPG narių dalyvavimas posėdžiuose ir išsaugomas VPG politinis nepriklausomumas. Komitetas ragina Europos Komisiją atnaujinti finansavimą ir bendradarbiauti su VPG rengiant šią priemonę. Komitetas rekomenduoja lanksčiau teikti logistinę ir techninę paramą ateityje. Vaizdo konferencijų organizavimas galėtų papildyti, bet nepakeisti fizinius posėdžius. Ateityje turėtų būti skiriamas finansavimas metiniams posėdžiams, į kuriuos visi VPG nariai susirinktų aptarti kompleksinių prekybos ir darnaus vystymosi klausimų. Reikia ne tik skirti finansinių išteklių, bet ir spręsti struktūrines ir organizacines problemas, kad VPG būtų suteikti visapusiški įgaliojimai, kaip išdėstyta 5 skyriuje.

4.5. *Labiau įtraukti pilietinę visuomenę, įskaitant socialinius partnerius, į visą LPS.* EESRK jau seniai ir tvirtai rekomenduoja, kad VPG konsultuotų visais ES prekybos susitarimų aspektais, ypatingą dėmesį skirdamos PDV skyrių įgyvendinimui ir prekybos poveikiui darniam vystymuisi platesniu mastu. Ši nauja taikymo sritis pirmiausia bus išbandyta įgyvendinant ES ir JK PBS. EESRK siūlo išplėsti VPG įgaliojimus visuose galiojančiuose LPS, peržiūrint susitarimų tekstus arba taikant suderintą praktiką pagal VPG darbo tvarkos taisykles.

4.6. *Imtis veiksmų atsakingo verslo klausimu.* EESRK palankiai vertina aktyvų įmonių vaidmenį siekiant užtikrinti tvarią prekybą ir Europos Komisijos išsipareigojimą skatinti atsakingą įmonių elgesį. Tačiau EESRK apgailestauja, kad nei jis pats, nei atitinkamos VPG nedalyvavo vykdant projektą priežiūrą su EBPO ir TDO. Europos Komisija turėtų parengti rodiklius, kuriais remiantis būtų galima įvertinti apčiuopiamus projektų rezultatus, neapsiribojant informuotumo didinimu, ir numatyti tikslingesnę bei nuodugnesnę analizę tiekimo grandinėse.

Rezultatų pasiekimas

4.7. *Šalių prioritetai.* EESRK pritaria strateginiam ir tikslingesniai požiūriui, tačiau nurodo, kad net ir to paties regioninio susitarimo šalys partnerės yra labai skirtingos, pavyzdžiui, ES ir Centrinės Amerikos susitarimo atveju. Prioritetų nustatymas ir vertinimas turi būti atliekamas iniciatyviai ir įvairiais proceso etapais, siekiant konsultuotis su pilietine visuomene, būtent įtraukiant VPG. Prekybos GD geografiniai skyriai ir ES delegacijos turėtų aktyviau bendrauti su VPG, kad iš jų gautų informacijos ir joms pateiktų sistemingos grįžtamąsios informacijos. Tam reikia reguliariai vertinti Europos Komisijos pažangą arba regresą įgyvendinant šiuos prioritetus.

4.8. *Ryžtingas vykdymo užtikrinimas.* Svarbios patirties įgyta per darbo ginčą su Korėja. Pirma, reikia, kad Europos Komisija aktyviau ir greičiau pradėtų PDV srities ginčų sprendimo procedūras ir suteiktų VPG aktyvų vaidmenį. Antra, svarbu į ekspertų grupes įtraukti tarptautinės darbo teisės ekspertus, konsultuojantis su TDO dėl teismo praktikos ir privalomo aiškinimo. Trečia, ekspertų grupės ataskaitoje pritariama, kad būtina parengti privalomus ir sankcionuojamus veiksmų planus, kuriuose būtų nustatyti aiškūs TDO konvencijų ratifikavimo terminai. Pernelyg neapibrėžtas terminas „tėstinės ir ilgalaikės pastangos“ suteikia šalims per didelę veiksmų laisvę. Nors Korėja ratifikavo tris iš keturių trūkstamų TDO konvencijų (liko neratifikuota konvencija C105 dėl priverstinio darbo panaikinimo), lieka klausimų, ar Korėjos teisės aktų pakeitimais visiškai įgyvendinamos konvencijų C29, C87 ir C98 nuostatos. Taigi šis klausimas lieka neišspręstas, todėl EESRK dar kartą ragina imtis tolesnių veiksmų. Tačiau reikalavimų laikymosi problemų kyla ne tik šalyse partnerėse. EESRK susirūpinęs pažymi, kad ir ES bei jos valstybėse narėse trūksta patikimo vykdymo užtikrinimo priemonių.

4.9. *Skatinti ankstyvą pagrindinių tarptautinių susitarimų ratifikavimą.* EESRK remia pagrindinių tarptautinių konvencijų ratifikavimą prieš sudarant ir pasirašant LPS, kad būtų galima pasinaudoti maksimaliu derybiniu ir diplomatinio svertu. Šį teigiamą poveikį parodo naujausias Vietnamo atvejis, nes ši šalis ratifikavo TDO konvenciją C98 ir konvenciją C105. Vis dėlto, nepadaryta jokia pažanga ratifikuojant konvenciją C87. Todėl EESRK pabrėžia, kad svarbu pačiame PDV skyriuje užtikrinti prieš ratifikavimą prisiimamus išsipareigojimus įgyvendinti pagrindines tarptautines konvencijas ar privalomus ir vykdytinus veiksmų planus, numatant aiškius jų ratifikavimo terminus.

4.10. *PDV skyrių įgyvendinimo veiksmingumo peržiūra.* EESRK pritaria, kad reikia reguliariai peržiūrėti ir vertinti PDV skyrių įgyvendinimą. Tačiau Komitetas apgailestauja, kad VPG veikla yra mažai matoma ir kad šiuose procesuose, visų pirma metinėse įgyvendinimo ataskaitose, nepaisoma jų rekomendacijų. Būsimose ataskaitose turėtų geriau atsispindėti VPG darbo programos ir bendros deklaracijos su VPG partneriais. Konkrečiai kalbant, EESRK apgailestauja, kad iki šiol nepasiekta

pakankamai pažangos užtikrinant veiksmingą dabartinių PDV skyrių nuostatų vykdymą. Išsamaus ekonomikos ir prekybos susitarimo su Kanada (IEPS) atveju EESRK, ES VPG ir Kanados VPG ne kartą ragino siekti tvirtos pažangos atliekant išankstinę peržiūrą, kurią šalys įsipareigojo atlikti bendrame aiškinamajame dokumente, siekiant veiksmingesnio darbo ir aplinkos apsaugos nuostatų vykdymo užtikrinimo. Peržiūros procese turėtų aktyviai dalyvauti abiejų šalių VPG.

4.11. *Igyvendinimo vadovas.* EESRK pritaria įgyvendinimo priemonių rinkinių parengimui, kad LPS partneriai galėtų geriau suprasti PDV įsipareigojimus ir vadovautis jų įgyvendinimo gairėmis. Kalbant apie darbo klausimus, socialinius partnerius reikia laikyti pagrindiniais partneriais vietoje. Oficialios lyginamosios duomenų bazės turi atskleisti daug daugiau duomenų nei tik pažangą dėl susitarimo teksto ir jose dėmesys turi būti sutelktas į faktinį PDV nuostatų įgyvendinimo lygį.

4.12. *Išteklių didinimas.* Dalį savo pagalbos prekybai išteklių ES turėtų skirti ne ES šalių VPG ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimui bei gebėjimų tvarios prekybos ir investavimo srityse stiprinimui.

4.13. *Klimato politika.* Nors prekyba nėra klimato politikos varomoji jėga, ji turėtų atlikti savo vaidmenį sudarant sąlygas pasaulinei klimato srities darbotvarkei ir teigiamai prisidėti verslui propaguojant švarių technologijų pramonės galimybes, ypatingą dėmesį skiriant MVI. Tai, kad Paryžiaus susitarimas tapo „esminiu elementu“, kuris bus įtrauktas į visus būsimus išsamius prekybos susitarimus (tai reikštų, kad susitarimai gali būti sustabdyti, jei nebus laikomasi reikalavimų), yra teisingas žingsnis, bet turėtų būti žengiama dar toliau ir tokio požiūrio laikomasi taip pat ir pagrindinių bei atnaujintų TDO konvencijų atvejais.

4.14. *Prekyba ir darbas.* EESRK palankiai vertina tai, kad į PDV skyrius įtraukta daugiau darbo klausimų, ir ragina toliau atnaujinti įsipareigojimus. PDV skyriai turi būti glaudžiau susieti su TDO tarptautinių įmonių deklaracija ir EBPO gairėmis daugiašalėms įmonėms. Europos Komisija turėtų skatinti ratifikuoti TDO konvencijas, įtrauktas į Trišalę deklaraciją dėl principų, susijusių su daugiašalėmis įmonėmis ir socialine politika. Pažangūs ES teisės aktai, ypač dėl tvaraus įmonių valdymo ir privalomo išsamaus patikrinimo, turėtų sudaryti sąlygas toliau plėtoti PDV skyrius. Tačiau tam, kad būtų pasiekta pokyčių vietoje, šiems įsipareigojimams įgyvendinti reikalingas iniciatyvesnis vykdymo užtikrinimas ir sustiprintos nuostatos dėl vykdytinumo.

Skaidrumas ir komunikacija

4.15. *Didėsnis skaidrumas ir geresnė komunikacija.* EESRK kartu su visomis institucijomis ir suinteresuotaisiais subjektais pabrėžia skaidrumo ir komunikacijos svarbą. Išsamių protokolų skelbimas tapo naudinga atspirties tašku pilietinės visuomenės įsitraukimui. Europos Komisijos pilietinės visuomenės dialogo susitikimai yra svarbus kanalas, tačiau jie turi būti tobulinami siekiant labiau struktūrizuotos tolesnės veiklos. Šiuo tikslu EESRK rekomenduoja pašalinti informacijos nepratakumą ir užtikrinti, kad komunikacijos kanalai – su Europos Parlamentu, valstybėmis narėmis ir pilietine visuomene – tarpusavyje vieni kitus stiprintų.

4.16. *Atsakymų į užklausas dėl PDV terminai.* EESRK palankiai vertina tai, kad 2020 m. buvo sukurta ši vienos bendros priegios skundams teikti sistema ir ypač specialius skyrius prie už prekybos taisyklių laikymosi užtikrinimą atsakingo vyriausiojo pareigūno tarnybos, kuris išskirtinai nagrinėja tik PDV srities skundus. Dar per anksti vertinti veiksmingumą, tačiau EESRK tikisi, kad nuolat tobulinant šį mechanizmą bus įtraukiamos pilietinės visuomenės rekomendacijos ir jų bus laikomasi.

5. Naujos kartos PDV

5.1. Nuo 2018 m., kai buvo parengtas veiksmų planas, prekybos pasaulis pasistūmėjo į priekį, o kartu su juo ir diskusija dėl PDV. Žalioji kursas tapo visa apimančiu politikos tikslu, taikomu ir ES prekybos darbotvarkei. Instituciniai veikėjai, kaip antai Europos Parlamentas ir valstybės narės, vis dažniau ragina vykdyti plataus užmojo PDV srities reformą. Dėl COVID-19 pandemijos precedento neturinčiu mastu sutriko prekybos srautai ir atsiskleidė pagrindinės pasaulinėse tiekimo ir vertės grandinėse kylančios problemos, kurios dažnai yra susijusios su PDV įsipareigojimų nesilaikymu. Pačioje pirmojoje su PDV skyriumi susijusio ginčo sprendimo byloje buvo išbandytos dabartinės sistemos institucinės ribos. Naujosios už prekybos taisyklių laikymosi užtikrinimą atsakingo vyriausiojo pareigūno tarnybos įsteigimas suteikė didelių vilčių, kad daugiau dėmesio, išteklių ir naujų teisėkūros priemonių bus skiriama geresniam PDV įsipareigojimų įgyvendinimui ir vykdymo užtikrinimui. Tuo pat laikotarpiu ES prekybos partneriai, pavyzdžiui, Kanada ir JAV, priėmė griežtas vykdymo užtikrinimo priemones savo LPS arba, kaip Naujoji Zelandija, ES prekybos derybose pateikė plataus užmojo pasiūlymą, kad prekyba būtų naudinga visiems.

5.2. PDV klausimai nėra tik diskusija dėl vertybių – tai išlikimo klausimas tiek ES, tiek pasauliniu lygmeniu. Skatindamas laikytis holistinio požiūrio, EESRK remia ES pastangas daugiašaliu lygmeniu įgyvendinti tvarumo darbotvarkę ir ragina su pagrindiniais prekybos partneriais sudaryti strateginius aljansus prioritetiniais klausimais, pavyzdžiui, anglies dioksido nutekėjimo ar išsamaus patikrinimo. Jis pakartoja, kad ES turi būti lyderė vykdant plataus užmojo Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) reformą, griaudama tabu, pavyzdžiui, susijusius su socialiniais prekybos aspektais. Kaip teigiamą persvarstymo pavyzdį EESRK palankiai vertina JAV pasiūlymą, kaip spręsti pasaulinę priverstinio darbo žvejybos laivuose problemą, kuris buvo pateiktas šiuo metu vykstančiose PPO derybose dėl žuvininkystės subsidijų ⁽³⁾.

5.3. EESRK nuolat ragina stiprinti PDV skyrius, nes mano, kad *15 punktų veiksmų planas* neduoda rezultatų. Be to, 2021 m. atliekant prekybos politikos peržiūrą svarstomi tolesni veiksmai, susiję su veiksmingu PDV skyrių įgyvendinimu ir vykdymo užtikrinimu, įskaitant, be kita ko, „galimybę taikyti sankcijas už reikalavimų nesilaikymą“.

5.4. Dabar sukaupta pakankamai patirties ir išmoka pamokų, kad būtų galima persvarstyti dabartinę požiūrį, ir EESRK siūlo iniciatyvoms taikyti naują mąstyseną, kuri leistų užtikrinti visišką PDV skyriuose nustatytų teisiškai privalomų įsipareigojimų laikymąsi. Šioje diskusijoje aplinkos ir darbo srities standartai turi išlikti vienodai svarbūs įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo darbotvarkėje.

Politikos priemonės, kuriomis daromas papildomas svorto poveikis PDV nuostatų įgyvendinimui

5.5. 2020 m. gegužės mėn. Prancūzija ir Nyderlandai paskelbė neoficialų dokumentą, kuriame ES raginama tobulinti socialinių ir ekonominių prekybos poveikio aspektų analizę ir didinti savo užmojus, susijusius su prekybos ir darnaus vystymosi sąsaja visais aspektais ⁽⁴⁾, atsižvelgiant į Europos žaliąją kursą. EESRK palankiai vertina analitiškesnį požiūrį į prekybos poveikį ir tvirtai remia rekomendaciją skatinti veiksmingą PDV įsipareigojimų įgyvendinimą laipsniškai mažinant tarifus, įskaitant galimybę panaikinti lengvatas konkrečioms tarifų eilutėms vėlesnio pažeidimo atveju, taip pat patikslinant sąlygas, kurių šalys turi laikytis, kad būtų sumažinti tarifai.

5.6. Be to, EESRK ragina neapsiriboti klasikinių prekybos priemonių rinkiniu ir taikyti paramos priemones, kurios galėtų veiksmingai pakeisti padėtį vietos lygmeniu. ES turėtų priimti plataus užmojo ES direktyvą dėl privalomo išsamaus patikrinimo, kuria būtų pripažįstama dabartiniais standartais grindžiama atsakomybė ir nustatyta aiški ir saugi teisinė sistema Europos įmonėms ir ne ES šalių įmonėms, veikiančioms ES. EESRK tvirtai pasisako už tai, kad prekybos susitarimuose būtų nustatytos išsamaus patikrinimo prievolės pasaulinių tiekimo ir vertės grandinių atžvilgiu, kad būtų vadovaujama šiais valdymo sprendimais, kuriais siekiama ekonominiu, ekologiniu ir socialiniu požiūriu tvarių įmonių ⁽⁵⁾.

5.7. Siekdama pažangos pagal darnaus vystymosi darbotvarkę, Europos Komisija taip pat turi išnagrinėti ne tik tradicinius PDV skyrius, bet ir kitus skyrius ir sritis, pavyzdžiui, investicijų, nustatydama sąsajas ir sinergiją. Užsienio investuotojai, norintys pasinaudoti tarptautinio investicijų susitarimo teikiama nauda, pirmiausia turėtų atlikti išsamų patikrinimą. Atitinkamai LPS pasirašiusios šalys turėtų užtikrinti, kad jų teritorijoje veikiančios bendrovės laikytųsi išsamaus patikrinimo reikalavimų ⁽⁶⁾.

5.8. Siekiant tvarios prekybos, būtina, kad ES priimtų nuostatas dėl šalių bendradarbiavimo kovojant su pinigų plovimu, mokestiniais nusikaltimais ir mokesčių vengimu. Darnaus vystymosi pastangas taip pat mažina korupcija, todėl reikia įtraukti palyginamus aukštus kovos su korupcija standartus.

5.9. Reikėtų kelti sąlygą, kad viešųjų pirkimų sutartys būtų skiriamos įmonėms iš šalių, kuriose laikomasi TDO pagrindinių standartų ir Paryžiaus susitarimo. ES LPS taip pat turėtų skatinti aplinkosaugos ir socialinių kriterijų įtraukimo į viešuosius pirkimus geriausią praktiką ⁽⁷⁾.

5.10. Nors PDV skyrių aplinkosaugos dalis per pastarąjį dešimtmetį buvo patobulinta labiausiai, išlieka dvi problemos. Pirmą, klimato srities įsipareigojimai pagal Paryžiaus susitarimą įgyvendinami vykdant nacionaliniu lygmeniu nustatytus veiksmus, todėl sunku nustatyti pažeidimus. Antra, kadangi nėra tarptautinių aplinkos apsaugos standartų, t. y. dėl švaraus

⁽³⁾ OL C 374, 2021 9 16, p. 73.

⁽⁴⁾ Neoficialus dokumentas dėl prekybos, socialinio ir ekonominio poveikio bei darnaus vystymosi, 2020 m.

⁽⁵⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 136 ir OL C 429, 2020 12 11, p. 197.

⁽⁶⁾ Ebd.

⁽⁷⁾ OL C 374, 2021 9 16, p. 73.

oro ar vandens, sunku nustatyti įpareigojimus. Svarbu dirbti siekiant įgyvendinti aplinkosaugos įsipareigojimus, kad būtų parengti standartai, taip pat ir tie, kurie yra susiję su išsamiu patikrinimu. COVID-19 pandemijos akivaizdoje biologinės įvairovės išsaugojimo klausimas tapo dar svarbesnis nei bet kada anksčiau. Žalioji kursas, ES teisėkūros iniciatyvos dėl žiedinės ekonomikos ar pasienio anglies dioksido korekcinis mechanizmas ⁽⁸⁾ tampa aktualiomis PDV srities temomis.

5.11. Laikantis visapusiškesnio požiūrio, atskleidžiami rimti su LPS susiję tvarumo klausimai, kurių negalima išspręsti PDV skyriuose. Pavyzdžiui, aiškų poveikį tvarumui daro žemės ūkis, vienas iš pagrindinių ES derybinių objektų. EESRK ypatingą dėmesį skiria tam, kad ES apsirūpinimo maistu saugumas ir tvarumas taptų svarbiausiu analizės aspektu ⁽⁹⁾. Siekdamas, kad būtų sukurta veiksmingesnė ir teisingesnė maisto tiekimo grandinė, EESRK ragina sklandžiai įgyvendinti Direktyvą dėl nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto tiekimo grandinėje.

Veiksmingesnis vykdytinumas

5.12. EESRK jau ilgą laiką ragina atnaujintai ekspertų grupei suteikti įgaliojimą aktyvuoti sutartyje numatytą valstybių ginčų sprendimo mechanizmą, pagal kurį numatytos galimybės taikyti finansines baudas arba sankcijas, taip pat nukentėjusiosios šalies teisių gynimo priemonės ⁽¹⁰⁾. VPG turėtų aktyviai dalyvauti ginčų sprendimo mechanizme. Už prekybos taisyklių laikymosi užtikrinimą atsakingo vyriausiojo pareigūno tarnyba turėtų tirti bylas, kurias iškėlė VPG, ir informuoti apie visus vykdymo užtikrinimo veiksmus bei ekspertų grupės ataskaitas ir imtis tolesnių su jais susijusių veiksmų.

5.13. EESRK palankiai vertina naują PBS metodą, pagal kurį pirmenybė teikiama vienodoms sąlygoms bei tvarumui ir taikomas ginčų sprendimo mechanizmas, suteikiantis galimybę pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis bet kokio pažeidimo atveju. Šiame „hibridiniame“ modelyje ekspertų grupės požiūris derinamas su dalimi, vykdytina tuo atveju, jei nuolat nesilaikoma nekintamumo išlygos reikalavimų ar šalies viduje neužtikrinamas darbo, socialinių, aplinkos ar klimato srities nuostatų vykdymas. Modelis apima laikiną kompensaciją, dėl kurios susitaria šalys, arba vienašališką šalies ieškovės įsipareigojimų bet kurioje srityje (pvz., prekybos tarifų, oro eismo teisių, priegios prie žvejybos vandenų) sustabdymą tam tikromis sąlygomis.

5.14. PDV skyrių vykdymo užtikrinimą turėtų papildyti nepriklausomas sekretoriatas darbo klausimais, kuris spręstų tarpvalstybinius darbo klausimus pagal LPS, įskaitant poveikį darbo rinkai, ir stebėtų bei tirtų, kaip laikomasi darbo klausimų skyriaus ir kolektyvinių skundų nagrinėjimo mechanizmo ⁽¹¹⁾. TDO, kaip tarptautiniu lygmeniu pripažinta institucija, turėtų dalyvauti stebint TDO konvencijų įgyvendinimą pagal LPS. Taip pat turėtų būti stiprinamas ir institucijai įtvirtinamas TDO vaidmuo tais atvejais, kai reikia teisingai išaiškinti TDO priemonės kilus ginčui, susijusiam su tarptautiniais darbo standartais. TDO turėtų sistemingai dalyvauti teikiant rekomendacijas ekspertų grupei šiais klausimais.

5.15. EESRK siūlo apsvarstyti naujoviškus darbo ginčų sprendimo metodus, kurie sudarytų sąlygas *ad hoc* tarptautinėms komisijoms skirti taisomas priemones įmonei, pažeidžiančiai sutartus tarptautinius darbo standartus. ES ir Kanados IEPS VPG ⁽¹²⁾ atkreipė dėmesį į Jungtinių Valstijų, Kanados ir Meksikos susitarimo ⁽¹³⁾ greitojo reagavimo mechanizmo pavyzdį, pagal kurį sankcijos apima lengvatinių muitų tarifų sustabdymą atsižvelgiant į rimtumo laipsnį ir pažeidimų pasikartojimą. Kai tik įmanoma, ir toliau turėtų būti siekiama žalą atlyginti pasitelkiant dvišalį bendradarbiavimą ir šalių dialogą. Tačiau pasekmių numatymas atgraso įmones nuo reikalavimų nesilaikymo.

5.16. Vertinant vykdymo užtikrinimą remiantis sėkmingai išnagrinėtomis bylomis, galima susidaryti tik dalinį vaizdą, ypač dėl to, kad bylinėjimasis visada yra kraštutinė priemonė. Sankcijų taikymo galimybė taip pat yra *virtas paskatinimas* laikytis reikalavimų, nepriklausomai nuo to, ar jos taikomos, ar ne. Galiausiai „nepriimtos bylos“ ir jų raida pateikia įtikinamų argumentų, į kuriuos Europos Komisija turėtų atsižvelgti atlikdama lyginamąjį skirtingų šalių taikomų metodų tyrimą. Vien tik lyginant susitarimų tekstų formuluotes ir jų pažangą kalbos požiūriu būtų gauta mažai prasmingų išvalgų. Šiuo tikslu taip pat reikalingas kokybinis įgyvendinimo rezultatų vertinimas, pavyzdžiui, remiantis pilietinės visuomenės patirtimi konsultuojant derybų klausimais ir stebint tokių nuostatų įgyvendinimą.

⁽⁸⁾ Rengiama nuomonė NAT/834 dėl pasienio anglies dioksido korekcinio mechanizmo (PADKM).

⁽⁹⁾ Rengiama nuomonė NAT/822 „Strateginis savarankiškumas, aprūpinimas maistu ir tvarumas“.

⁽¹⁰⁾ OL C 364, 2020 10 28, p. 53.

⁽¹¹⁾ OL C 227, 2018 6 28, p. 27.

⁽¹²⁾ Bendra ES ir Kanados VPG deklaracija, 2020 m. rugsėjo mėn.

⁽¹³⁾ Jungtinių Valstijų, Meksikos ir Kanados susitarimas.

Igalinanti pilietinės visuomenės dalyvavimo VPG sistema

5.17. VPG yra svarbus naujos kartos LPS pasiekimas, tačiau joms reikia tvirtesnės institucinės sistemos, kad jos galėtų sėkmingai vykdyti stebėsenos užduotis tiek PDV skyrių, tiek visų ES LPS atžvilgiu.

5.18. Didelį susirūpinimą kelia tai, kad kai kurių šalių partnerių VPG nevykdo aktyvios veiklos, nėra reprezentatyvios ar net yra priklausomos nuo Vyriausybės įtakos. Problemos dažnai kyla dėl susitarime neapibrėžtų steigimo procesų, šalių laisvės pasirinkti esamas įstaigas ir dėl to, kad išpareigojimų nevykdymas neturi pasekmių. EESRK ypač nuogaštuoja dėl to, kad PBS tekste kalbant apie VPG sudėtį buvo išbrauktas žodis „subalansuota“, todėl tai gali turėti didelio poveikio jos veiklai.

5.19. Regioniniuose prekybos susitarimuose, pavyzdžiui, ES ir Centrinės Amerikos, ES ir Kolumbijos, Peru ir Ekvadoro susitarimuose ar būsimame ES ir Mercosur LPS, išlieka susirūpinimas dėl atskirų VPG steigimo kiekvienoje šalyje partnerėje. Šis griežtas „vidaus“ požiūris yra didelė kliūtis bet kokiam prasmingam bendradarbiavimui tarp šalių partnerių VPG ir analogiškų ES VPG.

5.20. Taigi PDV skyriuose turi būti numatyta steigti konkrečiai užduočiai skirtus VPG organus, kurių nepriklausomumas, reprezentatyvumas ir subalansuota sudėtis būtų aiškiai apibrėžti. Šalys turi būti atskaitingos už jų įsteigimą ir veikimą. Regioniniais susitarimais turėtų būti įsteigti jungtiniai regioniniai organai, kuriems būtų teikiama pakankama sekretoriato parama. ES delegacijos ir EESRK turėtų remti steigimo ir veikimo procesą, įskaitant gaires ir geriausių praktiką. Be to, EESRK siūlo labiau užtikrinti ES ir ES nepriklausančių šalių VPG atstovaujančių organizacijų atitiktį, visų pirma atsižvelgiant į aplinkosaugos ir verslo suinteresuotuosius subjektus.

5.21. Siekiant stiprinti ES VPG bendradarbiavimą su analogiškais pilietinės visuomenės organizacijomis šalyse partnerėse, būtini kasmetiniai bendri VPG posėdžiai ir jų rengimas turėtų būti numatytas pačiuose LPS. EESRK mano, kad bendrų pilietinės visuomenės organų kūrimas suteikia pridėtinę vertę, ir labai prie to prisideda, ypač remdamas pilietinę visuomenę šalyse partnerėse. Jo ypatingas vaidmuo turi būti išlaikytas jungtiniuose konsultaciniuose komitetuose (JKK), nes tai labai svarbi erdvė pilietinės visuomenės dialogui abiejose asociacijos susitarimų, kaip antai ES ir Čilės, pusėse⁽¹⁴⁾.

5.22. EESRK vaidmuo formuojant VPG ir užtikrinant veiksmingą jų darbą yra labai svarbus ir turi būti stiprinamas. 2021 m. liepos mėn. EESRK parodė kryptį surengdamas pirmąjį #AllDAG susitikimą, kuriame dalyvavo visi dabartinių 11 VPG nariai, siekiami aptarti konkrečius padėties gerinimo veiksmus. Dalyvaudamas visų VPG veikloje, EESRK atlieka esminį vaidmenį VPG prezidiumuose, kuriuos sudaro pirmininkas ir du pirmininko pavaduotojai, atrinkti iš trijų grupių ir visų VPG narių. Bendradarbiavimas jungtiniuose VPG prezidiumuose sudaro sąlygas EESRK ir ne EESRK ekspertams vadovauti VPG darbui ir ši praktika turėtų būti tęsiama. Konkrečiai kalbant apie VPG dėl Ukrainos, Moldovos ir Gruzijos, paaiškėjo, kad ES kaimyninių šalių atstovų dalyvavimas EESRK yra ypatingai naudingas. Be savo narių vaidmens, EESRK taip pat padeda VPG teikdamas joms vertingas sekretoriato paslaugas.

5.23. Didesnis matomumas ir struktūruoti instituciniai kanalai yra lemiami veiksniai siekiant rezultatų. VPG vadovai turėtų būti nuolat kviečiami dalyvauti šalių PDV pakomitečių posėdžiuose ir Europos Parlamento atitinkamų susitarimų stebėsenos grupėse. Įdiegus ataskaitų teikimo ir mainų struktūras, į VPG darbą turėtų būti glaudžiai įtraukiama su valstybėmis narėmis sudaryta PDV ekspertų grupė ir už prekybos taisyklių laikymosi užtikrinimą atsakingas vyriausiasis pareigūnas. Papildomai turėtų būti numatytas keitimasis informacija su TDO dėl su darbu susijusių PDV nuostatų įgyvendinimo ir su daugiašalių aplinkos susitarimų sekretoriais aplinkos ir klimato klausimais. ES išorės veiksmų tarnyba (EIVT) ir ES delegacijos šalyse partnerėse turėtų rengti reguliarius informacinius susitikimus su VPG, o tikslinėse šalyse jas turėtų remti specialieji darbo ir aplinkosaugos atašė.

5.24. EESRK pabrėžia, kad reikia stiprinti bendradarbiavimą su pilietine visuomene, pradedant prekybos priemonių ir susitarimų rengimu ir baigiant jų stebėseną. Jis ragina vėl sudaryti LPS ekspertų grupę, kuri anksčiau užtikrino neprilygstamą, reikiamą ir reguliarią bendradarbiavimą prekybos klausimais. VPG taip pat turi neišsenkančios praktinės patirties kompleksiniais PDV klausimais ir ją reikia visapusiškai naudoti.

⁽¹⁴⁾ Rengiamoje nuomonėje REX/536, kuri turi būti priimta 2022 m. pavasarį, nagrinėjama pilietinės visuomenės dalyvavimo per visą prekybos ir politinių susitarimų gyvavimo ciklą sistema.

5.25. Dėl didėjančių iššūkių, su kuriais susiduria VPG, reikia sisteminių sprendimų, kuriems būtų skiriama pakankamai išteklių – tiek žmogiškųjų, tiek finansinių. Pačios VPG turėtų aktyviau dalyvauti priimant susijusius sprendimus.

5.26. VPG racionalizavimas nėra savitikslis dalykas. Bet koks galimas naujas požiūris, pavyzdžiui, struktūrinių padalinių dėmesio sutelkimas į atskiras temas, turi užtikrinti veiksmingą jų darbą, kad būtų sprendžiamos konkrečios susitarimo įgyvendinimo problemos, ir į rengimo procesą įtraukti pačias VPG. Reguliarūs visų ES VPG narių susitikimai turėtų padėti rasti bendrus kompleksinių klausimų sprendimus ir suteikti galimybę pragmatiškai ir praktiškai aptarti veiklą rengiantis kitam VPG sudėties atnaujinimui 2023 m. pavasarį.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Holistinės tvarios kaimo ir miesto plėtros strategijos kūrimas“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2022/C 105/08)

Pranešėjas **Josep PUXEU ROCAMORA**Bendrapranešėję **Piroska KÁLLAY**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 3 25
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2021 10 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 21
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	220 / 0 / 1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK yra įsitikinęs, kad **Europos ateitis** priklausys nuo to, kaip spręsimė kaimo vietovių klausimus, ir kad reikia glaudžiau bendradarbiauti su **miestais** siekiant užtikrinti, kad nė viena teritorija ar pilietis nebūtų paliktas nuošalyje vykdant teisingą perėjimą prie poveikį klimatui neutralizavusios, tvarios ir klestinčios Europos Sąjungos. Tai atitiktų Europos žaliojo ir socialinio kurso, ekonomikos gaivinimo priemonės „Next Generation EU“ rinkinio, Teritorinės darbotvarkės iki 2030 m. tikslus ir 17 darnaus vystymosi tikslų.

1.2. EESRK mano, kad ES turi **mažinti regionų skirtumus** skatindama politiką, kuria būtų siekiama teisingos ir tvarios pertvarkos visose srityse ir užtikrinama gera gyvenimo kokybė kaime.

1.3. Atsižvelgdamas į klimato kaitos ir pandemijų keliamus iššūkius EESRK pabrėžia, kad **būtina** jau dabar imtis **skubių** veiksmų ir įvykdyti **paradigminį pokytį** siekiant parodyti, kokią pridėtinę vertę turi bendras darbas, ir skatinti abipusę pagarbą bei supratimą visų piliečių labui.

1.4. Taigi EESRK ragina politikos formuotojus parengti ir įgyvendinti **visuotinę ir holistinę ES strategiją**, pagal kurią būtų skatinama subalansuota, darni, teisinga ir tvari kaimų ir miestų plėtra remiantis vietos bendruomenėmis, skatinant tradicines pramonės šakas, kuriant naują ekonominę veiklą bei darbo galimybes kaimo vietovėse, kartu skatinant sinergiją su miesto vietovėmis.

1.5. Norėdamas, kad būtų sudarytos vienodos sąlygos **kaimo ir miesto bendruomenėms**, EESRK pateikia šias rekomendacijas:

1. turi būti skirta pakankamai lėšų kaimo politikai ir sukurta technologinė ryšių ir transporto infrastruktūra (ypač viešasis transportas, kuris yra absoliučiai būtinas kasdieniam gyvenimui ir užimtumui), taip pat kokybiškos ir veiksmingos švietimo ir sveikatos priežiūros paslaugų teikimo sistemos. Šios sistemos turi būti puikiai suderintos su atitinkamomis miesto paslaugomis (vienodos sveikatos priežiūros sąlygos);

2. darbo vietų, mokymo ir būsto pasiūla turi atitikti kaimo gamtinius išteklius ir būti užtikrinama naudojantis šiais ištekliais, kartu kuriant novatoriško verslo galimybes;

3. politikos formuotojai turi remti kaimų parlamentus ir bendruomenės inicijuotą vietos plėtrą (BIVP), kaip **dalyvaujamosios demokratijos modelius**; šioje veikloje turi dalyvauti visi kaimo gyventojai, įskaitant socialinius partnerius, moteris, vyresnio amžiaus asmenis, neįgaliuosius, mažumas ir visų pirma jaunimą;

4. turi būti saugomi ir remiami kultūros paveldo objektai ⁽¹⁾.

1.6. Dėl **kaimo ir (arba) miesto plėtros** EESRK pateikia šias rekomendacijas:

1. vyriausybės turi skaidriai ir teisingai teikti piliečiams paslaugas visose srityse;

2. pilietinės visuomenės organizacijos, įskaitant iniciatyvos LEADER ir vietos veiklos grupių dalyvius, turėtų plėtoti **vietos masto kaimo ir miesto partnerystes**, kad būtų sukurta ekonominių, socialinių ir su aplinka susijusių galimybių ir skatinama geriau suprasti tarpusavio priklausomybę;

3. maisto politikos tarybų **valdymo modelis** galėtų būti veiksmingo visų suinteresuotųjų šalių bendradarbiavimo vietos lygmeniu pavyzdys. Dėl naujo poveikio aplinkai, naujų aplinkai kylančių iššūkių ir pandemijos pasikeitė nuotolinio darbo galimybės, būtų kaime poreikis ir galimybės naudotis žeme;

4. reikėtų skatinti ir remti vietovių keitimąsi gerąja praktika ir informacija apie rizikos atvejus;

5. galimybė gauti kokybišką išsilavinimą kaimo vietovėse gali būti vienas iš vietos ekonomikos vystymąsi skatinančių veiksmų ir gali padėti kaimo bendruomenėms prisitaikyti prie sparčiai kintančios aplinkos.

1.7. Visų pirma **Europos Komisijai ir valstybių bei regionų vyriausybėms** EESRK **rekomenduoja**:

1. užtikrinti, kad neseniai Komisijos priimta ilgalaikė kaimo vietovių vizija ⁽²⁾ būtų toliau įgyvendinama siekiant, kad kaimo ir miesto vietovės išsipareigotų laikytis teisingo požiūrio. Svarbu parodyti, kokią pridėtinę vertę turi kaimo ir miesto organizacijų tarpusavio bendradarbiavimas, pavyzdžiui, įgyvendinant iniciatyvą „Nuo ūkio iki stalo“ ir socialinius aspektus apimančią žaliąją kursą;

2. Europos Komisija pagal Pažangiųjų kaimų iniciatyvą turėtų remti **kaimo ir miesto suinteresuotųjų subjektų grupės** sukūrimą, kad būtų įgyvendinama geroji partnerystės modelių praktika;

3. siekiant remti išsipareigojimus, reikėtų investuoti į vietos bandomuosius projektus ir visos Europos lygmeniu taikomas **paskatas ir (arba) kompleksinę paramą bei apdovanojimus** už pažangius pavyzdžius, rodančius, kad įgyvendinami įtraukūs susitarimai.

1.8. Be to, EESRK išsipareigoja bendradarbiauti su Europos Parlamentu ir Regionų komitetu tarpininkaujant Tyrimo komitetui, konsultuojantis su organizuota pilietine visuomene ir remiant Europos chartiją dėl **kaimo ir miesto subjektų teisių ir pareigų**.

1.9. EESRK laikysis holistinio požiūrio rengdamas būsimas nuomones dėl teritorinės, miestų ir kaimo politikos. Pavyzdžiui, ši nuomonė prieš ją priimant buvo pateikta ir apsvaistyta įvairiuose EESRK skyriuose.

2. Įžanga

2.1. Atsižvelgdamas į 2020 m. rugsėjo mėn. priimtoje EESRK nuomonėje „Integruotas požiūris į ES kaimo vietoves, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamiems regionams“ ⁽³⁾ pateiktas rekomendacijas ir 2021 m. birželio 18 d. surengtą klausymą ⁽⁴⁾, EESRK dabar siekia, kad būtų apibrėžta holistinė ES tvarios kaimo ir miesto plėtros strategija, ir analizuoja bendrą sistemą, pagal kurią kaimo politika būtų susieta su visų kitų atitinkamų sričių politika, nustato kylančius iššūkius bei kliūtis ir atkreipia dėmesį į pilietinės visuomenės, įmonių ir vietos bendruomenių vaidmenį įgyvendinant principą „iš apačios į viršų“. EESRK aktyviai sieks, kad rengiant ES politiką būtų atsižvelgta į šią strategiją.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė „Europos kaimo vietovių indėlis į 2018-uosius Europos kultūros paveldo metus užtikrinant tvarumą bei miesto ir kaimo vietovių sanglaudą“ (OL C 440, 2018 12 6, p. 22).

⁽²⁾ COM(2021) 345 final.

⁽³⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 60.

⁽⁴⁾ Kompleksinės strategijos dėl tvarios ir teisingos miestų ir kaimų plėtros kūrimas. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas.

2.2. Labai svarbu geriau valdyti **įvairovę kaimo vietovėse, atsižvelgiant į kiekvienos vietovės galimybes**. Yra kaimo vietovių, kurios gali pasinaudoti „aglomeracijos poveikiu“, kaimams ir miestams palaikant tarpusavio ryšius, nes yra netoli miestų; kitos atokiau nuo miestų esančios vietovės daug labiau priklauso nuo vieno sektoriaus (dažnai žemės ūkio, žuvininkystės, miškininkystės ar kasybos) ir jų tarpusavio ryšiai su miestais yra mažiau pastebimi.

2.3. Nors kaimo ir miesto vietovės skiriasi viena nuo kitos – joms būdingos specifinės savybės ir nevienodas išsivystymas, realybė rodo, kad jos **tarpusavyje glaudžiai susijusios**. Kartu ši tarpusavio priklausomybė tampa vis sudėtingesnė ir dinamiškesnė, ji pasireiškia tuo, kad vyksta struktūrinis ir funkcinis asmenų, kapitalo, informacijos ir technologijų judėjimas bei gyvenimo būdų raida. Taigi labai svarbu rasti pusiausvyrą tarp kaimo ir miesto vietovių – dviejų vietovių, kurioms reikia viena kitos ir kurios negali egzistuoti viena be kitos.

2.4. Kaimiškos gyvenamosios, kaip piliečių **gerovės ir gyvenimo kokybės**, idealas turi būti siektinas tikslas net ir atokiose ar nepalankioje padėtyje esančiose vietovėse. Strategijoje turi būti pateikta formulė, kaip rasti būtiną šių dviejų aspektų pusiausvyrą ir būdą, kaip juos papildyti, kad ateityje būtų užtikrintas tvarumas.

2.5. Problemas, su kuriomis susiduria kaimo vietovės (demografiniai pokyčiai, gyventojų skaičiaus mažėjimas, skaitmeninė atskirtis, mažos pajamos, ribotos galimybės naudotis tam tikromis paslaugomis, geresnių įsidarbinimo galimybių poreikis ar konkretus klimato kaitos poveikis), galima spręsti tik remiantis holistine ir atnaujinta teritorine perspektyva, kuria būtų siekiama abipusių vystymuisi reikalingų santykių.

2.6. Šiomis naujomis aplinkybėmis, kai **kaimo vietovės nebėra tradiciškai susijusios tik viena su kita**, grindžiamos žemės ūkio sektoriumi ir atskirtos nuo miesto aplinkos, kaimo plėtros priemonės turi būti pagrįstos daugiasektoriniu ir integruotu požiūriu visuose regionuose, išnaudojant sinergiją ir užtikrinant kaimo, miesto bei tarpinių vietovių papildomumą.

3. Iššūkiai ir veiksmų pasiūlymai

3.1. Tradicinei sampratai, pagal kurią kaimo ir miesto vietovės aiškiai atskiriamos, reikalingos **naujos koncepcijos, naujas aiškinimas ir nauji požiūriai**, o apibrėžiant konkretų regioną reikia atsižvelgti į vietos realijas.

3.2. Būsima Europos teritorinė plėtra turi būti grindžiama **kaimo ir miesto vietovių papildomumu ir šioms vietovėms skirtos politikos priemonių koordinavimu**, siekiant galutinio tikslo užtikrinti šių vietovių socialinę ir ekonominę sanglaudą bei aplinkos tvarumą.

3.3. EESRK mano, kad reikia labiau suderinti kaimo ir miesto plėtros strateginius metodus, kad būtų išvengta strategijų (pvz., Vietos veiklos grupių strategijos, integruotos teritorinės investicijos strategijos, vietos plėtros strategijos, regioninės plėtros strategijos) dubliavimosi ir neatitikimų ir kad vietos subjektams būtų lengviau jas įgyvendinti vykstant vystymosi procesams ir investuojant.

3.4. Vykdamas kaimo ir miesto plėtrą turi būti vadovaujamas principais, nustatytais ES 2030 m. teritorinėje darbotvarkėje, Leipcigo chartijoje, JT miestų darbotvarkėje, ES miestų darbotvarkėje, Amsterdamo pakte, Korko 2.0 deklamacijoje dėl geresnio gyvenimo kaimo vietovėse ir EBPO miestų ir kaimo politikos principuose, kuriuose aptariamos teminės miestų ir kaimo vietovių partnerystės ir pasidalijamasis valdymas.

3.5. **Vidutinio dydžio miestai atlieka svarbų vaidmenį jungiant didmiesčių teritorijas su kaimo vietovėmis**, todėl jiems reikia skirti ypatingą dėmesį tiek vykdant teritorijų planavimą, tiek paskirstant išteklius ir paslaugas. Daugelis Europos miestų (įskaitant Tulūzą Prancūzijoje, Manresą Ispanijoje, Turiną Italijoje ir Olborgą Danijoje) jau įdiegė labai veiksmingus metodus. Miestų tinklai, tokie kaip ICLEI⁽⁵⁾, „Eurotowns“⁽⁶⁾ ir „Eurocities“⁽⁷⁾, yra pagrindiniai subjektai, kurie keičiasi patirtimi ir propaguoja geriausią praktiką.

⁽⁵⁾ <https://www.iclei.org>

⁽⁶⁾ <https://www.eurotowns.org>

⁽⁷⁾ <https://eurocities.eu>

3.6. Miestų ir kaimo vietovių sąveika turi būti įtraukta į **politinę darbotvarkę** ir turime užtikrinti, kad **politikos** lyderiai ir **formuotojai** galėtų lengviau suprasti šią sąveiką, taip pat turime remti šios politikos organizavimo vietos lygmeniu būdus.

3.7. Atliekant ES lėšomis finansuojamus **mokslinius tyrimus** taip pat turi būti toliau ieškoma būdų, kaip skatinti teisingą ir tvarią kaimo ir miesto plėtrą ir atgaivinti kaimo vietovių ekonominį vystymąsi. Tokie projektai kaip ROBUST⁽⁸⁾, RUBIZMO⁽⁹⁾ ir LIVERUR⁽¹⁰⁾ turėtų būti toliau plėtojami ir skatinti konkrečius pokyčius.

3.8. Norint užtikrinti šių kaimo ir miesto vietovių tvarumą (ekonominį, socialinį ir aplinkos tvarumą), reikia ne tik tinkamų valdymo, vykdomo kartu su vietos valdžios institucijomis, mechanizmų, bet ir **išsamios politikos**, susietos su socialinėmis ir ekonominėmis ir etnografinėmis realijomis, kad ją vykdančios būtų skatinamas kaimo ir miesto vietovių bendradarbiavimas ir įvairių socialinių bei ekonominių subjektų tarpusavio išsipareigojimai.

3.9. Iššūkiai, su kuriais susiduria kaimo vietovės, dar labiau paveikia **atokias kaimo vietas**, todėl joms reikia taikyti konkrečias politines priemones ir požiūrį. EESRK siūlo ne tik spręsti problemas, susijusias su sunkumais gauti viešąsias paslaugas, įskaitant sveikatos apsaugą ir švietimą, bet ir kurti programas, kuriomis būtų atkuriamas vietos ekonomikos ekosistema bendradarbiaujant su kaimyninėmis gyvenvietėmis.

3.10. Kaip pabrėžiama EESRK neseniai parengtame vertinamajame pranešime dėl BŽŪP poveikio kaimo vietovių teritoriniam vystymuisi⁽¹¹⁾, daugelis iššūkių, su kuriais susiduria kaimo vietovės, susiję ne vien su bendra žemės ūkio politika (BŽŪP) ir jos fondais, todėl būtina siekti, kad būtų taikomas integruotas požiūris į įvairių politikos sričių, darančių poveikį kaimo vietovėms, **veiksmus** ir finansavimą. Pagal nacionalinę politiką skiriamos lėšos turėtų papildyti BŽŪP kaimo plėtrai skiriamą finansavimą.

3.11. Žemės ūkio, maisto ir kaimo politika turi būti suderinta su klimato ir biologinės įvairovės, skurdo mažinimo, infrastruktūros ir transporto, švietimo ir mokymo politika, taip pat politika, susijusia su pagrindinių visuotinės svarbos paslaugų (sveikatos, būsto ir kt.) teikimu, ir politika, kuria skatinama plėtoti naują veiklą, grindžiamą žiedine ekonomika ir bioekonomika, skaitmeninimu ar kova su gyventojų skaičiaus mažėjimu.

3.12. Be to, ši politika turi derėti su tokiomis Europos strategijomis kaip **žalioji kursas**⁽¹²⁾ ar **strategija „Nuo ūkio iki stalo“**⁽¹³⁾ ir visų pirma su paskelbta nauja pramonės strategija⁽¹⁴⁾, kurioje žemės ūkio maisto produktų sektorius nurodomas kaip viena pagrindinių ES strateginių ekosistemų, *taip pat su aprūpinimo maistu politika* ir jas papildyti. Išbandyti naujų formų miestų ir kaimų bendradarbiavimą pagal Europos žaliąjį kursą yra ne tik išankstinė teisingos pertvarkos ir teritoriniu požiūriu subalansuoto darnaus vystymosi sąlyga, bet ir galimybė užtikrinti šią pertvarką bei vystymąsi.

3.13. Turi būti geriau **valdomi** ir derinami Europos, nacionaliniai bei subnacionaliniai **fondai**, kad būtų tinkamiau sprendžiamos darnaus vystymosi problemos geriau tvarkant horizontaliuosius klausimus ir visada atsižvelgiant į kiekvienos vietovės poreikius.

3.14. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad būtina užtikrinti galimybę gauti tvarų finansavimą ir vystyti kaimo ir miesto plėtrai pritaikytas finansines priemones, atsižvelgiant į rizikos struktūrą ir ekonominės politikos priemonių derinio ypatybes. Be to, kaimo vietovėms taikoma taksonomija ir fiskalinis požiūris turėtų apimti vystymosi ir investicijų poreikius.

3.15. Laikantis tokio integruoto požiūrio turi būti **koordinuojama įvairių institucijų** ir valdymo įstaigų (įskaitant daugelį Europos Komisijos direktoratų, atsakingų už kompleksinę politiką), veikla. Vykdančios tokių horizontaliųjų koordinavimą taikomas metodas, pagal kurį politikos formuotojai **kaimo klausimus įtraukia į visas politikos sritis**, siekdami užtikrinti, kad būtų atsižvelgiama į kaimo poreikius.

⁽⁸⁾ <https://rural-urban.eu/>

⁽⁹⁾ <https://rubizmo.eu>

⁽¹⁰⁾ <https://liverur.eu/>

⁽¹¹⁾ <https://www.eesc.europa.eu/lt/our-work/opinions-information-reports/information-reports/evaluation-caps-impact-territorial-development-rural-areas-information-report>

⁽¹²⁾ Europos Komisija. Europos žalioji kursas.

⁽¹³⁾ Strategija „Nuo lauko iki stalo“.

⁽¹⁴⁾ Communication-industrial-strategy-update-2020_lt.pdf (europa.eu).

3.16. **Sėkmingas institucijų veiksmų koordinavimas** reiškia, kad turi būti atsižvelgiama į šiuos aspektus:

- i) **tinkamo veiksmų masto** nustatymą;
- ii) aiškaus **vadovaujamo vaidmens koordinuojant politikos sritis** nustatymą;
- iii) regionų ar savivaldybių **bendradarbiavimo susitarimų** stiprinimą;
- iv) **kaimo ir miesto vietovių partnerystės** skatinimą siekiant išnaudoti funkcinis ryšius;
- v) geresnį **vertikalųjį** valdymo lygmenų **koordinavimą**.

3.17. Būtina išlaikyti tiesioginį ryšį su kaimo vietovėmis aktyviai dalyvaujant ES regionams, kurie atlieka labai svarbų vaidmenį formuojant ir įgyvendinant kaimo plėtros politiką vietos lygmeniu. **Daugelio suinteresuotųjų šalių dalyvavimas** ir **principas „iš apačios į viršų“** yra pagrindiniai veiksniai siekiant užtikrinti kaimo politikos tvarumą ir vietos lygmens atsakomybę už šią politiką. EESRK ragina atsižvelgti į vaidmenį, kurį gali atlikti vietos veiklos grupės, ir į bendruomenės inicijuotas vietos plėtros modelį.

3.18. EESRK taip pat siūlo pasinaudoti maisto politikos tarybų **valdymo modeliu** kaip pavyzdžiu, siekiant užtikrinti veiksmingą visų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą vietos lygmeniu.

3.19. Reikia siekti pažangos įgyvendinant išpareigojimų politiką **pagrįstas teritorines sutartis**, pagal kurias turi būti apibrėžti tikslai, suvienytos jėgos, skatinami teritoriniu požiūriu grindžiami viešieji ir privatūs išpareigojimai, įgyvendinami tarpinstitucinio ir tarpsektorinio bendradarbiavimo mechanizmai, kuriama nauja institucinė struktūra, remiamas darnus vystymasis, pripažįstama kaimo vietovių įvairovė ir skatinami miesto bei kaimo ryšiai. Šiuo požiūriu žemės ūkio maisto produktų sektoriaus įmonės ir organizacijos dabar turi galimybę pasirašyti Atsakingos verslo ir rinkodaros veiklos elgesio kodeksą⁽¹⁵⁾, kurį Komisija paskelbė įgyvendinama strategiją „Nuo ūkio iki stalo“.

3.20. Teritorinės sutartys turi būti pagrįstos sąžiningumo ir pagarbos principais. Anglijoje, Velse ir Škotijoje taikomi **kaimo elgesio kodeksai** siekiant padėti žmonėms suprasti, kaip puoselėti kaimo vietas. Tokiu kodeksu galėtų tapti **Europos chartija dėl teisių ir pareigų palaikant sąžiningus ir tvarius kaimo ir miesto santykius**⁽¹⁶⁾. Ši chartija turėtų būti įtraukta į pilietiškumo ugdymo programas.

3.21. EESRK pripažįsta, kad nėra vienodų taisyklių, taikytinų įvairiems regionams, ir kad kiekvienas **teritorinis vienetas** turi remtis konkrečiomis taisyklėmis ir specializuotis paisydamas unikalios, įvairios ir daugiafunkcės praktikos ir priimdamas sprendimus pagal savo galimybes, poreikius, gebėjimus ir lūkesčius. Reikia visapusiškai apvarstyti esamos infrastruktūros naudojimą ir naujos infrastruktūros plėtrą, kartu atsižvelgti tendencijas, kad būtų investuojama tinkamose vietose.

3.22. Poreikis **gerinti galimybes įsidarbinti**:

- i) COVID-19 pandemija paspartino skaitmeninimo ir žalinimo procesus, kuriuos reikėtų stengtis tęsti toliau;
- ii) kaimo vietovėse būtina kurti ir išlaikyti naujas galimybes įsidarbinti, įskaitant tas, kurios susijusios su paslaugų kaimo vietovėse teikimu, nuotoliniu darbu, naujomis technologijomis ar atsinaujinančiais energijos ištekliais;
- iii) daug galimybių įsidarbinti galima sukurti stiprinant daugiafunkčius žemės ūkio aspektus, skatinant ne žemės ūkio veiklą, steigiant švarios energijos paslaugų sektoriaus įmones ir pramonės įmones kaimo vietovėse;
- iv) reikėtų skatinti verslumą, užtikrinti **MVĮ** sąžiningos konkurencijos taisykles ir atkreipti dėmesį į jaunesnių kartų poreikius (pavyzdžiui, nuotolinis darbas);

⁽¹⁵⁾ Elgesio kodeksas (europa.eu).

⁽¹⁶⁾ Kaimo kodeksas: patarimai kaimo lankytojams. JK vyriausybė (*The Countryside Code: advice for countryside visitors gov.uk*).

- v) darbo vietos ir parduotuvės turėtų būti išlaikytos arti žmonių. Įgyvendinant kaimo ir miesto viziją galima plėtoti žiedinę ekonomiką;
- vi) turėtų būti skatinamas deramas darbas ir gerinamos darbo sąlygos kaimo vietovėse, kartu užtikrinant, kad visi atsakingi asmenys dalyvautų tobulinimo procese;
- vii) vartojimo paklausa turėtų būti siejama su regioninėmis ir kaimo rinkomis, prekiaujant vietos produktais ir vykdant kokybės ženklumą;
- viii) reikėtų plačiu mastu skatinti kultūros galimybių kūrimą kaimo vietovėse, įskaitant kultūros renginių rėmimą ir kaimo istorinių bei religinių objektų (bažnyčių, pilių ir kt.) apsaugą;
- ix) skaitmeninimo procesai atveria naujų galimybių, dėl kurių piliečiams, - ypač jaunimui, - gali atsirasti lūkesčių ir kaimas gali atrodyti patrauklus, o tai gali pakeisti gyventojų skaičiaus mažėjimo tendencijas ir gyvenimo kokybę kaimo vietovėse. Tam šiose vietovėse reikalinga tinkama infrastruktūra, dėl kurios būtų užtikrintas junglumas. Junglumo strategijos ir **skaitmeninės platformos** siūlo sprendimus, o **kaimo vietovių skaitmeniniu aktu** būtų sudarytos palankesnės sąlygos skaitmeninių technologijų plėtrai žemės ūkyje ir kaimo vietovėse;
- x) turi būti remiamas tvarus žemės ūkis ir akvakultūra ⁽¹⁷⁾ kaimo ir priemiesčių vietovėse, taip pat ekologinis turizmas, laisvalaikio veikla ir švietimo tvarumo klausimais veikla, kurią reikia suderinti su biologinės įvairovės apsauga, kad būtų užtikrinta žmonių gyvenimo kokybė:-
- xi) kokybiškas ir prieinamas švietimas kaimo vietovėse, pradėdamas ikimokykliniu ugdymu, gali padėti pagerinti švietimo rezultatus, o galimybė naudotis viešosiomis paslaugomis, pavyzdžiui, vaikų priežiūros ir mokyklų paslaugomis, yra nuo vietovės priklausantis veiksnys, lemiantis kaimo vietovių patrauklumą, įskaitant ir patrauklumą aukštos kvalifikacijos darbuotojams.

3.23. Ekonomikos augimas ir darbo vietų kūrimas yra labai svarbūs, tačiau juos reikia papildyti pakankama kokybiškų **paslaugų**, būsto, energijos, laisvalaikio, švietimo ir mokymo, mokymosi visą gyvenimą ir sveikatos priežiūros sistemų pasiūla, siekiant užtikrinti, kad kaimo vietovės būtų ne tik tvarios, bet ir patrauklios gyventi. Siekdama užtikrinti tinkamą jų veikimą, ES turi skubiai sukurti tvarios ir įtraukios **gerovės ekonomikos**, kuri būtų naudinga visiems, pagrindus ⁽¹⁸⁾.

3.24. Plėtojant kaimo vietoves, taigi ir užtikrinant susisiekimą su miesto vietovėmis, pirmenybė visų pirma turėtų būti teikiama nuolatinei įperkamo viešojo transporto plėtrai. Įperkamas viešasis transportas yra absoliučiai būtinas kasdieniam gyvenimui ir užimtumui – jis yra susijęs su galimybe naudotis būtinausiomis viešosiomis paslaugomis, kaip antai mokyklos, vaikų priežiūros įstaigos, gydytojai ar vaistinės, taip pat galimybe vykti į darbą ir iš jo.

3.25. Tam reikalingos **naujos kaimo paslaugų teikimo formos**:

- i) integruotų paslaugų teikimas (kelių paslaugų teikėjų naudojimas ta pačia darbo erdve vienoje teritorijoje; paslaugų teikėjų bendradarbiavimas; specialistų komandų bendradarbiavimas; bendras viešųjų, privačių ir bendruomenės organizacijų darbas);
- ii) alternatyvūs ir lankstesni paslaugų teikimo būdai (judriosios tarnybos, teikiančios paslaugas piliečiams; veiklos centrais pagrįstų sistemų modeliai, pagal kuriuos paslaugos reguliariai teikiamos iš centrinės vietos; prie vietos poreikių geriau pritaikytos paslaugos);
- iii) technologiniai ir skaitmeniniai sprendimai, įskaitant švietimo ir sveikatos sektorius.

3.26. Holistinė strategija, kaip pasiekti **atitinkamą paslaugų lygį** įvairiose vietovėse, ir įvairių vietovių dalių vykdomi paslaugų mainai yra pagrindiniai aspektai siekiant kurti tvarias miesto ir kaimo vietoves.

⁽¹⁷⁾ Žr. nuomonės „Tvarios ES akvakultūros plėtros strateginės gairės“ (NAT/816) (OL C 517, 2021 12 22, p. 103) ir „Naujas požiūris į tvarią ES mėlynąją ekonomiką“ (NAT/817) (OL C 517, 2021 12 22, p. 108).

⁽¹⁸⁾ EESRK nuomonė „Tvारी ekonomika, kurios mums reikia“ (OL C 106, 2020 3 31, p. 1).

3.27. Būtina parengti strategiją, kuri, gerinant kaimo paslaugas ir kuriant naujas įsidarbinimo galimybes, leistų gyventojams įsikurti ir visų pirma **užtikrintų** būtiną **kartų atsinaujinimą**.

Bruselis, 2021 m. spalio 21 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Strateginis savarankiškumas ir aprūpinimas maistu ir tvarumas“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2022/C 105/09)

Pranešėjas **Klaas Johan OSINGA**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 3 25
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2021 10 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	128 / 0 / 1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK siūlo apibrėžti atvirą strateginį savarankiškumą, taikomą maisto sistemoms, pagrįstoms maisto produktų gamyba, darbo jėga ir sąžininga prekyba, siekiant bendro tikslo – užtikrinti visų ES piliečių aprūpinimą maistu ir tvarumą įgyvendinant sąžiningą, sveiką, tvarų ir atsparų maisto tiekimą.

1.2. Konkrečiai kalbant, ES maisto sistemos turėtų būti įvairesnės; žemės ūkio darbo jėga turėtų būti stiprinama, ypač pritraukiant jaunimą ir užtikrinant tinkamas darbo sąlygas bei deramą darbo užmokestį; prekybos politika turėtų būti suderinta su ES maisto darnumo standartais ir konkurencingumu ⁽¹⁾.

1.3. Atviras strateginis savarankiškumas ir maisto sistemų tvarumas geriausiai užtikrinami parengiant priemonių rinkinį, apimančių rizikos valdymo priemones, skirtas padėti maisto tiekimo grandinėms susidoroti su ekstremaliois situacijomis, o nacionalinėms ir ES valdžios institucijoms imtis neatidėliotinų veiksmų.

1.4. Pastarojo meto įvykiai, kuriuos sukėlė COVID-19 pandemija, ekstremalios oro sąlygos dėl klimato pokyčių ir kibernetiniai išpuoliai rodo, kad būtina didinti maisto sistemų atsparumą ir tvarumą. Pagal strategiją „Nuo ūkio iki stalo“ Europos Komisija rengia ES nenumatytų atvejų planą maisto tiekimui ir apsirūpinimo maistu saugumui užtikrinti ir susijusį ES reagavimo į maisto krizes mechanizmą ⁽²⁾. Tai turėtų padėti didinti informuotumą apie riziką ir apimti pagrindinių rizikos rūšių nustatymą, vertinimą, kartografavimą ir stebėseną, atliekant ypatingos svarbos sistemų testavimą nepalankiausiomis sąlygomis ES ir valstybių narių lygmenimis, taip pat padėti įgyvendinti priemones, kurios leis išspręsti kylančias problemas.

1.5. ES reikia sistemos, kuri padėtų užkirsti kelią tokiems įvykiams kaip elektros energijos tiekimo ir tinklo gedimai ar kibernetiniai išpuoliai, kurie dėl priklausomybės tampa nekontroliuojami. Tokių įvykių pavyzdžiai: kelioms savaitėms reikia izoliuoti miestą, įvyksta keletą dienų trunkantis elektros energijos tiekimo gedimas, maisto bendrovė ar mažmenininkas patiria kibernetinį išpuolį.

⁽¹⁾ Pasiūlos požiūriu, kad visapusiška ES maisto politika tikrai būtų naudinga Europos vartotojams, labai svarbu, kad Europos Sąjungoje tvariai pagaminti maisto produktai sugebėtų konkuruoti. Tai reiškia, kad Europos žemės ūkio maisto produktų sektorius yra pajėgus tiekti maistą vartotojams tokiomis kainomis, kurios apima ne tik papildomas išlaidas, skirtas tvarumo, gyvūnų gerovės, maisto saugos, maistinių savybių bei panašioms kriterijoms, bet ir teisingą atlygį ūkininkams, ir kartu šie maisto produktai išlieka populiariausias beveik visų vartotojų pasirinkimas (OL C 129, 2018 4 11, p. 18; OL C 429, 2020 12 11, p. 268).

⁽²⁾ Nenumatytų atvejų planai, Europos Komisija.

1.6. Siekiant pagerinti susidorojimo mechanizmus, reikia plėtoti esamas maisto sistemas ir kartu įvairinti maisto sistemas, įskaitant verslo modelius, taikomus ūkininkų parduotuvėms, ūkininkavimui mieste, vertikaliajam ūkininkavimui ir apskritai santykiams „vietos verslas – vietos vartotojai“. Šiuo tikslu reikia, kad ūkininkai ir augintojai plačiau taikytų mokslinius tyrimus ir diegtų inovacijas, ir tai turėtų padėti sumažinti „maisto dykumų“ ir gamybos specializacijos keliamą riziką⁽³⁾. Taip pat reikėtų stiprinti veiksmingos paskirstymo sistemos privalumus – nuo ūkių iki perdirbimo ir rinkų.

1.7. Siekiant užtikrinti ilgalaikę pakankamo ir sveiko maisto gamybą ir perspektyvius pragyvenimo šaltinius, svarbu, kad gamtos išteklių būtų naudojami tvariai, išsaugant dirvožemio ir vandens išteklius, kovojant su klimato kaita ir biologinės įvairovės nykimu bei saugant gyvūnų gerovę. ES taip pat turėtų stiprinti vietos ir regioninę gamybą, siekiant užtikrinti, kad gerai subalansuotos maisto gamybos ir perdirbimo anglies dioksido išmetimo rodiklis būtų mažas.

1.8. BŽŪP atlieka esminį ekonominį, socialinį ir aplinkosauginį vaidmenį. Ja krizių metu turėtų būti stabilizuojamos rinkos, o ūkininkams ir perdirbėjams suteikiama apsaugos sistema ir saugoma aplinka, darbuotojai, klimatas ir gyvūnų gerovė. BŽŪP atlieka svarbų vaidmenį išlaikant strateginius gamybos pajėgumus ir užtikrinant maisto saugą bei apsirūpinimo maistu saugumą.

1.9. Ūkiai, derlinga žemės ūkio paskirties žemė ir vanduo yra strateginis turtas ir jie iki tam tikro lygmens turi būti apsaugoti visoje ES – tai mūsų atviro strateginio apsirūpinimo maistu savarankiškumo pagrindas.

1.10. EESRK pakartoja savo rekomendaciją apvarstyti galimybę įsteigti įvairių suinteresuotųjų subjektų ir daugiapakopę Europos maisto politikos tarybą⁽⁴⁾. Atviro strateginio savarankiškumo aplinkybėmis tokia taryba galėtų, be kita ko, atlikti stebėsenos vaidmenį ir padėti įvertinti ir numatyti riziką maisto tiekimo grandinėje.

1.11. ES turi užtikrinti, kad sienos išliktų saugiai atviros ir kad darbuotojai ir logistikos sistema toliau galėtų veikti maisto produktų gamybos ir paskirstymo tikslais (žalieji koridoriai) tiek ES viduje, tiek trečiųjų šalių atžvilgiu. Tam reikia tvirtos valstybių narių, Europos Komisijos ir trečiųjų šalių koordinavimo mechanizmo.

2. Įžanga

2.1. Šia nuomone savo iniciatyva siekiama išnagrinti Europos atviro strateginio savarankiškumo koncepciją, atsižvelgiant į aprūpinimą maistu ir tvarumą ateityje, ir pateikti į ateitį orientuotą pilietinės visuomenės požiūrį ir politines rekomendacijas. Visų pirma nuomonėje pateikiama peno apmąstymams dėl klausimų, susijusių su pastarojo meto įvykiais, pavyzdžiui, COVID-19 pandemija, ekstremaliomis oro sąlygomis, kibernetiniais išpuoliais ir politine ar socialine įtampa.

2.2. Strateginis savarankiškumas turėtų būti vertinamas kaip galimybė ES užtikrinti aprūpinimą maistu ir nustatyti aukštus tvarumo standartus, visų pirma atsižvelgiant į Europos žaliąjį kursą ir JT darnaus vystymosi tikslus. Europos uždavinys dėl maisto darnumo turi būti sprendžiamas tiek viduje, tiek išorėje, ir šioje nuomonėje taip pat bus nagrinėjami galimi būdai, kaip apsaugoti ir pagerinti tvarių maisto produktų prieinamumą visiems ES piliečiams, ypač krizės metu.

2.3. Šioje nuomonėje remiamasi įvairiais pasiūlymais ir konkrečiomis idėjomis, kuriuos EESRK jau pateikė savo ankstesnėse nuomonėse⁽⁵⁾. Galima paminėti šiuos pasiūlymus:

— skatinti visapusišką maisto politiką ES, siekiant puoselėti sveiką mitybą tvariose maisto sistemose, susieti žemės ūkį su mitybos ir ekosistemų paslaugomis ir užtikrinti tiekimo grandines, kurios garantuotų visuomenės sveikatą visiems Europos visuomenės sluoksniams. Tokia politika, kuri dabar išdėstyta Komisijos strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“, turėtų pagerinti su maistu susijusių politikos sričių nuoseklumą, atkurti maisto vertę ir skatinti ilgainiui pereiti nuo maisto produktų gamybos produktyvumo ir vartotojiškumo didinimo prie pilietiško požiūrio į maistą;

⁽³⁾ COVID-19 and the food phenomena, Maisto ir žemės ūkio organizacija (FAO).

⁽⁴⁾ OL C 129, 2018 4 11, p. 18 ir OL C 429, 2020 12 11, p. 268.

⁽⁵⁾ Be kita ko: OL C 129, 2018 4 11, p. 18, OL C 190, 2019 6 5, p. 9, OL C 429, 2020 12 11, p. 268, OL C 429, 2020 12 11, p. 66, OL C 440, 2018 12 6, p. 165, EESRK nuomonė *Sąžiningos maisto tiekimo grandinės kūrimas*, NAT/823 (OL C 517, 2021 12 22, p. 38).

- skatinti trumpų tiekimo grandinių, agroekologijos ir produktų kokybės sistemų potencialą;
- užtikrinti teisingas kainas ir uždrausti nesąžiningos prekybos praktiką;
- į visus būsimus ES prekybos sandorius įtraukti žaliojo kurso strategiją „Nuo ūkio iki stalo“ ir Biologinės įvairovės strategiją, kaip pasaulinius tvarumo standartus;
- užtikrinti struktūrinį pilietinės visuomenės ir visų maisto tiekimo grandinės suinteresuotųjų subjektų įsitraukimą ir dalyvavimą, be kita ko, per Europos maisto politikos tarybą.

2.4. Galiausiai nuomone savo iniciatyva siekiama pateikti vertingų išvalgų, susijusių su šiuo metu vykdoma žaliojo kurso strategija „Nuo ūkio iki stalo“, BŽŪP, prekybos politikos peržiūra ir strateginio prognozavimo darbotvarkė, todėl analizėje pagrindinis dėmesys skiriamas ES aprūpinimo maistu saugumui ir tvarumui.

2.5. 2021 m. rugsėjo mėn. JT surengė aukščiausio lygio susitikimą maisto sistemų klausimais, kurio tikslas – padėti šalims pasiekti 17 DVT, ypač 2-ąją DVT – panaikinti badą. EESRK šiai diskusijai skyrė pranešimą ⁽⁶⁾.

3. Atviras strateginis savarankiškumas, pagrindiniai maisto sistemos elementai

3.1. Europos Komisijos teigimu, *atviras strateginis savarankiškumas* yra ES gebėjimas savarankiškai priimti sprendimus ir formuoti ją supantį pasaulį, imantis lyderės vaidmens ir prisiimant išsipareigojimus, atitinkančius jos strateginius interesus ir vertybes. Tai leidžia ES būti stipresnei tiek ekonominiu, tiek geopolitiniu požiūriu ⁽⁷⁾:

- būti atvirai prekybai ir investicijoms, kurios padeda ES ekonomikai atsigausti po krizių ir išlikti konkurencingai bei turėti ryšį su pasauliu;
- būti tvariai ir atsakingai, tarptautiniu mastu imantis iniciatyvos formuoti ekologiškesnį ir teisingesnį pasaulį, stiprinant esamus aljansus ir bendraujant su daugeliu partnerių;
- atkakliai priešintis nesąžiningai ir prievarta vykdomai praktikai ir būti pasirengusiai ginti savo teises, visada teikiant pirmenybę tarptautiniam bendradarbiavimui siekiant spręsti pasaulines problemas.

3.2. *Atviras strateginis savarankiškumas* turi būti geriau apibrėžtas kalbant apie maisto sistemas. EESRK nori prisidėti prie svarstymų, kaip ES galėtų geriau pasiruošti būsimoms krizėms. Tai turėtų būti ES atkūrimo plano dalis, pavyzdžiui, naudojant ES ekonomikos gaivinimo priemonės lėšas.

3.3. EESRK siūlo apibrėžti maisto sistemoms taikomą atvirą strateginį savarankiškumą, pagrįstą maisto produktų gamyba, darbo jėga ir sąžininga prekyba, siekiant bendro tikslo – užtikrinti visų ES piliečių aprūpinimą maistu ir tvarumą įgyvendinant sąžiningą, tvarų ir atsparų maisto tiekimą.

3.4. Maisto produktų gamyba

3.4.1. Į aprūpinimą maistu reikėtų žvelgti iš tarptautinės, nacionalinės ir vietos perspektyvos. 55 % pasaulio gyventojų gyvena miestuose, kur pagaminamas itin mažas kiekis šviežio maisto – tai vadinamosios maisto dykumos. JT daro prielaidą, kad iki 2050 m. šis skaičius išaugs iki 68 % Iš prognozių matyti, kad dėl urbanizacijos ir didėjančio bendro pasaulio gyventojų skaičiaus iki 2050 m. miesto teritorijose gyventojų skaičius gali padidėti dar 2,5 mlrd. žmonių ⁽⁸⁾. Numatoma, kad Europos urbanizacijos lygis 2050 m. pasieks maždaug 83,7 % ⁽⁹⁾.

3.4.2. Europos Sąjungos vidaus rinkoje maistas paprastai kasdien vežamas iš kaimo vietovių ir perdirbimo pramonės įmonių į prekybos centrus miesto teritorijose. Tačiau judėjimo suvaržymo laikotarpiu (2020–2021 m.) tarp vartotojų vis populiareesnės tapo vietinės, ūkininkų ir internetinės parduotuvės.

⁽⁶⁾ Pranešimas, skirtas 2021 m. JT aukščiausio lygio susitikimui maisto sistemų klausimais, EESRK.

⁽⁷⁾ Prekybos politikos peržiūra, Europos Komisija.

⁽⁸⁾ Prognozuojama, kad iki 2050 m. 68 proc. pasaulio gyventojų gyvens miesto teritorijose, Jungtinės Tautos.

⁽⁹⁾ Urbanizacija Europoje, Europos Komisija; JT pasaulio urbanizacijos perspektyvos 2018 m..

3.4.3. Trupmo tiekimo grandinių plėtra prisideda prie Europos atsparumo. Vietiniai kanalai turėtų atitikti gyventojų poreikius ir teritorijų ypatumus bei klimatą. Perdirbimo pajėgumai turėtų būti labiau išplėtoti vietos lygmeniu.

3.4.4. Gamybos įvairinimas taip pat padės didinti ES atsparumą. Strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ numatyta didinti žemės ūkio paskirties žemės plotą, skiriamą ekologiniam ūkininkavimui, taip pat vis populiarėja kolektyviniai sodai, ūkininkavimas mieste ir vertikalusis ūkininkavimas⁽¹⁰⁾, kurie veiksmingai padeda trumpinti maisto pristatymo atstumus. Siekiant sukurti apsaugos sistemą, šios iniciatyvos turėtų būti susietos su kitų rūšių vietos ir regionų maisto produktų gamyba ir perdirbimu.

3.4.5. Pažeidžiamumo vertinimas turėtų būti vienas iš ES darbotvarkės prioritetų. Valstybės narės ir Europos Komisija turėtų bendradarbiauti siekiant šalinti spragas, sumažinti maisto švaistymą, plėtoti veiksmų planą ir koordinuoti tikslinį mokymą ir komunikaciją.

3.4.6. Pažangus maisto atsargų valdymas turi būti ES atviro strateginio savarankiškumo maisto srityje dalis. Tai turėtų apimti reguliarią strateginių atsargų rotaciją, kartu užkertant kelią prekybinėms spekuliacijoms, įskaitant prekių ir maisto supirkimą už savikainą⁽¹¹⁾, ir neleidžiant susidaryti stipriai rinkos reakcijai, užtikrinant rinkos skaidrumą.

3.5. Darbo jėga

3.5.1. Nepakanka apmokyty jaunų žmonių, kurie norėtų ūkininkauti. 2016 m. kiekvienam jaunesniam nei 35 metų ES ūkininkui teko daugiau nei šeši vyresni nei 65 metų ūkininkai⁽¹²⁾.

3.5.2. Be to, ūkininkai ir toliau padengia neproporcingą dėl nelaimių patirtą žalos ir nuostolių dalį. Jų dažnėjimas ir intensyvumas, taip pat sisteminis rizikos pobūdis apsunkina žmonių gyvenimą, griaua pragyvenimo šaltinius ir kelia pavojų visai mūsų maisto sistemai.

3.5.3. Labai svarbu Europoje didinti žemės ūkio darbo jėgą, apsaugoti ūkininkavimo ir derlingą žemės ūkio paskirties žemę ir suteikti tinkamas žemės ūkio žinių ir inovacijų sistemas (ŽŪZIS). Imtis ūkininkavimo reikėtų skatinti jaunimą ir moteris, pritraukiant juos dirbti ūkiuose ilgiems metams.

3.5.4. Siekiant įdiegti tvarią ir atsparią maisto sistemą, būtina žemės ūkyje ir maisto sektoriuje visuose tiekimo grandinės lygmenyse užtikrinti deramas darbo sąlygas ES ir ne ES darbuotojams. Reikėtų užtikrinti tinkamą finansavimą, teisingą ir didesnę darbo užmokestį, deramas kainas prisitaikymo prie klimato kaitos subsidijas ir sezoninių darbuotojų teises.

3.5.5. EESRK mano, kad visapusiška ES maisto politika turi būti užtikrintas ekonominis, aplinkosauginis ir socialinis bei kultūrinis tvarumas. Todėl pagal strategiją „Nuo ūkio iki stalo“ turi būti iš esmės pakeista tiekimo grandinių dinamika ir atlikti ilgalaikiai patobulinimai, susiję su ūkininkų pajamomis ir pragyvenimu⁽¹³⁾. Abejojame, ar šis būtinas esminis poslinkis tikrai įvyks, jei nebus nustatytos tinkamos politinės ir ekonominės paskatos.

3.6. Prekyba

3.6.1. ES 27 žemės ūkio maisto produktų eksportas 2020 m. buvo vertinamas 184,3 mlrd. EUR, t. y. 1,4 % daugiau nei 2019 m., o importas – 122,2 mlrd. EUR, t. y. 0,5 % daugiau nei ankstesniais metais. Prekybos žemės ūkio maisto produktais perteklius 2020 m. siekė 62 mlrd. EUR, t. y. 3 % daugiau nei 2019 m.⁽¹⁴⁾ JRC duomenimis, 1 mlrd. EUR vertės žemės ūkio maisto produktų eksportas sukuria vidutiniškai 20 000 darbo vietų, iš kurių 13 700 yra pirminiame sektoriuje. Be to, 2016 m. ES žemės ūkio sektoriui teko apie 4,2 % visų ES darbo vietų⁽¹⁵⁾.

⁽¹⁰⁾ Vertikalusis ūkininkavimas, WUR.

⁽¹¹⁾ EESRK nuomonė „Sąžiningos maisto tiekimo grandinės kūrimas“, NAT/823 (OL C 517, 2021 12 22, p. 38).

⁽¹²⁾ BŽŪP. Struktūriniai pokyčiai ir kartų kaita, Europos Komisija.

⁽¹³⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 268.

⁽¹⁴⁾ 2020-ieji – stabilumo metai ES prekybai žemės ūkio maisto produktais, Europos Komisija.

⁽¹⁵⁾ „Ūkininkų ir žemės ūkio darbo jėgos statistika“, Eurostatas.

3.6.2. Jungtinė Karalystė, JAV, Kinija, Šveicarija ir Japonija buvo didžiausios ES žemės ūkio maisto produktų rinkos, kurioms teko daugiau kaip 52 % viso eksporto. Didžiausiais ES žemės ūkio maisto produktų importo šaltiniais 2020 m. tapo Jungtinė Karalystė, Brazilija, JAV, Ukraina ir Kinija.

3.6.3. ES atlieka svarbų vaidmenį pasaulinėje prekyboje žemės ūkio maisto produktais ir labai svarbu, kad jos prekybos politika būtų suderinta su jos tvariais tikslais. Savo ankstesnėje nuomonėje ⁽¹⁶⁾ EESRK pasiūlė į visus būsimus ES prekybos susitarimus įtraukti žaliajo kurso strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ ir Biologinės įvairovės strategijas kaip pasaulinius tvarumo standartus. Jis pripažino vienodomis sąlygomis veikiančios taisyklėmis grindžiamos prekybos svarbą ir naudą ir didelį jos indėlį į ekonomikos atsigravimą po COVID-19 pandemijos.

3.6.4. Siekdamą sumažinti priklausomybę nuo žemės ūkio žaliavų, ES turėtų remti mažai išteklių reikalaujančią praktiką, ypač susijusią su iškastiniu kuru ir pesticidais, ir skatinti Europos žemės ūkio žaliavų gamybos pajėgumus.

3.6.5. Reikia inovatyvių sistemų, kurios apsaugotų ir sustiprintų gamtos išteklių bazę, taip pat skatintų veiksmingą gamybą ⁽¹⁷⁾. Naujos technologijos, robotai ir vakcinos yra svarbus turtas, kurį reikia toliau plėtoti.

4. Rizikos valdymo ir testavimo nepalankiausiomis sąlygomis scenarijus

4.1. FAO duomenimis, žmonija ir mūsų apsirūpinimo maistu saugumas susiduria su įvairiomis naujomis ir precedento neturinčiomis grėsmėmis, kaip antai klimato kaitos keliami ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai, ligos ir pandemijos. Žemės ūkio srityje kyla įvairiausi pavojai, sąveikaujantys hipersusietame pasaulyje ⁽¹⁸⁾.

4.2. Maisto ir žemės ūkio organizacija praneša, kad 2020–2021 m. maisto kainos pasiekė aukščiausią lygį nuo 2011 m. ⁽¹⁹⁾ Dažnai pranešama, kad kainų svyravimą iš dalies lemia spekuliacijos. JT ir EBPO praneša, kad 2020 m. nuo 720 iki 811 mln. žmonių badavo. 2020 m. praktiškai vienas iš trijų pasaulio gyventojų (2,37 mlrd.) neturėjo galimybės gauti tinkamo maisto, t. y. 320 mln. daugiau nei per vienerius metus ⁽²⁰⁾.

4.3. COVID-19 pandemija rodo, kad apsirūpinimo maistu saugumas net ir Europoje neturi būti laikomas savaime suprantamu dalyku. Visi maisto grandinės dalyviai ir veikla yra hipersusieti. Pandemijos metu šalys įvedė prekybos apribojimus. NET ES valstybės narės ėmėsi vienašalių priemonių sienoms uždaryti, keldamos grėsmę maisto produktų transportavimui ir sezoninių darbuotojų judėjimui. Kadangi ūkininkai ir maisto grandinės partneriai sparčiai prisitaikė prie pokyčių, buvo galima tęsti gamybą, perdirbimą ir paskirstymą. Komisija taip pat ėmėsi veiksmų, siekdamą, kad vidaus rinka veiktų. Tačiau daugeliui verslininkų krizė smogė ekonomiškai, nes kelionių, turizmo ir maisto paslaugų veikla buvo nutraukta.

4.4. Kibernetiniai išpuoliai, kaip antai išpuoliai naudojant išpirkos reikalavimo programinę įrangą, sukelia krizes realiame gyvenime, nes šiandien internete – viskas pasiekiamą (daiktų internetas). Spaudos agentūra AP pranešė, kad vidutinė išmoka kibernetiniams nusikaltėliams 2020 m. padidėjo 311 % iki 310 000 USD. Vidutiniškai nukentėjusieji susigrąžino galimybę naudotis savo duomenimis tik po 21 dienos ⁽²¹⁾.

⁽¹⁶⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 66.

⁽¹⁷⁾ Maisto ir žemės ūkio ateitis, FAO.

⁽¹⁸⁾ Nelaimių ir krizių poveikis žemės ūkiui ir aprūpinimui maistu – 2021 m., FAO.

⁽¹⁹⁾ FAO maisto kainų indeksas, FAO.

⁽²⁰⁾ Apsirūpinimo maistu saugumo ir mitybos būklė pasaulyje, PMP.

⁽²¹⁾ *Cyber attack on US pipeline is linked to criminal gang*, „AP News“.

4.5. 2021 m. balandžio mėn. didžiausiam Nyderlandų prekybos centre („Albert Heijn“) dėl įvykdyto kibernetinio išpuolio prieš pagrindinį platintoją keletą dienų stigo tam tikrų sūrių produktų⁽²²⁾. Neseniai buvo užpultas didžiausias pasaulyje mėsos gaminių pakuotojas „JBS“. JAV tai sukėlė dar didesnę susirūpinimą dėl nacionalinio maisto tiekimo saugumo⁽²³⁾. Panašu, kad apie daugelį kibernetinių išpuolių bendrovės nepraneša, kad išvengtų rinkos reakcijų, tokių kaip darbuotojų pertekliaus laikymas ir staigus kainų šuolis. Bendrovės taip pat patyrė didelį kibernetinių išpuolių poveikį, nors jos nebuvo tiesioginis išpuolio taikinytis, pavyzdžiui, 2021 m. liepos mėn. buvo uždaryta keletas šimtų bendradarbiavimo grupės parduotuvių Švedijoje po išpuolio naudojant išpirkos reikalavimo programinę įrangą prieš JAV programinės įrangos tiekėją „Kaseya“⁽²⁴⁾.

4.6. Lygiai taip pat nerimą kėlė Sueco kanalo blokada (2021 m. balandžio pradžia), kai kanalą užblokavo 200 000 tonų talpos konteinerinis laivas. Tokie incidentai rodo pasaulinio tiekimo grandinių pažeidžiamumą. Jei šios grandinės sutrikdomos keletui dienų, pasivyti paprastai reikia daug laiko, o tai vartotojams ir bendrovėms gali sukelti kainų šuolių.

4.7. Rugsėjį Europos Komisija paskelbė **2021 m. strateginio prognozavimo ataskaitą**, skirtą atviram strateginiam savarankiškumui⁽²⁵⁾. Komisija mano, kad „tvarytų ir atsparių maisto sistemų užtikrinimas“ yra viena iš pagrindinių strateginių sričių siekiant stiprinti ES lyderystę pasaulyje. Šiuo požiūriu paminėtas poreikis investuoti į inovacijas, kad būtų apsaugotos atsparios ir tvarios maisto sistemos⁽²⁶⁾.

4.8. Be to, naujausiam Jungtinio tyrimų centro techniniame dokumente pateikiama informacijos apie rodiklių suvestines, pristatytas Europos Komisijos 2020 m. strateginio prognozavimo ataskaitoje⁽²⁷⁾. Jose nurodyti pažeidžiamumo rodikliai, susiję su galimybe naudotis vietos paslaugomis ir priklausomybe nuo maisto importo, ir įrodyta geopolitinė maisto produktų svarba. Rodiklių suvestinė padeda nustatyti pažeidžiamumą ir atlikti tikslinį testavimą nepalankiausiomis sąlygomis. Tačiau tai yra bendrasis požiūris, nes nėra vieno bendro rodiklio, o atsparumo rodiklių suvestinės šiuo metu yra peržiūrimos.

4.9. Tiekimo grandinėse turi būti pereinama nuo požiūrio „pačiu laiku“ prie požiūrio „dėl visa ko“. Priklausomybė nuo tam tikrų prekių tiekėjo monopolijos gali lemti priešišku šalių Vyriausybių kišimąsi. Tai taip pat yra žaliavų tiekimo ūkininkams ir maisto perdirbėjams klausimas. Todėl EESRK ragina atlikti ES aprūpinimo maistu saugumo peržiūrą. Tai turėtų būti daroma atliekant **scenarijų analizę**.

4.10. Siekiant nustatyti pažeidžiamumus, reikėtų atlikti testavimą nepalankiausiomis sąlygomis. Pavyzdžiui, kokios yra galimos vietos, regionų ar nacionalinio lygmens energetikos ir telekomunikacijų tinklo gedimų, trunkančių keletą dienų, pasekmės? Plačiai pripažįstama, kad tai yra viena iš didžiausių grėsmių bet kurios šalies ypatingos svarbos infrastruktūrai, įskaitant maisto tiekimą. Tiesioginis poveikis maisto tiekimui: nutraukiamas elektros energijos, vandens ir dujų tiekimas; nėra galimybės šaldyti ir užšaldyti; neveikia maisto virimo, kepimo ir perdirbimo ar gamybos įrenginiai; neveikia šildymas ir apšvietimas; nėra galimybės užtikrinti elementarią maisto higieną ir išgyti degalų (kuro) paskirstymo transporto priemonėms ar kitoms reikmėms tiekimo grandinėje. Tačiau netiesioginis poveikis dėl poveikio kitai ypatingos svarbos infrastruktūrai taip pat gali turėti rimtų pasekmių. Ilgesnį laiką neturint galimybės naudotis telekomunikacijomis ir perduoti duomenis, iš karto kiltų rimtų sunkumų bendrovėms bendrauti viduje ir su Vyriausybėmis agentūromis, tiekėjais, klientais ir vartotojais, siekiant užtikrinti gyvybiškai svarbios informacijos sklaidą ir vykdyti užsakymų pakeitimus bei mokėjimus, įskaitant naudojimąsi bankininkystės ryšių sistemomis.

4.11. EESRK rekomenduoja atlikti tolesnę šio scenarijaus analizę.

⁽²²⁾ Kaasschaarste bij Albert Heijn na hack leverancier, „De Volkskrant“.

⁽²³⁾ Hacking American beef: the relentless rise of ransomware, „Financial Times“.

⁽²⁴⁾ Nacionalinio kibernetinio saugumo centro pareiškimas dėl „Kaseya“ incidento, Nacionalinis kibernetinio saugumo centras.

⁽²⁵⁾ 2021 m. strateginio prognozavimo ataskaita, Europos Komisija.

⁽²⁶⁾ Shaping and securing the EU's Open Strategic Autonomy by 2040 and beyond, Jungtinis tyrimų centras.

⁽²⁷⁾ Atsparumo rodiklių suvestinės, Europos Komisija.

5. Rekomendacijos dėl tolesnių veiksmų

- 5.1. Atviras strateginis savarankiškumas kaip koncepcija ne tik suteikia galimybių, bet ir kelia pavojų. ES gerovė priklauso ir nuo pasaulinės prekybos, taigi ir nuo aiškių prekybos taisyklių bei nustatytų priemonių.
- 5.2. Kai maisto produktų trūksta ar bent jau taip atrodo, gali kilti panika ir sumažėti vartotojų noras galvoti apie klimatą, biologinę įvairovę ar gyvūnų gerovę. Taigi Europa gali tapti ekologiškesnė tik tuo atveju, jei ji taip pat taps atsparesnė.
- 5.3. COVID-19 pandemija parodė, kad ilgesnį laiką sutrikus tiekimo grandinėms, didžiulis poveikis jaučiamas visoje ekonomikoje. Procesas gali užtrukti net kelerius metus, kol padėtis normalizuosis.
- 5.4. Atviras strateginis savarankiškumas maisto srityje negali egzistuoti be atviros ir sąžiningos prekybos politikos. Europos Sąjunga negali grįžti prie protekcionistinės politikos, nes tai sukurtų naujų pažeidžiamumų ir gali padaryti didelę žalą⁽²⁸⁾. Pavyzdžiui, ES tiekia grūdus Šiaurės Afrikai ir Artimiesiems Rytams. Dažnai tarptautinės tiekimo grandinės yra veiksmingesnės ir įvairesnės, todėl greičiau prisitaiko prie naujų sukrėtimų nei vietinės.
- 5.5. ES turėtų įvertinti, kokiais atvejais ir kokiems produktams vertėtų taikyti savarankiško apsirūpinimo koncepciją. Reikėtų didinti vartotojų ir plačiosios visuomenės informuotumą apie tai, kaip veikia tiekimo grandinės.
- 5.6. ES kartu su JT ir savo prekybos partneriais turi šalinti pagrindines maisto trūkumo priežastis ir prisidėti prie labai reikalingos maisto sistemos pertvarkos, kad žemės ūkis taptų atsparesni sukrėtimams. Šalių Vyriausybės turi atlikti savo vaidmenį padedant tiekimo grandinėms tapti tvaresnėms, tvirtesnėms ir saugesnėms.
- 5.7. Neseniai paskelbtame bendrame neoficialiame dokumente Prancūzija ir Nyderlandai paragino sugriežtinti ES prekybos sąlygas, įskaitant ES **atsakingo verslo** planą. Taip turėtų būti užtikrinta nuosekli ir suderinta politika, kartu išlaikant vienodas sąlygas ES vidaus rinkos dalyviams. ES atsakingo verslo planas turėtų būti bendra ES požiūriu į sąžiningos prekybos ir atsakingos gamybos skatinimą ir tiekimo grandinių valdymą strategija.
- 5.8. Ispanija ir Nyderlandai neseniai parengė bendrą neoficialų dokumentą dėl strateginio savarankiškumo siekimo išsaugant atvirą ekonomiką. Šiame dokumente, be kita ko, pastebėta, kad atviras strateginis savarankiškumas turėtų būti vienas iš klausimų, aptartų **Konferencijoje dėl Europos ateities**.
- 5.9. Šiuo požiūriu taip pat svarbios ES diskusijos dėl išsamaus patikrinimo⁽²⁹⁾ ir strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ elgesio kodekso⁽³⁰⁾. Žemės ūkio maisto produktų sektoriaus įmonės ir organizacijos dabar turi galimybę pasirašyti Atsakingos verslo ir rinkodaros praktikos elgesio kodeksą, kurį Europos Komisija paskelbė įgyvendindama strategiją „Nuo ūkio iki stalo“⁽³¹⁾.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽²⁸⁾ Į visus būsimus ES prekybos susitarimus reikėtų įtraukti žaliojo kurso strategiją „Nuo ūkio iki stalo“ ir Biologinės įvairovės strategiją, kaip pasaulinius tvarumo standartus (OL C 429, 2020 12 11, p. 66).

⁽²⁹⁾ Privalomos ES tiekimo grandinių išsamaus patikrinimo sistemos link, „Euractiv“.

⁽³⁰⁾ Atsakingos verslo ir rinkodaros veiklos elgesio kodeksas, Europos Komisija.

⁽³¹⁾ EESRK nuomonė Maisto verslo strategijų ir operacijų derinimas su darnaus vystymosi tikslais siekiant tvaraus ekonomikos atgaivinimo po COVID-19 (dar nepaskelbta OL).

III

(Parengiamieji aktai)

**EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS****564-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA PER
INTERACTIO, 2021 10 20–2021 10 21****Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Komisijos komunikato
Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų
komitetui „Naujosios 2020 m. pramonės strategijos atnaujinimas. Bendrosios rinkos stiprinimas
siekiant Europos ekonomikos atsigavimo“****(COM(2021) 350 final)**

(2022/C 105/10)

Pranešėja **Sandra PARTHIE**Bendrapranešėjis **Dirk BERGRATH**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2021 7 1
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 30
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 21
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	194 / 0 / 0

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Nuosekli pramonės strategija turėtų būti sutelkta į du aspektus: atsigavimą po pandemijos ir atkūrimą bei atsparumą. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina raginimą kartu kurti perėjimo prie žaliosios ir skaitmeninės ateities trajektorijas ir pabrėžia, kad tai turi būti daroma bendradarbiaujant su pramonės atstovais, valdžios institucijomis, socialiniais partneriais ir kitais suinteresuotaisiais subjektais. EESRK mano, kad pirmasis žingsnis siekiant sėkmingai ir nuosekliai įgyvendinti pramonės strategiją – sukurti tinkamą sistemą, kurioje daugiausia dėmesio būtų skiriama konkurencingumui ir inovacijoms. Šie elementai turėtų būti nagrinėjami kiekvienoje ekosistemoje, nustatant aiškius tikslus ir uždavinius.

1.2. Šiomis aplinkybėmis EESRK ragina nustatyti specialius pagrindinius veiklos rezultatų rodiklius, kuriais būtų vertinamas ne tik ekosistemos konkurencingumas, bet ir horizontalieji klausimai, ir pabrėžia, kad reikia reguliariai vertinti pasirinktus rodiklius ir laikui bėgant juos pritaikyti arba keisti.

1.3. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos išpareigojimą išlaikyti ir plėsti Europos pramonės ir gamybos bazę ir pabrėžia, kad socialiniai partneriai bei pilietinės visuomenės organizacijos atlieka itin svarbų vaidmenį ir juos reikia įtraukti į Europos pramonės ateities formavimą. EESRK taip pat ragina suderinti numatytas poveikio klimatui neutralizavimo ir skaitmeninės pertvarkos priemones su socialinės gerovės ir tvaraus augimo tikslu.

1.4. Komitetas sutinka, kad padidėjo vertės grandinių atsparumo reikšmė, ir remia Komisijos pastangas užtikrinti tiekimo grandines bei stiprinti verslo atsparumą, nes tai yra svarbu ES ekonomikai, o COVID-19 pandemija atskleidė netikėtas spragas, įskaitant bendrojoje rinkoje.

1.5. Deja, kai kuriose srityse pandemijos metu padidėjo atotrūkis tarp klestinčių ir ne tokių klestinčių ES valstybių narių. Dėl to socialinei ir ekonominei sanglaudai kyla dar didesnis pavojus. „Next Generation ES“ yra precedento neturinti priemonė šiam poveikiui sušvelninti, ir ja turi būti naudojamosi siekiant geresnės Europos valstybių narių ir regionų konvergencijos, taip pat atsižvelgiant į dvejetainį perėjimą prie tvarios ir skaitmeninės Europos.

1.6. Pasirodo, kad pramonės aljansų kūrimas yra sėkmingas būdas plėtoti plataus masto ir tarpvalstybinius pramonės projektus strateginėse srityse. Šie pramonės aljansai ir bendriems Europos interesams svarbūs projektai yra labai svarbūs siekiant atgaivinti ir skatinti Europos standartus ir pagrindines technologijas, ypač tose srityse, kuriose pati rinka negali pasiekti tinkamų rezultatų arba yra iškraipoma.

1.7. Mūsų nuomone, siekiant sėkmingai įgyvendinti tokius projektus reikia glaudžiai bendradarbiauti su darbuotojų atstovais ir profesinėmis sąjungomis, taip pat su įmonių atstovais ir darbdavių federacijomis, kad būtų galima panaudoti jų praktinę patirtį ir kuo labiau mažinti netikrumą vykstant pertvarkai. Kartu su šiais veiksmais turėtų būti atliekamas poveikio vertinimas, susijęs su priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo procesų poveikiu vertės kūrimui, užimtumui ir įgūdžiams, reikalingiems pramonės gamybai ir žiedinei ekonomikai.

1.8. Labai svarbu nustatyti aiškias ir tinkamas priemones, kuriomis būtų remiamos Europos LMMVĮ⁽¹⁾, ir EESRK pritaria ketinimui visų dydžių įmonėms teikti prieinamą paramą, kad jos galėtų diegti inovacijas ir visapusiškai pasinaudoti skaitmeninimu. Taip pat būtina persvarstyti politiką, kuria siekiama spręsti įdarbinimo problemas, su kuriomis susiduria įmonės, ir pritraukti kvalifikuotą darbo jėgą, taip pat reikalinga verslui palanki aplinka ir investicijos į socialinę infrastruktūrą, darbuotojų įgūdžius ir mokymą, taip pat deramas darbo sąlygas.

1.9. Stygius strateginėse vertės grandinėse, taip pat kvalifikuotų darbuotojų stygius mažina Europos pramonės pajėgumą greitai atsigausti po pandemijos. Labai svarbu, kad valstybės narės ir ES ryžtingai veiktų spręsdamos problemas, susijusias su strategine priklausomybe⁽²⁾, be kita ko, pasitelkdamos reindustrializaciją, žiedinę ekonomiką, prekybos politiką ir su įgūdžiais susijusias priemones. Apskritai įmonės yra geriausiai pasirengusios peržiūrėti ir pataisyti savo tiekimo grandines ir joms reikėtų padėti vykdyti šią veiklą.

1.10. ES turi likti atvira, sąžininga ir turėti vertybinį pagrindą, kad pritrauktų investuotojų ir remtų savo ekonominę veiklą. Vis dėlto EESRK pritaria atvirai ir sąžiningai bendrajai rinkai, kurioje Europos įmonės galėtų konkuruoti užsienio rinkose, todėl ragina Komisiją ir valstybes nares užtikrinti, kad būtų investuojama į skaitmeninius sprendimus, kuriais būtų sukuriama pridėtinė vertė Europos ekonomikai. Ekonomikos skaitmeninimas turėtų būti skatinamas įtraukiai, užkertant kelią bet kokiai skaitmeninei diskriminacijai.

1.11. EESRK nuomone, Komisijos paskelbtų priemonių rinkinys nesąžiningos konkurencijos dėl užsienio subsidijų problemai spręsti taip pat turėtų būti pasitelktas kaip priemonė Europai reindustrializuoti ir jos pramonės vertės grandinėms remti. EESRK taip pat remia Europos gamybos grandinių kartografavimą – pramonė turėtų būti šio atkūrimo veiksmų lyderė – ir ragina pasauliniu lygmeniu skatinti Europos standartus.

2. Europos Komisijos komunikatas

2.1. Šis komunikatas yra 2020 m. kovo 10 d. paskelbtos naujosios Europos pramonės strategijos atnaujinimas. Atnaujintoje strategijoje siekiama užfiksuoti pandemijos krizės poveikį Europos ekonomikai ir pramonei, apžvelgti krizės metu įgytą patirtį ir išdėstyti politikos prioritetus pagal tris pagrindines kryptis:

— bendrosios rinkos atsparumo didinimas;

— Europos strateginės priklausomybės klausimo sprendimas;

⁽¹⁾ Labai mažos, mažosios ir vidutinės įmonės.

⁽²⁾ EESRK nori atkreipti dėmesį į tai, kad logiškai tai turėtų būti strateginė „nepriklausomybė“, o ne „priklausomybė“, bet dėl nuoseklumo ir toliau laikysis Komisijos nustatytą terminų.

— žaliosios ir skaitmeninės ES pramonės pertvarkos spartinimas.

2.2. Atnaujinime taip pat pateikiamas bendrosios rinkos atsparumo ir veikimo vertinimas, kiekvienos pramonės ekosistemos poreikių vertinimas, nustatomos strateginės priklausomybės sritys pagrindinėse pažeidžiamose ekosistemose ir siūlomi pagrindiniai veiklos rezultatų rodikliai (PVR) strategijos įgyvendinimui stebėti. Į jį įtrauktas ir MVĮ aspektas su konkrečiai pritaikyta finansine parama bei priemonėmis, kurios MVĮ bei startuoliams suteiktų galimybę pasinaudoti dvejopa pertvarka.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK pritaria atnaujintai pramonės strategijai. Ją reikėjo peržiūrėti, nes COVID-19 krizė į sunkią padėtį įstūmė Europos ekonomiką ir pramonės vertės grandines, labai mažas, mažąsias ir vidutines įmones, taip pat piliečius – ypač jaunimą, darbo netekusius ir mažai uždirbančius žmones bei pažeidžiamas grupes, kaip antai negalią turinčius asmenis ir moteris. Taip pat būtina atlikti ir kitų atskleistų tiekimo grandinių silpnųjų vietų, priklausomybių ir spragų vertinimą, pagrįstą įrodymais, kad šiuos klausimus būtų galima sėkmingai spręsti. EESRK palankiai vertina Komisijos išsipareigojimą išlaikyti ir plėsti savo pramonės ir gamybos bazę ir pabrėžia, kad socialiniai partneriai bei pilietinės visuomenės organizacijos atlieka itin svarbų vaidmenį ir juos reikia įtraukti į Europos pramonės ateities formavimą. Konkrečiai kalbant, EESRK pabrėžia lemiamą socialinio dialogo, socialinių partnerių, kolektyvinių derybų ir darbuotojų dalyvavimo, taip pat pilietinės visuomenės įsitraukimo vaidmenį įgyvendinant konkurencingą pramonės politiką.

3.2. Nepaisant to, iki COVID-19 buvusios problemos neišnyko, todėl reikia siekti suderinamumo su 2020 m. Europos pramonės strategijoje siūlomomis priemonėmis. Atsigavimui prireiks laiko, o iki tol būtina ir toliau remti Europos pramonę, bendroves ir darbuotojus. Įgyvendinant dvejopos pertvarkos uždavinį, susijusį su klimato kaitos problemų sprendimu ir skaitmeninimo skatinimu, bendrovės ir valstybės institucijos turi dėti pastangų ir imtis pagrindinio vaidmens įgyvendinant Europos pramonės strategiją. EESRK pabrėžia, kad priemonės, numatytos poveikio klimatui neutralumo ir skaitmeninės pertvarkos tikslams pasiekti, turi derėti su socialinės gerovės kūrimo ir tvaraus augimo tikslais, kad būtų galima įgyvendinti teisingą pertvarką, nė vieno nepaliekant užnuguryje. Be to, būtina ne tik sutelkti dėmesį į atsigavimą po COVID-19 krizės, bet ir remtis ilgalaikiu požiūriu į žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, taip pat našumą ir konkurencingumą apskritai.

3.3. Komitetas sutinka, kad padidėjo vertės grandinių atsparumo reikšmė, ir remia Komisijos pastangas užtikrinti tiekimo grandines bei stiprinti verslo atsparumą, nes tai yra svarbu ES ekonomikai, o COVID-19 pandemija atskleidė netikėtas spragas, įskaitant bendrojoje rinkoje. Stipria horizontalia pramonės politika turėtų būti stiprinama Europos pramoninė bazė be papildomo kišimosi į rinkos rezultatus. EESRK atkreipia dėmesį į inovacijų svarbą. Naujų būdų užtikrinti tinkamą tiekimo saugumą paieškos ir gebėjimo pašalinti sutrikimus stiprinimas turėtų būti įtrauktas į politinę, o svarbiausia – į įmonių darbotvarkę.

3.4. Įgūdžių vaidmuo stiprinant dvejopą pertvarką ir indėlis į ekonomikos gaivinimą yra svarbiausias. ES galės būti geopolitinė galybė tik tokiu atveju, jei turės konkurencingą pramoninę bazę su stipriomis bendrovėmis ir aukštos kvalifikacijos darbuotojais, gamybos priemonėmis ES teritorijoje ir aiškias bei sąžiningas vidaus rinkos taisykles. EESRK remia Įgūdžių pakto iniciatyvą, kurios paskirtis yra suaugusių darbuotojų įgūdžių tobulinimo ir perkvalifikavimo veiksmų skatinimas. Veiksmus pagal šį paktą, kaip antai partnerystės įgūdžių srityje plėtotę vienoje ekosistemoje, įskaitant viešojo ir privačiojo sektoriaus partnerystę, geriausia plėtoti sektorių lygmeniu, įtraukiant socialinius partnerius ir atitinkamas pilietinės visuomenės organizacijas. Taip pat svarbu, kad nacionalinės įgūdžių tobulinimo iniciatyvos skatintų darbdavius teikti galimybių mokytis. Šiuo atžvilgiu ypač svarbus yra teritorinis aspektas; darbo rinkos turėtų būti tinkamai įvertinamos, siekiant visuose regionuose kurti naujas darbo vietas. EESRK stebės šiuos aspektus ir ragina Komisiją bei valstybes nares įtraukti socialinius partnerius bei pilietinę visuomenę į Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (EGADP) planų, kurie turės būti suderinti su Europos žaliuoju kursu ir Pramonės strategija, stebėseną bei įgyvendinimą. Europai reikia aukštos kvalifikacijos darbo jėgos, prisitaikiusios prie pokyčių, su kuriais susiduria ekonomika. Sėkmingai tobulinti įgūdžius ir perkvalifikuoti yra didžiulis uždavinys⁽³⁾.

⁽³⁾ OL C 374, 2021 9 16, p. 16.

3.5. EESRK džiaugiasi išsamia COVID-19 pandemijos poveikio analize, kuri buvo atlikta įgyvendinant šią strategiją. Remiantis siūloma nuolatinės stebėsenos ir stebėjimo veikla bei priemonėmis, kaip antai metine bendrosios rinkos ataskaita ar svarbiausių žaliavų stebėseną, galima sukurti labai naudingų duomenų rinkinius, skirtus Europos pramonės pajėgumų būklei vertinti ir horizontaliai pramonės politikai, kuri grąžintų Europai pasaulio lyderės statusą, formuoti.

3.6. Tačiau strategijų ir planų rinkinio, pvz., dėl žaliojo kurso ar priemonės „Next Generation ES“ nepakaks, jeigu jie nebus įgyvendinami. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares užtikrinti, kad įvairūs Europos ekonomikos gaivinimo planai būtų suderinti su būtina reguliavimo sistema ir paskatomis, kad pramonės sektorius, jo bendrovės ir darbuotojai galėtų žengti į tvarią ir skaitmeninę ateitį.

3.7. Remiantis Europos socialinių teisių ramsčiu, toks platus valstybės lėšų naudojimas turėtų būti nukreiptas į socialinio tvarumo ir solidarumo principą. Tai turėtų būti pagrindinis atnaujintos strategijos įgyvendinimo principas. Atsižvelgiant į šių uždavinių mastą, išteklių, kuriuos šiuo metu skiria Teisingos pertvarkos fondas, nepakaks, kad būtų sukurtos pakankamos perspektyvos nukentėjusiems regionams ir darbuotojams struktūrinių pokyčių proceso metu. Teisinga pramonės sektoriaus pertvarka galės būti sėkminga tik tuomet, jei bus įgyvendinama koordinuotai. EESRK mano, kad viešosios investicijos turėtų būti vykdomos per plačias ir atviras tyrimų programas, tokias kaip „Europos horizontas“, kad subsidijos nebūtų skiriamos daugiau su rinka susijusiai veiklai.

3.8. Pramonės ir prekybos politika yra tarpusavyje susijusios ir turi viena kitą stiprinti bei padėti šalinti rinkos iškraipymus. Užtikrinimas, kad ES liks atvira prekybai ir investicijoms yra būtina atsparumo užtikrinimo sąlyga. Prekyba gali padėti įvairinti tiekimo grandines ir suteikti ES laisvą prieigą prie išteklių, kurie yra ypač svarbūs mūsų gebėjimui diegti naujoves ir didinti gamybos mastus (*). ES prekybos politika gali padėti didinti mūsų konkurencingumą pasaulyje, be kita ko, išplečiant prekybos partnerių užmojus klimato kaitos srityje, pvz., liberalizuojant prekybą ekologiškomis prekėmis ir paslaugomis. EESRK pabrėžia, kad visa ES politika turėtų skatinti tvarią plėtrą Europos ir tarptautiniu lygmeniu, konkrečiai kalbant, užtikrinti, kad ekonomikos plėtra būtų neatsiejama nuo socialinio teisingumo, pagarbos žmogaus teisėms, aukštų darbo kokybės standartų ir aukštų aplinkosaugos standartų. ES turi likti atvira, sąžininga ir turėti vertybinį pagrindą, kad pritrauktų investuotojų ir remtų savo ekonominę veiklą.

3.9. Bendroji rinka yra didžiausias Europos turtas ir nuo jos sėkmės iš esmės priklausys pertvarkos galimybė. Komisija turėtų telkti dėmesį į taisyklių įgyvendinimą bei vykdymo užtikrinimą ir kliūčių bendrojoje rinkoje, buvusių dar iki krizės, pašalinimą.

3.10. Kai kuriose srityse pandemijos metu padidėjo atotrūkis tarp klestinčių ir ne tokių klestinčių ES valstybių narių. Dėl to socialinei ir ekonominei sanglaudai kyla dar didesnis pavojus. „Next Generation ES“ yra precedento neturinti priemonė šiam poveikiui sušvelninti, tačiau EESRK apgailestauja, kad atnaujintoje Pramonės strategijoje neatsižvelgiama į regioninį aspektą ir periferiškumą ar geografinę padėtį. Norint ištaisyti padėtį ar sumažinti skirtumus vien į ekosistemą orientuoto požiūrio nepakaks. Vienas iš pagrindinių tikslų, kurių reikėtų siekti šia strategija, turėtų būti skirtumų tarp valstybių narių ir regionų mažinimas, tuo pačiu siekiant aukštynkryptės konvergencijos.

4. Pramonės tendencijų stebėseną, vertės grandinės ir konkurencingumas

4.1. Gamyba yra inovacijų diegimo varomoji jėga, vertės grandinių, įskaitant paslaugas, pagrindinis elementas ir našumo bei gerai apmokamo darbo vietų šaltinis. Gamybos ateities užtikrinimas, pramoninės gamybos stiprinimas ir įgalinančios verslo ir reglamentavimo aplinkos sukūrimas turėtų būti atsparios ir modernios Europos ekonominės ir pramonės politikos, padedančios išsaugoti ir kurti darbo vietas, kertiniai akmenys.

4.2. Stygius strateginėse vertės grandinėse, taip pat kvalifikuotų darbuotojų stygius mažina Europos pramonės pajėgumą greitai atsigausti po pandemijos. Valstybės narės ir ES turi spręsti problemas, susijusias su strategine priklausomybe, be kita ko, į ES teritoriją pritraukdamos strateginę gamybą, pasitelkdamos žiedinę ekonomiką ir prekybos politikos priemones. Apskritai, būtent įmonės yra geriausiai pasirengusios peržiūrėti ir pataisyti savo tiekimo grandines. EESRK nuomone, Komisijos paskelbtų priemonių rinkinys nesąžiningos konkurencijos dėl užsienio subsidijų problemai spręsti taip pat turėtų būti pasitelktas kaip priemonė Europai reindustrializuoti ir jos pramonės vertės grandinėms remti. Europos strateginių pajėgumų didinimas kuriant naujus pramonės aljansus, kurie kitaip neišsivystytų, gali padėti kurti darbo vietas ir skatinti ekonomikos augimą, perkuriant tam tikras strategines gamybos priemones.

(*) Žr. OL C 429, 2020 12 11, p. 197 ir OL C 364, 2020 10 28, p. 53.

4.3. Europos gamybos sektorius patiria vis didesnę Jungtinių Amerikos Valstijų ir Kinijos konkurenciją. Europa konkuruoja dėl investicijų, kurios gali būti vykdomos daugelyje pasaulio vietų. Investicijoms palankios sąlygos yra pagrindinės Europos klestėjimo ateityje prielaidos. Šalių, Europos ir tarptautiniams investuotojams reikia patrauklių sąlygų siekiant išsaugoti ir didinti kapitalą, kad būtų skatinamas tolesnis augimas. Esamos bendrovės privalo tenkinti plėtos sąlygas, o jų steigėjai turi būti tikri, kad jų verslo projektai gali būti sėkmingai plėtojami Europoje. EESRK rekomenduoja pramonės strategijoje stiprinti horizontalųjį požiūrį ir papildyti jį vertikaliaisiais požiūriais.

4.4. Apmokestinimas gali tapti pagrindine būtinų paskatų suteikiančia priemone, bet tik tuomet, kai valstybės narės tarpusavyje nekonkuruos nesąžiningu ir kenksmingu būdu, taip sudarydamos galimybę kai kurioms didžiosioms korporacijoms išvengti mokėti joms priklausančią mokesčių dalį. EESRK pritaria rengiamam pasiūlymui dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl BEFIT („Verslas Europoje: pajamų apmokestinimo sistema“) ir palankiai vertina neseniai priimtus susitarimus su EBPO dėl įmonių apmokestinimo.

4.5. Metinėje bendrosios rinkos ataskaitoje yra nustatyti PVRR, kuriais remiantis reikia analizuoti ekonomikos pokyčius ir stebėti pažangą įvairiose, Europos pramonei prioritetinėmis pripažintose srityse. EESRK remia PVRR kaip stebėsenos priemonę ir pritaria tikslui atlikti ES ekonominės veiklos efektyvumo apžvalgą, kurioje ji būtų lyginama su tarptautinių partnerių ir būtų analizuojama pramonės ekosistemų specifika. Raginame Komisiją parengti metinį vertinimą, kuriame būtų išsamiai paaiškinta, kaip PVRR padėjo pasiekti siūlomų tikslų, ir, prireikus, įvesti taisomąsias priemones. EESRK taip pat mano, kad jei PVRR yra pagrindinė pramonės strategijos įgyvendinimo priemonė, reikalingi kiekybiniai tikslai, aiškus tvarkaraštis ir valdymas.

4.6. Vis dėlto mes manome, kad mums reikia rodiklių, kurie ne tik pateiktų naują duomenų rinkinį, bet ir parodytų tai, kas svarbu ES konkurencingumo atžvilgiu. Siūlomuose PVRR neatsižvelgiama į tokius reikšmingus rodiklius kaip įvairių ekosistemų darbuotojų amžius, lytis ar įgūdžiai. Šie aspektai yra ypač svarbūs norint prognozuoti būsimus pokyčius ir apeiti silpnąsias vietas bei kliūtis transformuojant Europos pramonę. Tačiau taip pat jie yra ypač svarbūs siekiant įtraukaus ekonomikos atsigavimo ir atsižvelgiant į tai, kad jaunimas, moterys ir mažas garantijas turintys darbuotojai nuo krizės nukentėjo labiausiai. EESRK rekomenduoja siūlomus PVRR papildyti rodikliais, kurie padėtų įvertinti pramonės strategijos ir 14 jos ekosistemų socialinį efektyvumą, siekiant užtikrinti geras darbo ir gamybos sąlygas bei kokybiškas darbo vietas. Komitetas ragina įtraukti specialius rodiklius, kurie padėtų įvertinti ne tik ekosistemas, bet taip pat ir horizontaliąsias problemas, ir, jei reikia, numatyti galimybę laikui bėgant juos pritaikyti, keisti ar tobulinti. PVRR turėtų, pavyzdžiui, būti atsižvelgiama į vartotojų prioritetus ir ypač į perėjimą prie tvarių gaminių.

5. Bendrosios rinkos atsparumo didinimas

5.1. EESRK palankiai vertina tai, kad atnaujintoje strategijoje bendrajai rinkai skiriamas didžiausias dėmesys. Stipri vidaus rinka yra būtina sąlyga, kad Europos bendrovės galėtų kurtis, vystytis ir toliau klestėti. EESRK primena, kad tikslas yra užtikrinti aukštus darbo, socialinius ir aplinkosaugos standartus ir sklandų tiekimo grandinių ir vertės kūrimo tinklų veikimą Europoje. Socialinė sanglauda, prieinamos sveikatos priežiūros sistemos, veiksmingos viešosios paslaugos, gera infrastruktūra, sėkmingos švietimo sistemos ir gerai veikiančios darbo santykiai yra pagrindinės sąlygos investicijoms pritraukti ir klestėjimui kurti.

5.2. EESRK remia Komisijos pasiūlymą dėl bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo ekstremaliose situacijose priemonės siekiant didesnio skaidrumo ir koordinavimo. Taip pat jis palankiai vertina išsamią pramonės ekosistemų analizę, kurią reikėtų papildyti sektorių analize ir veiksmų gairėmis, kurios išryškintų ne tik tarpusavio priklausomybę ir ryšius, bet taip pat ir spragas daugelyje sektorių ES, įskaitant darbo rinkos plėtrą ir atitinkamų įgūdžių poreikį. Taip pat turėtų būti suteikta galimybė persvarstyti, kaip ekosistemos (?) yra apibrėžiamos ir taikomos, o taip pat – kurie sektoriai yra tikrinami, kad priemonė netaptų pernelyg atranki.

5.3. EESRK džiaugiasi, kad Europos LMMVĮ vaidmuo yra pripažįstamas ir pritaria ketinimui padėti joms plėstis ir pritraukti kvalifikuotos darbo jėgos. Tam reikia verslui palankios aplinkos ir investicijų į darbuotojų įgūdžių lavinimą ir mokymą, taip pat tinkamų darbo sąlygų kūrimą ir socialinę infrastruktūrą. EESRK džiaugiasi, kad Komisija skiria papildomą

(?) Vartojant terminą „ekosistemos“ leidžiama klaidingai suprasti, kad jis susijęs su tvaria pusiausvyra. Terminas „ekosistemos“ Europos Komisijos komunikacijoje nėra nuosekliai vartojamas. 2019 m. gruodžio mėn. komunikate dėl Europos žaliuojo kurso terminas „ekosistema“ vartojamas gamtinėms sistemoms, o ne žmonių sukurtoms sistemoms apibūdinti. Komunikate dėl atnaujintos pramonės strategijos šis terminas vartojamas tik kalbant apie pramonines sistemas.

dėmesį pavėluotiems mokėjimams. Spręsti pavėluotų mokėjimų problemą ypač svarbu MVĮ. Alternatyvios ginčų sprendimo sistemos, kuriose ginčai gali būti konfidencialūs, gali tapti svarbiu žingsniu šia kryptimi.

5.4. Pasirodo, kad pramonės aljansų kūrimas yra sėkmingas būdas plėtoti plataus masto ir tarpvalstybinius pramonės projektus strateginėse srityse. Šie pramonės aljansai ir bendriems Europos interesams svarbūs projektai yra labai svarbūs siekiant atgaivinti ir skatinti Europos standartus ir pagrindines technologijas, ypač tose srityse, kuriose pati rinka negali pasiekti tinkamų rezultatų arba yra iškraipoma.

5.5. EESRK ragina vykdyti valstybės pagalbos taisyklių pertvarką. Dabartinė sistema savo paskirties nebeatlieka. Mums reikia tokios sistemos, kurioje būtų mažinama biurokratinė našta, spartinamas sprendimų priėmimas ir leidžiama paprasčiau patenkinti atitinkamos sąlygos reikalavimus. Vadovaujantis valstybės pagalbos taisyklėmis taip pat galima sėkmingai įgyvendinti arba žlugdyti bendriems Europos interesams svarbius projektus, kuriems tenka reikšmingas vaidmuo skatinant viešąsias ir privačiąsias investicijas.

5.6. EESRK apgailestauja, kad Komisijoje nepakankamai pripažįstamas svarbus socialinės ekonomikos įmonių vaidmuo pandemijos metu ir jų svarba kuriant atsparią ir į priekį žengiančią Europą. Šioje srityje EESRK laukia būsimo veiksmų plano socialinei ekonomikai skatinti.

5.7. Tyrimai, plėtra ir inovacijos yra labai svarbūs Europos pramonės ateičiai. EESRK apgailestauja, kad tikslas pasiekti, kad investicijos į mokslinius tyrimus, plėtrą ir inovacijas sudarytų 3 % BVP, vis dar toli gražu nėra pasiektas. Nors vienos valstybės narės šį lygį pasiekia, kitos nepasiekia ir 1 % Šie skirtumai riboja ES kaip bloko pasaulinį pajėgumą ir verčia atsilikti nuo JAV, Japonijos ir Kinijos.

5.8. Siekiant didinti bendrosios rinkos atsparumą reikia skatinti rinkos integraciją. Šiuo tikslu Europos ir tarptautiniu lygmeniu reikia atsižvelgti į fiskalinį aspektą ir integraciją bei priemones, skirtas išvengti nesąžiningos konkurencijos mokesčių srityje. Konkurencijos taisyklės, atskirai nuo pramonės politikos, taip pat reikia pritaikyti prie naujų aplinkybių, su kuriomis šiuo metu susiduriame.

6. Priklausomybės klausimų sprendimas: atviras strateginis savarankiškumas praktikoje

6.1. ES turi likti atvira, sąžininga ir turėti vertybinį pagrindą, kad pritrauktų investuotojų ir galėtų remti savo ekonominę veiklą. Jos geopolitinė galia yra susijusi su tuo, kad ji turi konkurencingą pramoninę bazę su stipriomis bendrovėmis ir aukštos kvalifikacijos darbuotojais, gamybos priemonės ES, o taip pat – aiškias ir sąžiningas vidaus rinkos taisykles, kurios gali tapti pavyzdžiu tarptautiniu lygmeniu⁽⁶⁾. Tačiau svarbu, kad ji apgalvotai naudotųsi prekybos apsaugos priemonėmis siekdama išsaugoti sąžiningą konkurenciją ES.

6.2. EESRK yra įsitikinęs, kad į savarankiškumą orientuota politika šiam tikslui netinka. Vietoj to ES prekybos politikoje reikia pripažinti, kad atvirumas yra svarbiausias veiksnys siekiant atsparumo. Svarbu rasti tinkamą pusiausvyrą tarp atvirumo ir planuojamos teisinės priemonės sprendžiant galimai iškraipancio užsienio subsidijų bendrojoje rinkoje poveikio bendrovėms ir darbuotojams klausimą. EESRK pritaria atvirai ir sąžiningai bendrajai rinkai ir vienodoms veiklos sąlygoms, kad Europos įmonės galėtų konkuruoti užsienio rinkose.

6.3. Kita vertus, reikėtų vengti įvedinėti naujus terminus, kaip antai „konkurencingas tvarumas“, be papildomo paaiškinimo. Ekonomikos gaivinimo etape bendrovėms teks įdėti daug pastangų ir reikės teisės aktų sistemos, dėl kurios būtų lengva derėtis.

6.4. Požiūris, kad reikia formuoti ir remti pramonės aljansus, pasirodė esantis sėkmingas, kaip rodo dabartiniai baterijų ir vandenilio pavyzdžiai. EESRK mano, kad tai yra labai gera priemonė, ir remia naujų aljansų kūrimą, taip pat pasirinktus sektorius, pvz., procesorių ir puslaidininkių technologijų, pramonės duomenų, tinklo paribio kompiuterijos, erdvėlaivių leidimo įrenginių ir netaišios aviacijos. Todėl mes primygtinai reikalaujame, kad aljansai būtų kuriami skaidriai ir įtraukiai, ypatingą dėmesį skiriant LMMVĮ.

⁽⁶⁾ Žr. OL C 364, 2020 10 28, p. 108.

7. Dvejopos pertvarkos spartinimas

7.1. Kaip pripažįstama žaliajame kurse, skaitmeninimas atlieka pagrindinį vaidmenį visose ekosistemose. Todėl visoje ES taip pat reikėtų padidinti investicijas, kad būtų padidinta naujų IRT sektorių, pavyzdžiui, duomenų ekonomikos, daiktų interneto, debesijos kompiuterijos, robotikos, dirbtinio intelekto ir pažangiosios gamybos, augimo galia ir naudojami Europoje sukurti pramonės standartai. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares užtikrinti, kad būtų investuojama į skaitmeninius sprendimus, kurie suteikia pridėtinės vertės Europos ekonomikai.

7.2. Europos konkurencingumo užtikrinimas skaitmeninėje srityje yra aukščiausias prioritetas. Strategijoje teisingai atkreipiamas dėmesys į poreikį, kad kiti teisės aktų leidėjai greitai priimtų Skaitmeninių paslaugų aktą ir Skaitmeninių rinkų aktą, ir kad standartų suderinimas turi didžiausios įtakos stiprinant bendrąją prekių rinką bei sudarant sąlygas Europai užimti pasaulio lyderės padėtį technologijų srityje, taip pat pasitelkus skaitmeninimą siekiant didesnio energijos vartojimo efektyvumo. Gerai veikianči Europos standartizacijos sistema yra labai svarbi siekiant dvejopos pertvarkos tikslų ir stiprinant ES pramonės sektorių konkurencingumą ir atsparumą. EESRK ragina Komisiją dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti lyderystę nustatant standartus ir per juos, skatinant kurti Europos pramonės standartus kartu su bendrovėmis ir tobulinant esamus. Todėl EESRK palankiai vertina visybinių Komisijos požiūrį, taip pat atsižvelgdamas į paslaugų sektoriaus svarbą gerai veikiančiai bendrajai rinkai ir įgyvendinant dvejopos pertvarkos uždavinį.

7.3. Labai svarbu suteikti Europos darbo jėgai skaitmeninių įgūdžių šiam naujam industrializacijos etapui. Išnaudoti skaitmeninio amžiaus teikiamas galimybes galima tik turint kvalifikuotą ir gerai parengtą darbo jėgą. Įgūdžiai yra svarbus inovacijų ir pridėtinės vertės kūrimo katalizatorius. Norint didinti įsidarbinamumą reikia sukurti išsamią darbo rinkos strategiją, įtraukiant visus susijusius suinteresuotuosius subjektus (socialinius partnerius, darbo rinkos institucijas, pilietinės visuomenės organizacijas, mokymo paslaugų teikėjus). Skaitmeninius įgūdžius ir kompetencijas privaloma įtraukti į visus švietimo, mokymo ir sektorių socialinių partnerių lygmenis. Vietos įmonės turėtų būti įtrauktos į švietimo ir profesinio mokymo sistemų valdymą, nes jos yra sukaupusios daug žinių apie bendrovių sistemų ir vietos rinkų poreikius. Ekonomikos skaitmeninimas turėtų būti įtraukiai skatinamas, užkertant kelią bet kokiai skaitmeninei diskriminacijai, ypač prieš vyresnius žmones, neįgaliuosius ir kaimo bei atokių regionų gyventojus.

7.4. EESRK pabrėžia, kad stiprus Europos gamybos sektorius, grindžiamas netaršiomis ar mažataršėmis technologijomis ir energijos vartojimo efektyvumu, yra ekonomikos klestėjimui ir klimatui palankiausias veiksnys. Mažinti gamybos pajėgumus ir rizikuoti anglies dioksido bei investicijų nutekėjimu į šalis, kuriose galioja ne tokios griežtos išmetamųjų teršalų normos, būtų esminis pralaimėjimas. Prieinamų mažo anglies dioksido kiekio ir efektyvaus energijos vartojimo technologijų sukūrimas ir jų pristatymas pasaulio rinkoms yra svarbiausias išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo pasaulyje svertas. Europos pareiga yra parodyti, kad plataus užmojo tikslą mažinti išmetamųjų teršalų kiekį galima įgyvendinti nesukeliant pavojaus ekonomikos klestėjimui.

7.5. Žiedinė ekonomika ⁽⁷⁾ ir antrinių žaliavų rinkų kūrimas yra esminės sąlygos. Atliekų tvarkymo politika, privalomas perdirbamų žaliavų kiekis pakuotėse bei kituose gaminiuose yra būtinos sąlygos, kad perdirbimo grandinėmis pajudėtų investicijos.

7.6. Siekiant užtikrinti investicijų lygį, kurio reikia žaliajam kursui finansuoti, taip pat reikėtų numatyti valstybės pagalbos taisyklių, taikomų investicijoms į mažo anglies dioksido kiekio produktus ir procesus, peržiūrą. Be to, naujai sukurti Inovacijų ir modernizavimo fondai, taip pat apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos aukcionų pajamos ir siūlomi sandoriai dėl anglies dioksido kainų skirtumo turėtų teikti papildomų išteklių klimato ir energetikos srities projektams remti ir su socialiniu pertvarkos poveikiu susijusioms problemoms spręsti siekiant, kad niekas nebūtų pamirštas. Taip pat reikėtų nustatyti pramonės strategijos sąsają su Europos žaliuoju kursu ir ES nulinės vandens, oro ir dirvožemio taršos veiksmų planu.

7.7. EESRK remia atnaujintoje Pramonės strategijoje dėl pasienio anglies dioksido korekcinio mechanizmo išreikštą poziciją. Mes norime pabrėžti, kad pasienio anglies dioksido korekcinis mechanizmas, įdiegtas pasirinktuose sektoriuose, turi būti visiškai suderintas su PPO taisyklėmis, kad būtų išvengta prekybos partnerių atsakomųjų priemonių. Siekiant anglies dioksido poveikio neutralumo panašių anglies dioksido kainų nustatymas tarptautiniu lygmeniu turėtų tapti prioritetiniu tikslu būsimose daugiašalėse derybose.

⁽⁷⁾ Žr. OL C 364, 2020 10 28, p. 94 ir OL C 14, 2020 1 15, p. 29.

7.8. Duomenų analizė bus labai svarbi trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiu. ES reikia pažangių duomenų analizės programų, pagal kurias būtų galima įvertinti Europos konkurencingumo lygį, palyginti su mūsų pasauliniais konkurentais. Todėl EESRK palankiai vertina pastangas kurti pramonės aljansus pramonės duomenų, tinklo paribio ir debesijos srityse.

Bruselis, 2021 m. spalio 21 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

NB. Priede pateikiama Pramonės permainų konsultacinės komisijos papildomoji nuomonė CCMI/185 „Naujos pramonės strategijos atnaujinimas. Poveikis sveikatos pramonės ekosistemai“ – EESC-2021-02562-00-00-AS-TRA).

PRIEDAS

Pramonės permainų konsultacinės komisijos (CCMI) nuomonė „Naujos pramonės strategijos atnaujinimas. Poveikis sveikatos pramonės ekosistemai“**(papildomoji nuomonė INT/935)**Pranešėjas **Anastasis YIAPANIS**Bendrapranešėjis **Antonello PEZZINI**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 4 26
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 37 straipsnio 2 dalis Papildomoji nuomonė
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta CCMI	2021 9 29

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad sveikatos sritis atsidūrė naujojo tarptautinio geopolitinio konteksto centre, todėl labai svarbu remti stiprią ir koordinuojamą Europos sveikatos priežiūros ekosistemą, prisidėti prie ES pramonės strateginio savarankiškumo, technologinio suverenumo ir suteikti ES piliečiams geresnę gyvenimo kokybę, grindžiamą holistiniu požiūriu, aiškiai nustatytais veiksmų planais ir išmatuojamais, skaidriais veiklos rodikliais.

1.2. Kartu su valstybėmis narėmis ir sektoriaus suinteresuotosiomis šalimis, remiantis principu „iš apačios į viršų“, turėtų būti atlikta padėties apžvalga ir analizė, siekiant įvertinti tikslų nustatytų priklausomybių pobūdį, įskaitant riziką, kurią jos kelia pramonės ekosistemos atsparumui ir veikimui, taip pat spręsti strateginių medžiagų pažeidžiamumo ir trūkumo problemas.

1.3. EESRK mano, kad reikia imtis veiksmų siekiant sukurti tvirtesnę, teisingesnę, veiksmingesnę ir lengviau prieinamą sveikatos priežiūros ekosistemą, kurioje vyrautų efektyvus valdymas, tinkami ir įvairaus pobūdžio tiekimo šaltiniai bei suderinama ir tarpusavyje susijusi skaitmeninė sveikatos priežiūros sistema. ES privalo tinkamai skatinti į kitas šalis perkeltų strateginės gamybos pajėgumų susigrąžinimą.

1.4. Europa yra priklausoma nuo kitų šalių dėl tam tikrų žaliavų tiekimo. Siekiant pasiruošti būsimoms krizėms sveikatos sektoriui reikia tvirtesnių ir įvairesnių tarptautinių tiekimo grandinių. EESRK palankiai vertina paskelbtą pasiūlymą suburti Europos pasirengimo ekstremalioms sveikatos situacijoms ir reagavimo į jas instituciją.

1.5. EESRK pabrėžia būtinybę veikti efektyviau skatinant viešojo ir privačiojo sektorių sinergiją. Nepaprastai reikalingas Sąjungos lygmens strateginis prognozavimas, kuris skatintų teisingą prieinamumą prie įrangos ir sveikatos priežiūros ekosistemos, didesnę solidarumą, teisingumą ir daugiašalį bendradarbiavimą. EESRK ragina užtikrinti socialinę gerovę visiems ES gyventojams suteikiant galimybes nesunkiai gauti aukštos kokybės ir efektyvių vaistų.

1.6. Potenciali didelių įmonių ir mažųjų bei vidutinių įmonių (MVĮ) sinergija nėra visiškai išnaudojama, todėl trukdomas MVĮ įgalėjimui, o sveikatos sektorius negali tapti proveržio atradimų inkubatoriumi. Investicinės paramos priemonės reikia veiksmingai koordinuoti, o pramoninėms MVĮ turi būti teikiami specialūs pasiūlymai.

1.7. EESRK ragina siekti didesnio aiškumo dalijimosi sveikatos duomenimis ir dirbtinio intelekto srityse, ragina panaikinti reglamentavimo kliūtis ir paremti bendrą ES požiūrį į nuotolinės medicinos paslaugų naudojimą. Komitetas visapusiškai remia Europos sveikatos duomenų erdvės diegimą, kai visapusiškai gerbiamos asmens teisės ir užtikrinama asmens duomenų apsauga.

1.8. Sveikatos sektorius gali reikšmingai prisidėti prie ES klimato neutralumo siekio taikant tinkamą atliekų tvarkymo politiką, naujus žiedinės ekonomikos verslo modelius ir didesnius transporto infrastruktūros pajėgumus.

1.9. Investicijos į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą yra būtina sąlyga sveikatos pramonės konkurencingumui ir tvarumui skatinti. Europos politika turi skatinti viešąsias ir privačias investicijas taip, kad investuojant būtų atsižvelgta į socialinius ir sveikatos aspektus.

1.10. EESRK ragina aktyviau dalyvauti reguliavimo procedūrose, susijusiose su darniųjų kokybės ir saugumo standartų, kalbant apie apsaugos priemones ir medicinos priemones, kūrimu. EESRK ragina standartizacijos institucijoms suteikti aiškius įgaliojimus techninio reguliavimo procese.

1.11. Siekiant įveikti naujus žaliajo kurso iššūkius, Europos Sąjungos sveikatos darbuotojams reikia surengti specialius mokymus, perkvalifikavimą, įgūdžių tobulinimo kursus ir mokymosi visą gyvenimą programas. Reikia skirti dėmesį ne tik medicinos profesionalams, bet ir tyrėjams, mokytojams, žiniasklaidos atstovams ir patiems pacientams. Todėl EESRK ragina ES lygmeniu daugiau aiškinti apie vartotojų ir pacientų teises, visapusiškai įtraukiant socialinius partnerius ir atitinkamas pilietinės visuomenės organizacijas.

1.12. EESRK ragina Komisiją tęsti suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą ir dialogą farmacijos sektoriaus atsparumo klausimais, remiantis esamomis struktūromis pagal Europos vaistų strategiją, ir toliau plėtoti stiprią, tvarią ir skaitmeninę sveikatos pramonės ekosistemos transformaciją, kaip nurodyta Europos pramonės strategijoje.

2. Pagrindiniai faktai ir įžanga

2.1. COVID-19 pandemija visose ES valstybėse narėse sukėlė beprecedentę krizę, kuri, skirtingai nei kitos krizės, paveikė tiek pasiūlą, tiek paklausą, taip pat apskritai visą visuomenę. ES, palyginus su kitomis pasaulio vietomis, stipriai nukentėjo, buvo fiksuojama daugiau mirčių milijonui gyventojų nei kitur pasaulyje⁽¹⁾. Sąjunga reagavo tinkamai ir daugiau ar mažiau tarpusavyje bendradarbiavo. Buvo galima padaryti daugiau, jei ES tokiam sukrėtimui būtų buvusi geriau pasirengusi kaip Sąjunga.

2.2. Bendroji rinka – vienas svarbiausių ES projekto laimėjimų. Vis dar esama kliūčių, kurios kyla dėl nesuderinto ES teisės aktų taikymo valstybėse narėse. COVID-19 pandemija šias kliūtis dar labiau išryškino ir ypač aiškiai parodė vertės grandinių trapumą bei vis didėjančias problemas paskirstymo srityje. Tapo akivaizdu, kad ES medicinos reikmenų tiekimo srityje yra priklausoma nuo trečiųjų šalių.

2.3. Sveikatos priežiūros sektoriui 2018 m. teko daugiau nei 7 milijonai darbo vietų⁽²⁾. Šis sektorius, kuriame yra daugiau nei 800 000 tiesioginio darbo vietų, o prekybos perteklius siekia 109,4 mlrd. EUR, yra svarbi bendrosios rinkos dalis⁽³⁾. 2019 m. į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą daugiausia investavo vaistų gamintojai, o Europos elektromedicininės rinkos vertė šiuo metu siekia 120 mlrd. EUR. Vis dėlto, ES investuoja mažiau, palyginti su mūsų prekybos partneriais: ES sveikatos inovacijoms skiriama 19,2 % pramonės mokslinių tyrimų ir plėtros investicijų, o, pavyzdžiui, JAV – 26,4 % Europa yra didžiulis pasaulinės medicinos reikmenų pramonės centras. ES medicinos reikmenų rinka sudaro trečdalį pasaulinės rinkos. Joje veikia apie 32 tūkst. įmonių ir dirba 730 tūkst. darbuotojų.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Sveikata yra viena didžiausių ir svarbiausių ateities tendencijų, ypač Europoje, todėl, atsižvelgiant į naują geopolitinį kontekstą, ypač svarbu palaikyti sveikatos priežiūros pramonės ekosistemą, kuri prisideda prie ES strateginio savarankiškumo ir technologinio suverenumo.

3.2. EESRK mano, kad Europos Komisijos komunikate pramonė, ypač sveikatos priežiūra, apibūdinama kaip pagrindinė Europos politikos sritis pripažįstant jos gebėjimą skatinti svarbius pokyčius, perteikti naujus visuomenės poreikius ir iššūkius bei teikti novatoriškus ir konkurencingus sprendimus. Vis dėlto, EESRK ragina laikytis labiau holistinio požiūrio nei tas, kurį taiko Komisija, didžiausią dėmesį iš esmės skirianti pramonei. Sveikata yra vienas iš žmonių egzistavimo pamatų ir, be abejojimo, vienas iš brangiausių kiekvieno žmogaus turtų, todėl sprendimus priimantiems asmenims tenka didelė

(1) EP tyrimas „COVID-19 pandemijos poveikis ES pramonės sektoriams“.

(2) Eurostatas. Sveikatos priežiūros darbuotojų statistiniai duomenys.

(3) Tarptautinė prekyba prekėmis pagal prekės rūšį.

atsakomybė. EESRK ragina ES lygmeniu daugiau komunikuoti apie vartotojų ir pacientų teises, įskaitant pagrindines teises, kurios įtvirtintos ES pagrindinių teisių chartijoje. ES reikia stiprios koordinuojamos sveikatos priežiūros sistemos.

3.3. Sveikatos ekosistemos pramoninė struktūra yra plati sritis, kurioje yra daug didelių dalyvių ir daug mažųjų ir vidutinių įmonių. Vis dėl to, galima šių dviejų grupių sinergija nėra visiškai išnaudojama, todėl labai trukdoma mažųjų ir vidutinių įmonių įgalėjimui. Dėl šios priežasties sveikatos ekosistema veikia ne visu pajėgumu ir negali atlikti naujų, inovatyvių atradimų inkubatoriaus vaidmens.

3.4. Sveikatos pramonės ekosistemai reikia tvirtos vidinės rinkos, kurioje vyktų gamyba ir veiktų skirstymo struktūra. EESRK anksčiau yra pabrėžęs, kad svarbu „veikianti, sąžininga ir veiksminga vidaus rinka, kurioje, viena vertus, būtų skatinamos tikros medicinos inovacijos, suteikiančios realią pridėtinę vertę sveikatos priežiūrai, ir už jas būtų atlyginama, ir, kita vertus, būtų stiprinamas konkurencingumas, taip užtikrinant galimybę teisėtai ir prieinama kaina įsigyti vaistų“⁽⁴⁾.

3.5. Panašu, kad svarbu tobulinti bendrosios rinkos integraciją, užtikrinant efektyvesnę valdymą, ypač sveikatos priežiūros pramonės sektoriuje⁽⁵⁾: tinkamai veikianti bendroji rinka ir konkurencijos politika sudaro galimybę užtikrinti tvirtą verslo dinamiką, kuri gali atlikti svarbų vaidmenį pajūrinant ES esančius tiekimo šaltinius ir išvengti sveikatos priežiūros struktūros susiskaldymo.

3.6. COVID-19 pandemija parodė, kad tarpvalstybinis bendradarbiavimas ir solidarumas pagerina ES reagavimo pajėgumą ir didina visos ES atsparumą. Ypatingai reikia strateginio prognozavimo Sąjungos lygmeniu, ypač kai pandemija dar labiau paveikė sektorius ir tarpvalstybinių sąsajų turinčias vertės grandines.

3.7. Strateginės priklausomybės daro įtaką pagrindiniams ES interesams. Tai ypač aktualu saugai ir saugumui, Europos piliečių sveikatos srčiai, taip pat galimybei įsigyti prekių, paslaugų ir technologijų, kurios yra raktas į vieną pagrindinių ES prioritetų – žaliąją, skaitmeninę pertvarką.

3.8. EESRK rekomenduoja pristatyti aiškia, konkrečia ir išsamią Europos pramonės strategiją artimiausiai ateičiai, vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu ir ragina Komisiją „parengti konkretų veiksmų planą, kuriame būtų nustatyti aiškūs metiniai tikslai ir stebėsenos procedūros, įskaitant glaudų bendradarbiavimą su visais susijusiais suinteresuotaisiais subjektais“⁽⁶⁾, kartu pabrėžia, kad „darbdavių bei verslininkų vaidmuo ir privačiojo sektoriaus dalyvavimas skatinant struktūrinius pokyčius yra ypač svarbūs pramonės pertvarkai“⁽⁷⁾.

3.9. Pažanga medicinos srityje sukuria paskatas inovatyvios medicinos ir farmacijos pramonės vystymuisi. Viena svarbi problema, kurią reikia nedelsiant spręsti, yra tai, kad kai kurie žmonės neišgali įsigyti vaistų ar neturi galimybės jų gauti. Socialinė gerovė visiems ES gyvenantiems piliečiams turi būti užtikrinta suteikiant laisvą prieigą prie aukštos kokybės ir efektyvių vaistų. Jungtinės Karalystės pasitraukimas iš Europos Sąjungos turėjo svarbių padarinių medicinos priemonių gamintojams.

3.10. COVID-19 pandemijos metu išryškėjo Europos priklausomybė nuo tam tikrų žaliavų iš vos kelių gamintojų ir šalių. Negana to, net žaliosios ir skaitmeninės technologijos, kurios yra dažnai susijusios su sveikatos pramonės sistema, taip pat yra priklausomos nuo įvairių retų, į Europą importuojamų žaliavų, iš kurių itin didelė dalis retųjų žemių elementų yra importuojama vieno tiekėjo – Kinijos⁽⁸⁾. Stiprinti ir įvairinti tarptautines tiekimo grandines taip pat labai svarbu norint vystyti sveikatos pramonę ir užtikrinti, kad ES bus pasirengusi atlaikyti būsimas į COVID-19 pandemiją panašias krizes. Pagrindinis tikslas turėtų būti pažeidžiamumo mažinimas ir stabilios, nuspėjamos bei efektyviai išteklius naudojančios prekybos aplinkos kūrimas. Palankiai vertinamas siūlymas sukurti Europos pasirengimo ekstremalioms sveikatos situacijoms ir reagavimo į jas instituciją.

3.11. Europa sėkmingai vykdo savo strategiją, kurdama viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes, kad paskatintų tyrimus ir technologinę plėtrą farmacijos pramonėje, tačiau tam skiriama tik viena dešimtoji to, ką išleidžia JAV biomedicinos tyrimų ir technologinės plėtros agentūra (BARDA).

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė dėl ES vaistų strategijos (OL C 286, 2021 7 16, p. 53).

⁽⁵⁾ Klausimai ir atsakymai: 2021–2027 m. programa „ES – sveikatos labui“.

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė *Nauja Europos pramonės strategija* (OL C 364, 2020 10 28, p. 108).

⁽⁷⁾ EESRK nuomonė dėl *Pramonės perėjimo prie žaliosios ir skaitmeninės Europos ekonomikos* (OL C 56, 2021 2 16, p. 10).

⁽⁸⁾ Pavyzdžiui, platina reikalinga pagaminti skaidrų vandenilį, metalo silicis reikalingas pagaminti fotovoltines plokštes, o litis reikalingas elektromobiliams gaminti.

3.12. Didžiausias galimybes ateinančiais metais suteiks skaitmeninės sveikatos technologijos. Nesvarbu, ar kalbama apie medicinos reikmenis, medicinos prietaisus, procedūras, ar priemones, skirtas ligų prevencijai, diagnostikai ar gydymui, visi šie aspektai yra gyvybiškai svarbūs ES piliečiams. Būsimas Dirbtinio intelekto reglamentas⁽⁹⁾, pasiūlymas dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl Europos sveikatos duomenų erdvės⁽¹⁰⁾ ir standartizacija suteiks daugiau aiškumo dalijimuisi sveikatos duomenimis ir dirbtinio intelekto naudojimui, panaikins reguliavimo kliūtis ir palaikys bendrą ES požiūrį į nuotolinės medicinos paslaugų naudojimą, o Duomenų valdymo aktas⁽¹¹⁾ turėtų garantuoti dalijimąsi sveikatos duomenų ir užtikrinti asmens duomenų apsaugą, kartu apsaugant žmogaus teises.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Skaitmeninė sveikatos sektoriaus pertvarka yra didžiulė galimybė. Galimybė pasinaudoti dvejopa pertvarka Sąjungai suteikia daugiau konkurencinio pranašumo sudėtingoje ir įtemptoje tarptautinėje aplinkoje. Konkrečiai investuodama į didelio našumo kompiuterines ir dirbtinio intelekto technologijas, ES gali išvystyti pažangiąsias technologijas, ypač prognostines. Pandemija parodė, kad nedelsiant reikia išmaniųjų sveikatos, pavyzdžiui, nuotolinės sveikatos, paslaugų.

4.2. Negana to, sumažinęs šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas savo vertės grandinėse, sveikatos sektorius gali reikšmingai prisidėti prie ES neutralaus poveikio klimatui tikslo įgyvendinimo. Sektoriuje susikaupia didelis kiekis vaistų likučių ir panaudotų technologinių bei asmens apsaugos priemonių atliekų, todėl būtina griežtinti atliekų tvarkymo politiką. Būtina vystyti naujus žiedinės ekonomikos verslo modelius ir padidinti transporto infrastruktūros pajėgumus, tuo pat metu skatinant visas valstybes nares ir suinteresuotąsias šalis mažinti vertės grandinių priklausomybę nuo iškastinio kuro.

4.3. Žmonių sveikata galiausiai priklauso nuo ekosistemų produktų ir paslaugų (pavyzdžiui, gėlo vandens, maisto ir kuro šaltinių), būtinų gerai žmonių sveikatai ir produktyviam pragyvenimui. Biologinės įvairovės nykimas gali turėti didelį tiesioginį poveikį žmonių sveikatai, jei ekosistemų funkcijos nebeatitinka socialinių poreikių.

4.4. Tradicinė medicina ir toliau atlieka esminį vaidmenį sveikatos priežiūros srityje, ypač pirminės sveikatos priežiūros srityje. Augalų naudojimas medicinoje yra dažniausia tradicinės medicinos ir papildomosios medicinos priemonė visame pasaulyje. Daugelis bendruomenių iš ekosistemų gaunamus natūralius produktus naudoja ne tik maistui, bet ir medicininiais bei kultūriniais tikslais.

4.5. Strateginis atsargų kaupimas ir į kitas šalis perkeltų ES įmonių sugrąžinimas yra kitos svarbios kryptys, kurias reikėtų apvarstyti ir kurios priklauso ES pasidalijamajai kompetencijai. Tobulėjant technologijoms ir gerėjant gamybos pajėgumams, ES būtina rasti tinkamų būdų, kaip į kitas šalis perkeltus strateginius gamybos pajėgumus sugrąžinti į savo teritoriją. Šiam tikslui pasiekti svarbų vaidmenį gali atlikti mokesčių paskatos.

4.6. Reikia atlikti konkrečių duomenų analizę kartu su valstybėmis narėmis ir pramone tam, kad būtų galima nuodugniau įvertinti konkretų nustatytų priklausomybių pobūdį, įskaitant jų keliamus pavojus ES pramonės ekosistemų atsparumui ir veikimui, taip pat galimas perspektyvas šioms priklausomybėms ir ateityje kiliantiems prekybos ginčams bei kibernetinėms atakoms mažinti.

4.7. Investicijos į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą yra būtina sąlyga sveikatos pramonės konkurencingumui ir tvarumui skatinti. Europos politika, kartu su skiriamomis ES fondų lėšomis, privalo kuo labiau skatinti viešąsias ir privačiąsias investicijas. Viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė, tokia kaip 2 NVI BĮ, skatins gamintojus investuoti į mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų veiklą, kuri yra labai svarbi ateities medicinos atradimams ir skatins eiti užsibrėžtu keliu. Įgyvendindama šias iniciatyvas, Europa gali išsilaikyti medicininių inovacijų priešakyje.

4.8. Taip pat labai svarbu remti valstybių narių pastangas sutelkti viešuosius išteklius įgyvendinant bendriems Europos interesams svarbius projektus tuose sektoriuose, kuriuose vien rinka negali užtikrinti proveržio inovacijų, kaip kad farmacijos sektoriuje.

4.9. Pramonės konkurencingumas turi būti pagrįstas tvirta, inovacijas įgalėjančia ir saugančia intelektinės nuosavybės teisių sistema. Prieiga prie duomenų taip pat yra nepaprastai svarbi gamintojams, ypač skaudžiai nuo pandemijos nukentėjusioms mažosioms ir vidutinėms įmonėms, ji turi būti skatinama plėstis ir augti. ES reikia specialiai pritaikytos politikos, kuri būtų skirta didžiųjų duomenų analizei atlikti ir sąveikos prielaidoms priešingai infrastruktūrai sukurti.

⁽⁹⁾ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės ir iš dalies keičiami tam tikri Sąjungos teisėkūros procedūra priimti aktai (COM(2021) 206 final).

⁽¹⁰⁾ Komunikatas „Europos duomenų strategija“ (COM(2020) 66 final).

⁽¹¹⁾ Pasiūlymas dėl reglamento dėl Europos duomenų valdymo (Duomenų valdymo aktas) (COM(2020) 767 final).

4.10. Siekiant, kad mažosios ir vidutinės įmonės klestėtų ir augtų, būtina sudaryti joms galimybę lengvai gauti finansavimą. Tai taip pat apima alternatyvius būdus, tokius kaip įprastos banko paskolos, įskaitant privataus kapitalo ar rizikos kapitalo finansavimo galimybes. Investicijų skatinimo priemonės būtina efektyviai koordinuoti konkrečiai numatant finansavimo linijas mažosioms ir vidutinėms įmonėms. Šioje srityje svarbu atsižvelgti į ES tvaraus finansavimo programos iniciatyvas, įskaitant taksonomijos taikymą, ir siekti, kad tos iniciatyvos būtų sukurtos taip, kad suteiktų galimybę Europos ekonomikai, atsižvelgiant į finansų rinkų poreikius ir į pramonės iššūkius.

4.11. Europos elektroninės sveikatos įrašų dalijimosi formatas, skirtas pašalinti kliūtis tarpvalstybiniam duomenų apie sveikatą teikimui, sudaro pagrindą tolesniam bendrų techninių specifikacijų, užtikrinančių saugų dalijimąsi sveikatos duomenimis tarp ES valstybių narių, kurioms šiuo metu Europos standartizacijos komitetas rengia techninius nurodymus, užtikrinti. EESRK ragina intensyviau dirbti ir įtraukti atitinkamus suinteresuotuosius subjektus į reguliavimo procedūras, susijusias su darniųjų kokybės ir saugumo standartų, kalbant apie asmenines apsaugos priemones ir medicinos priemones, kūrimu.

4.12. Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė gali būti naudojama tenkinti įvairius sveikatos ekosistemos poreikius taikant investicijas ir vykdant nacionalinių sveikatos sistemų reformas, stiprinant atsparumą ir pasiruošimą krizėms, pirminę sveikatos priežiūrą, didinant teisingą ir skaidrų paslaugų prieinamumą, atsižvelgiant į tiekimo grandinių pažeidžiamumą ir sveikatos priežiūros darbuotojų skaitmeninius įgūdžius, nuotolinės medicinos sprendimus, mokslinius tyrimus, technologinę plėtrą ir inovacijas.

4.13. EESRK ragina kurti konkrečias mokymo programas, skirtas mokymui, perkvalifikavimui, įgūdžių tobulinimui ir mokymuisi visą gyvenimą, kurios būtų taikomos Europos sveikatos darbuotojams atsižvelgiant į jų pagrindinį profesinį ir socialinį vaidmenį, technologijų pažangą bei naujus reikalavimus siekiant didesnio tvarumo. Reikia aiškios mokymo politikos, kuriai vadovautų patys sektoriaus suinteresuotieji subjektai, kad turėtume kvalifikuotų darbuotojų, galinčių įveikti naujus žaliojo kurso iššūkius.

4.14. EESRK jau yra minėjęs, kad „nauja įgūdžių ugdymo politika turėtų būti kuriama ir pritaikyta pasitelkus pilietinės visuomenės organizacijas ir socialinius partnerius, siekiant paspartinti švietimo ir mokymo sistemų pritaikymą naujoms darbo vietoms“⁽¹²⁾. Sveikatos sektoriuje dėmesys turėtų būti skiriamas ne tik sveikatos priežiūros specialistams, bet ir tyrėjams, mokytojams, įvairiems sprendimų priėmėjams, žiniasklaidos atstovams, patiems pacientams ir juos atstovaujančioms organizacijoms.

4.15. Strateginiai viešieji pirkimai atlieka svarbų vaidmenį siekiant suvienyti ES pramonę, mokslinių tyrimų centrus ir ES bei nacionalines reguliavimo institucijas, ypač sveikatos sektoriuje, taip sudaromos geresnės sąlygos viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimui, atsižvelgiant į viešųjų ir privačiųjų sveikatos sistemų poreikius ir suteikiant galimybes įsigyti novatoriškų ir įperkamų sveikatos srities technologijų, įskaitant žalius, skaitmeninius sprendimus bei socialines sąlygas⁽¹³⁾.

4.16. EESRK jau ragino Europos institucijas ir valstybes nares parodyti politinę valią ir įgyvendinti „Sveikatos paktą Europos ateičiai“⁽¹⁴⁾. Šis paktas atspindi pagrindines Europos Sąjungos vertybes.

4.17. Farmacijos strategijoje paskelbta struktūrinio dialogo iniciatyva⁽¹⁵⁾ yra svarbi visai Europai, siekiant nustatyti potencialaus pažeidžiamumo ir priklausomybės nuo vaistų tiekimo grandinių priežastis ir veiksnius.

4.18. EESRK visiškai palaiko Europos sveikatos duomenų erdvės⁽¹⁶⁾ įgyvendinimą siekiant suteikti dalijimosi būtiniais duomenimis infrastruktūrą diagnostinėms priemonėms ir gydymui, skatinant bendradarbiavimą ir bendras pastangas kartu investuoti į būsimos kartos sveikatos priežiūros ekosistemas visose vertės grandinėse.

⁽¹²⁾ EESRK nuomonė dėl *Naujos Europos pramonės strategijos* (OL C 364, 2020 10 28, p. 108).

⁽¹³⁾ „Perkant socialiai. Vadovas – socialiniai aspektai viešuosiuose pirkimuose“ (2 leidimas) (OL C 237, 2021 6 18, p. 1).

⁽¹⁴⁾ EESRK nuomonė dėl *2021–2027 m. laikotarpio Sąjungos veiksmų sveikatos srityje programos nustatymo* (OL C 429, 2020 12 11, p. 251).

⁽¹⁵⁾ Struktūruotas dialogas dėl vaistų tiekimo saugumo.

⁽¹⁶⁾ Komisija skelbia atviras viešas konsultacijas dėl Europos sveikatos duomenų erdvės.

4.19. EESRK mano, kad svarbiausi produktų saugumo reikalavimai turėtų būti užtikrinti patvirtinus darniausius standartus, kartu pasitelkiant priemones, padedančias pateikti produktus rinkai. Europos Sąjunga privalo pernelyg nereglamentuoti produktų. Prioritetas turėtų būti teikiamas tam, kad būtų lengvinama administracinė našta, kurią užkrauna pertekliniai teisės aktai, taip pat reikėtų užtikrinti, kad dokumentai būtų lengvai prieinami, būtų pateikiama aiški informacija, būtų sklandžiai keičiamasi gerąja patirtimi ir vyktų veiksmingas bendradarbiavimas.

4.20. Galiausiai EESRK ragina Komisiją tęsti visų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą ir dialogą, siekiant stiprinti ES farmacijos sistemos atsparumą būsimoms krizėms, remiantis esamais mechanizmais, nustatytais Europos vaistų strategijoje ⁽¹⁷⁾ ir Europos pramonės strategijoje ⁽¹⁸⁾. EESRK taip pat ragina Komisiją kurti tolesnę valstybių narių sinergiją, siūlyti naujų iniciatyvų, kuriomis būtų stiprinamas įvairių nacionalinių sistemų koordinavimas (atsižvelgiant į SESV ⁽¹⁹⁾), ir toliau plėtoti stiprią, tvarią ir skaitmeninę sveikatos pramonės ekosistemos transformaciją.

Briuselis, 2021 m. rugsėjo 29 d.

*Pramonės
permainų konsultacinės komisijos pirmininkas*
Pietro Francesco DE LOTTO

⁽¹⁷⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52020DC0761>

⁽¹⁸⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?qid=1593086905382&uri=CELEX:52020DC0102>

⁽¹⁹⁾ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl pasaulinio požiūrio į mokslinius tyrimus ir inovacijas „Europos tarptautinio bendradarbiavimo kintančiame pasaulyje strategija“

(COM(2021) 252 final)

(2022/C 105/11)

Pranešėja **Neža REPANŠEK**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2021 7 1
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 30
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	231 / 0 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina ES įsipareigojimą savo pavyzdžiu rodyti, kaip išlaikyti atvirumą tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje, ir kartu, vadovaujantis pagrindinėmis vertybėmis, užtikrinti vienodas sąlygas ir abipusiškumą.

1.2. EESRK palankiai vertina Ministrų konferencijoje dėl Europos mokslinių tyrimų erdvės (EMTE) 2020 m. spalio 20 d. priimtos Bonos deklaracijos dėl mokslinių tyrimų laisvės išvadas, nes tai yra būtina sąlyga siekiant dinamiškos mokslinių tyrimų ir inovacijų aplinkos, kuria siekiama žinių pažangos ir naudos visuomenei. EESRK pritaria tam, kad ateityje šie principai būtų taikomi tarptautiniu lygmeniu.

1.3. EESRK mano, kad ES institucijoms ir valstybėms narėms būtina labiau įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas į išskirtinių priemonių ir specialių programų (pavyzdžiui, karjeros judumo, mokslo darbuotojų pritraukimo ir (arba) išlaikymo, taikomųjų mokslinių tyrimų ir inovacijų rezultatų, skirtų Europos MVĮ verslo kultūrai) rengimą, nes jos suteikia ES pridėtinę vertę, kuri galėtų duoti naudos kuriant plataus užmojo Europos mokslinių tyrimų erdvę⁽¹⁾ ateinančių dešimtmetį. Ypač svarbu atsižvelgti į pandemijos pamokas ir klimato kaitos poveikį visuomenei bei ekonomikai, taip pat į poreikį užtikrinti visapusišką žinių ir technologijų perdavimą vykdant skaitmeninę mokslinių tyrimų transformaciją. Pandemija paskatino bendradarbiavimą sveikatos srityje. Pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas sveikatos paslaugų pasiūlai, sveikatos paslaugų gerinimui, stiprinimui ir suteikimui laiku, taip pat sveikatos priežiūros specialistų bendradarbiavimui, nes dirbant kartu galima išspręsti ir labai sudėtingas sveikatos problemas.

1.4. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad svarbu stiprinti ES lyderystę remiant daugiašales mokslinių tyrimų ir inovacijų partnerystes, kurių tikslas – ieškoti naujų sprendimų su žaliaja ir skaitmenine ekonomika, sveikata, socialiniais reikalais ir inovacijomis susijusiems iššūkiams atremti, atsižvelgiant į dabartinį COVID-19 poveikį Europos sveikatos sistemoms, visuomenei, verslo bendruomenėms ir visai pasaulio ekonomikai.

1.5. EESRK, siekdamas konkrečiai prisidėti prie ES pozicijos pasaulyje stiprinimo, prašo, kad pilietinės visuomenės organizacijos ES ir nacionaliniu lygmeniu būtų tinkamai įtrauktos į Europos Komisijos veiklą stebint komunikate nustatytus veiksmus. Rengiantis planuojamam EMTE pertvarkos forumui, EESRK siūlo sudaryti palankesnes sąlygas bendriems veiksams su ES ir nacionalinėmis institucijomis parengiant preliminarą Pilietinės visuomenės žinių tinklo ataskaitą, kuri būtų pateikta ir aptarta 2022 m. vyksiančioje tarptautinėje konferencijoje.

⁽¹⁾ Pirmininkaujančios valstybės narės pranešimas Tarybai „Europos mokslinių tyrimų erdvės atnaujinimas – kaip pasirengti plataus užmojo ateinančiam dešimtmečiui tinkamos EMTE įgyvendinimui?“ ir „Nauja Europos mokslinių tyrimų erdvė: Taryba priėmė išvadas“ (pranešimas spaudai, 2020 m. gruodžio 1 d.).

2. Bendrosios pastabos

2.1. Visuotinis požiūris į mokslinius tyrimus ir inovacijas parodo Komisijos perspektyvą dėl Europos strategijos dėl tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje. Strategija taip pat siekiama stiprinti partnerystes, kurių tikslas – ieškoti naujų sprendimų su žaliąja ir skaitmenine ekonomika, sveikata, socialiniais reikalais ir inovacijomis susijusiems iššūkiams atremti.

2.2. Naujoji strategija grindžiama dviem pagrindiniais tikslais. Pirma, ja siekiama sukurti taisyklėmis ir vertybėmis grindžiamą ir atvirą mokslinių tyrimų ir inovacijų aplinką, kad tyrėjams ir novatoriams visame pasaulyje būtų lengviau bendradarbiauti daugiašalėse partnerystėse ir rasti pasaulinių uždavinių sprendimus. Antra, ja siekiama užtikrinti tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje abipusiškumą ir vienodas sąlygas.

2.3. Naujo pasaulinio požiūrio turėtų būti laikomasi:

- diferencijuojant ES dvišalį bendradarbiavimą mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje taip, kad jis derėtų su Europos interesais bei vertybėmis ir padėtų stiprinti ES atvirą strateginę savarankiškumą,
- telkiant mokslo išteklius, technologijas ir inovacijas siekiant spartinti darnų bei įtraukų vystymąsi ir perėjimą prie atsparios žinių visuomenės ir ekonomikos mažas ir vidutines pajamas gaunančiose šalyse,
- įgyvendinant iniciatyvas, grindžiamas Europos komandos principu, kurio esmė – jungti ES, finansų įstaigų ir valstybių narių veiksmus, kad jie būtų kuo veiksmingesni ir paveikesni.

2.4. Komunikatu taip pat bus vadovaujama įgyvendinant naujosios ES civilinių mokslinių tyrimų ir inovacijų programos „Europos horizontas“ tarptautinius veiksmus ir užtikrinant šios programos sinergiją su kitomis ES programomis, visų pirma Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemone „Globali Europa“.

3. Įsipareigojimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje laikytis tarptautinio atvirumo principo ir pagrindinių vertybių

3.1. Kad lyderystė būtų išlaikyta, ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programa ir toliau turi būti atvira pasauliui. Tai reiškia, kad ES programose, pavyzdžiui, „Erasmus+“ ir „Europos horizontas“, turi turėti galimybę dalyvauti asmenys iš viso pasaulio, nesvarbu, kur bebūtų jų įsisteigimo ar gyvenamoji vieta. Be to, visose tarptautinėse partnerystėse turėtų būti labiau skatinama pagarba mokslinių tyrimų vertybėms, jų bendras supratimas ir įgyvendinimas.

3.2. Atsižvelgiant į *Europos elgesio kodeksą mokslinių tyrimų etikos klausimais*⁽²⁾, EESRK nuomonėje „Nauja Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų erdvė (EMTE)“⁽³⁾ pabrėžiamas poreikis į mokslinių tyrimų etiką ir sąžiningumą įtraukti mokslinio ir etinio sąžiningumo principą, kad būtų išvengta žalos žmonių sveikatai, piniginių nuostolių ir mokslinių nesėkmių. Komunikate pabrėžiamas ES vaidmuo saugant bendras pagrindines vertybes, kai sprendžiami etiniai uždaviniai ir užtikrinama, kad technologinės inovacijos būtų orientuotos į žmogų.

3.3. Akademinė laisvė, institucinis savarankiškumas, mokslinių tyrimų etikos ir sąžiningumo aspektai, empiriniai pagrindai, lyčių lygybė, įvairovė ir įtraukumas turėtų būti įtraukti ir integruoti į tarptautinį bendradarbiavimą mokslinių tyrimų srityje. EESRK tvirtai pritaria lyčių pusiausvyros ir lygybės, jaunimo įgalėjimo ir dalyvavimo, įtraukties ir įvairovės pasauliniuose inovacijų moksliniuose tyrimuose svarbai. Visais lygmenimis turėtų būti skatinama įtraukti ir palanki moksliniams tyrimams aplinka, kurioje nebūtų politinio kišimosi, o būtų skatinamos mokslinių tyrimų galimybės. EESRK palankiai vertina Komisijos ketinimą parengti gaires dėl to, kaip spręsti užsienio šalių kišimosi į ES mokslinių tyrimų organizacijų ir aukštojo mokslo įstaigų veiklą klausimus, ir skatinti jų laikytis.

3.4. Bendras ES tikslas yra užtikrinti, kad duomenų rinkiniai atitiktų surandamumo, prieinamumo, sąveikumo ir tinkamumo kartotinai naudoti principus pagal atvirųjų duomenų ir atvirojo mokslo koncepciją.

3.5. Svarbu teikti pagrindinį finansavimą nacionaliniu lygmeniu, užtikrinant tinkamą investicijų į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą lygį, kad būtų galima pasiekti sektoriuje nustatytus tikslus.

⁽²⁾ *The European Code of Conduct for Research Integrity*, www.alla.org [accessed 6 June 2021].

⁽³⁾ EESRK nuomonė dėl „Naujos Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų erdvės (EMTE)“ (OL C 220, 2021 6 9, p. 79).

3.6. Mokslo diplomatija galėtų padėti ES rodyti švelniąją galią ir veiksmingiau ginti jos ekonominius interesus ir vertybes, tenkinant šalių partnerių poreikius bei interesus ir išnaudojant ES kaip aktyvaus mokslinių tyrimų ir inovacijų centro stiprybes. EESRK yra įsitikinęs, kad konstruktyvus socialinis ir pilietinis dialogas visais lygmenimis prisidės prie sėkmingo mokslo diplomatijos įgyvendinimo mūsų bendruomenėse.

4. Nauja pusiausvyra. Vienodos veiklos sąlygos ir abipusiškumas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje

4.1. Įgyvendindama savo politiką ir programas ES labai prisideda prie mokslinių tyrimų ir inovacijų tarptautinimo. Ji taip pat gali įtraukti gamybos sistemas ir sutelkti mokslą, jaunos mokslininkus, tarpdisciplininius tinklus, technologijas ir inovacijas, kad, viena vertus, paspartintų tvarų ir integracinį vystymąsi ir, kita vertus, perėjimą prie atsparios, žiniomis grindžiamos visuomenės ir ekonomikos mažas ir vidutines pajamas gaunančiose šalyse. EESRK pabrėžia privačių ir ypač viešųjų investicijų į mokslą svarbą siekiant neatsilikti nuo kitų pasaulinių galių mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje ir tuo pačiu metu apsaugoti žmogaus teises ir pagrindines vertybes.

4.2. Kitos svarbios mokslo galiūnės šiuo metu lenkia ES pagal savo išlaidų mokslui sudaromą procentinę bendrojo vidaus produkto dalį, didėja geopolitinė įtampa ir kyla pavojų žmogaus teisėms bei pagrindinėms vertybėms, kaip antai akademinėi laisvei. Akademinė laisvė yra ES aukštojo mokslo įstaigų pagrindas ir ji turėtų būti saugoma trečiųjų šalių atžvilgiu. Atsižvelgdamas į pastarojo meto įvykius, EESRK palankiai vertina ir remia Europos mokslininkų raginimą⁽⁴⁾ nedelsiant imtis veiksmų, kad skubiai būtų sudarytos papildomos teisinės galimybės mokslininkams ir mokslo darbuotojams, kuriems gresia pavojus, įskaitant Afganistano mokslininkus, studentus ir pilietinės visuomenės veikėjus, ypač moteris ir etnines bei religines mažumas.

5. Siekis bendromis jėgomis spręsti pasaulinius uždavinius

5.1. EESRK visiškai pritaria aiškiam teisingos dvejopos pertvarkos, t. y. skaitmeninės pertvarkos ir žaliojo kurso, sveikatos priežiūros ir ilgalaikės atsigavimo po COVID-19 politikos akcentavimui. Norėdama kartu su kitais partneriais rasti novatoriškų sprendimų, padedančių įgyvendinti teisingą žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, atitinkančią darnaus vystymosi tikslus, ir didinti Europos atsparumą, klestėjimą ir konkurencingumą – visų pirma mikroįmonių ir MVĮ – ir remti ekonominę bei socialinę gerovę, Europa turi iki šiol neregėtu mastu bendradarbiauti tarpvalstybiniu lygmeniu. Skatinant perėjimą prie atsparesnės Europos ekonomikos, tvarios Europos ekonomikos kūrimo procese yra būtinas įtraukus ekonomikos atsigavimas, nepaliekant nė vieno europiečio nuošalyje, kartu sukuriant naujas galimybes darbuotojams. Socialinės inovacijos taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį šiuose procesuose.

5.2. Abipusis atvirumas, laisvas keitimasis idėjomis ir bendras sprendimų kūrimas atlieka labai svarbų vaidmenį siekiant įgyti fundamentinių žinių ir jas plėtoti ir yra esminiai gyvybingos inovacijų ekosistemos elementai, nes ES veiksmams būdingas atviras bendradarbiavimas vyksta pakitusioje pasaulinėje aplinkoje.

5.3. Piliečių ir ateities kartų gerovė labai priklauso nuo to, ar pavyks sutelkti pasaulio tyrėjus ir novatorius. Kaip matyti iš pastarojo meto pasaulinės pandemijos, tarptautinio bendradarbiavimo tokiais klausimais kaip visuotinė sveikata stiprinimas padeda mums pasiekti proveržio inovacijų. ES turėtų remti pastangas siekti nusistatytų atviro strateginio savarankiškumo tikslų ir kartu tam tikrose srityse diferencijuoti dvišalį bendradarbiavimą su ES nepriklausančiomis šalimis⁽⁵⁾.

5.4. Atsižvelgdama į dabartines pasaulines tendencijas, ES turėtų rodyti pavyzdį propaguodama taisyklėmis grindžiamą daugiašališkumą. Reikia atgaivinti daugiašalę tvarką, kad ji atitiktų savo paskirtį padėti spręsti pasaulinius uždavinius ir reaguoti į didėjančius piliečių reikalavimus užtikrinti skaidrumą, kokybę ir įtrauktį. ES taip pat turėtų skatinti pagrindinių daugiašalių tarptautinių institucijų plataus užmojo modernizavimą, laikydamosi bendro veiksmų plano dėl atviro abipusio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos pasaulio mastu reaguoti į pasaulinius iššūkius ir keistis geriausios praktikos pavyzdžiais.

⁽⁴⁾ <https://www.scholarsatrisk.org/2021/08/urgent-appeal-to-european-governments-and-eu-institutions-take-action-for-afghanistans-scholars-researchers-and-civil-society-actors/>

⁽⁵⁾ Bendradarbiavimas su ELPA šalimis, Vakarų Balkanais, Turkija, šalimis, kurioms taikoma Europos kaimynystės politika, ir Jungtine Karalyste integravimas, ES partnerystės su Afrika, Lotynų Amerika ir kitais regionais stiprinimas ir t. t.

5.5. ES taip pat turi imtis pasaulinių standartų nustatymo lyderės pozicijos ir tai turėtų būti stiprinama aktyviau tarptautiniu lygmeniu bendradarbiaujant MVĮ palankių mokslinių tyrimų, atliekamų prieš pradėdant rengti standartus, ir mokslinių tyrimų, susijusių su standartizavimu, srityse. EESRK taip pat pabrėžia, kad svarbu įgyvendinti MVĮ paramos priemones visose intelektinės nuosavybės teisių apsaugos srityse.

5.6. EESRK visapusiškai remia intelektinės nuosavybės veiksmų planą⁽⁶⁾ ir mano, kad tai labai geras ir holistinis požiūris siekiant modernizuoti ES intelektinės nuosavybės sistemą. Bendrosios patentų sistemos įgyvendinimo pradžia turi būti svarbus prioritetas, reikšmingai padidinsiantis ES įmonių konkurencingumą.

5.7. Kai kurios šalys technologijų srities lyderystės vis dažniau siekia diskriminacinėmis priemonėmis ir mokslinius tyrimus bei inovacijas dažnai paverčia įtakos pasaulyje didinimo ir socialinės kontrolės įrankiu. Būtina ne tik didinti ES gerovę ir ekonominį konkurencingumą, bet ir stiprinti jos gebėjimą savarankiškai rasti šaltinių, iš kurių jos piliečiai būtų aprūpinami svarbiausiomis saugiomis ir patikimomis technologijomis ir paslaugomis. ES taip pat turėtų inicijuoti naujų pasaulinių normų, tarptautinių standartų ir bendradarbiavimo sistemų tokiose srityse kaip skaitmeninės technologijos, įskaitant dirbtinį intelektą, ir kitos naujos technologijos, kūrimą. ES pranašumai – demokratija ir reguliavimas – yra privalumai, padėsiantys kurti geresnį pasaulį, o ES, kaip taikos proceso dalyvės, patikimumas ir saugumo bei gynybos struktūros gali padėti remti daugiašales pastangas išlaikyti, palaikyti ir kurti taiką.

5.8. EESRK buvo diskusijų dėl dirbtinio intelekto (DI) centre nuo tada, kai 2017 m. paskelbė pirmąją savo nuomonę dėl dirbtinio intelekto⁽⁷⁾ ir per pastaruosius porą metų parengė dar keletą nuomonių šia tema⁽⁸⁾. EESRK pasisako už žmogaus atliekamą DI procesų valdymą, kurį vykdant žmonės ne tik toliau valdo DI technine prasme, bet ir išlaiko galimybę nuspręsti, ar, kada ir kaip jį apskritai naudoti mūsų visuomenėje. Jis taip pat atkreipė dėmesį į DI poveikį darbo vietoms, į tai, kaip svarbu rasti tinkamą pusiausvyrą tarp reguliavimo, savireguliacijos ir etikos gairių, ir, be kita ko, į DI poveikį vartotojams. EESRK šiuo metu rengia oficialią nuomonę dėl Europos Komisijos pasiūlymo dėl Dirbtinio intelekto akto⁽⁹⁾.

5.9. ES gebėjimą būti pasaulinio masto veikėja taip pat užtikrina ES išorės veiksmų ir jos vidaus politikos nuoseklumas visose valstybėse narėse. Vieninga ir nuosekli ES pozicija yra būtina siekiant stabilizuoti mūsų partnerystes ir aljansus su trečiosiomis šalimis, remti daugiašales ir regionines organizacijas ir derėtis dėl labiau interesais pagrįsto požiūrio į pasaulines viešąsias gėrybes.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė „Intelektinės nuosavybės veiksmų planas“ (OL C 286, 2021 7 16, p. 59).

⁽⁷⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 1.

⁽⁸⁾ OL C 440, 2018 12 6, p. 1, OL C 440, 2018 12 6, p. 51, OL C 240, 2019 7 16, p. 51, OL C 47, 2020 2 11, p. 64; OL C 364, 2020 10 28, p. 87.

⁽⁹⁾ INT/940 – Dirbtinio intelekto reglamentas (OL C 517, 2021 12 22, p. 61).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl Europos skaitmeninės tapatybės sistemos nustatymo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 910/2014

(COM(2021) 281 final – 2021/0136 (COD))

(2022/C 105/12)

Pranešėjas **Tymoteusz Adam ZYCH**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2021 7 8 Taryba, 2021 7 15
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 30
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	229 / 2 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina Europos Komisijos pasiūlymą dėl priemonės, kuria dėl Europos skaitmeninės tapatybės sistemos nustatymo iš dalies keičiamas eIDAS reglamentas ir kuria šis teisės aktas būtų pritaikytas prie dabartinių rinkos poreikių. Įvertinus galiojantį reglamentą paaiškėjo, jog reikia pasiūlyti geresnių skaitmeninių paslaugų sprendimų, kuriais prieiga būtų suteikta tiek privačiam, tiek viešajam sektoriui ir kurie būtų prieinami didžiajai daugumai Europos piliečių ir gyventojų.

1.2. Tačiau EESRK pažymi, kad dėl siūlomo paslaugų skaitmeninimo nuošalyje gali likti kai kurios Europos visuomenės grupės, ypač vyresnio amžiaus žmonės, mažo skaitmeninio raštingumo asmenys ir neįgalieji. Todėl EESRK norėtų paraginti Europos Komisiją ir valstybes nares sukurti būtiną skaitmeninio švietimo sistemą ir parengti informavimo kampaniją, kurios kartu turėtų padėti didinti informuotumą apie asmens duomenų apsaugą.

1.3. EESRK palankiai vertina tai, kad europinę skaitmeninės tapatybės dėklę bus galima naudoti savo nuožiūra ir nemokamai. Vis dėlto naujų skaitmeninių sprendimų diegimas visada trunka ilgai ir daug kainuoja. Dėl šios priežasties EESRK ragina Europos Komisiją išsamiau įvertinti laikotarpį, kurio reikės faktiniam naujojo reglamento įgyvendinimui, kad būtų išvengta neigiamo poveikio rinkai, ir reglamente pateikti išsamesnę analizę bei suteikti daugiau aiškumo dėl numatomų jo įgyvendinimo išlaidų.

1.4. EESRK pažymi, kad siūlomame reglamento 9 skirsnyje numatytas privalomas tarpvalstybinis kvalifikuotų elektroninių požymių liudijimų, išduotų valstybėje narėje, pripažinimas. Tačiau, atsižvelgdamas į tai, kad valstybių narių vidaus teisės aktų nuostatos dažnai labai skiriasi, EESRK pripažįsta, jog reikia paaiškinti, kad kvalifikuoto elektroninio požymių liudijimo pripažinimas vienoje valstybėje narėje apsiriboja faktų patvirtinimu, o tai analogiška Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/1191⁽¹⁾, kuriuo skatinamas laisvas piliečių judėjimas supaprastinant tam tikrų viešųjų dokumentų pateikimo Europos Sąjungoje reikalavimus, 2 straipsnio 4 daliai: „Šis reglamentas netaikomas su kitos valstybės narės valdžios institucijų išduotų viešųjų dokumentų turiniu susijusių teisinių pasekmių pripažinimui valstybėje narėje.“

(1) 2016 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/1191, kuriuo skatinamas laisvas piliečių judėjimas supaprastinant tam tikrų viešųjų dokumentų pateikimo Europos Sąjungoje reikalavimus ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012 (OL L 200, 2016 7 26, p. 1).

1.5. EESRK manymu, siekiant užtikrinti pagrindinių teisių apsaugą, visų pirma teisę į privatumą ir teisę į asmens duomenų apsaugą, reikia ypač atsižvelgti į veiksmingą duomenų apsaugą. Dėl šios priežasties EESRK visiškai pritaria reikalavimui, kad Europos skaitmeninės tapatybės sistema naudotojams suteiktų galimybę kontroliuoti, kas turi prieigą prie jų skaitmeninio dvynio ir prie kokių duomenų. EESRK ragina Europos Komisiją ir valstybes nares po konsultacijų dėl Europos skaitmeninės tapatybės sistemos techninių aspektų įtraukti klausimą dėl registro, kurio naudotojai galėtų stebėti bet kokią prieigą prie savo duomenų, sukūrimo.

1.6. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į saugumo problemas, susijusias su skaitmeninimo procesu, ypač didžiulių sistemų, kuriose saugomi ir tvarkomi duomenys, neapsaugoti nuo sukčiavimo ir praradimo, kūrimu. EESRK taip pat supranta, kad šiuo metu nėra saugumo sistemos, galinčios užtikrinti visapusišką duomenų apsaugą. Taigi, EESRK mano, kad Europos skaitmeninės tapatybės dėklių naudotojams turėtų būti garantuota kompensacija už bet kokią nepageidaujamą situaciją, susijusią su jų duomenimis (pvz., duomenų vagystę ar atskleidimą). Tokia atsakomybė neturėtų priklausyti nuo to, ar paslaugų teikėjas yra kaltas.

2. Įžanga

2.1. Šioje nuomonėje nagrinėjamas Europos Komisijos pasiūlymas dėl reglamento, kuriuo dėl Europos skaitmeninės tapatybės sistemos nustatymo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 ⁽²⁾ (toliau – eIDAS reglamentas).

2.2. Kaip išdėstyta Aiškinamajame memorandume, eIDAS reglamentu būtų užtikrintos šios apsaugos priemonės ir nauda: 1) prieiga prie itin saugių ir patikimų elektroninės tapatybės sprendimų, 2) būtų užtikrinta, kad teikiant viešąsias ir privačias paslaugas būtų galima kliautis patikimais ir saugiais skaitmeninės tapatybės sprendimais, 3) būtų užtikrinta, kad fiziniai ir juridiniai asmenys turėtų teisę naudotis skaitmeninės tapatybės sprendimais, 4) šie sprendimai būtų susieti su įvairiais požymiais ir suteiktų galimybę tikslingai dalytis tapatybės duomenimis tik tiek, kiek reikia konkrečiai prašomai paslaugai, ir 5) būtų užtikrintas kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų pripažinimas ES ir vienodos jų teikimo sąlygos. Pakeitimai siūlomi reaguojant į padidėjusią patikimų skaitmeninių tarpvalstybinių sprendimų paklausą, pagrįstą poreikiu nustatyti ir įrodyti naudotojų tapatybę, užtikrinant aukštą patikimumo lygį.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK žino naujus vidaus rinkos reikalavimus, susijusius su elektroninių tarpvalstybinių sandorių elektroninių tapatybės nustatymo ir patikimumo užtikrinimo paslaugų kūrimu. Esami sprendimai, pateikti eIDAS reglamente, kurio teisinis poveikis imtas jausti keliais etapais, pradedant 2016 m. liepos mėn., neatitinka minėtų reikalavimų, o tai patvirtina faktas, kad šiuo metu tik 59 % ES gyventojų gali naudotis patikimais ir saugiais e. ID sprendimais. Be to, tarpvalstybinė prieiga prie tokių paslaugų yra ribota, nes trūksta atskirų šalių narių siūlomų sistemų sąveikos.

3.2. Dėl šios priežasties EESRK palankiai vertina naują Europos Komisijos pasiūlymą dėl priemonės, kuria dėl Europos skaitmeninės tapatybės sistemos nustatymo iš dalies keičiamas eIDAS reglamentas ir kuria šis teisės aktas būtų pritaikytas prie dabartinių rinkos poreikių. Manoma, kad Komisijos dokumente pasiūlyti sprendimai galėtų padėti padidinti e. ID naudotojų skaičių iki 80 % ar net 100 % visų ES piliečių ir gyventojų.

3.3. EESRK ypač palankiai vertina sprendimus, kuriais siekiama padidinti naudotojų asmens duomenų saugumą užtikrinant galimybę savo nuožiūra dalytis duomenimis ir kontroliuoti patikimumams šalims teikiamų duomenų pobūdį ir kiekį. Kadangi, remiantis pasiūlymu, valstybės narės ir toliau kontroliuos skaitmeninių paslaugų teikėjus, jos garantuotų, kad neskelbtini duomenų rinkiniai (pvz., susiję su sveikata, religija ir įsitikinimais, politinėmis pažiūromis, rasine ar etnine kilme) būtų teikiami tik paslaugų teikėjams paprašius ir gavus pagrįstą tapatybės savininko sprendimą pagal taikomą nacionalinę teisę.

3.4. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad tam tikrų naujojo reglamento nuostatų taikymo terminas yra gana optimistiškas, ir ragina Europos Komisiją, nustatant galutinius taikymo terminus, taip pat atsižvelgti į laiką, kurio reikia paslaugų teikėjams, kad šie, vykdydami naujus išpareigojimus, atnaujintų savo informacinių technologijų (IT) sistemas. Todėl EESRK ragina Europos Komisiją išsamiau įvertinti laikotarpį, kurio reikia naujam reglamentui įgyvendinti, ir taip pratęsti jo taikymo

⁽²⁾ 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB (OL L 257, 2014 8 28, p. 73).

terminą, kad nebūtų paveikta atitinkama rinka. Pavyzdžiui, įsigaliojus šiam reglamentui, esami kvalifikuoti patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai, teikiantys pasirašymo nuotoliniu būdu naudojant nuotolinį kvalifikuotą parašo kūrimo įtaisą paslaugą, turės tapti kvalifikuotais tos konkrečios paslaugos teikėjais. Prireiks laiko, kol jie įgyvendins tiek techninius aspektus, tiek autorizacijos procedūrą.

3.5. EESRK pažymi, kad siūlomas paslaugų skaitmeninimas, neatsižvelgiant į jo naudą, taip pat gali lemti tam tikrų Europos visuomenės grupių, visų pirma vyresnio amžiaus, mažo skaitmeninio raštingumo žmonių ir neįgalųjų, atskirtį. EESRK pripažįsta pagrindinį Europos piliečių švietimo vaidmenį kovojant su tokia atskirtimi; kartu jis turėtų padėti didinti informuotumą apie asmens duomenų apsaugą.

4. Europos skaitmeninės tapatybės sistemos prieinamumas ir naudojimas savo nuožiūra

4.1. EESRK palankiai vertina idėją teikti patobulintus skaitmeninių paslaugų sprendimus, kuriais būtų sudarytos sąlygos naudotis ne tik viešojo, bet ir privačiojo sektoriaus paslaugomis. Be to, EESRK pritaria Europos Komisijos bandymams užtikrinti, kad Europos skaitmeninės tapatybės sistema būtų prieinama didžiajai daugumai Europos piliečių. Dėl esamų kliūčių naudotis e. ID paslaugomis tarpvalstybiniu mastu (pvz., valstybių narių sukurtų e. ID schemų nesuderinamumo) daugelis ES gyventojų jomis visai nesinaudoja. Nauji sprendimai, pagrįsti europinėmis skaitmeninės tapatybės deklėmis, gali padėti užtikrinti, kad patikimos internetinės paslaugos būtų prieinamos mažiausiai 80 % europiečių.

4.2. Todėl EESRK pritaria pasiūlymui reikalauti, kad valstybės narės išduotų europinę skaitmeninės tapatybės deklę – priemonę, kuri leistų naudotojui: 1) saugiai prašyti reikalingų juridinio asmens tapatybės duomenų ir elektroninių požymių liudijimų ir juos gauti, saugoti, pasirinkti, jungti ir jais dalytis naudotojui aiškiu ir atsekamu būdu, siekiant internetu ir ne internetu įrodyti tapatybę, kad būtų galima naudotis viešosiomis ir privačiosiomis paslaugomis, ir 2) pasirašyti dokumentus naudojant kvalifikuotą elektroninį parašą, priimtą visoje ES.

4.3. Be to, EESRK palankiai vertina pasiūlymą užtikrinti, kad europinė skaitmeninės tapatybės deklė būtų vienodai prieinama neįgaliesiems pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/882⁽³⁾ I priedo nuostatas, nes tai atitinka ES nediskriminavimo principą, kaip nustatyta ES pagrindinių teisių chartijos 21 straipsnyje. Siekiant šioje srityje išvengti skaitmeninės atskirties, EESRK rekomenduoja visus sprendimus rengti bendradarbiaujant su kompetentingomis institucijomis ir neįgalųjų NVO, laikantis „įvairius suinteresuotuosius subjektus apimančio požiūrio“.

4.4. EESRK nuomone, teigiamas aspektas yra ir tai, kad gyventojai galės nuspręsti, ar naudoti europinę skaitmeninės tapatybės deklę. EESRK manymu, naudotojai neturėtų būti įpareigoti naudotis dekle, kad galėtų naudotis privačiomis ar viešosiomis paslaugomis, o tiesiog turi turėti galimybę tai padaryti.

4.5. Įperkamo požiūriu EESRK palankiai vertina tai, kad šia dekle naudotojai galės naudotis nemokamai. Tačiau EESRK ragina Europos Komisiją atlikti išsamesnę analizę ir Reglamente suteikti daugiau aiškumo dėl: i) išleidimo išlaidų fiziniams asmenims, ii) juridinių asmenų išlaidų (išleidimo ir naudojimo) ir iii) tokios deklės papildymo bet kokiais skaitmeninės tapatybės požymiais išlaidų. EESRK nuomone, kiekvienas toks papildymas būtų patikimumo užtikrinimo paslauga, dėl kurios deklės savininkas patirtų išlaidų.

5. Europos skaitmeninės tapatybės sistemos naudojimo aspektai

5.1. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos iniciatyvą pagerinti elektroninio identifikavimo priemonių naudojimą, sukuriant bendrą Europos skaitmeninės tapatybės sistemą, paremtą tarpvalstybiniu pasitikėjimu e. ID dekle.

5.2. Remiantis pasiūlymu, naudojimosi galimybės gali būti pagerintos taikant priemones, numatytas naujajame eIDAS reglamento 12b straipsnyje, kuriame yra reikalavimų, susijusių su europinės skaitmeninės tapatybės deklės pripažinimu, rinkinys, skirtas ne tik valstybėms narėms, bet ir privačioms pasikliaujančiosioms šalims, teikiančioms paslaugas ir „labai didelėms internetinėms platformoms“. Visa tai apibrėžta siūlomo Skaitmeninių paslaugų įstatymo 25 straipsnio 1 dalyje⁽⁴⁾. Remiantis šiomis naujomis nuostatomis, kai kurie privatūs sektoriai (t. y. transporto, energetikos, bankininkystės ir

⁽³⁾ 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/882 dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų (OL L 151, 2019 6 7, p. 70).

⁽⁴⁾ COM(2020) 825 final.

finansinių paslaugų, socialinės apsaugos, sveikatos, geriamojo vandens, pašto paslaugų, skaitmeninės infrastruktūros, švietimo ir telekomunikacijų turėtų pritari ti europinės skaitmeninės tapatybės dėklės naudojimui teikiant paslaugas tais atvejais, kai pagal nacionalinę, ES teisę ar sudarytas sutartis būtinas saugesnis naudotojo tapatumo nustatymas, susijęs su elektronine atpažintimi. Atsižvelgiant į Komisijos pasiūlymą, tas pats reikalavimas būtų taikomas ir labai didelėms internetinėms platformoms (pvz., socialiniams tinklams), kurios turėtų sutikti naudoti europinę skaitmeninės tapatybės dėklę, atsižvelgiant į būtiniausius požymius, kurių reikia naudojantis konkrečia internetine paslauga, kuri teikiama tik nustačius tapatumą, pvz., amžiaus įrodymą.

5.3. EESRK pažymi, kad siekiant užtikrinti platų elektroninio identifikavimo priemonių, įskaitant europinių skaitmeninės tapatybės dėkles, prieinamumą ir naudojimą, privatūs internetinių paslaugų teikėjai (kurie nėra laikomi „labai didelėmis platformomis“) turėtų būti įtraukti į savireguliacinio elgesio kodeksų rengimą, kad būtų lengviau įgyti platų pritarimą elektroninių identifikavimo priemonėms. Europos Komisija turėtų būti atsakinga už tokių nuostatų efektyvumo ir tinkamumo europinės skaitmeninės tapatybės dėklės naudotojams vertinimą.

6. Problemos, susijusios su europinės skaitmeninės tapatybės dėklės teisiniu poveikiu

6.1. EESRK pritaria pasiūlymui pagerinti prieigą prie skaitmeninių viešųjų paslaugų, įskaitant tarpvalstybinius atvejus.

6.2. Siūlomame naujame eIDAS reglamento 9 skirsnyje nustatyta, kad kvalifikuotas elektroninis požymių liudijimas, išleistas vienoje valstybėje narėje, turėtų būti pripažintas kvalifikuotu elektroniniu požymių liudijimu bet kurioje kitoje valstybėje narėje.

6.3. Tačiau kalbant apie valstybių narių vidaus teisę, kuri kai kuriais atvejais gali labai skirtis, EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad vienoje valstybėje narėje pagal autentiškus šaltinius patvirtinti požymiai turėtų apsiriboti tik faktinių aplinkybių patvirtinimu ir neturėtų sukelti jokių teisinių pasekmių kitose valstybėse narėse, nebent patvirtinti požymiai atitinka jų nacionalinę teisę. Iš esmės siūlomi teisiniai sprendimai neturėtų daryti įtakos teisinių padarinių, susijusių su požymių, patvirtintų pagal autentiškus šaltinius vienoje valstybėje narėje, pripažinimui kitoje valstybėje narėje, kaip analogiškai nustatyta Reglamento (ES) 2016/1191 nuostatose. Asmens duomenys, susiję su asmens religija ar įsitikinimais, gali būti pavyzdys. Kai kuriose ES šalyse tokia informacija sukelia teisinius padarinius (pvz., Vokietijoje svarbiausi įrašai apima informaciją apie religiją, kuri lemia pareigą sumokėti bažnyčios mokesčių, norint susituokti religinėje ceremonijoje), o kitose šalyse – ne (pvz., Lenkijoje).

6.4. Todėl EESRK ragina Europos Komisiją apvarstyti galimybę patikslinti 9 skirsnio tekstą, kad būtų aišku, jog kvalifikuoto elektroninio požymių liudijimo pripažinimas bet kurioje kitoje valstybėje narėje apsiriboja tik faktinių aplinkybių, susijusių su atitinkamu požymiu, patvirtinimu, ir nesukelia teisinių pasekmių kitose valstybėse narėse, nebent patvirtinti požymiai atitinka jų nacionalinę teisę.

7. Saugumo aspektai

A. Duomenų apsauga atsižvelgiant į pagrindines teises

7.1. EESRK pažymi, jog dėl to, kad nėra bendros Europos skaitmeninės tapatybės sistemos, daugeliu atvejų piliečiai ir kiti gyventojai susiduria su kliūtimis skaitmeniniu tarpvalstybiniu lygmeniu keisdami su jų tapatybe susijusia informacija ir, be to, keisdami tokia informacija saugiai ir esant aukšto lygio duomenų apsaugai.

7.2. Todėl EESRK palankiai vertina bandymus sukurti sąveikią ir saugią sistemą, pagrįstą europine skaitmeninės tapatybės dėkle, kuri galėtų paskatinti valstybių narių keitimąsi informacija, be kita ko, apie užimtumą ar socialines teises. Atsižvelgdamas į tai, EESRK tikisi, kad, pavyzdžiui, naujoji Europos skaitmeninės tapatybės sistema sudarys galimybes sparčiai didinti tarpvalstybines įsidarbinimo galimybes ir išplėsti automatinį socialinių teisių suteikimą be papildomų paraiškų teikimo procedūrų ar kitų administracinių pastangų.

7.3. Tačiau EESRK mano, kad veiksminga duomenų apsauga yra didžiausia problema, kurią reikia spręsti pagrindinių teisių, ypač teisės į privatumą ir asmens duomenų apsaugą, srityje.

7.4. Todėl EESRK visiškai pritaria reikalavimui, kad Europos skaitmeninės tapatybės sistema turėtų kiekvienam pasiūlyti priemones, skirtas kontroliuoti, kas turi prieigą prie jo skaitmeninio dvynio ir tiksliai prie kokių duomenų (įskaitant viešojo sektoriaus prieigą). Kaip nurodyta pasiūlyme, taip pat reikės aukšto saugumo lygio dėl visų skaitmeninės tapatybės suteikimo aspektų, įskaitant europinės skaitmeninės tapatybės dėklės išdavimą ir skaitmeninės tapatybės duomenų rinkimą, saugojimą ir atskleidimo infrastruktūrą.

7.5. Atsižvelgdamas į tai, EESRK palankiai vertina pasiūlymą, kad naudotojai turėtų teisę pasirinktinai atskleisti savo požymius, atskleidžiant tik tuos, kurie būtini konkrečioje situacijoje. Remiantis pasiūlymu, naudodamasis europine skaitmeninės tapatybės dėkle naudotojas galės kontroliuoti trečiosioms šalims teikiamų duomenų kiekį ir jis turėtų būti informuojamas apie tam tikros paslaugos teikimui būtinus požymius.

7.6. EESRK pritaria pasiūlymui fiziškai ir logiškai atskirti asmens duomenis, susijusius su europinės skaitmeninės tapatybės dėklės paslaugos teikimu, nuo visų kitų duomenų, kuriuos saugo europinės skaitmeninės tapatybės dėklės leidėjai, ir pritaria reikalavimui, kad kvalifikuoto elektroninio požymių liudijimo paslaugų teikėjai turėtų būti atskiri juridiniai asmenys.

7.7. Be veiksmingos duomenų apsaugos, kurią reikia garantuoti, labai svarbu, kad naudotojai galėtų kontroliuoti savo duomenis. Šiuo požiūriu EESRK taip pat pritartų Europos skaitmeninės tapatybės sistemos, grindžiamos valstybių narių išleistomis teisinėmis tapatybėmis ir kvalifikuotų ir nekvalifikuotų skaitmeninės tapatybės požymių pateikimu, sukūrimui.

7.8. EESRK pažymi, kad siekiant užtikrinti aukšto lygio teisinę vartotojų duomenų apsaugą, naudotojams turėtų būti suteikta daugiau galimybių valdyti europinę skaitmeninės tapatybės dėklę, įskaitant prieigos prie kiekvieno naudotojo duomenų atsekamumą. Šiuo tikslu techniniai aspektai, kurie turi būti nustatyti per diskusijas po pasiūlymo patvirtinimo, turėtų apimti registro sukūrimą, kuris leistų naudotojui paprašius patikrinti bet kokią prieigą prie jo duomenų.

B. Kiti saugumo ir atsakomybės aspektai

7.9. Pagal pasiūlymą naujoji Europos skaitmeninės tapatybės sistema suteiks sukčiavimo prevencijos ir asmens tapatybės duomenų autentiškumo patvirtinimo mechanizmus. Kadangi pasiūlyme yra nuostata, kuria nustatomos priemonės, leidžiančios tikrinti požymius pagal autentiškus šaltinius, tai galėtų pagerinti, pavyzdžiui, vaikų saugumą internete, neleidžiant jiems pasiekti jų amžiui netinkamo turinio. EESRK pažymi, kad nacionaliniu lygmeniu tokios veiksmingos apsaugos šiuo metu nėra arba ji yra labai neveiksminga.

7.10. EESRK pritaria idėjai, kad žiniatinklio naršyklės turėtų užtikrinti suderinamumą ir sąveikumą su kvalifikuotais interneto svetainių tapatumo nustatymo sertifikatais laikantis eIDAS reglamento. Jos turėtų atpažinti ir rodyti tinkamus interneto svetainių tapatumo nustatymo sertifikatus, kad būtų užtikrintas aukštas patikimumo lygis, leidžiantis interneto svetainių savininkams patvirtinti savo, kaip interneto svetainės savininkų, tapatybę, o naudotojams – labai tiksliai nustatyti interneto svetainių savininkus. Kartu EESRK mano, kad reikia numatyti paprastus, greitus ir veiksmingus apskundimo mechanizmus, siekiant užtikrinti, kad interneto svetainė būtų atblokuota, jei ji buvo neteisingai pažymėta kaip pavojinga. Atsakomybės taisyklės taip pat turėtų būti nustatytos visais atvejais, kai svetainė buvo neteisingai įvertinta kaip pavojinga.

7.11. EESRK norėtų pabrėžti, kad kiekvienas duomenų skaitmeninimas kelia susirūpinimą dėl saugumo, ypač dėl didžiulių duomenų saugojimo ir apdorojimo sistemų, kurios yra informacijos šaltinis, neapsaugotas nuo sukčiavimo ir duomenų praradimo. EESRK taip pat žino, kad šiuo metu nėra visapusiškai veiksmingos saugumo sistemos (t. y. be spragų ir klaidų), kuri visiškai pašalintų tokią grėsmę.

7.12. Todėl EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad siekiant sumažinti visus tokius nepageidaujamus atvejus, susijusius su naudotojų duomenimis, valstybių narių kartu su Europos Komisija sukurta Europos skaitmeninės tapatybės sistemos techninė struktūra turėtų būti sutelkta į priemones, kuriomis didinamas duomenų saugumas ir numatomi duomenų kontrolės mechanizmai. Tokie mechanizmai yra svarbūs, pavyzdžiui, naudojant iš naudotojų surinktus duomenis kitiems tikslams, nei iš pradžių buvo numatyta. Be to, EESRK mano, kad techninė struktūra turėtų būti plėtojama atsižvelgiant į pagrindines teises ir valstybių narių suvereniteto principą.

7.13. EESRK pažymi, kad eIDAS reglamento 13 straipsnio 1 dalyje nustatyta patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų atsakomybė už žalą, padarytą tyčia ar dėl neatsargumo bet kuriam fiziniam ar juridiniam asmeniui dėl to Reglamento (ir kibernetinio saugumo rizikos valdymo išipareigojimų pagal siūlomą TIS 2 direktyvos 18 straipsnį, pagal Komisijos pasiūlymą) nesilaikymo. Ši nuostata turėtų būti taikoma laikantis nacionalinių atsakomybės taisyklių (13 straipsnio 3 dalis).

7.14. Kalbėdamas apie atsakomybę, EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad su žalos apibrėžimu, jos dydžiu ir tinkama kompensacija susiję klausimai yra reglamentuojami valstybių narių vidaus teisės aktuose. Pagal šias taisykles patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų atsakomybė gali būti ribojama pagal atitinkamas vidaus teisės nuostatas ir „paslaugų teikimo politiką“, kurią nustato paslaugų teikėjai.

7.15. EESRK mano, kad europinės skaitmeninės tapatybės dėklės naudotojams turėtų būti garantuota kompensacija už bet kokią nepageidaujamą situaciją, susijusią su jų duomenimis, pavyzdžiui, duomenų vagystę, praradimą, atskleidimą, naudojimą kitais nei iš pradžių numatytais tikslais ir pan. Tokia atsakomybė turėtų apimti visas anksčiau minėtas situacijas, neatsižvelgiant į paslaugų teikėjo tyčią ar aplaidumą (nepriklausomai nuo pasaugos teikėjo kaltės).

7.16. Bet kokia duomenų vagystė, neteisėtas atskleidimas ar (ypač asmens duomenų) praradimas gali sukelti ilgalaikę žalą jos savininkui. Atskleidus skaitmeninę informaciją, ilgainiui ją gali įsigyti daugelis subjektų prieš jos savininko valią. EESRK ragina Europos Komisiją ir valstybes nares ieškoti veiksmingų mechanizmų, kurie tokiais atvejais duomenų savininkams būtų teisės gynimo būdas, ir juos plėtoti.

7.17. Siūlomi naujosios sistemos sprendimai privers paslaugų teikėjus gerokai patobulinti savo elektronines apsaugos sistemas iki daug aukštesnio lygio, ypatingą dėmesį skiriant kibernetiniam saugumui. EESRK numato, kad tam reikės didelių išlaidų ir esamos IT infrastruktūros modernizavimo, o kai kuriems paslaugų teikėjams tai gali būti per didelė našta, dėl kurios kai kuriose rinkose net gali pasitraukti paslaugų teikėjai, kurie trumpuoju laikotarpiu negali sau leisti tokių investicijų. Todėl, EESRK nuomone, Komisija ir valstybės narės turėtų ieškoti sprendimų, kuriais paslaugų teikėjai būtų apsaugoti nuo diskriminacijos šioje srityje ir būtų sudarytos sąlygos sušvelninti poveikį, be kita ko, suteikiant galimybę per pagrįstą laikotarpį keliais etapais užtikrinti atitiktį naujiems reikalavimams.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl vidaus rinką iškraipiančių užsienio subsidijų

(COM(2021) 223 final – 2021/0114 (COD))

(2022/C 105/13)

Pranešėjas **Maurizio MENSI**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2021 6 7 Europos Sąjungos Taryba, 2021 6 3
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 ir 207 straipsniai
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 30
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	220 / 3 / 9

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pastangas ir pritaria, kad reikia stiprinti intervencines priemones siekiant apsaugoti ES rinką ir jos įmones užpildant konkurencijos, prekybos ir viešųjų pirkimų reglamentavimo sistemos spragas, kad būtų užtikrinta sąžininga, užsienio subsidijų neiškraipoma konkurencija.

1.2. Šiuo požiūriu EESRK mano, kad Komisijos pasiūlymas dėl iš užsienio šaltinių skiriamo viešojo finansavimo ES rinkoje veikiančioms įmonėms, galinčio iškraipyti rinką, yra naudinga ir tinkama priemonė. Visgi Komitetas mano, kad kai kuriuos sudėtingus ir daugialypius reguliavimo priemones aspektus reikia toliau tobulinti.

1.3. Pasiūlyme numatyta plati užsienio subsidijos apibrėžtis gali apimti įvairias užsienio valstybės subsidijų formas, įskaitant fiskalines. Todėl siekdama skaidrumo ir supaprastinimo, Komisija turėtų nurodyti, kuriems tyrimams ji ketina teikti pirmenybę, ir prireikus, nustatyti kriterijus, pagal kuriuos bus nagrinėjama įvairi praktika.

1.4. Pasiūlymu Komisijai pavedama tikrinti užsienio subsidijuojamų subjektų investicijas ES. Šiuo požiūriu EESRK mano, kad Komisija turėtų aiškiai nurodyti reglamento taikymo sritį ir, prireikus, pateikti gaires, kad būtų užtikrintas vienodas jo taikymas ES lygmeniu ir kiek įmanoma sumažinta rizika, kad valstybės narės, atsakingos už užsienio investicijų tikrinimą, jį aiškins skirtingai. Šiuo tikslu taip pat siūlo įsteigti informacijos centrą, kuris teiktų informaciją įmonėms apie užsienio subsidijas, reikalavimų laikymąsi ir pranešimo reikalavimus.

1.5. Siekdama pradėti procedūrą, Komisija vertina užsienio subsidijų atsižvelgdama į jos neigiamo ir teigiamo poveikio pusiausvyrą atitinkamos ekonominės veiklos plėtrai. EESRK manymu, svarbu, kad Komisija išsamiau nurodytų, kaip toks vertinimas turi būti atliekamas praktikoje, koks galėtų būti teigiamas poveikis arba kada pusiausvyra yra pagrįsta.

1.6. EESRK mano, kad Komisija turėtų paaiškinti dabartinių koncentracijų tvarkos ryšį su numatyta nauja tvarka, kad būtų išvengta bet kokio terminų ir rezultatų neatitikimo, dėl kurio įmonėms tektų didelė našta.

1.7. Kad Komisija galėtų inicijuoti procedūrą, bendra užsienio subsidijų suma per trejų iš eilės einančių finansinių metų laikotarpį turi viršyti 5 mln. EUR ribinę vertę. EESRK mano, kad absoliučiąja verte ši ribinė vertė yra gana žema ir kad tikslinga pasiūlyti Komisijai ją padidinti, kad būtų išvengta procedūrų dėl su mažesnėmis koncentracijomis susijusių ir mažareikšmių atvejų, o tai būtų naudinga ir mažosioms ir vidutinėms įmonėms.

1.8. Viešųjų pirkimų srityje galimi *ex officio* tyrimai ir išsami viešųjų pirkimų peržiūra gali būti rizikos ir naštos šaltinis ES veikiančioms ir investuojančioms įmonėms. Todėl Komisija turi kuo labiau supaprastinti ir patikslinti taikytiną tvarką, kad būtų paprasčiau laikytis naujų taisyklių, ypač kai jos taikomos kartu su jau galiojančiomis, ir taip sumažinti ES įmonėms tenkančią administracinę naštą.

2. Bendrosios pastabos

2.1. EESRK manymu, labai svarbu, kad ES ir jos rinkos išliktų atviros ir konkurencingos ir kad tai yra labai svarbu tinkamam ir subalansuotam Sąjungos socialinės ir ekonominės sistemos veikimui, jos įmonių stabilumui ir piliečių gerovei, o visa tai sudaro jos strateginio savarankiškumo modelio pagrindą⁽¹⁾. Atsižvelgdamas į tai Komitetas mano, kad tikslas apsaugoti bendrąją rinką nuo nesąžiningą konkurenciją lemiančių subsidijų turi būti papildytas veiksminga priemone, kuri būtų nuosekliai taikoma visoje ES ir užkraudų kuo mažesnę naštą įmonėms.

2.2. 2020 m. birželio 17 d. Komisija priėmė baltąją knygą dėl užsienio subsidijų siekdama išnagrinėti šį klausimą, pradėti viešas diskusijas ir pasiūlyti galimus sprendimus. Baltojoje knygoje nurodomos ES konkurencijos, prekybos ir viešųjų pirkimų taisyklių teisės aktų spragos, dėl kurių ES iš esmės užkertamas kelias imtis veiksmų, kai užsienio subsidijomis iškraipoma vidaus rinka ir sudaromos palankesnės sąlygos tam tikroms koncentracijoms arba tam tikriems viešųjų pirkimų dalyviams. Baltojoje knygoje taip pat nurodomos įvairios problemos, susijusios su užsienio subsidijas gaunančių veiklos vykdytojų galimybėmis gauti ES finansavimą, dėl kurio gali būti iškraipoma konkurencija ES lėšoms. Iki šiol nė viena valstybė narė nėra priėmusi teisės aktų, kuriais būtų sprendžiama galimo užsienio subsidijų iškreipiamojo poveikio problema.

2.3. Užsienio subsidijų klausimas yra nenaujas ir ne kartą svarstytas ES lygmeniu. Savo 2020 m. rugsėjo 11 d. išvadose Taryba paminėjo Komisijos baltąją knygą, o 2020 m. spalio 1–2 d. išvadose Europos Vadovų Taryba paragino imtis „tolesnių priemonių užsienio subsidijų iškreipiamajam poveikiui bendrojoje rinkoje mažinti“. 2020 m. vasario mėn. pranešime dėl konkurencijos politikos Europos Parlamentas paragino Komisiją ištirti galimybę nustatyti tinkamas tyrimo priemones „tuo atveju, jei manoma, kad įmonė dėl Vyriausybės subsidijų vykdo iškreipiamąją veiklą arba gauna pernelyg didelį pelną dėl dominuojančios padėties savo šalies rinkoje“. Bendrame rašte Komisijos vykdomajai pirmininkės pavaduotojai M. Vestager ir vykdomajam pirmininkės pavaduotojui V. Dombrovskiui bei Komisijos nariui T. Bretonui 41 Europos Parlamento narys pareiškė tvirtai remiantis priemone, skirtą problemai, susijusiai su „iš trečiųjų šalių kilusiomis įmonėmis, gavusiomis didelę valstybės paramą“, spręsti.

2.4. Kaip skelbta 2020–2021 m. Komisijos darbo programoje, šiuo pasiūlymu dėl reglamento išsamiai reglamentuojama nauja operatyvinė priemonė (*ex ante* pranešimo apie didžiausias ir potencialiai didžiausių iškraipymą lemiančias koncentracijas sistema ir kartu taikytina *ex officio* procedūra), kuria siekiama panaikinti Europos teisės aktų reglamentavimo spragas, užtikrinti vienodas sąlygas vidaus rinkoje ir taip išvengti nevienodų konkurencijos sąlygų. Šis pasiūlymas dėl reglamento taip pat minimas Komunikato dėl prekybos politikos peržiūros 3.2.6 punkte dėl vienodų sąlygų užtikrinimo.

2.5. Apibendrinant, siūlomo teisės akto tikslas – ištirti Europos Sąjungos vidaus rinką galinčius iškraipyti viešuosius pirkimus, užsienio subsidijuojamų įmonių koncentracijas ir elgseną rinkoje, ir, prireikus, atgrasyti nuo jų arba užkirsti jiems kelią. Jame numatytas privalomas reikalavimas pranešti apie koncentracijas, kai atitinkamos įmonės apyvarta viršija 500 mln. EUR, o per pastaruosius trejus metus subjektų gauti užsienio finansiniai įnašai viršija 50 mln. EUR, taip pat apie viešųjų konkursų pasiūlymus, kai sutarties vertė viršija 250 mln. EUR ir kai juose dalyvauja užsienio subsidijuojami subjektai. Pasiūlyme taip pat numatyta galimybė Komisijai tirti bet kurio subjekto, kuris trejus metus iš eilės gauna daugiau kaip 5 mln. EUR užsienio subsidijų, elgseną rinkoje, įskaitant susijungimus ir įsigijimus, nesiekiančius šios ribinės vertės.

2.6. Iš pasiūlymo matyti, kad problema yra ne užsienio investicijos, o subsidijos, kurios sudaro palankesnes sąlygas įsigyti ES įmones, daro įtaką investavimo sprendimams, iškraipo prekybą prekėmis ir paslaugomis ir taip daro įtaką jų gavėjų elgesiui ir neigiamą poveikį konkurencijai. Skirtingai nuo subsidijų, kurių atveju Komisija turi išimtinę teisę imtis veiksmų, užsienio investicijų atveju kompetencija priklauso valstybėms narėms, kurios visada turi galimybę tikrinti užsienio investicijas saugumo ar viešosios tvarkos sumetimais.

⁽¹⁾ Komisijos komunikatas „Proga Europai atsigausti ir paruošti dirvą naujai kartai“ (COM(2020) 456 final). Taip pat žr. Komisijos komunikatą „Europos ekonomikos ir finansų sistemos atvirumo, tvirtumo ir atsparumo didinimas“ (COM(2021) 32 final).

2.7. Tokia galimybė reglamentuojama nuo 2020 m. spalio 11 d. taikomu Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2019/452^(?), kuriuo nustatoma keitimosi informacija tarp Komisijos ir valstybių narių sistema ir patobulinami tikrinimo mechanizmai, jei jie yra įdiegti, suteikiant Komisijai galimybę teikti pastabas arba priimti nuomones dėl valstybių narių patvirtintų sandorių. Šis reglamentas daugiausia taikomas investicijoms į ypatingos svarbos infrastruktūrą ir technologijas, neskelbtinus duomenis ir medijas, nenustatant minimalių ribinių verčių, o tai sudaro valstybėms narėms galimybę nagrinėti beveik visas investicijas iš ES nepriklausančių šalių.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Pasiūlyme dėl reglamento „užsienio subsidijos“ apibrėžiamos labai plačiai (2 straipsnis): jos apima visus atvejus, kai trečioji valstybė skiria finansinį įnašą, kuris yra naudingas ekonominę veiklą ES vidaus rinkoje vykdančiai įmonei ir kuris teisiškai ar faktiškai skirtas tik vienai įmonei ar sektoriui arba keliomis įmonėmis ar sektoriais. Finansiniai įnašai gali būti įvairių formų: lėšų ar išpareigojimų, pavyzdžiui, kapitalo injekcijų, dotacijų, paskolų, paskolų garantijų, mokesčių paskatų, veiklos nuostolių užskaitos, kompensacijos už valdžios institucijų užkraunamą finansinę našta, atleidimo nuo skolos arba grafiko pakeitimo, perleidimas; negautos pajamos, kurios kitu atveju būtų gautos, arba prekių tiekimas ar paslaugų teikimas arba prekių ir paslaugų pirkimas.

3.2. Taigi pagal pasiūlymą plati užsienio subsidijos apibrėžtis, kuri iš esmės atitinka ES valstybės pagalbos apibrėžtį, gali būti taikoma daugeliui užsienio valstybės teikiamų subsidijų ir paskatų formų, todėl kyla klausimas dėl Komisijos gebėjimo susidoroti su didžiule darbo, kuris iš esmės apimtų visų pasaulio valstybių teikiamas bet kokio pobūdžio subsidijas, apimtimi. Dėl tokios padėties gali kilti teisinis netikrumas ir rizika, kad konkurentai bylinėsis dėl ginčijamų susijungimų ir įsigijimų. Todėl turėtų būti aiškiai nurodyta, kuriems tyrimams Komisija ketina teikti pirmenybę, ir ar šiuo požiūriu ji svarsto galimybę nustatyti kriterijus, apie kuriuos bus pranešama iš anksto.

3.3. Pasiūlymu iš esmės pavedama Komisijai tikrinti užsienio subsidijuojamų subjektų investicijas ES. Tačiau kai kurios valstybės gali laikytis nuomonės, kad tokie sprendimai priklauso jų kompetencijai pagal nacionalinių užsienio investicijų tikrinimo sistemas. Todėl EESRK mano, kad Europos Komisija turėtų aiškiai apibrėžti reglamento taikymo sritį, o prireikus pateikti gaires, kad būtų užtikrintas vienodas jo taikymas ES lygmeniu ir kiek įmanoma sumažinta rizika, kad valstybės narės ją aiškins skirtingai. Šiuo tikslu taip pat siūlo įsteigti informacijos centrą, kuris teiktų informaciją įmonėms apie užsienio subsidijas, reikalavimų laikymąsi ir pranešimo reikalavimus.

3.4. Taigi siūlomu reglamentu sukuriama nauja kontrolės sistema, kuri kartu yra *ex ante* (didelėms koncentracijoms ir viešųjų pirkimų procedūroms) ir *ex post*, papildanti šiuo metu numatytą ES koncentracijoms taikomą sistemą ir yra pagal ją parengta, tačiau nuo jos skiriasi (3 skyrius). Ir šiuo atveju sandoriai, apie kuriuos reikia pranešti, apima susijungimus, kontrolinio akcijų paketo įsigijimą ir savarankiškas bendrąsias įmones, tačiau finansinės ribos skiriasi nuo nustatytų Susijungimų reglamente.

3.5. Komisija vertins, ar yra „vidaus rinkos iškraipymų“ (5 straipsnis). Bus vertinama tik atitinkama koncentracija, nors neatrodo tikslinga prašyti Komisijos nustatyti tiesioginį priežastinį ryšį tarp sandorio ir rinkos iškraipymo. Vidaus rinka būtų iškraipoma, jei užsienio subsidija galėtų pagerinti įmonės konkurencinę padėtį vidaus rinkoje ir taip iš tikrųjų neigiamai veiktų arba galėtų veikti konkurenciją vidaus rinkoje.

3.6. Todėl pasiūlyme dėl reglamento Komisijai suteikiama didelė veiksmų laisvė ir kaip potencialiai svarbūs rodikliai nurodoma subsidijos suma ir jos pobūdis, įmonės ir atitinkamų rinkų padėtis, atitinkamos įmonės ekonominės veiklos vidaus rinkoje lygis, užsienio subsidijos tikslas ir sąlygos, taip pat jos naudojimas vidaus rinkoje.

3.7. Šiuo požiūriu Komisijai bus suteikta galimybė įvertinti neigiamo užsienio subsidijos poveikio, t. y. vidaus rinkos iškraipymo, ir teigiamo poveikio „atitinkamos ekonominės veiklos plėtrai“ pusiausvyrą (5 straipsnis). Jei poveikis veikia teigiamas, nebus imamasi jokių priemonių. Todėl EESRK manymu tikslinga, kad Komisija išsamiau nurodytų, kaip šis vertinimas bus atliekamas praktikoje ir, visų pirma, koks galėtų būti teigiamas poveikis arba kada pusiausvyrą yra pagrįsta. Šiuo klausimu Komitetas pažymi, kad Komisija parengė išsamias ir detalias gaires dėl ES vidaus subsidijų, suderinamų su vidaus rinka.

(?) 2019 m. kovo 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/452, kuriuo nustatoma tiesioginių užsienio investicijų į Sąjungą tikrinimo sistema (OL L 79 I, 2019 3 21, p. 1).

3.8. Jei Komisija mano, kad užsienio subsidija iškraipo vidaus rinką, ji gali nustatyti priemones padarytai žalai kompensuoti (6 straipsnis). Įmonės taip pat gali pasiūlyti priimti išsipareigojimus pašalinti galimus vidaus rinkos iškreipimus, o Komisija gali nustatyti, kad jie būtų privalomi. Išsipareigojimus ar kompensacines priemones gali sudaryti: pasiūlymas sąžiningomis ir nediskriminacinėmis sąlygomis suteikti prieigą prie infrastruktūros, turto, išgyto arba sukurto naudojantis užsienio subsidijomis, licencijavimas, pajėgumų arba dalyvavimo rinkoje sumažinimas, susilaikymas nuo tam tikrų investicijų, mokslinių tyrimų ir plėtros rezultatų skelbimas, tam tikro turto pardavimas, užsienio subsidijos grąžinimas trečiajai šaliai kartu su atitinkamomis palūkanomis ir koncentracijos nutraukimas.

3.9. Šiuo klausimu Komitetas mano, kad reikėtų patikslinti numatytos naujos tvarkos ir dabartinės ES susijungimų kontrolės tvarkos sąsają. Nors pranešimo ribinės vertės ir esminis vertinimas skiriasi, apie daugelį sandorių Komisijai gali būti pranešama vienu metu pagal abi tvarkas, todėl gali neatitikti terminai ir rezultatai, o įmonėms tekti didelė našta.

3.10. Pasiūlyme dėl reglamento siūloma nustatyti atskirą privalomo pranešimo tvarką ES viešųjų pirkimų pasiūlymams, kai sutarties vertė viršija 250 mln. EUR (4 skyrius). Numatytas reikalavimas įmonėms pranešti perkančiajam subjektui apie visus per trejus metus iki to pranešimo gautus užsienio finansinius įnašus arba pateikti deklaraciją, patvirtinančią, kad per pastaruosius trejus metus įmonė negavo jokių užsienio finansinių įnašų (27 straipsnis).

3.11. Perkančiosios organizacijos privalo nedelsdamos perduoti tokius pranešimus Komisijai, kuri per 60 dienų nuo pranešimo gavimo turi atlikti preliminarų patikrinimą, o per kitas 140 dienų – išsamų tyrimą. Išskirtinėmis aplinkybėmis šis terminas gali būti pratęstas. Dėl pranešimų viešųjų pirkimų procedūra nesustabdoma, tačiau perkančioji organizacija negalės apibrėžti procedūros ir sudaryti sutarties su įmone, kurią tikrina Komisija. Įmonėms nepranešus, Komisija gali skirti joms baudas, neviršijančias 10 % jų bendros apyvartos. Tai gana sunki procedūra, dėl kurios gali sulėtėti kitų sudėtingų procedūrų, pavyzdžiui, viešųjų pirkimų, labai svarbių valstybėms narėms įgyvendinant „Next Generation ES“ planus, užbaigimas.

3.12. Pasiūlymu dėl reglamento Komisijai suteikiama galimybė savo iniciatyva nagrinėti įtariamai ES rinką iškraipiančias užsienio subsidijas (2 skyrius). Vienintelė sąlyga, kad Komisija galėtų inicijuoti procedūrą – bendra užsienio subsidijų suma per trejus finansinius metus iš eilės turi viršyti 5 mln. EUR ribinę vertę. Absoliučiąja verte ši ribinė vertė yra gana žema, todėl Komitetas mano, kad tikslinga pasiūlyti Komisijai ją padidinti, kad būtų išvengta procedūrų dėl su mažesnėmis koncentracijomis susijusių ir mažareikšmių atvejų, o tai būtų naudinga ir mažosioms ir vidutinėms įmonėms. Be to, Komisija turi įgaliojimus tirti užsienio finansinius įnašus, suteiktus ne anksčiau kaip prieš dešimt metų iki jos tyrimo pradžios, ir galimybę tirti užsienio subsidijas, suteiktas per dešimt metų iki šio reglamento taikymo pradžios dienos, jei pradėjus taikyti šį reglamentą tokios užsienio subsidijos iškraipo vidaus rinką.

3.13. Pasiūlymas dėl reglamento turės didelio ekonominio poveikio, nes jis gali būti taikomas visoms įmonėms, gaunančioms trečiųjų šalių paramą ir vykdančioms ekonominę veiklą ES (visų pirma susijungimams ir įsigijimams arba viešųjų pirkimų sutartimis, kurių vertė viršija nustatytas ribines vertes), taip pat teigiamo poveikio visų pirma užsienio subsidijų negaunančioms įmonėms.

3.14. Praktiškai pasiūlymu Komisijai bus suteikta galimybė tikrinti ne ES šalių Vyriausybės teikiamas subsidijas, panašiai, kaip tai leidžiama pagal ES valstybės pagalbos taisykles. Dėl to kyla pavojus, kad jau ir taip sudėtinga reglamentavimo sistema taps dar sudėtingesnė, o ES įmonėms teks didelė našta. Pavyzdžiui, vienam sandoriui ateityje gali būti taikomos trys skirtingos procedūros – susijungimų kontrolė, tiesioginių užsienio investicijų tikrinimas ir užsienio subsidijų tikrinimas pagal šį pasiūlymą, o kiekvienai jų galioja atskiros taisyklės dėl procedūrų ir terminų.

3.15. Susijungimų ir įsigijimų srityje užsienio subsidijų kontrolė būtų papildyta privalomais pranešimais apie koncentracijų kontrolę (ES arba valstybės narės lygmeniu) ir nacionaliniais pranešimais apie užsienio investicijas, o dėl to gali kilti ginčų su susijusiomis įmonėmis.

3.16. Viešųjų pirkimų srityje galimi *ex officio* tyrimai ir išsami viešųjų pirkimų peržiūra gali būti rizikos ir naštos šaltinis ES veikiančioms ir investuojančioms įmonėms. Tai turėtų įtakos užsienio suinteresuotiesiems subjektams, investuojantiems ES, ir ES įsisteigusioms įmonėms, kurios gauna užsienio finansinį įnašą (per užsienio investuotojus arba paramą konkreitiems projektams). Taigi įmonės turėtų atidžiai tikrinti visas gaunamas užsienio subsidijas, kad įvertintų, ar joms taikytinos naujosios taisyklės.

3.17. Todėl Komisija turi kuo labiau supaprastinti ir patikslinti taikytiną tvarką, kad būtų paprasčiau laikytis naujų taisyklių, ypač kai jos taikomos kartu su jau galiojančiais teisės aktais, ir sumažinti ES įmonėms tenkančią administracinę našta.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl vartojimo kreditų**(COM(2021) 347 final – 2021/0171 (COD))**

(2022/C 105/14)

Pranešėjas **Bogdan PREDA**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2021 7 8 Taryba, 2021 7 14
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnio 1 dalis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 30
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 21
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	159 / 5 / 16

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina šį teisės aktų, susijusių su vartojimo kreditais, atnaujinimą, tačiau pažymi, kad vis dar yra sričių, kuriose direktyva turėtų būti platesnio užmojo arba neužtikrina tinkamos pusiausvyros tarp jos tikslų ir siūlomų sprendimų. Be to, EESRK mano, kad direktyvoje numatytuose sprendimuose daugiau dėmesio turėtų būti skiriama skaitmeninio poveikiui, didėjančiam skaitmeninių prietaisų naudojimui ir žaliųjų vartojimo paskolų išdavimui, siekiant padėti vartotojams rinktis tvaresnius pirkinius.

1.2. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pastangas skatinti finansinio švietimo ir (arba) skaitmeninio raštingumo kampanijas, nes tokios pastangos gali duoti naudos vartotojams ir skolintojams.

1.3. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad remiantis įrodymais, atskleidžiančiais pernelyg didelio išiskolinimo priežastis, viršutinės paskolos išlaidų ribos nustatymas, siekiant išvengti pernelyg aukštų kainų nustatymo praktikos, duoda apčiuopiamos naudos pažeidžiamiems vartotojams, su sąlyga, kad tokios viršutinės ribos yra teisingai nustatytos atlikus kruopščią rinkos ir galimo poveikio analizę. Taigi, EESRK pažymi, kad Vartojimo kreditų direktyvoje turėtų būti pateikta aiški ir suderinta metodika, į kurią valstybės narės galėtų atsižvelgti taikydamos tokias viršutines ribas, siekdamos užkirsti kelią ir atgrasyti nuo tokios kraštutinės praktikos, kuri gali pastūmėti į pernelyg didelį išiskolinimą. Tai taip pat užtikrintų vienodas sąlygas skirtingų šalių skolintojams.

1.4. EESRK mano, kad būtų naudinga dar išsamiau išaiškinti visų skolintojų įsipareigojimą atlikti išsamų vartotojų kreditingumo vertinimą. Atsižvelgdamas į tai, EESRK pritaria Komisijos požiūriui dėl kreditingumui vertinti reikiamų duomenų rūšies, įskaitant išimtį nenaudoti neskelbtinų asmens duomenų, pavyzdžiui, sveikatos duomenų, kadangi šiame procese labai svarbu užtikrinti subalansuotą požiūrį. Vis dėlto direktyvoje labai svarbu pabrėžti, kad net ir išsamus kreditingumo vertinimas negali užtikrinti, kad paskola bus grąžinta.

1.5. EESRK mano, kad siekiant užtikrinti vienodas sąlygas visiems skolintojams ir konkurentams, Vartojimo kreditų direktyvos tekstas turėtų būti peržiūrėtas, pradedant leidimų išdavimo ir (arba) licencijų išdavimo procesu ir baigiant veiklos reglamentais ir (arba) įsipareigojimais.

1.6. EESRK mano, kad Komisija turėtų toliau analizuoti su ikisutartine informacija susijusius įsipareigojimus, kad būtų rasta tinkama informacijos poreikio ir aktualumo vartotojams ir veiksmingiausio bei lanksčiausio jos pateikimo būdo pusiausvyra, kartu atsižvelgiant į viso proceso skaitmeninimą.-

1.7. EESRK rekomenduoja Komisijai patikslinti Vartojimo kreditų direktyvos tekstą išankstinio gražinimo požiūriu.

2. Įžanga

2.1 Ši nuomonė susijusi su Europos Komisijos pasiūlymu dėl direktyvos dėl vartojimo kreditų (toliau – Vartojimo kreditų direktyva arba direktyva), kuria panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB ⁽¹⁾ dėl vartojimo kredito sutarčių.

2.2 Kaip nustatyta Aiškinamajame memorandume, naujosios direktyvos poreikis grindžiamas tuo, kad nuo 2008 m. skaitmeninimas padidėjo ir iš esmės pakeitė tiek skolinimo įpročius (pvz., nauji skaitmeniniai informacijos atskleidimo būdai, nauji vartotojų kreditingumo vertinimo būdai naudojant automatizuotas sprendimo priėmimo sistemas ir netradicinius duomenis), tiek skolintojų profilį. Atsižvelgiant į COVID-19 krizę, taip pat tapo būtina pasiūlyti teisėkūros priemones, kuriomis būtų sumažinta finansinė našta labiau finansiškai pažeidžiamiems piliečiams ir namų ūkiams.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK palankiai vertina Komisijos iniciatyvą atnaujinti vartojimo kreditų teisinę sistemą, nes nuo 2008 m. rinka iš tiesų pasikeitė, o dabartinės nuostatos neapima visų tipų dalyvių ir (arba) produktų, o tai reiškia, kad yra sričių, kuriose nėra tinkamos vartotojų apsaugos arba kuriose galiojančias taisykles būtų galima patobulinti.

3.2 EESRK mano, kad du pagrindiniai Vartojimo kreditų direktyvos rengimo tikslai, t. y. i) sumažinti žalą vartotojams, imantiems paskolas kintančioje rinkoje, ir ii) sudaryti palankesnes sąlygas vartojimo kreditų teikimui tarpvalstybiniu mastu ir padidinti vidaus rinkos konkurencingumą, yra glaudžiai susiję ir yra esminiai užtikrinant tinkamą apsaugos lygį ir vienodą naujosios direktyvos taikymą. Pavyzdžiui, pasiūlymas nustatyti privalomas viršutines vartojimo kredito išlaidų ribas Vartojimo kreditų direktyvoje turi būti smulkiau išdėstytas ir suderintas pagal aiškią metodiką. Tai yra būtina, siekiant užtikrinti vienodą vartotojų apsaugos lygį veiksmingai užkertant kelią neatsakingai skolinimosi praktikai visoje ES ir vartojimo kredito produktų, kai taikomos lupikiškos palūkanos arba išlaidos yra pernelyg didelės, kūrimui. Šie produktai paprastai skirti pažeidžiamiausiems vartotojams ir neretai gali juos pastūmėti į pernelyg didelį įsiskolinimą. Tokia suderinta metodika taip pat būtina siekiant užtikrinti vienodas sąlygas skirtingų šalių skolintojams.

3.3 Direktyvos taikymo srities išplėtimas ir keletu terminų apibrėžčių patikslinimas neabejotinai bus naudingas vartotojams bei skolintojams, taip pat suteiks daugiau aiškumo dėl susijusių teisių ir pareigų. Be to, EESRK mano, kad pasiūlymas numatyti įpareigojimą valstybėms narėms teikti nepriklausomas konsultavimo skolos klausimais paslaugas pernelyg įsiskolinusiems arba kitiems pažeidžiamiems vartotojams taip pat turėtų padėti vartotojams, atsidūrusiems sunkioje padėtyje. Be to, EESRK siūlo direktyvoje skatinti skolintojus taikyti tokią politiką, kuri padėtų anksti nustatyti finansinius sunkumus ir į kurią taip pat būtų įtrauktos nuostatos dėl pakantumo priemonių. Abiem veiksmais būtų užkirstas kelias pernelyg dideliame įsiskolinimui ir kreditoriai būtų skatinami rasti sprendimus sunkumų patiriantiems skolininkams.

3.4 EESRK palankiai vertina Komisijos pastangas skatinti finansinio švietimo ir skaitmeninio raštingumo iniciatyvas, siekiant užtikrinti, kad vartotojai tinkamai suprastų skolinimo produktus ir riziką, kurią jie prisiima imdami paskolą, nes tai yra veiksmingiausias būdas palaikyti jų finansinį patikimumą. Šiuo atžvilgiu EESRK mano, kad direktyvos tekstas, susijęs su skolintojų ir vartotojų bendravimu visais bendravimo etapais, turėtų būti pakoreguotas taip, kad būtų atsižvelgta į perėjimą prie skaitmeninių technologijų ir didėjantį skaitmeninių prietaisų naudojimą.

3.5 EESRK taip pat palankiai vertina Komisijos pastangas nustatyti aiškius reglamentus dėl konsultavimo finansiniais klausimais paslaugų, susijusių su paskolų sutartimis, tačiau norėtų, kad teisiniu požiūriu būtų pateikta aiški perspektyva, kaip tokios paslaugos gali būti teikiamos.

3.6 EESRK palankiai vertina iniciatyvą dar išsamiau aptarti visų skolintojų įsipareigojimą atlikti išsamų vartotojų kreditingumo vertinimą, siekiant patikrinti, ar jie gali sau leisti imti atitinkamas paskolas ir ar jų finansiniai poreikiai yra apsaugoti, kartu užkertant kelią neatsakingo skolinimo praktikai ir pernelyg dideliame įsiskolinimui. Tačiau Komisija turėtų nepamiršti, kad naujosios taisyklės negali ir neturėtų perkelti skolintojams atsakomybės už vartotojų faktinį mokėjimų vykdymą, nes vartotojai turi visapusiškai stengtis įvykdyti skolos gražinimo įsipareigojimus ir apdairiai valdyti savo

⁽¹⁾ 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinanti Tarybos direktyvą 87/102/EEB (OL L 133, 2008 5 22, p. 66).

asmenines išlaidas. EESRK ragina Komisiją smulkiau išanalizuoti Vartojimo kreditų direktyvos tekstą, kad būtų aišku, jog išsamus kreditingumo vertinimas dar neužtikrina paskolos grąžinimo. Be to, siekiant užtikrinti, kad vartotojai būtų tinkamai apsaugoti, EESRK ragina Komisiją išsamiau aptarti atvejus, kai esant konkrečioms ir tinkamai pagrįstoms aplinkybėms skolintojai turi teisę be jokių su tuo susijusių išpareigojimų suteikti paskolas vartotojams, nors jie ir neatitinka kreditingumo vertinimo reikalavimų.

4. Konkrečios pastabos

4.1 EESRK ragina Komisiją smulkiau išanalizuoti kai kurias naujas sąvokų apibrėžtis teksto aiškumui užtikrinti. Pavyzdžiui, turėtų būti patikslinta kreditoriaus apibrėžtis, siekiant užtikrinti, kad visos skolinimo įmonės, kurios vykdo tos pačios rūšies veiklą, patektų į direktyvos taikymo sritį ir būtų vienodai prižiūrimos ir (arba) licencijuojamos. Be to, siekiant užtikrinti vienodas veiklos sąlygas ir veiksmingai suteikti vartotojams vienodo lygio apsaugą, visi skolintojai, nepriklausomai nuo jų bendrovės juridinio statuso, turėtų taikyti tas pačias taisykles ir laikytis tų pačių išpareigojimų, įskaitant ataskaitų teikimą, išskyrus nemokamų paskolų atveju, su sąlyga, kad laikomasi visų vartotojų apsaugos nuostatų.

4.2 Kalbant apie išpareigojimus, susijusius su vartojimo kreditų veikla, direktyva turėtų būti platesnio užmojo ir nustatyti, kad tokie skolinimo veiklai reikalingas kompetentingos institucijos leidimas (licencija), siekiant užtikrinti tinkamą vartotojų apsaugą, veiksmingą stebėseną ir vienodas skolinimo vartotojams sąlygas. Atrodo, kad šiuo metu siūloma sistema yra leidimų sistemos ir registracijos hibridas, o tai tikrai sunku suprasti.

4.3 Kalbant apie konkrečią nuostatą dėl eurais išreikštų paskolų perskaičiavimo nacionalinę valiuta, EESRK ragina Komisiją dar kartą peržiūrėti Vartojimo kreditų direktyvos 4 straipsnį, kad būtų patikslintas jo taikymas. Siūlomas sprendimas ne tik nesuderintas su Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/17/ES⁽²⁾ dėl vartojimo kredito sutarčių 23 straipsniu, susijusiu su gyvenamosios paskirties nekilnojamoju turtu, bet ir ne visiškai aiškus jo tikslas ir (arba) taikymas bei faktinė siūloma perskaičiavimo metodika.

4.4 Kalbant apie nediskriminavimo principą (Vartojimo kreditų direktyvos 6 straipsnis), EESRK susirūpinimą kelia tai, kad jį įgyvendinti gali būti labai sunku dėl daugelio priežasčių, daugiausia susijusių su skirtingais reikalavimais nacionaliniu lygmeniu ir sunkumais įveikti visus patikrinimus, vykdomus kreditingumo vertinimo procese. Kalbant apie prieigą prie duomenų bazių, EESRK nuogaustauja, kad tam tikromis aplinkybėmis kreditoriams gali būti nepraktiška arba neekonomiška turėti tiesioginę prieigą prie kitų valstybių narių duomenų bazių dėl įvairių priežasčių (pvz., dėl nepakankamos tarpvalstybinių kreditų paklausos, skirtingų reikalavimų nacionaliniu lygmeniu ir sunkumų įveikti visus patikrinimus kreditingumo vertinimo metu). Todėl EESRK ragina Komisiją išsamiau išanalizuoti šį principą, be kita ko, apvarstyti netiesioginę prieigą prie tokių duomenų bazių, pvz., kai skolintojai prašo pateikti kreditingumo vertinimui reikalingus dokumentus per savo vietos duomenų bazę arba vietos mokesčių institucijas.

4.5 Kalbant apie nacionalines ataskaitų teikimo duomenų bazes, EESRK pažymi, kad kredito duomenų tvarkymas COVID-19 pandemijos metu arba esant kitai panašiai išskirtinei situacijai gali turėti įtakos kredito ataskaitų teikimo sistemos vientisumui ir galiausiai vartojimo kreditų teikimui. Todėl EESRK ragina Komisiją Vartojimo kreditų direktyvoje pabrėžti, kad krizės metu, kaip ir įprastais laikais, svarbu ir toliau visapusiškai dalytis informacija apie kreditus, įskaitant duomenis apie mokėtinus praleistus mokėjimus ir (arba) jų atidėjimą. Be to, atsižvelgdamas į Europos bankininkystės institucijos (EBI) gaires dėl paskolų išdavimo proceso, EESRK taip pat rekomenduoja Komisijai nurodyti, kad duomenų bazių ataskaitose turėtų būti kaupiama bent jau informacija apie vartotojų elgseną grąžinant paskolas pagal esamas paskolų sutartis, įskaitant bet kokius įsiskolinimus.

4.6 EESRK palankiai vertina Komisijos pastangas sudaryti vartotojams palankesnes sąlygas susipažinti su ikisutartine informacija. Tačiau, EESRK nuomone, papildomo dokumento – Standartinės kredito apžvalgos – kūrimas nebūtų tinkamas sprendimas, nes tai gali tapti papildoma našta tiek vartotojams, tiek kreditoriams, be to, gali klaidinti vartotojus, nes jie gali apsiriboti tik apžvalgoje pateikta informacija, tinkamai neišvertinę visos kitos „Europos tipinės informacijos apie vartojimo kreditą“ formoje pateiktos informacijos. Kadangi reikia atsižvelgti į naujus skaitmeninius metodus, geresnis sprendimas būtų

(²) 2014 m. vasario 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/17/ES dėl vartojimo kredito sutarčių dėl gyvenamosios paskirties nekilnojamojo turto, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2008/48/EB ir 2013/36/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010 (OL L 60, 2014 2 28, p. 34).

apsvarstyti galimybę supaprastinti santykių su vartotojais nustatymo (ir vykdymo) procesą, be kita ko, konkrečiai numatant skaitmeninius būdus, kaip įvykdyti įsipareigojimą pateikti „Europinės tipinės informacijos apie vartojimo kreditą“ formą.

4.7 Kalbant apie einamosioms ar taupomosioms sąskaitoms taikomą siejimo ir grupavimo taisyklių išimtį, labai abejotina, ar ji iš tiesų atitiktų vartotojų interesus, jei ši išimtis būtų taikoma tik toms sąskaitoms, kurių vienintelė paskirtis yra su paskolomis susiję reikalavimai. Direktyvos tekste teigiama, kad skolintojai turėtų uždrausti vartotojams naudoti minėtas atitinkamas sąskaitas asmeniniais tikslais, nesusijusiais su paskolos reikalavimais. EESRK sutinka, kad vartotojas neturėtų būti verčiamas atsidadyti sąskaitą, kuri nėra reikalinga paskolos panaudojimui ir (arba) grąžinimui, tačiau atidarytą sąskaitą vartotojas turėtų naudoti savo nuožiūra.

4.8 Dėl vartotojų teisių, kai kreditingumo vertinimas apima profiliavimą ar kitą automatizuotą asmens duomenų tvarkymą, EESRK nuomone, siūlomas sprendimas gali pakenkti finansų įstaigų gebėjimui nustatyti vertinimo sąlygas atsižvelgiant į jų pačių norą prisiimti riziką ir taip sumažinti proceso lankstumą. Komiteto nuomone, visa 18 straipsnio 6 dalis turėtų būti perfrazuota atsižvelgiant į Bendrojo duomenų apsaugos reglamento reikalavimus, tai reiškia, kad vartotojas turi turėti Bendrojo duomenų apsaugos reglamento suteiktas teises, kai kreditingumo vertinimas atliekamas išimtinai automatiškai ir daro poveikį privačiam asmeniui.

4.9 EESRK mano, kad išankstinis paskolų grąžinimas yra pagrindinė direktyvos nuostata, nes ja siekiama skatinti rinkos konkurencingumą ir daryti poveikį pernelyg dideliame išiskolinime, ir palankiai vertina bendrus pasiūlymo tikslus. Tačiau EESRK pabrėžia, kad būtina peržiūrėti Vartojimo kreditų direktyvos tekstą, siekiant i) iš tikrųjų palengvinti naudojimąsi šia teise ir ii) išvengti ginčų dėl „visų išlaidų“ apibrėžties.

4.10 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad remiantis įrodymais, atskleidžiančiais pernelyg didelio išiskolinimo priežastis, viršutinės paskolos išlaidų ribos nustatymas, siekiant išvengti pernelyg aukštų kainų nustatymo praktikos, duoda apčiuopiamos naudos pažeidžiamiems vartotojams, su sąlyga, kad tokios viršutinės ribos yra teisingai nustatytos atlikus kruopščią rinkos ir galimo poveikio analizę. Tokiu metodu reikėtų užtikrinti, kad priemonės iš tikrųjų būtų naudingos vartotojams, išvengiant priešingo poveikio.

4.11 Vadovaujantis naujausia direktyva dėl vartotojų apsaugos, Vartojimo kreditų direktyvos 44 straipsnyje nurodyta, kad valstybės narės nacionalinėje teisėje turi nustatyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas, jei direktyvos perkėlimo į nacionalinę tiesę taisyklės yra pažeidžiamos. EESRK pritaria tokioms nuostatoms, tačiau prašo Komisijos direktyvoje taip pat nurodyti, kad administracinės sankcijos neturi įtakos vartotojų teisei gauti kompensaciją ar žalos atlyginimą, kai tokie atvejai pasitaikys.

Bruselis, 2021 m. spalio 21 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

PRIEDAS

Asamblėjai priėmus pakeitimus, šie skyriaus nuomonės punktai buvo atmesti, tačiau už juos balsavo mažiausiai ketvirtadalis narių:

2 PAKEITIMAS**Pateikė:**

TEDER Reet

INT/956 – Vartojimo kredito sutartys**4.1 punktas**

Iš dalies pakeista taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
<p>EESRK ragina Komisiją smulkiau išanalizuoti kai kurias naujas sąvokų apibrėžtis teksto aiškumui užtikrinti. Pavyzdžiui, turėtų būti patikslinta kreditoriaus apibrėžtis, siekiant užtikrinti, kad visos skolinimo įmonės, kurios vykdo tos pačios rūšies veiklą, patektų į direktyvos taikymo sritį ir būtų vienodai prižiūrimos ir (arba) licencijuojamos. Be to, siekiant užtikrinti vienodas veiklos sąlygas ir veiksmingai suteikti vartotojams vienodo lygio apsaugą, visi skoliniojai, nepriklausomai nuo jų bendrovės juridinio statuso, turėtų taikyti tas pačias taisykles ir laikytis tų pačių išsipareigojimų, įskaitant ataskaitų teikimą.</p>	<p>EESRK ragina Komisiją smulkiau išanalizuoti kai kurias naujas sąvokų apibrėžtis teksto aiškumui užtikrinti. Pavyzdžiui, turėtų būti patikslinta kreditoriaus apibrėžtis, siekiant užtikrinti, kad visos skolinimo įmonės, kurios vykdo tos pačios rūšies veiklą, patektų į direktyvos taikymo sritį ir būtų vienodai prižiūrimos ir (arba) licencijuojamos. Be to, siekiant užtikrinti vienodas veiklos sąlygas ir veiksmingai suteikti vartotojams vienodo lygio apsaugą, visi skoliniojai, nepriklausomai nuo jų bendrovės juridinio statuso, turėtų taikyti tas pačias taisykles ir laikytis tų pačių išsipareigojimų, įskaitant ataskaitų teikimą, <i>išskyrus nemokamų paskolų atveju, su sąlyga, kad laikomasi visų vartotojų apsaugos nuostatų.</i></p>

Balsavimo rezultatai:

Už 88

Prieš 79

Susilaikė 21

KOMPROMISAS DĖL 3 PAKEITIMO**Pateikė:**

PREDA Bogdan

INT/956 – Vartojimo kredito sutartys

4.10 punktas

Skyriaus nuomonė	Kompromisas
<p>EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad iš įrodymų, atskleidžiančių pernelyg didelio išsiskolinimo priežastis, akivaizdu, kad viršutinės paskolos išlaidų ribos duoda apčiuopiamos naudos vartotojams, ypač pažeidžiamiems.</p>	<p>EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad remiantis įrodymais, atskleidžiančiais pernelyg didelio išsiskolinimo priežastis, viršutinės paskolos išlaidų ribos nustatymas, siekiant išvengti pernelyg aukštų kainų nustatymo praktikos, duoda apčiuopiamos naudos pažeidžiamiems vartotojams, su sąlyga, kad tokios viršutinės ribos yra teisingai nustatytos atlikus kruopščią rinkos ir galimo poveikio analizę. Tokiu metodu reikėtų užtikrinti, kad priemonės iš tikrųjų būtų naudingos vartotojams išvengiant priešingo poveikio.</p>

Balsavimo rezultatai:

Už 82

Prieš 79

Susilaikė 17

KOMPROMISAS DĖL 4 PAKEITIMO

Pateikė:

PREDA Bogdan

INT/956 – Vartojimo kredito sutartys

1.3 punktas

Skyriaus nuomonė	Kompromisas
<p>EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad iš įrodymų, atskleidžiančių pernelyg didelio išsiskolinimo priežastis, akivaizdu, kad viršutinės paskolos išlaidų ribos duoda apčiuopiamos naudos vartotojams, ypač pažeidžiamiems. Tačiau pasiūlymas nustatyti viršutinės vartojimo kredito išlaidų ribas Vartojimo kreditų direktyvoje turi būti smulčiau išdėstytas ir suderintas pagal aiškią metodiką, siekiant užtikrinti vienodas sąlygas skirtingų šalių skolintojams.</p>	<p>EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad remiantis įrodymais, atskleidžiančiais pernelyg didelio išsiskolinimo priežastis, viršutinės paskolos išlaidų ribos nustatymas, siekiant išvengti pernelyg aukštų kainų nustatymo praktikos, duoda apčiuopiamos naudos pažeidžiamiems vartotojams, su sąlyga, kad tokios viršutinės ribos yra teisingai nustatytos atlikus kruopščią rinkos ir galimo poveikio analizę. Taigi, EESRK pažymi, kad Vartojimo kreditų direktyvoje turėtų būti pateikta aiški ir suderinta metodika, į kurią valstybės narės galėtų atsižvelgti taikydamos tokias viršutines ribas, siekdamos užkirsti kelią ir atgrasyti nuo tokios kraštutinės praktikos, kuri gali pastūmėti į pernelyg didelį išsiskolinimą. Tai taip pat užtikrintų vienodas sąlygas skirtingų šalių skolintojams.</p>

Balsavimo rezultatai:

Už 88

Prieš 77

Susilaikė 15

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendros gaminių saugos, kuriuo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1025/2012 bei panaikinamos Tarybos direktyva 87/357/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/95/EB

(COM(2021) 346 final – 2021/0170 (COD))

(2022/C 105/15)

Pranešėjas **Mordechaj Martin SALAMON**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2021 9 13 Taryba, 2021 8 23
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnio 1 dalis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 30
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	231 / 0 / 6

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina pasiūlymą dėl reglamento dėl bendros gaminių saugos (BGSR), kuris atnaujinamas ir kuriuo siekiama patobulinti dabartinę Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2001/95/EB⁽¹⁾ dėl bendros gaminių saugos (BGSD), atsižvelgiant į sunkumus ir naujus pokyčius, susijusius su rinkomis ir technologijomis.

1.2. EESRK pažymi, kad siūlomoje sistemoje atsižvelgta į per dvidešimt BGSD įgyvendinimo metų sukauptą didelę patirtį ir tai suteikia vilties, kad vartotojams bus užtikrinta geresnė apsauga, ypač tais atvejais, kai gaminiai gali pasirodyti nesaugūs. Be to, tikėtina, kad aiškesnės ir suderintos taisyklės bus naudingos ekonominės veiklos vykdytojams ir elektroninėms prekyvietėms.

1.3. EESRK remia pasiūlymą dėl BGSR, nes juo pripažįstama, kad reikia užtikrinti vienodas prekybos internetu sąlygas įvairiems ekonominės veiklos vykdytojams, visų pirma Europos gamintojams ir MVĮ užsienio bendrovių atžvilgiu.

1.4. EESRK pažymi, kad „saugos“ ir „gaminio“ sąvokų apibrėžtys buvo atnaujintos, atsižvelgiant į besikeičiantį rinkų ir technologijų pobūdį, siekiant sumažinti grėsmę saugumui, susijusią su susietaisiais produktais, į kuriuos gali būti įsilaužta, programinės įrangos atnaujinimų trūkumu ir kenksmingomis cheminėmis medžiagomis. Siekiant padidinti teisinį tikrumą, EESRK siūlo sugriežtinti saugių produktų apibrėžtį ir kai kuriuos saugos vertinimo kriterijus.

1.5. EESRK pritaria naujiems internetinėms prekyvietėms nustatytiems, tačiau labai abejoja, ar vartotojams tai suteiks pakankamą apsaugą, jei vykdymo užtikrinimo pastangas ir toliau iš esmės užtikrins ne platformos, o nacionalinės vykdymą užtikrinančios institucijos.

1.6. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad reikia užtikrinti sklandžią sąveiką su kitais pagrindiniais teisės aktais, apimančiais tas pačias ar susijusias temas, pavyzdžiui, Skaitmeninių paslaugų aktu ir Skaitmeninių rinkų aktu, taip pat būsima Direktyva dėl atsakomybės už gaminius persvarstymą, ypač atsižvelgiant į įvairių rūšių elektroninių prekyviečių atsakomybės klausimą.

⁽¹⁾ 2001 m. gruodžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/95/EB dėl bendros gaminių saugos (OL L 11, 2002 1 15, p. 4).

1.7. EESRK apgailestauja, kad BGSR nepatikslinkama, ar elektroninės prekybos vietės yra produktų importuotojai ar platintojai atsižvelgiant į jų veiklą ir vaidmenį (skaitmeninėje) tiekimo grandinėje, ir kad jiems nenustatomos panašios prievolės ir atsakomybė kaip fiziniams parduotuvėms. EESRK pageidautų daugiau aiškumo dėl su atsakomybe susijusių spragų.

1.8. EESRK mano, kad reikia dėti daugiau pastangų užtikrinant rinkos priežiūrą siekiant apimti visas vartojimo prekes ir kad tai turėtų būti bendros, koordinuotos, tinkamai finansuojamos ir racionalizuotos pastangos visoje Europoje.

1.9. EESRK apgailestauja, kad valstybės narės nėra įpareigosotos rinkti ir teikti geresnius duomenis apie nelaimingus atsitikimus ir sužalojimus. Nesant ES lygmens sužalojimų duomenų bazės bus sunku užtikrinti ekonomiškai efektyvų įgyvendinimą, taigi, ir tinkamai įvertinti BGSR. Todėl BGSR turėtų būti reikalaujama, kad valstybės narės, remdamosi bendra metodika, rinktų duomenis apie sužalojimus, susijusius su vartojimo gaminiais, ir jais dalytųsi.

1.10. EESRK palankiai vertintų tai, kad būtų patvirtintos priemonės, kuriomis būtų remiamos MVĮ, ypač labai mažos įmonės, jų išipareigojimams vykdyti, įskaitant finansinės paramos laikotarpį, ir pateiktos aiškios bei naudingos gairės, patarimai ir atitinkamas mokymas siekiant užtikrinti, kad MVĮ, stengdamosi laikytis reikalavimų, neatsidurtų nepalankioje padėtyje, palyginti su didesniais ir daugiau išteklių turinčiais ūkio subjektais.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1. BGSR ⁽²⁾ atitinka 2020 m. Naująją vartotojų darbotvarkę ⁽³⁾, kuria siekiama:

- atnaujinti ir modernizuoti bendrą ne maisto vartojimo gaminių saugos sistemą;
- toliau atlikti vartotojų apsaugos vaidmenį;
- kurti nuostatas, skirtas spręsti uždaviniams, kylantiems dėl naujų technologijų ir pardavimo internetu, ir
- užtikrinti vienodas sąlygas įmonėms.

2.2. Nors pasiūlymu pakeičiama ⁽⁴⁾ BGSD, ji ir toliau bus taikoma pagamintiems ne maisto vartojimo gaminiais. Siūlomu reglamentu taip pat bus užtikrinamas BGSD tęstinumas, nes bus:

- reikalaujama, kad vartotojų gaminiai būtų saugūs;
- nustatomos tam tikros pareigos ekonominės veiklos vykdytojams ir
- įtrauktos nuostatos dėl standartų, kuriais grindžiamas bendrasis saugos reikalavimas, rengimo.

2.3. Taigi, siūlomu reglamentu siekiama atnaujinti šiuo metu pagal Direktyvą 2001/95/EB taikomas taisykles, kad būtų užtikrinta visų gaminių apsauga ir kartu didesnis nuoseklumas, suderinant gaminių, kuriems netaikomi ES derinamieji teisės aktai (toliau – nesuderinti gaminiai), skirtos rinkos priežiūros taisyklės su taisyklėmis, taikomomis gaminiais, kuriems taikomi ES derinamieji teisės aktai (toliau – suderinti gaminiai), kaip nustatyta Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) 2019/1020 ⁽⁵⁾.

⁽²⁾ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendros gaminių saugos, kuriuo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1025/2012 bei panaikinamos Tarybos direktyva 87/357/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/95/EB (2021/0170 (COD)).

⁽³⁾ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Naujoji vartotojų darbotvarkė. Siekiant tvaraus atsivavimo didinamas vartotojų atsparumas“ (COM(2020) 696 final).

⁽⁴⁾ konstatuojamoji dalis, BGSR.

⁽⁵⁾ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/1020 dėl rinkos priežiūros ir gaminių atitikties, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2004/42/EB ir reglamentai (EB) Nr. 765/2008 ir (ES) Nr. 305/2011 (OL L 169, 2019 6 25, p. 1).

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina Komisijos iniciatyvą persvarstyti ir modernizuoti BPSD, kuri yra 2020–2025 m. Naujosios vartotojų darbotvarkės dalis. BGSD buvo labai svarbus vartotojų apsaugos teisės aktas bendrojoje rinkoje, pagal kurį reikalaujama pateikti rinkai tik saugius produktus ir kuris yra apsaugos priemonė vartotojams, kurie neturėjo galimybės naudotis konkrečioms sektoriams skirtais teisės aktais. BGSR atlieka šį svarbų vaidmenį.

3.2. Atsižvelgiant į patirtį, įgytą įgyvendinant direktyvą, ir į esminius pokyčius, susijusius su gaminiais ir rinkomis nuo jos priėmimo 2001 m., persvarstymas buvo labiau nei būtinas. EESRK pritaria persvarstymui, nes, nors direktyva buvo svarbi priemonė siekiant užtikrinti vienodas sąlygas Europos gamintojams ir MVĮ užsienio bendrovių atžvilgiu, būtina ir toliau dėti pastangas, užtikrinant vienodas sąlygas, visų pirma prekybos internetu srityje (šį poreikį pripažino BGSR).

3.3. Vartotojams parduodamų produktų pobūdis iš esmės taip pasikeitė, kad senosios saugos ir gaminio apibrėžtys yra nebetinkamos. Saugos apibrėžtis, apimanti tik sveikatą ir fizinę neliečiamybę, nebeatitinka realios rizikos, su kuria gali susidurti vartotojai. EESRK palankiai vertina tai, kad į 7 straipsnį įtraukti keli gaminių saugos vertinimo aspektai. Tačiau EESRK apgailestauja, kad 3 straipsnio 2 dalyje aiškiai nenurodomas jos ryšys su 7 straipsniu, kuris leistų užtikrinti didesnę teisinę tikrumą.

3.4. EESRK palankiai vertina tai, kad skiriamas dėmesys saugumo sąvokai ir kad atsižvelgiama į kibernetinį saugumą, kaip vieną iš reikalavimų vertinant, ar gaminyje gali būti laikomas saugiu. Tačiau, siekiant padidinti teisinį tikrumą, EESRK siūlo nustatyti, kad kibernetinis saugumas būtų vertinamas visomis aplinkybėmis ir per visą gaminio naudojimo trukmę. Be to, dabartinė BGSD neveiksmingai apsaugomi vartotojai tais atvejais, kai kasdieniauose produktuose esama kenksmingų cheminių medžiagų. EESRK mano, kad akivaizdu ir neišvengiama, jog bet kokia būsima reglamentavimo sistema turėtų apsaugoti vartotojus nuo grėsmės saugumui, susijusios su susietaisiais produktais, į kuriuos gali būti įsilaužta, programinės įrangos atnaujinimų trūkumu ir kenksmingomis cheminėmis medžiagomis, ir palankiai vertina pokyčius šioje srityje.

3.5. Nepaisant savireguliacijos iniciatyvų, kuriomis siekiama pagerinti vartotojų apsaugą nuo internetu parduodamų nesaugių gaminių, neseniai (2020 m.) atliktas tyrimas⁽⁶⁾ parodė, kad du trečdaliai iš 250 išbandytų gaminių neatitinka ES saugos teisės aktų ir techninių standartų ir kelia pavojų vartotojams. Tai rodo, kad būtinas veiksmingas reguliavimas, o ne savireguliacija. EESRK pritaria, kad šioje srityje būtų priimtas reglamentas, ir palankiai vertina naujas prievoles, taikomas elektroninėms prekyvietėms, tačiau išpėja, kad jos gali būti nevisiškai tinkamos apsaugoti vartotojus, nes didžiąją dalį nustatymo ir vykdymo priemonių ir toliau užtikrins ne platformos, o vykdymą užtikrinančios institucijos. EESRK taip pat apgailestauja, kad BGSR nenurodoma, ar elektroninės prekyvietės yra produktų importuotojai (ar platintojai) atsižvelgiant į jų veiklą ir vaidmenį (skaitmeninėje) tiekimo grandinėje, ir kad jiems nenumatytos panašios prievolės ir atsakomybė kaip fizinėms parduotuvėms. EESRK ragina patikslinti platformų prievolę tais atvejais, kai joks kitas tiekimo grandinės veikėjas nesiima jokių veiksmų kovojant su nesaugiais gaminiais.

3.6. Vartotojai dažniau perka internetu, tarpvalstybiniu mastu ir ilgesnėmis bei sudėtingesnėmis tiekimo grandinėse. Dabartinei rinkos kontrolės sistemai suteikti tik maži tarptautiniai ir tarpvalstybiniai įgaliojimai ir tai yra menkai finansuojamas fragmentas, apimantis tik tam tikrų rūšių prekes, todėl akivaizdu, kad reikia imtis veiksmų. EESRK mano, kad reikia dėti daugiau pastangų rinkos priežiūrai užtikrinti, siekiant apimti visas vartojimo prekes, ir kad tai turėtų būti bendros, koordinuotos, tinkamai finansuojamos ir racionalizuotos pastangos visoje Europoje. EESRK palankiai vertina arbitražo mechanizmo sukūrimą ir Komisijos vaidmenį jame, kad būtų galima išspręsti bet kokius išliekančius aiškinimo ir (arba) taikymo skirtumus tarp šalių. EESRK taip pat pritaria, kad reikia plėtoti tvirtus bendradarbiavimo ryšius visame pasaulyje ir skatinti dalyvauti tarptautinėse iniciatyvose.

3.7. BGSR apsaugos vartotojus tik tada, kai jis sklandžiai sąveikauja su kitais pagrindiniais teisės aktais, apimančiais tas pačias ar susijusias temas. Ypač kalbant apie įvairių rūšių elektroninių prekyviečių atsakomybę, BGSR, kokia bebūtų galutinė jo versija, turės būti suderintas su Skaitmeninių paslaugų aktu ir būsima Direktyva dėl atsakomybės už gaminius ir reikalauti, kad jie būtų atitinkamai pakoreguoti. Taip pat reikėtų užtikrinti nuoseklumą su pasiūlymu dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl dirbtinio intelekto, cheminių medžiagų strategija ir žiedinės ekonomikos veiksmų planu. Nors sąsajos aiškiai pripažįstamos BGSR, EESRK palankiai vertintų konkretesnę informaciją apie įvairių teisės aktų sąveiką

⁽⁶⁾ https://www.beuc.eu/publications/beuc-x-2021-004_is_it_safe_to_shop_on_online_marketplaces.pdf, p. 15.

siekiant užtikrinti veiksmingą apsaugą vietos lygmeniu. Palikti spragas būtų nepriimtina. EESRK taip pat ragina atkreipti dėmesį į tarptautines iniciatyvas tarptautinio bendradarbiavimo srityje, kaip antai EBPO, UNCTAD ir PPO, ir ragina ES atlikti pirmaujantį vaidmenį šioje srityje.

3.8. BGSĐ buvo grindžiama atsargumo principu ir EESRK palankiai vertina tai, kad šis principas yra ir BGSĐ struktūros ramstis. Šis principas suteikia galimybę užtikrinti aukščiausią vartotojų apsaugos lygį. EESRK mano, kad atsargumo principo įtvirtinimas yra labai svarbus užtikrinant vartotojų apsaugą ir kartu suteikiant lanksčią koncepciją, leidžiančią BGSĐ prisitaikyti prie naujų uždavinių. Todėl visada reikėtų imtis atsargumo priemonių, kai nėra aiškių mokslinių įrodymų apie pavojų aplinkai ar žmonių sveikatai, tačiau rizika yra didelė. Taip sukuriama veiksmingesnė BGSĐ apsaugos funkcija – teikti sprendimus, kai vartotojams kyla pavojus, o konkreitiems sektoriams skirtuose teisės aktuose yra spragų. Taikant atsargumo principą, rinkos priežiūra taip pat tampa veiksmingesnė.

4. Konkrečios pastabos

EESRK:

4.1. pritaria BGSĐ pakeitimui reglamentu, nes tai sudarys galimybę greičiau ir nuosekliau šią priemonę įgyvendinti visoje ES. Nors pasirinkus direktyvą taisyklės būtų buvę galima pritaikyti prie vietos teisės aktų, vis dėlto padidėtų reikalavimų laikymosi išlaidos ir netikrumas bendrovėms, prekiaujančioms tarpvalstybiniu mastu arba gaminančioms produktus keletui rinkų. Iki šiol sukaupia patirtis rodo, kad dvi iš penkių bendrovių praneša apie patiriamas papildomas išlaidas, susijusias su nevienodu BGSĐ įgyvendinimu (7);

4.2. palankiai vertina aiškesnę ir platesnę teisės aktų taikymo sritį, visų pirma tai, kad aiškiau apibrėžtos antrinės rinkos ir į jas atsižvelgta (16 konstatuojamoji dalis), paaiškintas reikalavimas saugaus gaminio vertinime atsižvelgti į pavojų aplinkai (11 konstatuojamoji dalis) ir kad į reglamento taikymo sritį įtraukti ir užsakymų vykdymo paslaugų teikėjai, taip sudarant sąlygas užtikrinti veiksmingesnę rinkos priežiūrą;

4.3. palankiai vertina BGSĐ nustatytas konkrečias pareigas elektroninėms prekyvietėms. Tačiau pabrėžia, kad būtina panaikinti spragas. Reikėtų tiksliau apibrėžti pareigas ir visų pirma apvarstyti galimybę taikyti prekyvietėms 5 straipsnį ir padidinti jų atsakomybę ją prilyginant importuotojo arba platintojo (kai taikoma) atsakomybei, kad būtų užkirstas kelias platformoms apeiti BGSĐ ir dabartinį pasiūlymą dėl Skaitmeninių paslaugų akto. Rekomenduoja elektroninėms prekyvietėms taip pat nustatyti pareigą stebėti (atpažinti ir pašalinti) produktus, parduodamus per savo tarpininkus, kaip nustatyta Skaitmeninių paslaugų akte, siekiant pašalinti vykdymą užtikrinančių nacionalinių institucijų pranešimo ir turinio šalinimo veiksmų našta. Taip pat reikėtų paaiškinti, kaip Skaitmeninių paslaugų akte numatytos pareigos bus taikomos kartu su BGSĐ arba jį papildys;

4.4. remia griežtesnius atsekamumo reikalavimus ir pabrėžia, kad valstybės narės turi nustatyti tinkamas priemones veiksmingam atsekamumui užtikrinti. Šiuo atveju nauji Komisijos įgaliojimai priimti įgyvendinimo priemonės ir nustatyti konkrečius atsekamumo reikalavimus taip pat gali sustiprinti vartotojų apsaugą;

4.5. pritaria, kad reikia stiprinti atšaukimo procedūras, tačiau mano, kad visada turėtų būti privaloma skelbti pranešimus apie atšaukimą. Tais atvejais, kai vartotojas įsigijo prekę ir ją padovanojo kaip dovaną arba nusipirko naudotų gaminių prekyvietėje, pirkėjams skirta tiesioginio pranešimo apie atšaukimą sistema, kuri, beje, gerai veikia, gali būti neveiksminga, nes tikrasis gaminio naudotojas negauna tiesioginio pranešimo apie atšaukimą;

4.6. apgailestauja, kad nėra reikalavimo valstybėms narėms rinkti ir teikti geresnius duomenis apie nelaimingus atsitikimus ir sužalojimus, nors ES lygmens sužalojimų duomenų bazė sudarytų palankesnes sąlygas ekonomiškai veiksmingai įgyvendinti BGSĐ ir vėliau jį tinkamai įvertinti. RAPEX duomenų naudojimas vartotojų patirtų sužalojimų kiekiui įvertinti yra problemiškas, kadangi su didžiausiu sužalojimų skaičiumi susijusios gaminių grupės neturi sąsajų su RAPEX pranešimais. Šis klausimas taip pat pabrėžiamas poveikio vertinimo aiškinamajame tyrime, kuriame nustatyta, kad

(7) BGSĐ, p. 13.

RAPEX duomenimis paprasčiausiai neįmanoma apytiksliai nustatyti vartotojų produktų saugos tendencijų⁽⁸⁾. Todėl BGSR turėtų būti reikalaujama, kad valstybės narės, remdamosi bendra metodika, rinktų duomenis apie sužalojimus, susijusius su vartojimo gaminiais, ir jais dalytųsi, siekiant sukurti reprezentatyvią duomenų bazę, apimančią bendrąją rinką. Bendrosios rinkos programa galėtų suteikti tvirtą finansinį pagrindą su gaminiais susijusių sužalojimų stebėsenai visoje Europoje. Šios naštos perkėlimas ūkio subjektams, kaip numatyta pasiūlyme, nesant aiškios visos Europos vykdymo užtikrinimo strategijos, gali duoti nepatenkinamą rezultatą;

4.7. mano, kad BGSR turėtų būti leidžiama nustatyti cheminių medžiagų saugos kriterijus gaminiams, kuriems taikomas įstatymas. Dabartinėje BGSD nenustatyta, kas yra saugus gaminytis, kalbant apie chemines medžiagas. Neaišku, ar reglamentu šiuo atžvilgiu bus suteikta daugiau aiškumo. Pavyzdžiui, ES draudžia žaisluose naudoti chemines medžiagas, kurios gali sukelti vėžį, tačiau tai netaikoma vaikų priežiūros gaminiams, nors poveikio rizika neretai yra panaši. Įgyvendinant BGSR⁽⁹⁾ turėtų būti pasiektas ir Komisijos tikslas pereiti aplinkos be toksinių medžiagų, išreikštas Cheminių medžiagų strategijoje tvarumui užtikrinti ir remiamas EESRK⁽¹⁰⁾;

4.8. pritaria tam, kad saugumo sąvoka nuo šiol apimtų su kibernetiniu saugumu susijusią riziką, kuri daro poveikį vartotojų saugai. Tai apima per nustatytą naudojimo laiką įvykdytiną atitikties koncepcijos įvedimą – atnaujinus programinę įrangą gaminytis pasikeičia, todėl laikui bėgant jį reikia patikrinti. Tai įgauna vis didesnę reikšmę, nes daugėja susietųjų vartojimo prekių, todėl padidėja išilaužimų ir netinkamo naudojimo rizika, o tai gali kelti pavojų saugai. Tačiau saugaus gaminio apibrėžtyse turėtų būti aiškiai nurodyti tokie reikalavimai ir kriterijai;

4.9. mano, kad rinkos priežiūra turėtų išlikti tokia pati sektoriuose visuose. Reikia atidžiai stebėti šioje srityje vykstančius pokyčius, siekiant užtikrinti, kad vykdymo užtikrinimo institucijoms (visuose susijusiuose sektoriuose) būtų užtikrintas tinkamas priemonių rinkinys; šis klausimas taip pat glaudžiai susijęs su muitų sąjunga. Nors pritariama rizika grindžiamai rinkos priežiūrai, labai svarbu, kad valdžios institucijos taip pat atliktų tinkamus atsitiktinius patikrinimus siekiant optimizuoti apsaugą ir užkirsti kelią vartotojams daromai žalai. Priešingu atveju pavojingi produktai, apie kurių nesaugumą nežinoma, bus nustatomi tik tada, kai jie sukels žalą vartotojams;

4.10. mano, kad apibrėžtys, terminai ir sistemos turi būti nuoseklūs visose gaminių saugos priemonėse, kartu sudarant sąlygas būtinioms variacijoms atsižvelgiant į atskiras produktų kategorijas (žaislai, kosmetika, elektronika ir kt.);

4.11. palankiai vertina tai, kad standartizacijos proceso metu griežtinamos saugos standartų apibrėžtys, siekiant, kad standartai būtų parengti per nustatytą laiką ir kad valstybės narės galėtų prieštarauti standartams, kurie neužtikrina vartotojų saugumo ir todėl neatitinka savo paskirties. Siekiant užtikrinti, kad standartizacija atitiktų vartotojų poreikius ir nebūtų naudojama išstumti mažus rinkos veikėjus, labai svarbu ir toliau remti veiksmingą vartotojų ir MVĮ sektoriaus atstovavimą Europos standartizacijos procese⁽¹¹⁾;

4.12. palankiai vertina tai, kad BGSR nustatyti įpareigojimai bus taikomi visoms bendrovėms, neatsižvelgiant į jų dydį, taip įtvirtinant principą saugai netaikyti tokios griežtos tvarkos ir užtikrinti, kad kiekvienas vartotojų gaminytis būtų saugus. Tačiau apgailestauja, kad konsultacijų etapu buvo nepakankamai atsižvelgta į MVĮ nuomonę, o tai dar labiau padidino jau esamus rinkos iškraipymus. Taip pat pažymi, kad poveikio vertinimo 3 skyriuje „Finansinis poveikis“ pateikti duomenys buvo apytiksliai. Siekiant išvengti bet kokių iškraipymų ateityje, EESRK rekomenduoja, kad pagal pagrindinius veiklos rezultatų rodiklius, pagal kuriuos valstybės narės teiktų metines ataskaitas (pagal 22 straipsnio 1 dalį), būtų kiekybiškai įvertintas poveikis MVĮ ir labai mažoms įmonėms;

⁽⁸⁾ https://ec.europa.eu/info/files/study-support-preparation-evaluation-gpsd-well-impact-assessment-its-revision-part-1-evaluation_en, p. 40.

⁽⁹⁾ <https://webapi2016.eesc.europa.eu/v1/documents/eesc-2020-05343-00-00-ac-tra-lt.docx/content>

⁽¹⁰⁾ OL C 286, 2021 7 16, p. 181.

⁽¹¹⁾ OL L 316, 2012 11 14, p. 12, III priedas.

4.13. pripažįsta, kad MVĮ ir ypač labai mažoms įmonėms, tokios priemonės gali turėti neproporcingai didelio poveikio dėl mažesnės apyvartos ir mažesnio žmogiškojo kapitalo, reikalingų pareigoms įgyvendinti⁽¹²⁾. Palankiai vertina tai, kad dabartinėje teisinėje sistemoje atsižvelgiama į kai kuriuos specifinius jų poreikius, visų pirma taikant sankcijų režimą, kuriuo atsižvelgiama į bendrovės dydį skiriant baudas (40 straipsnio 2 dalies h punktas) ir pasisakoma už proporcingas sankcijas; ir rizika grindžiamą rinkos priežiūros sistemą, kuri nekenkia mažesnėms bendrovėms⁽¹³⁾. Vis dėlto EESRK palankiai vertintų tai, jei būtų priimtos priemonės, skirtos padėti MVĮ, ypač labai mažoms įmonėms, vykdyti savo įsipareigojimus, įskaitant finansinės paramos laikotarpį, taip pat aiškias ir naudingas gaires, patarimus ir atitinkamus mokymus, siekiant užtikrinti, kad MVĮ, siekdamos laikytis reikalavimų, neatsidurtų nepalankioje padėtyje, palyginti su didesniais, daugiau išteklių turinčiais ūkio subjektais;

4.14. palankiai vertina tai, kad visi vartotojai galės susipažinti su informacija apie gaminių identifikavimą, rizikos pobūdį ir priemones, kurių buvo imtasi⁽¹⁴⁾, visų pirma portale „Saugos vartai“⁽¹⁵⁾, tačiau atkreipia dėmesį, kad tai nereiškia, jog vartotojai, prieš pirkdami ir norėdami sumažinti riziką, neturi informuotis (atsižvelgiant į pagrįstus vartotojų lūkesčius dėl saugos (7 straipsnio 3 dalies i punktas). Be to, duomenų bazės ir pranešimai turėtų būti lengvai prieinami pažeidžiamiesiems vartotojams ir neįgaliems vartotojams;

4.15. pažymi, kad 8 straipsnio 11 dalyje reikalaujama, jog gamintojai naudotųsi Įmonių išpėjimo apie nesaugius gaminius sistema, siekdami nedelsiant išpėti vartotojus apie pavojų jų sveikatai ir saugai bei informuoti rinkos priežiūros institucijas. Pakartoja, kad reglamentu turėtų būti konkrečiai užtikrinta, kad dėl to, jog ši informacija pateikiama, vartotojai nebūtų tiesiogiai ar netiesiogiai įpareigoti susipažinti su duomenų baze, kuri gali lemti tai, ar gaminyje gali pasirodyti nesaugus ar saugus. Be to, pranešimai turėtų būti lengvai prieinami pažeidžiamiesiems vartotojams ir neįgaliems vartotojams;

4.16. pageidautų, kad būtų aiškiau apibrėžti ir pateikti išsamesni duomenys apie skirtumą tarp sistemos „Saugos vartai“ (24 straipsnis, kuriuo remiantis valstybės narės skelbia pranešimus) ir Įmonių išpėjimo apie nesaugius gaminius sistemos (25 straipsnis, kuriuo remiantis ekonominės veiklos vykdytojai vykdymo užtikrinimo institucijoms ir vartotojams teikia informaciją apie savo gaminių saugą) ir apie tai, kaip šie portalai gali sąveikauti;

4.17. palankiai vertina vartotojams suteiktą galimybę pateikti skundus nacionalinėms valdžios institucijoms⁽¹⁶⁾ ir galimybę informuoti portalą „Saugos vartai“ apie riziką⁽¹⁷⁾ ir į tai turėtų būti reaguojama. Ragina numatyti tinkamą finansavimą, kad visi šie skundai būtų tinkamai išnagrinėti, siekiant veiksmingai apsaugoti vartotojus. Palankiai vertina tai, kad šis skundų nagrinėjimo mechanizmas yra susietas su poreikiu gamintojams išnagrinėti gautus skundus (8 straipsnio 2 dalis) ir imtis taisomųjų veiksmų, kai jie mano arba turi pagrindo manyti, jog jų į rinką pateiktas gaminyje gali būti nesaugus (8 straipsnio 10 dalis).

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽¹²⁾ Study to support the preparation of an evaluation of the General Product Safety Directive as well as of an impact assessment on its potential revision (Tyrimas, kuriuo siekiama padėti parengti Bendrosios gaminių saugos direktyvos vertinimą ir galimo jos persvarstymo poveikio vertinimą), p. 11 ir p. 320. Taip pat žr. pasiūlymą dėl Reglamento (COM(2021) 346 final), p. 13.

⁽¹³⁾ OL L 316, 2012 11 14, p. 12, III priedas.

⁽¹⁴⁾ 31 straipsnis.

⁽¹⁵⁾ 32 straipsnio 1 dalis.

⁽¹⁶⁾ 31 straipsnio 4 dalis.

⁽¹⁷⁾ 32 straipsnio 2 dalis.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo laikinai sustabdomas autonominių Bendrojo muitų tarifo muitų taikymas tam tikriems į Kanarų salas importuojamiems pramonės produktams

(COM(2021) 392 final – 2021/0209 (CNS))

(2022/C 105/16)

Pagrindinis pranešėjas **Tymoteusz Adam ZYCH**

Prašymas pateikti nuomonę	Taryba, 2021 9 15
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2021 9 21
Priėmimas plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	101 / 0 / 2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pritaria Europos Komisijos pasiūlymui, nes jis turi didelę socialinę ir ekonominę reikšmę regionui, o Europos Sąjunga, atsižvelgiant į jos kompetencijos muitų reguliavimo srityje, gali jį priimti.

1.2. Be produktų kategorijų, kurioms jau taikomas Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1386/2011⁽¹⁾, į šį pasiūlymą įtrauktos septynios naujos kategorijos, kurių KN kodai yra 3903 19, 5603 94, 5604 10, 7326 90, 7607 20, 8441 40 ir 8479 90 (pramonės reikmėms skirtos mašinos ir žaliavos).

1.3. Manoma, kad tolesnis muitų taikymo pramonės produktų importui sustabdymas ir produktų kategorijų, kurioms jis taikomas, išplėtimas yra naudingas Kanarų salų ekonomikai, kuri, palyginti su kitais ES regionais, dėl COVID-19 pandemijos patyrė ypatingą ekonominę žalą, ypač vidaus BVP apimties požiūriu.

1.4. Galutinio vartojimo kontrolės taikymas pagal Sąjungos muitinės kodekso ir jo įgyvendinimo nuostatas yra jau įsitvirtinusi tokiomis aplinkybėmis taikoma procedūra, dėl kurios regionų ir vietos valdžios institucijoms arba ekonominės veiklos vykdytojams nesusidaro didelė papildoma administracinė našta.

1.5. EESRK pabrėžia, kad tiek naujų teisinių sprendimų priėmimas, tiek esamų priemonių taikymas siekiant remti atokiausius regionus yra labai svarbūs jų ekonomikos augimui, vidaus rinkos pusiausvyrai ir darbo vietų kūrimui vietos sektoriuje.

1.6. EESRK nuomone, siekiant sudaryti sąlygas įmonėms priimti ilgalaikius sprendimus dėl investicijų, siūlomas sustabdymas turėtų būti taikomas daugiamečiu laikotarpiu.

2. Svarbiausios Komisijos dokumento nuostatos

2.1. Kanarų salas – Ispanijai priklausanti autonominė bendruomenė, kurios bendras plotas apie 7 446,95 km², Atlanto vandenyne esantis salynas, kurį sudaro trylika salų, esančių už maždaug 1 000 km nuo Pirėnų pusiasalio pakrantės. Tai vienas iš periferinių Europos Sąjungos regionų, priklausančių atokiausių regionų grupei, ir kartu su Selvagenų, Žaliojo Kyšulio, Madeiros ir Azorų salų salynais sudaro geografinę teritoriją, vadinamą Makaronezija.

⁽¹⁾ 2011 m. gruodžio 19 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1386/2011, kuriuo laikinai sustabdomas autonominių Bendrojo muitų tarifo muitų taikymas tam tikriems į Kanarų salas importuojamiems pramonės produktams (OL L 345, 2011 12 29, p. 1).

2.2. Šiuo metu regione yra apie 2 175 952 gyventojų. Dvi daugiausiai gyventojų turinčios salos yra Tenerifė (904 713) ir Gran Kanarija (846 717), kuriose gyvena daugiau kaip 80 % visų gyventojų. Tokia didelė gyventojų koncentracija tik dviejose iš trylikos salų iš dalies lemia regiono socialines ir ekonomines problemas, įskaitant didelę emigracijos lygį.

3. Komisijos pasiūlymo tikslas

3.1. EESRK primena, kad, vadovaujantis SESV 349 straipsniu, Reglamente (ES) Nr. 1386/2011 numatytos specialios muitų priemonės Kanarų saloms, kaip vienam iš atokiausių Europos Sąjungos regionų – laikinas autonominių Bendrojo muitų tarifo muitų taikymo tam tikriems importuojamiems pramonės produktams sustabdymas.

3.2. Reglamente (ES) Nr. 1386/2011 numatytų priemonių, kuriomis buvo siekiama padidinti vietos ekonominės veiklos vykdytojų konkurencingumą ir kartu užtikrinti stabilesnį užimtumą salose, galiojimas baigsis 2021 m. gruodžio 31 d. 2021 m. balandžio mėn. Ispanijos Vyriausybė pateikė prašymą pratęsti autonominių Bendrojo muitų tarifo muitų taikymo kai kuriems produktams sustabdymą. Remiantis prašymu, suvaržymai, su kuriais susiduria regionas, yra struktūriniai ir nuolatiniai ir tebėra susiję su jo izoliacija, maža rinka ir jos susiskaidymu. Salos taip pat negali pasinaudoti Europos integracijos teikiama nauda tokiu pačiu mastu, kaip žemyno regionai. Šiame pasiūlyme nurodyta sustabdymo sistema siekiama sumažinti šiuos Kanarų salų rinkos patiriamus suvaržymus. Be to, dėl COVID-19 pandemijos sukeltos ekonomikos krizės Ispanijos Vyriausybė taip pat paprašė sustabdyti Bendrojo muitų tarifo muitų taikymą septynioms naujoms produktų kategorijoms.

3.3. Šio Komisijos pasiūlymo tikslas – remti atokiausią Ispanijos regioną panaudojant jo išteklius, kad būtų skatinamas augimas ir darbo vietų kūrimas vietos sektoriuje. Pasiūlymu papildomos atokiausiems regionams ir saloms skirtos programos (POSEI), pagal kurias siekiama remti pirminių sektorių ir žaliavų gamybą, Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondą (EJRŽF) ir Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) finansavimą iš specialių papildomų asignavimų.

3.4. Komisijos pasiūlymas dera su Sąjungos politika, visų pirma su bendra politika dėl atokiausių regionų ir tarptautinės prekybos, konkurencijos, aplinkos, įmonių, vystymosi ir išorės santykių sričių politika.

3.5. Nuo 2022 m. sausio 1 d. iki 2031 m. gruodžio 31 d. ekonominės veiklos vykdytojai galės be muto importuoti tam tikras žaliavas, komponentus, dalis ir gamybos priemones, pasinaudodami laikinu muitų taikymo sustabdymu.

4. Bendros pastabos

4.1. EESRK palankiai vertina pasiūlymą iš dalies keisti reglamentą (EB) ir mano, kad jame numatytos specialios priemonės gali būti patvirtintos visiškai nepažeidžiant Sąjungos teisinės sistemos, įskaitant vidaus rinką ir bendrąją politiką, vientisumo ir nuoseklumo. EESRK nuomone, šis pakeitimas leis pagerinti vidaus rinkos pusiausvyrą.

4.2. EESRK ne kartą pabrėžė, kad salų regionų padėtis yra daug sudėtingesnė nei likusioje Bendrijos dalyje, ypač žemyninėje dalyje. Jos patiria didelių ir nuolatinių geografinių, demografinių ir aplinkos kliūčių, pavyzdžiui, yra atskirtos nuo žemyno, turi ribotą žemės plotą, yra priklausomos nuo jūrų ir oro transporto, kurio sąnaudos didesnės, mažėja gyventojų skaičius ir patiria sunkumų darbo rinkoje, gamyba sutelkta mažose ir labai mažose įmonėse, kurios yra mažiau atsparios ekonominių pokyčių dinamikai nei didesnės įmonės, ir turi ribotas galimybes pasinaudoti Europos bendrosios rinkos ir konkurencingų ekonominių santykių teikiamais privalumais.

4.3. Dėl ribotų transportavimo galimybių ir didesnių paskirstymo sąnaudų įmonės, gamindamos prekes, patiria didesnes sąnaudas nei tuo atveju, jei būtų įsisteigusios žemynė. Todėl vietos bendrovėms sunkiau rasti klientų už šalies ribų, o pramonė turi apsiriboti daugiausia vietos rinkai skirta produkcija. EESRK mano, kad įgyvendinant Sąjungos muitų politiką reikėtų atsižvelgti į šią sudėtingą salų regionų ekonominę padėtį ir imtis tinkamų priemonių jų galimybėms ir konkurencingumui Europos žemyninės dalies atžvilgiu padidinti.

4.4. EESRK primena, kad turizmas yra pagrindinis daugelio salų teritorijų ekonominio stabilumo veiksnys, be to, šis sektorius yra pagrindinis Kanarų salų ekonominis išteklius. Atvykstamojo turizmo dalis Kanarų salų BVP 2018 m. siekė 28 %, t. y. didėjo. 2017 m. į Kanarų salas atvyko šiek tiek mažiau nei 16 mln. turistų ir maždaug milijonu daugiau nei 2016 m., o 2019 m. Kanarų salose apsilankė 15,11 mln. žmonių.

4.5. Turizmo plėtra paskatino ekonomikos augimą, tačiau svarbu nepamiršti ir neigiamų turizmo, kaip ekonomikos pagrindo, aspektų, kurie išryškėjo prasidėjus COVID-19 pandemijai. Remiantis Ispanijos nacionalinio statistikos instituto paskelbtais duomenimis, užsienio turistų skaičius Kanarų salose 2020 m. sumažėjo daugiau kaip 70 %, kai į salyną atvyko tik 3,78 mln. žmonių. Regiono turizmo pajamos sumažėjo tokia pačia procentine dalimi: praėjusiais metais turizmo sektoriuje uždirbta apie 4 mlrd. EUR. Didžiausias pajamų sumažėjimas užfiksuotas Lanzarotėje (73,7 %), o mažiausias – Tenerifėje (66,4 %). Kanarų salose sustojusi turizmo veikla 2020 m. lėmė BVP sumažėjimą maždaug 20 %. Statybos ir pramonės veikla, palyginti su 2019 m., taip pat sumažėjo 13 %. Reikėtų pabrėžti, kad pasaulinės sveikatos krizės poveikis turės ilgalaikių pasekmių, o Europos turizmo pramonė iki 2023 m. nepasieks 2019 m. lygio⁽²⁾.

4.6. Dėl COVID-19 krizės Kanarų salose taip pat labai padidėjo nedarbas. 2020 m. pirmąjį ketvirtį jis buvo 18,89 %, o per metus padidėjo iki 25,42 %, t. y. gerokai viršijo atitinkamai 15,5 % ir 7,1 % nacionalinius ir Sąjungos vidurkius (Eurostatas, 2021 m.).

4.7. EESRK pažymi, kad pasiūlymas atitinka Sąjungos politiką, kurios vienas iš pagrindinių tikslų yra teritorinė, ekonominė ir socialinė sanglauda ir kuria, vykdant gerai valdomą ekonominę politiką, siekiama stiprinti Bendriją taip, kad atokiausi regionai turėtų lygias vystymosi galimybes ir geresnes gyvenimo sąlygas. Pagal SESV 174 straipsnį salų teritorijos pripažintos nepalankioje padėtyje esančiais regionais, kuriems reikia skirti ypatingą dėmesį.

4.8. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad energijos kainų padidėjimas per pastaruosius dvejus metus ir jo poveikis pasaulinėms transporto sąnaudoms neabejotinai prisidėjo prie didesnio salų pramonės konkurencingumo sumažėjimo. Be to, 1991 m. nustatyto autonominių muitų tarifo taikymo sustabdymo nauda tapo ne tokia veiksminga. Dėl to sumažėjo vietos pramonės konkurencingumas konkurentų Ispanijoje ir likusios Bendrijos dalies žemyninėje dalyje atžvilgiu. Žinodamas Kanarų salų regiono geografinius ir ekonominius ypatumus, EESRK mano, kad reikėtų remti priemones, kuriomis siekiama sušvelninti neigiamą šių sąlygų poveikį.

4.9. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad siūlomas sprendimas galėtų labai padėti išsaugoti šios Europos Sąjungos dalies ekonominį stabilumą ir kad sustabdymo panaikinimas turėtų infliacinį poveikį rinkai, o tai ilgainiui keltų pavojų jau ir taip kukliai salų pramonės bazei ir taip padidintų skirtumus su likusia ES dalimi.

4.10. EESRK nuomone, taip pat reikėtų pritarti ne kartą taikytam sprendimui tarifų priemonių taikymą susieti su galutiniu produktų naudojimu, kad naudos gautų tik Kanarų salose esantys ekonominės veiklos vykdytojai.

4.11. Vis dėlto EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Kanarų salų regione (arba dar plačiau – visoje ES) gali kilti prekybos sunkumų, nes siūlomo akto 4 straipsnio 1 dalyje nėra termino „prekybos srautų nukreipimas į kitas šalis“ apibrėžties. Atsiradus tokiems „prekybos srautų nukreipimams į kitas šalis“ Komisija įgaliojama laikinai atšaukti autonominių muitų taikymo sustabdymą, o tai turėtų tam tikrą ekonominių pasekmių regionui ir vietos įmonėms. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad reikia tiksliai apibrėžti šį terminą tiek kokybiniu, tiek kiekybiniu požiūriu.

Briuselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽²⁾ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/126/tourism>

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Sklandžiai veikiančios ir atsparios Šengeno erdvės strategija“

(COM(2021) 277 final)

ir Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl vertinimo ir stebėsenos, kaip taikoma Šengeno *acquis*, mechanizmo sukūrimo ir veikimo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1053/2013

(COM(2021) 278 final – 2021/0140 (CNS))

(2022/C 105/17)

Pranešėjas **Ionuț SIBIAN**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2021 8 10
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2021 10 6
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	232 / 1 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Komitetas palankiai vertina Komisijos parengtą „Sklandžiai veikiančios ir atsparios Šengeno erdvės strategiją“.

1.2. Kaip ir savo 2016 m. vasario 17 d. rezoliucijoje Komitetas dar kartą patvirtina, kad visapusiškai remia principus, kuriais grindžiamas bendradarbiavimas Šengeno klausimais: netrukdomą naudojimąsi pagrindinėmis Sutartyje numatytais laisvėmis bendroje laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje ir būtinybę didinti bendrą atsakomybę ir solidarumą valdant išorės sienas.

1.3. Komitetas primena, kad formuojant ir įgyvendinant ES sienų valdymo, sąveikos, migracijos ir prieglobsčio valdymo bei policijos ir baudžiamosios justicijos bendradarbiavimo politiką, ES ir jos valstybės narės visada privalo laikytis Pagrindinių teisių chartijos, kurios nuostatų jos privalo ne tik laikytis, bet ir jas propaguoti.

1.4. Komitetas yra labai susirūpinęs dėl pranešimų apie pagrindinių teisių pažeidimus prie ES išorės sienų ir ragina Komisiją ir Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūrą (angl. *Frontex*) nedelsiant ištaisyti pažeidimus, stebėti pranešimus apie pagrindinių teisių pažeidimus, imtis tolesnių veiksmų ir užtikrinti, kad būtų veiksmingai įgyvendinami *Frontex* reglamente nustatyti atskaitomybės mechanizmai. Komitetas ragina stiprinti Pagrindinių teisių patariamąjį forumą ir per EESRK į jį įtraukti organizuotą pilietinę visuomenę.

1.5. Komitetas reiškia susirūpinimą dėl pusiau nuolatinio pasienio kontrolės atnaujinimo prie dalies valstybių narių vidaus sienų ir dėl neigiamo ekonominio ir socialinio poveikio ES piliečiams, įmonėms, ypač pasienio darbuotojams, pasienio bendruomenėms ir euroregionams. Jis ragina Komisiją periodiškai atidžiai stebėti ir vertinti šių atnaujinimų būtinumą bei proporcingumą ir prirėkus imtis veiksmų. Komitetas palankiai vertina Komisijos pareikštą ketinimą lengviau pasinaudoti savo vykdymo užtikrinimo įgaliojimais tais atvejais, kai dėl Šengeno vertinimų gali tecti imtis tokių veiksmų.

1.6. Komitetas reiškia susirūpinimą dėl to, kad valstybėms narėms Kipriui, Rumunijai, Bulgarijai ir Kroatijai ir toliau neleidžiama visapusiškai taikyti Šengeno *acquis*. Kartu su Komisija jis ragina Tarybą šiuo klausimu skubiai imtis skubių ryžtingų veiksmų.

1.7. Komitetas pažymi, kad daugelis strategijos sudedamųjų dalių vis dar yra pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų. Jis norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad dėl kai kurių šių pasiūlymų, visų pirma dėl Naujojo migracijos ir prieglobsčio pakto ir sąveikumo, yra pateikę konkrečias nuomones. Komitetas prašo Komisijos tinkamai atsižvelgti į šias nuomones.

1.8. Komitetas pažymi, kad daugelis pakto elementų priklauso nuo to, ar laiku bus įgyvendinti neseniai priimti teisės aktai, visų pirma Sąveikumo reglamentas ir Europos sienų ir pakrančių apsaugos 2.0 reglamentas. Komitetas reikalauja susirūpinimą dėl pažangos šioje srityje ir ragina Komisiją atidžiai stebėti bet kokią vėlavimą bei biudžeto viršijimą ir tinkamai juos ištaisyti.

1.9. Komitetas teigiamai vertina pasiūlymus pagerinti Šengeno vertinimo mechanizmo veikimą, ypač greitesnį pažangos stebėjimą, didesnę sinergiją su pažeidžiamumo vertinimo mechanizmu ir didesnę bei horizontalesnę dėmesį žmogaus teisėms, įskaitant numatomą Pagrindinių teisų agentūros vaidmenį. Tačiau reikėtų užtikrinti, kad pagal Šengeno vertinimo mechanizmą nebūtų politizuojami labiau techninio pobūdžio klausimai.

1.10. Komitetas mano, kad Šengeno forumas gali suteikti politinį postūmį Šengeno erdvės apsaugai ir vystymuisi, tačiau įspėja, kad dėl to nereikėtų grįžti prie tarpvyriausybines Šengeno erdvės praeities, kurios veikimui pakenkė tarpvyriausibiškumas ir skaidrumo stoka. Kitos ES institucijos, taip pat ir Komitetas, turėtų būti nuolat informuojamos ir turėti galimybę į jį įsitraukti kaip dalyviai.

1.11. Komitetas supranta, kad susijusios policijos ir baudžiamosios justicijos bendradarbiavimo sritys, įskaitant geresnį bendradarbiavimą terorizmo prevencijos srityje, yra labai svarbios ES piliečių ir Šengeno erdvės valstybių narių pasitikėjimui. Esant tokiam bendradarbiavimui visą laiką turėtų būti reikalaujama, kad visose valstybėse narėse būtų visapusiškai gerbiamos pagrindinės teisės, įskaitant nepriklausomos teismų sistemos užtikrinimą, kad galėtų tinkamai veikti abipusio pasitikėjimo priemonės, pavyzdžiui, Europos arešto orderis.

1.12. Komitetas tvirtai tiki, kad bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis neturėtų būti sutelktas tik į migracijos ir prieglobsčio kontrolę, bet turėtų būti tikra partnerystė, kuria siekiama pagerinti migrantų ir pabėgėlių trečiojoje šalyje, visų pirma prekybos žmonėmis aukų, padėti, ir šalinti pagrindines migracijos priežastis, skatinant saugią ir tvarkingą migraciją.

1.13. Kaip Komisijos pirmininkė Ursula von der Leyen savo 2021 m. pranešime apie Sąjungos padėtį pabrėžė, jog itin svarbu susitarti dėl bendros Europos išorės sienų, migracijos ir prieglobsčio valdymo sistemos, kad trečiojoje šalyje negalėtų pasinaudoti vienybės stoka.

2. Nuomonės rengimo aplinkybės

2.1. 1985 m. kelios valstybės narės priėmė tarptautinį Šengeno susitarimą ir nusprendė panaikinti bet kokią pasienio kontrolę prie savo vidaus sienų. 1990 m. Konvencijoje dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo buvo numatytos būtinos „paramos priemonės“, kuriomis buvo siekiama kompensuoti išorinius padarinius, atsirandančius dėl kontrolės panaikinimo.

2.2. Amsterdamo sutartimi Šengeno *acquis* buvo įtrauktas į ES teisinę tvarką ir reglamentuota ypatinga Jungtinės Karalystės, Airijos ir Danijos padėtis.

2.3. Sudarius dvišalius susitarimus su Norvegija, Islandija, Šveicarija ir Lichtenšteinu, šios šalys galėjo dalyvauti bendradarbiavime Šengeno klausimais.

2.4. Šiuo metu Bulgarija, Rumunija ir Kroatija iš dalies taiko Šengeno *acquis*, tačiau panaikinti patikrinimus prie jų vidaus sienų galima tik vienbalsiai priėmus atitinkamą Tarybos sprendimą. Taryba atsisakė priimti tokį sprendimą, nors Komisija nustatė, kad šios šalys yra techniškai pasirengusios.

2.5. Nuo tada, kai Šengeno *acquis* buvo įtrauktas į ES teisinę sistemą, šis taisyklių rinkinys buvo toliau plėtojamas, visų pirma priėmus Šengeno sienų kodeksą, Vizų kodeksą ir Europos sienų ir pakrančių apsaugos reglamentą. Bendradarbiavimą sienų, vizų, migracijos ir prieglobsčio srityje padeda palaikyti kelios didelės apimties IT duomenų bazės, skirtos keisti informacija (SIS, VIS, Eurodac, EES, ETIAS, TCN-ECRIS) ir kurios šiuo metu yra sąveikios.

2.6. Nors atsakomybė yra bendra, atskiros valstybės narės ir toliau yra atsakingos už atitinkamas savo išorės sienų dalis, o tai reiškia, kad vienos valstybės narės išorės sienų valdymo trūkumai gali turėti rimtų pasekmių visoje laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje.

2.7. Per pastaruosius penkerius metus Šengeno erdvė patyrė didelį spaudimą dėl to, kad kai kurios valstybės narės pakartotinai ir nuolat atnaujindavo vidaus sienų kontrolę. Tai įvyko reaguojant į 2015 m. susidariusią pabėgėlių ir migracijos padėtį ir teroristinio smurto grėsmę Europoje.

2.8. Dėl COVID–19 pandemijos toliau buvo uždaromos sienos ir ribojamas laisvas asmenų judėjimas.

2.9. Reaguojant į 2015 m. pabėgėlių ir migracijos situaciją, *Frontex*, Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūra, 2016 m. buvo pertvarkyta į Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūrą ir dar labiau sustiprinta 2019 m.

2.10. Naujajame migracijos ir prieglobsčio pakte Europos Komisija patvirtino, kad „integruotas sienų valdymas yra būtina politikos priemonė“, kad būtų apsaugotas Šengeno erdvės vientisumas ir „esminė visapusiškos migracijos politikos sudedamoji dalis“. Ji pareiškė priimsianti atskirą strategiją dėl Šengeno ateities – ji buvo paskelbta 2021 m. birželio 2 d.

2.11. Strategijos tikslas – sustiprinti Šengeno erdvę ir padidinti jos atsparumą. Joje apžvelgiamos problemos, su kuriomis pastaraisiais metais susidūrė Šengeno erdvė, įskaitant pandemijos krizės metu, ir nustatomi tolesni veiksmai, kuriais būtų išsaugoti Šengeno erdvės pranašumai.

2.12. Strategija siekiama:

1) **užtikrinti veiksmingą ES išorės sienų valdymą;**

2) **stiprinti Šengeno erdvę jos viduje;**

3) **pagerinti pasirengimą ir valdymą;**

4) **užbaigti kurti Šengeno erdvę.**

2.13. Kartu su naująja strategija pateikiamas Pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl vertinimo ir stebėsenos, kaip taikoma Šengeno *acquis*, mechanizmo sukūrimo ir veikimo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1053/2013 ⁽¹⁾.

2.14. Komisija siūlo iš esmės peržiūrėti Šengeno vertinimo ir stebėsenos mechanizmą. Pakeitimai apima vertinimo proceso paspartinimą ir paspartintą procedūrą didelių trūkumų, dėl kurių gali kilti pavojus visai Šengeno erdvei, atveju.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Šiuolaikiškas ir veiksmingas išorės sienų valdymas

3.1.1. Komitetas pritaria tam, kad būtų skubiai priimta daugiametė Europos integruoto sienų valdymo strateginė politika, kuri būtų integruoto valdymo sistemos, numatytos SESV 77 straipsnio 2 dalies d punkte, dalis. Komitetas prašo, kad su juo būtų konsultuojamasi dėl šios strategijos prieš ją priimant ⁽²⁾.

3.1.2. Komitetas ir toliau pritaria veiksmingai Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūrai ir jos operatyvinės dalies įsteigimui. Tačiau jis yra susirūpinęs dėl šiuo klausimu daromos pažangos. Visų pirma, jis atkreipia dėmesį į neseniai ES Audito Rūmų padarytas išvadas, kuriose teigiama, kad Agentūra nevisiškai įgyvendino savo 2016 m. įgaliojimus ir kad yra keletas pavojų ir trūkumų, susijusių su jos 2019 m. įgaliojimų įgyvendinimu ⁽³⁾.

⁽¹⁾ COM(2021) 278 final.

⁽²⁾ Žr. 4.8 punktą OL C 110, 2019 3 22, p. 62.

⁽³⁾ Europos Audito Rūmų specialioji ataskaita, *Frontex* parama išorės sienų valdymui iki šiol nepakankamai veiksminga, 2021 m.

3.1.3. Komitetas yra ypač susirūpinęs dėl pranešimų apie pagrindinių teisių pažeidimus vykdamas *Frontex* koordinuojamą operatyvinę veiklą ir dėl Agentūros žinių apie tai: šiuos pranešimus pateikė įvairūs žiniasklaidos šaltiniai ir NVO ir jie buvo aptarti LIBE komiteto *Frontex* patikros darbo grupėje. Komitetas džiaugiasi neseniai paskirtu naujuoju pagrindinių teisių pareigūnu ir tuo, kad šiuo metu į pareigas priimami pagrindinių teisių stebėtojai, tačiau pabrėžia, kad Pagrindinių teisių tarnybai reikia skirti pakankamai išteklių, kad ji galėtų visiškai nepriklausomai vykdyti savo užduotis. Komitetas ragina Agentūrą visapusiškai įgyvendinti jos steigimo reglamente numatytus atskaitomybės mechanizmus ir struktūras.

3.1.4. Komitetas yra susirūpinęs dėl to, kad strategijoje daug dėmesio skiriama išankstinio patikrinimo sistemai, kurią savo nuomonėje dėl Pakto jis laikė naujovišku indėliu, į kurį verta atsižvelgti. Tačiau Komitetas suabejojo jos praktinėmis galimybėmis ir laikė ją netinkama pagrindinių teisių požiūriu⁽⁴⁾. Jis pabrėžia, kad valstybėms narėms reikia nepriklausomos stebėsenos mechanizmo, kaip numatyta Kontrolės reglamente.

3.1.5. Komitetas visada manė, jog visiškas IT sistemų sąveikumas yra būtinas žingsnis kuriant nuoseklią ir veiksmingą ES masto politiką. Laikydamasis šio požiūrio, jis taip pat pritaria tolesnei vizų išdavimo procedūrų ir kelionės dokumentų skaitmenizacijai.

3.1.6. Komitetas išreiškia susirūpinimą dėl Komisijos pareiškimo, kad vėlavimas atskirose valstybėse narėse gali stabdyti sąveikumo užtikrinimą visoje Europoje. Atsižvelgdamas į ankstesnę antrosios kartos Šengeno informacinės sistemos (SIS II) įgyvendinimo patirtį ir į dabartinę padėtį, susijusią su atvykimo ir išvykimo sistemos (AIS) ir Europos kelionių informacijos ir leidimų sistemos (ETIAS) įgyvendinimu⁽⁵⁾, Komitetas norėtų sužinoti, kokių konkrečių veiksmų Komisija imasi, kad užtikrintų savalaikį sąveikos įgyvendinimą pagal numatytą biudžetą.

3.1.7. Komitetas pabrėžia, kad tolesnė technologinė plėtra ir visiška sąveika turėtų būti pasiekta tinkamai atsižvelgiant į asmens duomenų ir pagrindinių teisių apsaugą. Kalbant apie pasiūlymą dėl peržiūrėtos Eurodac sistemos ir apskritai apie didelės apimties duomenų bazių naudojimą, Komitetas pakartoja, kad visiškas sąveikumas turėtų būti pasiektas tinkamai atsižvelgiant į pagrindinių teisių apsaugą. Priemonės turi būti griežtai būtinos ir proporcingos, atsižvelgiant į duomenų neskelbtinumą, ypač kai tai susiję su tarptautinės apsaugos prašytojais ir procedūros konfidencialumu. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad asmens duomenys, tvarkomi sienų valdymo ir grąžinimo tikslais, patenka į Bendrojo duomenų apsaugos reglamento taikymo sritį, o pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2018/1725⁽⁶⁾ jie nelaikomi operatyviniais asmens duomenimis.

3.1.8. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad bendradarbiaujant su trečiosiomis šalimis, ypač tada, kai *Frontex* veikia trečiosios šalies teritorijoje, turi būti visapusiškai gerbiamos pagrindinės teisės, įskaitant teisę į asmens duomenų apsaugą, ir turi būti įdiegti tinkami atskaitomybės mechanizmai.

3.2. Šengeno erdvės vidaus stiprinimo priemonės

3.2.1. Komitetas džiaugiasi dėmesiu, skiriamu priemonėms, kurios, nors griežtai kalbant, nėra Šengeno vystymosi priemonės, tačiau yra susijusios su Šengeno erdvės veikimu.

3.2.2. Valstybių narių susirūpinimą dėl saugumo geriau pašalintų glaudesnis ir tvirtesnis teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas, o ne kontrolės prie vidaus sienų atnaujinimas.

3.2.3. Komitetas pabrėžia, kad vykdamas visų formų policijos ir baudžiamosios justicijos bendradarbiavimą turi būti visapusiškai gerbiamos pagrindinės teisės, įskaitant teisę į gynybą⁽⁷⁾ ir aukų teises⁽⁸⁾. Tai taip pat reiškia, kad, pažeidus pagrindines teises, dėl atsakomybės paskirstymo tarp skirtingų subjektų (ES ir nacionalinių) neturi atsirasti atskaitomybės trūkumų.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonės dėl migracijos, OL C 123, 2021 4 9, p. 15, OL C 155, 2021 4 30, p. 58, OL C 155, 2021 4 30, p. 64.

⁽⁵⁾ Europos Komisijos pranešimas *Implementation of interoperability: state of play on the implementation of the Entry/Exit System and the European Travel Information and Authorisation System, June 2021*.

⁽⁶⁾ 2018 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1725 dėl fizinių asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, organams, tarnyboms ir agentūroms tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 45/2001 ir Sprendimas Nr. 1247/2002/EB (OL L 295, 2018 11 21, p. 39).

⁽⁷⁾ Pagal Pagrindinių teisių chartijos VI antraštinę dalį ir atitinkamus antrinės teisės aktus.

⁽⁸⁾ 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR, OL L 315, 2012 11 14, p. 57, taip pat teisės aktai, skirti konkrečioms prekybos žmonėmis, seksualinio išnaudojimo, vaikų pornografijos ir terorizmo aukų kategorijoms.

3.2.4. Visada turi būti laikomasi asmens duomenų apsaugos pagal atitinkamas teisinės sistemas, ypač kai tai susiję su neskelbtiniais asmens duomenimis, kaip pagal Priumo sprendimus.

3.2.5. Kalbant apie dirbtinio intelekto naudojimą tarpvalstybinei policijos veiklai, Komitetas atkreipia dėmesį į savo nuomonę dėl Dirbtinio intelekto reglamento⁽⁹⁾.

3.2.6. Komitetas norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad pasiūlymo dėl Dirbtinio intelekto akto priede⁽¹⁰⁾ numatyta galimybė naudoti dirbtinį intelektą migracijos, prieglobsčio ir sienų kontrolės valdymui. Didelį nerimą kelia nuoroda į poligrafų ir panašių priemonių, arba DI sistemų, skirtų fizinio asmens emocinei būklei nustatyti naudojimą, nes trūksta mokslinių įrodymų dėl tokių metodų patikimumo.

3.2.7. Dėl konkrečių priemonių, siūlomų Naujajame migracijos ir prieglobsčio pakte, Komitetas nurodo savo 2020 m. gruodžio 17 d. nuomonę⁽¹¹⁾.

3.2.8. Komitetas abejoja tuo, kokią pridėtinę vertę duotų platesnis išankstinės informacijos apie keleivius naudojimas kartu su keleivio duomenų įrašais, ir mano, kad Komisija nepateikė įtikinamų argumentų, kodėl reikėtų leisti sistemingai ir masiškai keistis asmens duomenimis Šengeno erdvėje, o tai savaime paveiktų ir ES piliečius, kurie naudojami savo teise laisvai judėti.

3.2.9. Kalbant apie Europos arešto orderio ir kitų teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą palengvinančių priemonių, pavyzdžiui, Europos tyrimo orderio, naudojimą, Komitetas pažymi, kad sklandžiam šių abipusio pripažinimo priemonių veikimui būtinas abipusis pasitikėjimas. Tam būtina dar veiksmingesnė ES institucijų vykdoma teisinės valstybės kontrolė, o valstybėms narėms tenka atsakomybė už teisinės valstybės principų laikymąsi, ypač už teisę į veiksmingą teisminę gynybą pagal ES pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnį ir ES sutarties 19 straipsnio 1 dalį.

3.3. Sustiprinta valdysena

3.3.1. Komitetas palankiai vertina tai, kad Šengeno forumas gali suteikti valstybėms narėms galimybę aptarti politiškai svarbius klausimus, susijusius su bendradarbiavimu Šengeno srityje. Tačiau kitos ES institucijos, taip pat ir Komitetas, turėtų būti ir toliau informuojamos ir turėti teisę dalyvauti. Forumas ir jo veiksmi turėtų būti kuo skaidresni, o forumas turėtų suteikti galimybę susipažinti su savo dokumentais. Reikia pasidžiaugti, kad vėl pradėta rengti Šengeno padėties ataskaita, tačiau šiuo atveju to nepakanka.

3.3.2. Komitetas pritaria minčiai, kad Šengeno sienų kodeksą reikia iš dalies pakeisti, kad jame būtų galima atsižvelgti į tam tikrą COVID-19 pandemijos metu įgytą patirtį. Jis pabrėžia, kad ši patirtis neapsiriboja vien vidaus sienų klausimu ir liečia pačios vidaus rinkos veikimą. Todėl bet koks tokio pobūdžio pakeitimas turėtų būti platesnio Europos laisvo judėjimo reguliavimo sistemos tinkamumo testo dalis pasaulyje, kuriame COVID-19 greičiausiai ir toliau išliks kasdienio gyvenimo realija. Komitetas pritaria minčiai, kad toks požiūris turėtų apimti taisykles dėl kelionių į ES, kurių šiuo metu Šengeno sienų kodekse nėra. Komitetas taip pat norėtų sužinoti iš Komisijos, ar ji numato iš dalies pakeisti Vietinio eismo per sieną reglamentą.

3.3.3. Komitetas mano, kad Komisija turėtų užimti tvirtesnę poziciją remdama keliones be sienų Europoje. ES sutartyje aiškiai nurodyta, kad ES turi pasiūlyti savo piliečiams erdvę be sienų. Valstybių narių teisė atkurti sienų kontrolę yra šios teisės išimtis, kuri privalo būti aiškinama siaurai. Ji negali būti laikoma suverenia prerogatyva ir yra saistoma Šengeno sienų kodekso taisyklių. Persvarstant Kodeksą reikia visapusiškai atsižvelgti į išimtinį sienų kontrolės atnaujinimo pobūdį.

3.3.4. Komitetas teigiamai vertina pasiūlymus pagerinti Šengeno vertinimo mechanizmo veikimą, ypač tuos, kuriais siekiama užtikrinti greitesnį pažangos stebėjimą, didesnę sinergiją su pažeidžiamumo vertinimo mechanizmu ir tuos, kuriais daugiau dėmesio skiriama žmogaus teisėms ir laikomasi kompleksinio požiūrio į jas. Tačiau reikėtų pasirūpinti, kad pagal Šengeno vertinimo mechanizmą nebūtų politizuojami labiau techninio pobūdžio klausimai.

⁽⁹⁾ INT/940 (OL C 517, 2021 12 22, p. 61).

⁽¹⁰⁾ COM(2021) 206 final, p. 4–5.

⁽¹¹⁾ OL C 123, 2021 4 9, p. 15.

3.3.5. Komitetas ragina Komisiją aktyviai naudotis Sutartyse numatytais vykdymo užtikrinimo įgaliojimais tais atvejais, kai trūksta pažangos stebėjimo dėl Šengeno vertinimo metu nustatytų trūkumų. Pirmenybė turėtų būti teikiama sisteminei praktikai, kuria pažeidžiamos pagrindinių teisių normos. Svarbu tai, kad Komisija turėtų ne tik remtis Šengeno vertinimo mechanizmo išvadomis, bet ir pati aktyviai stebėti pagrindinių teisių padėtį.

3.4. Šengeno erdvės kūrimo užbaigimas

3.4.1. Komitetas palankiai vertina Komisijos poziciją dėl Šengeno erdvės kūrimo užbaigimo. Jis pabrėžia laisvo judėjimo, ES pilietybės ir pasienio kontrolės nebuvimo ryšį. Šiuo metu Bulgarijos, Kroatijos ir Rumunijos piliečiai nevisapusiškai gali naudotis Sutartyse numatytais ES piliečių teisėmis.

3.4.2. Komitetas pabrėžia, kad šios valstybės narės jau kontroliuoja savo išorės sienas pagal Šengeno sienų kodeksą. Visapusiškas jų įstojimas padidintų Europos Sąjungos veikimą ir saugumą, nes jos visapusiškai dalyvautų visose didelės apimties teisingumo ir vidaus reikalų (TVR) duomenų bazėse.

3.4.3. Komitetas prašo Komisijos pateikti išsamesnį visapusiško įstojimo planą ir ragina Tarybą skubiai imtis atitinkamų veiksmų.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2021–2027 m. ES darbuotojų saugos ir sveikatos strateginė programa. Darbuotojų sauga ir sveikata kintančiame darbo pasaulyje“

(COM(2021) 323 final)

(2022/C 105/18)

Pranešėjas **Carlos Manuel TRINDADE**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2021 8 10
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 153 straipsnio 1 dalis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės
Priimta skyriuje	2021 10 6
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	153 / 25 / 41

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pritaria, kad darbuotojų apsauga nuo rizikos jų saugai ir sveikatai yra svarbiausias veiksnys siekiant ilgam užtikrinti tvarias ir deramas darbo sąlygas; ši apsauga yra įtvirtinta Sutartyse ir Pagrindinių teisių chartijoje, įrašyta kaip Europos socialinių teisių ramsčio 10 principas ir labai svarbi siekiant Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų⁽¹⁾.

1.2. EESRK visiškai pritaria Komisijos teiginiui, kad „sveikos ir saugios darbo sąlygos yra būtinos darbo jėgos sveikatai ir našumui užtikrinti. Niekas neturėtų kentėti nuo su darbu susijusių ligų ar nelaimingų atsitikimų. Jos taip pat yra svarbus ES ekonomikos tvarumo ir konkurencingumo aspektas“⁽²⁾. EESRK taip pat palankiai vertina teiginį, kad „dėl geros DSS taip pat sumažėja sveikatos priežiūros išlaidos ir kita visuomenei tenkanti našta, o dėl prastos DSS asmenys, įmonės ir visuomenė patiria didelių sąnaudų“⁽³⁾.

1.3. EESRK apskritai pritaria strateginėje programoje numatyta strateginei vizijai ir veiksams, neatsizvelgiant į šioje nuomonėje išdėstytas pastabas, pasiūlymus ir rekomendacijas, visų pirma pritaria šioms nuostatoms:

1.3.1. EESRK ypač atkreipia dėmesį į Komisijos ketinimą 2021 m. pabaigoje pristatyti „iniciatyvą dėl per skaitmenines platformas dirbančių žmonių darbo sąlygų gerinimo“, siekiant [...] „užtikrinti tinkamas darbo sąlygas, įskaitant sveikatos ir saugos atžvilgiu“, jeigu socialiniai partneriai nebus nusiteikę šiuo klausimu derėtis tarpusavyje⁽⁴⁾.

1.3.2. EESRK pritaria i) Komisijos požiūriui, ypač jos „nulinio su darbu susijusių mirčių skaičiaus vizijai“, ii) numatytoms kovos su vėžiu priemonėms, iii) 2019 m. Tarptautinės darbo organizacijos konvencijos dėl smurto ir priekabiavimo (Nr. 190) ratifikavimui, iv) teisėkūros iniciatyvos dėl smurto prieš moteris dėl lyties ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo pateikimui iki 2021 m. pabaigos, v) Komisijos tikslui psichosocialinę ir ergonominę riziką įtraukti į sveikai darbo aplinkai skirtą kampaniją.

⁽¹⁾ Komisijos komunikatas COM(2021) 323 final.

⁽²⁾ Ten pat.

⁽³⁾ Ten pat.

⁽⁴⁾ Ten pat.

1.3.3. EESRK apskritai pritaria, kad, be kita ko, i) „labai svarbu pritaikyti COVID-19 pandemijos metu įgytą patirtį ir pagerinti pasirengimą galimoms būsimums sveikatos krizėms [...], toliau plėtojant DSS ir visuomenės sveikatos sinergiją“; ii) kad COVID-19 turi būti įtraukta į rekomendaciją dėl Europos profesinių ligų sąrašo ⁽⁵⁾.

1.3.4. Apskritai EESRK pritaria, kad būtina: i) „atsižvelgti į darbo inspektavimo mažėjimo tendenciją kai kuriose valstybėse narėse“; ii) 2023 m. surengti aukščiausio lygio susitikimą dėl DSS įgyvendinimo apžvalgos, kuriame daugiausia dėmesio bus skiriama pažangai, pasiektai įgyvendinant nulinio mirčių skaičiaus darbe viziją; iii) įtraukti naują, Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane jau numatytą mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe rodiklį; iv) pagerinti darbo inspektorių darbą, rengiant jiems skirtas ES ir nacionalinio lygmens gaires ir mokymus; v) skatinti ES ir valstybių narių lygmens bendradarbiavimą siekiant užtikrinti nuoseklų teisės aktų įgyvendinimą; vi) padėti darbdaviams (visų pirma labai mažoms ir mažosioms įmonėms), kad jie galėtų laikytis DSS teisės aktų ⁽⁶⁾.

1.3.5. EESRK, be kita ko, pritaria: i) ES, TDO ir PSO bendradarbiavimui duomenų ir žinių srityje; ii) ES ketinimui, bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis, įdiegti naują mirtingumo nuo ligų, susijusių su profesinės rizikos veiksniais, rodiklį (įgyvendinant Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslus); iii) ES siekui remti teisės į saugias ir sveikas darbo sąlygas integravimą į TDO pagrindinių principų ir teisių darbe sistemą; iv) ES ketinimui remti DSS pasaulinėse tiekimo grandinėse; v) ES siekui užtikrinti, kad DSS standartai būtų deramai įtraukti į privalomus išsipareigojimus dėl socialinės apsaugos ir darbo standartų, bei spręsti deramų darbo sąlygų klausimą būsimuose prekybos susitarimuose; vi) šalių kandidačių rėmimui, kad jos galėtų įtraukti ES *acquis* DSS srityje į savo teisės aktų sistemas ⁽⁷⁾.

1.4. EESRK konkrečiai siūlo Komisijai įtraukti į 2021–2027 m. ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginę programą šiuos veiksmus, priemones ar iniciatyvas:

1.4.1. 2.1 skirsnis: i) dėl savarankiškais darbuotojais pripažintų asmenų, kuriems neturėtų būti taikomos DSS taisyklės, Komitetas rekomenduoja dalyvaujant Komisijai, ekspertams ir socialiniams partneriams laiku atlikti tyrimą siekiant rasti geriausią sprendimą, tinkamai atsižvelgiant į principą, kad visiems savarankiškai dirbantiems asmenims taip pat turi būti užtikrinta saugi ir sveika darbo aplinka, o šio tyrimo išvadas pristatyti 2023 m. įvyksiančiame aukščiausio lygio susitikime DSS tema; ii) kalbant apie ne teisėkūros iniciatyvą dėl psichikos sveikatos darbe, kurią Komisija yra numaciusi pateikti ES lygmeniu, Komitetas siūlo, būtent dėl šioje strateginėje programoje nurodytų motyvų tinkamumo, ją pristatyti teisėkūros iniciatyvos forma.

1.4.2. 2.2 skirsnis: i) Komitetas ragina Komisiją įtraukti profesinį vėžį į būsimąją Europos kovos su vėžiu planą bei išplėsti Kancerogenų ir mutagenų direktyvos (KMD) taikymo sritį, į ją įtraukiant toksiškas reprodukcijai medžiagas ir pavojingus vaistus, užtikrinant ilgalaikę su šiomis medžiagomis dirbančių darbuotojų stebėseną, įskaitant laikotarpį, kai jie jau nebedirba tomis pačiomis sąlygomis; ii) rekomenduoja, kad įgyvendinus Komisijos ketinimą įvertinti, „kaip padidinti Sankcijų darbdaviams direktyvos (2009/52/EB) veiksmingumą“, būtų atlikta peržiūra, kurios metu būtų numatytos griežtesnės sankcijos darbdaviams pažeidėjams; iii) mano, kad, kaip rodo pastarosios COVID-19 krizės pamokos, būtina skubiai parengti teisėkūros iniciatyvą psichosocialinės rizikos prevencijos tema; iv) mano, kad įgyta patirtis bei raumenų ir kaulų sistemos sutrikimų moksliniai tyrimai rodo, kad būtina teisėkūros iniciatyva šioje srityje.

1.4.3. 2.3 skirsnis: i) Komitetas ragina rekomendaciją dėl ES profesinių ligų sąrašo paversti direktyva; ii) jis siūlo, atsižvelgiant į pastarojo meto patirtį, patobulinti Biologinių veiksnių direktyvą; iii) kalbant apie nacionalines darbo inspekcijas, siūlo nustatyti tikslą, kad valstybės narės iki strateginėje programoje nurodyto laikotarpio pabaigos laikytųsi TDO standartuose nustatyto koeficiento, t. y. po vieną darbo inspektorių 10 000 darbuotojų. Jeigu šis tikslas nebūtų pasiektas per strateginės programos įgyvendinimo laikotarpį, Komisija turėtų pristatyti specialią šios srities teisėkūros iniciatyvą.

1.4.4. 3 skyrius: Komitetas rekomenduoja, kad su Europos darbo institucija (ELA) susiję tikrinimo veiksmai būtų tinkamai įtraukti į strateginę programą ir remiami pagal ją, atsižvelgiant į svarbų šios institucijos vaidmenį koordinuojant tarpvalstybinius tikrinimus.

⁽⁵⁾ Ten pat.

⁽⁶⁾ Ten pat.

⁽⁷⁾ Ten pat.

1.5. EESRK pažymi, kad, nepaisant tam tikrų per kelerius pastaruosius metus atliktų patobulinimų, duomenų ir žinių apie tikrąją DSS padėtį ES ir valstybėse narėse nuolat labai trūksta. EESRK yra įsitikinęs, kad šios žinios yra būtinos norint geriau suvokti sunkumus ir išvengti pavojų, kurti tinkamą politiką ir stebėti jos įgyvendinimą bei pažangą ES lygmeniu ir įvairiose valstybėse narėse, ypač kiek tai susiję su 2021–2027 m. ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginėje programoje nustatytais tikslais ir veiksmais.

1.6. EESRK pabrėžia, kad peržiūrint esamus DSS srities teisės aktus ES ir valstybių narių lygmeniu būtina atsižvelgti į Europos ekonomikos ekologines, skaitmenines, demografines ir socialines transformacijas, ypač darbo rinkoje, kad būtų apsaugoti darbuotojai arba savarankiškai dirbantys asmenys, šiuo atveju laikantis 1.4.1 punkto i papunkčio.

1.7. Valstybės narės visų pirma privalo įgyvendinti DSS srities teisės aktus ir užtikrinti sveikas bei saugias darbo sąlygas visiems ES darbuotojams, ypač sezoniniams darbuotojams ir labiausiai pažeidžiamoms grupėms, kaip antai jaunimui, vyresnio amžiaus asmenims, moterims, neįgaliesiems, migrantams ir dirbantiems mažų garantijų darbą. Siekiant aktyviau pagerinti DSS srities teisės aktų įgyvendinimą, svarbiausia padidinti darbo inspekcijų techninius ir žmogiškuosius išteklius, kurių pastaraisiais metais sumažėjo daugelyje valstybių narių, taip pat patobulinti bendradarbiavimą ir mokymą ir veiksmų koordinavimą ES lygmeniu. Gairės ir pagalba siekiant padėti MVĮ, ypač labai mažoms įmonėms, prisitaikyti prie DSS srities teisės aktų reikalavimų, taip pat turėtų tapti vienu iš prioritetų įvairioms valstybėms narėms. Europos Komisija, kaip Sutarčių sergėtoja, yra atsakinga už tai, kad valstybės narės tinkamai laikytųsi DSS teisės aktų.

1.8. EESRK rekomenduoja Komisijai ir valstybėms narėms, įgyvendinant savo nacionalines strategijas DSS srityje, imtis iniciatyvos siekiant paskatinti nuolatinį socialinių partnerių socialinį dialogą sveikatos ir saugos sąlygų įvairiuose sektoriuose, įmonėse ir darbo vietose tema. Profesinių sąjungų ir darbuotojų atstovų dalyvavimas bei nuolatinis konsultavimasis su jais rizikos vertinimo ir prevencijos klausimais yra svarbiausi dalykai siekiant sukurti saugią ir sveiką darbo aplinką, darančią tiesioginį poveikį darbuotojų sveikatai, įmonių produktyvumui ir visuomenės sveikatos paslaugoms.

1.9. Atsižvelgdamas į globalizacijos iššūkius ir ES siekį, „kad būtų gerinami DSS standartai visame pasaulyje“, EESRK rekomenduoja Komisijai ir valstybėms narėms glaudžiai bendradarbiauti su Tarptautine darbo organizacija (TDO) ir Pasaulio sveikatos organizacija (PSO), siekiant paskatinti įtraukti teisę į saugias ir sveikas darbo sąlygas į TDO pagrindinius principus ir teises darbe ir užtikrinti šių principų laikymąsi pasaulinėse tiekimo grandinėse.

2. Bendrosios aplinkybės

2.1. EESRK pažymi, kad „jau beveik 20 metų ES DSS strateginės programos atlieka pagrindinį vaidmenį sprendžiant, kaip nacionalinės valdžios institucijos ir socialiniai partneriai nustato SST tikslus“⁽⁸⁾. Tačiau EESRK pabrėžia, kad nors šios strateginės programos yra neabejotinai svarbios nacionaliniuose planuose, joms trūksta matomumo, o kai kuriose valstybėse narėse profesinės sąjungos ir darbdavių organizacijos yra nepakankamai įtraukiamos į jų kūrimą ir stebėseną.

2.2. EESRK atkreipia dėmesį į 2014–2020 m. ES darbuotojų saugos ir sveikatos strateginės programos įvertinimą, visų pirma į atskleistus tokius svarbius aspektus kaip: i) riboti valstybių narių išteklius; ii) poreikis daugiau dėmesio skirti profesinėms ligoms, demografiniams pokyčiams, psichosocialinei rizikai ir raumenų ir kaulų sistemos sutrikimams ir iii) poreikis padėti ir darbo inspekcijoms, ir įmonėms gerinti DSS standartus⁽⁹⁾.

2.3. EESRK nurodo, kad ES teisės aktai padėjo sumažinti šią riziką ir patobulinti DSS standartus visuose ekonominės veiklos sektoriuose visose valstybėse narėse. Vis dėlto dar liko neišspręstų uždavinių, o COVID-19 pandemija dar labiau padidino šią riziką, į kurią reikia atsižvelgti.

2.4. EESRK pripažįsta, kad pastaraisiais metais ES pasiekta didelė pažanga DSS srityje: 1994–2018 m. laikotarpiu mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe skaičius sumažėjo apie 70 proc. Nors prie šio sumažėjimo prisidėjo tokie veiksniai kaip deindustrializacija ir geresnė medicininė priežiūra, svarbų vaidmenį taip pat atliko ES DSS sistema⁽¹⁰⁾.

⁽⁸⁾ Ten pat.

⁽⁹⁾ Ten pat.

⁽¹⁰⁾ Komisijos komunikatas COM(2021) 323 final.

2.5. EESRK pažymi, kad, nepaisant šios pažangos, 2018 m. ES 27 užfiksuota daugiau kaip 3 300 mirtinų nelaimingų atsitikimų ir 3,1 mln. nemirtinų nelaimingų atsitikimų, o su darbu susijusios ligos kasmet nusineša daugiau kaip 200 000 darbuotojų gyvybių. Šie skaičiai rodo didžiulę žmonių kančią. Todėl darbuotojų apsaugos standartų palaikymas ir griežtinimas yra nuolatinis uždavinys ir būtinybė ⁽¹¹⁾.

2.6. EESRK pabrėžia, kad su darbu susiję nelaimingi atsitikimai ir ligos ES ekonomikai kasmet kainuoja daugiau kaip 3,3 proc. BVP (apie 460 000 000 000 EUR 2019 m.) ir kad apskaičiuota, jog kiekvienas į DSS investuotas euras darbdaviui atsiperka maždaug dvigubai ⁽¹²⁾.

2.7. COVID-19 pandemija atskleidė, kad DSS yra labai svarbi darbuotojų sveikatos apsaugai, mūsų visuomenės veikimui ir svarbiausios ekonominės veiklos tęstinumui užtikrinti. EESRK pritaria teiginiui, kad pandemijos metu taip pat tapo akivaizdu, jog DSS ir visuomenės sveikatos politikos strategija yra reikalinga siekiant kurti šių dviejų plotmių sinergiją, nes jos abi turi tiesioginį poveikį „mūsų visuomenės veikimui ir svarbiausios ekonominės veiklos tęstinumui“ ⁽¹³⁾.

3. 2021–2027 m. ES darbuotojų saugos ir sveikatos strateginė programa

3.1. Susidarius tokioms bendrosioms aplinkybėms, Komisija pristatė naują 2021–2027 m. ES DSS programą ⁽¹⁴⁾ (toliau – „strateginė programa“), apie kurią jau skelbta priėmus Europos socialinių teisių ramstį, kurioje įvardyti trys pagrindiniai tikslai:

- numatyti ir valdyti **pokyčius** naujame darbo pasaulyje, kuriuos lemia žalioji, skaitmeninė ir demografinė pertvarkos;
- gerinti nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų **prevenciją**;
- gerinti **pasirengimą** galimoms sveikatos krizėms ateityje.

3.2. EESRK pritaria Europos Komisijos nuomonei, kad siekiant įgyvendinti šiuos tikslus, reikalingas:

- (i) aktyvesnis socialinis dialogas;
- (ii) mokslinių tyrimų pajėgų didinimas ir duomenų rinkimas valstybėse narėse ir ES;
- (iii) geresnis teisės aktų įgyvendinimas;
- (iv) informuotumo didinimas;
- (v) labiau sutelktas finansavimas.

3.3. EESRK pažymi, kad pagal šią strateginę programą per numatytą laikotarpį planuojama įgyvendinti 36 veiksmus, iš kurių 17 tiesiogiai priskirti Komisijos, 16 – valstybių narių ir 3 – socialinių partnerių atsakomybės sričiai.

4. Pastabos dėl strateginės programos

4.1. 2.1 skirsnis. Pokyčių numatymas ir valdymas

4.1.1. Vykstant žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai, kinta darbo funkcijų, metodų ir vietų pobūdis, todėl valstybės narės ir įmonės susiduria su didelėmis problemomis siekdamos užtikrinti darbuotojų sveikatą ir gerovę.

4.1.2. Kadangi darbo jėga senėja, būtina pritaikyti darbo aplinką ir užduotis prie konkrečių vyresnių darbuotojų poreikių ir kuo labiau sumažinti riziką, taigi DSS atlieka labai svarbų vaidmenį siekiant tinkamai reaguoti į demografinius pokyčius.

⁽¹¹⁾ Ten pat.

⁽¹²⁾ Ten pat.

⁽¹³⁾ Komisijos komunikatas COM(2021) 323 final.

⁽¹⁴⁾ Ten pat.

4.1.3. Skaitmeninės technologijos gali suteikti darbuotojams, įskaitant neįgalius ar vyresnio amžiaus darbuotojus, naujų galimybių pagerinti tiek moterų, tiek vyrų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, jos taip pat gali padėti įgyvendinti DSS, pasitelkiant prieinamas priemones, didinant informuotumą ir vykdant veiksmingesnes patikras.

4.1.4. EESRK mano, kad robotizacija ir dirbtinio intelekto naudojimas gali sumažinti riziką, susijusią su pavojingomis užduotimis, pavyzdžiui, vykdomoms labai užterštose zonose (nuotekų sistemos, sąvartynai arba fumigacijos teritorijos žemės ūkyje), ir suteikti naujų galimybių darbuotojams ir įmonėms. Tačiau tiesa, kad naujosios technologijos taip pat sukelia didelių sunkumų dėl didėjančio nereguliaraus darbo laiko ir vietos, galimybės stebėti darbuotojus ir dėl rizikos, susijusios su naujomis priemonėmis bei mašinomis, dėl kurių didėja psichologinis stresas, sukeliantis vis daugiau psichosomatinę ligų; siekiant jų išvengti, reikia rasti tinkamų priemonių.

4.1.5. Nors į ES DSS teisės aktus jau įtraukta daug pavojų, kylančių dėl pramonės, įrangos ir darbo vietų pokyčių, EESRK pritaria Europos Komisijos idėjai, kad būtina priimti naujus pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, atsižvelgiant į technologijų raidą, darbo jėgos senėjimą ir darbo formų raidą.

4.1.6. Tokiomis aplinkybėmis EESRK rekomenduoja Komisijai peržiūrėti DSS pagrindų direktyvą siekiant ją pritaikyti atsižvelgiant į tikrąją padėtį darbo srityje ir į naujas grėsmes bei iššūkius, susijusius su klimato kaita (pvz., darbas esant aukštai temperatūrai arba atvirame ore), demografiniais pokyčiais ir skaitmeninimu.

4.1.7. EESRK mano, kad dar iki pandemijos buvusi didelė psichosocialinė rizika gerokai padidėjo dėl COVID-19 ir dėl plačiu mastu neplanuotai pradėto taikyti priverstinio nuotolinio darbo pasekmių, tokių kaip išnykusios ribos tarp darbo ir asmeninio gyvenimo, nuolatinio pasiekiamumo, socialinių kontaktų stokos ir didesnio IRT naudojimo.

4.2. 2.2 skirsnis. Su darbu susijusių ligų ir nelaimingų atsitikimų prevencijos gerinimas

4.2.1. EESRK pritaria Komisijos požiūriui, ypač jos „nulinio su darbu susijusių mirčių skaičiaus vizijai“ ir siekui stiprinti prevencijos kultūrą, ir sutinka, kad „užkirsti kelią su darbu susijusioms mirtims galima tik: i) nuodugniai ištyrus nelaimingus atsitikimus ir mirties atvejus darbo vietoje; ii) nustačius ir pašalinus tokių nelaimingų atsitikimų ir mirčių priežastis; iii) didinant informuotumą apie riziką, susijusią su nelaimingais atsitikimais bei sužalojimais darbe ir profesinėmis ligomis, ir iv) stiprinant galiojančių taisyklių ir gairių vykdymo užtikrinimą“.

4.2.2. EESRK nuomone, nepriimtina, kad profesinis vėžys lemia apie 100 000 mirčių, ir ragina valstybes nares skubiai įgyvendinti ES su kancerogenais susijusių veiksmų gaires bei taikyti ES lygmeniu nustatytas ribines vertes ir kitas nuostatas, kuriomis remiantis galima sumažinti 26 pavojingų medžiagų poveikį apie 40 mln. darbuotojų ir taip pagerinti jų darbo sąlygas. EESRK mano, kad reiktų peržiūrėti ir papildyti pavojingų medžiagų sąrašą, visų pirma įtraukiant nanomedžiagas ir jų kancerogeninį poveikį, ir rekomenduoja padidinti kancerogenų, kuriems taikoma ekspozicijos ribinė vertė, skaičių iki 50.

4.2.3. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares skatinti sveikatinimą darbe ir teikti pirmenybę mokslinių tyrimų tobulinimui bei duomenų rinkimui tiek ES, tiek nacionaliniu lygmeniu. Jų veiksmai visų pirma turėtų būti orientuoti į profesinės kilmės širdies ir kraujagyslių ligas, raumenų ir kaulų sistemos sutrikimus ir psichosocialinę riziką.

4.2.4. EESRK pritaria pasiūlymui nuolat atnaujinti pavojingų medžiagų keliamų problemų sprendimo metodiką siekiant toliau gerinti veiksmingumą nustatant DSS ribines vertes. Atkreipia dėmesį į pavojingų medžiagų problemos sprendimo procesą, pagrįstą moksliniu vertinimu pagal principą „viena medžiaga – vienas vertinimas“, ir jį remia. Komiteto nuomone, trišalės konsultacijos su Darbuotojų saugos ir sveikatos patariamuoju komitetu ir aktyvus visų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas buvo konstruktyvus.

4.2.5. Jis mano, kad, turint omenyje Europos Parlamento ir suinteresuotųjų subjektų nuomonę dėl būtinybės apsaugoti sveikatos priežiūros darbuotojus, patiriančius pavojingųjų vaistų ir kitų pavojų poveikį, reikia nuodugniau išnagrinėti šį klausimą ne tik organizuojant mokymą, švietimą ir orientavimą, bet ir priimant privalomus teisės aktus.

4.2.6. EESRK mano, kad svarbiausia pripažinti įvairovę, įskaitant lyčių skirtumus bei nelygybę, ir kovoti su darbo jėgos diskriminavimu, siekiant užtikrinti tiek vyrų, tiek moterų saugą ir sveikatą, be kita ko, vertinant riziką darbe, taip pat kad reikia numatyti priemonių, kurios padėtų išvengti šališkumo dėl lyties. Bet kuriuo atveju reikia atsižvelgti į tai, kad gebėjimas dirbti gali priklausyti nuo biologinės būklės (kūdikio maitinimas krūtimi, nėštumas).

4.2.7. Taip pat reikia gerinti neįgalųjų perspektyvas darbo rinkoje, įskaitant konkretų jų sveikatos ir saugos darbe užtikrinimą ir profesinės reabilitacijos programas, skirtas lėtinėmis ligomis sergantiems arba nelaimingų atsitikimų aukomis tapusiems žmonėms.

4.2.8. Turi būti geriau užtikrinama itin pažeidžiamų darbuotojų grupių apsauga. Tokiomis aplinkybėmis visos valstybės narės ypatingą dėmesį turėtų skirti darbo inspekcijoms ir 2019 m. konvencijos dėl smurto ir priekabiavimo ratifikavimui. EESRK ragina visas valstybes nars ratifikuoti šią konvenciją strategijos įgyvendinimo laikotarpiu.

4.3. 2.3. skirsnis. Geresnė parengtis – greitas reagavimas į grėsmes

4.3.1. COVID-19 krizė parodė, kad darbuotojų saugai ir sveikatai tenka labai svarbus vaidmuo padedant darbuotojams, įmonėms ir valstybėms narėms apsaugoti gyvybes, valdyti gerovei kylančius pavojus, užtikrinti verslo tęstinumą ir tvarumą.

4.3.2. Viena iš pamokų ateičiai bus atsižvelgti į svarbią DSS ir visuomenės sveikatos politikos sinergiją, kuri padėjo veiksmingai reaguoti į krizę. Ši sąveika turi būti stiprinama visose valstybėse narėse, kad ateityje ES būtų pasirėngusi galimoms sveikatos krizėms.

4.3.3. EESRK pripažįsta, kad Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra (EU-OSHA) atliko svarbų darbą, kai bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis ir socialiniais partneriais, kūrė gaires, padėjusias įmonėms, ypač MVĮ, tinkamai reaguoti į skirtingas pandemijos fazes.

4.3.4. Tai, kad virusas SARS-CoV-2 buvo klasifikuotas pagal Biologinių veiksmų direktyvą, padėjo užtikrinti darbuotojų apsaugą įstaigose, kuriose tiesiogiai dirbama su virusu, pavyzdžiui, gaminamos, platinamos vakcinos ar skiepijami gyventojai.

4.3.5. Pandemijos metu paaiškėjo, kad judūs ir pasienio regionų darbuotojai – įskaitant sezoninius darbuotojus, migrantus ir mažų garantijų darbuotojus – dažniau susiduria su nesaugiomis ar nesveikomis gyvenimo bei darbo sąlygomis, pavyzdžiui, kai jiems suteikiamos prastos ar perpildytos gyvenamosios patalpos arba dėl to, kad jie nežino savo teisių. EESRK ragina valstybes nars vykdyti su DSS susijusius įsipareigojimus ir dėti daugiau pastangų į informuotumo didinimo kampanijas, atkreipiant dėmesį į būtinybę užtikrinti sąžiningas ir saugias sezoninių, judžių ir pasienio regionų darbuotojų darbo ir gyvenimo sąlygas.

4.3.6. EESRK pažymi, kad, kaip pabrėžė Komisija, svarbu padėti COVID-19 užsikrėtusiems darbuotojams ir šeimoms, netekusioms šeimos narių dėl sąlyčio su SARS-CoV-2 darbe, ir tai, kad 25 valstybės narės jau ėmėsi veiksmų šia linkme, be kita ko, pripažindamos COVID-19 profesinę ligą ⁽¹⁵⁾.

4.4. 3 skyrius. Atnaujintos strateginės programos įgyvendinimas

4.4.1. EESRK pritaria Komisijos teiginiui, kad „socialiniai partneriai gali padėti rasti sprendimus, pritaikytus prie konkrečios veiklos ar sektoriaus aplinkybių“ ⁽¹⁶⁾.

4.4.2. EESRK pabrėžia, jog pandemija parodė, kad daugelis įmonių ir darbuotojų tapo užkrato plitimo vietomis, todėl tapo dar svarbiau imtis DSS užtikrinimo priemonių, kurios būtų pritaikytos kiekvienam konkrečiam ekonominės veiklos vienetui.

4.4.3. EESRK rekomenduoja Komisijai, įgyvendinant strateginę programą, imtis iniciatyvos šioje srityje, siekiant paskatinti nuolatinį socialinių partnerių socialinį dialogą dėl sveikatos ir saugos sąlygų įvairiuose veiklos sektoriuose, ypač įmonėse. Profesinių sąjungų ir darbuotojų atstovų dalyvavimas bei nuolatinis konsultavimasis su jais aptariant padėti, glaudžiai derinamas su derybomis ir kolektyvinėmis sutartimis, taip pat rizikos vertinimas, prevencija ir valdymas, galimybių išnaudojimas ir saugios bei sveikos darbo aplinkos kūrimas turi tiesioginį poveikį darbuotojų sveikatai, įmonių produktyvumui ir konkurencingumui bei pačiai visuomenei, visų pirma visuomenės sveikatos paslaugoms.

4.4.4. EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad tikslai turint tikslų ir atnaujintą informaciją apie tikrąją DSS padėtį tiek ES, tiek valstybių narių lygmeniu, galima nustatyti iššūkius, užkirsti kelią rizikai, apibrėžti tinkamą politiką, stebėti jos įgyvendinimą ir nagrinėti jos rezultatus. Žinios apie mokslo ir technologijų inovacijas ir nuolatinis jų įtraukimas į politinius sprendimus taip pat gali padėti užtikrinti nuolatinę politikos raidą.

⁽¹⁵⁾ Ten pat.

⁽¹⁶⁾ Ten pat.

4.4.5. EESRK pritaria, kad ES ir valstybės narės turi turėti atnaujintas ir tinkamas DSS duomenų bazes, apimančias naujus socialinius rodiklius, kuriais remiantis būtų galima atlikti tyrimus ir rengti pranešimus, analizes bei studijas, susijusias su visais DSS aspektais⁽¹⁷⁾.

4.4.6. EESRK pažymi, kad „šios strateginės programos sėkmė labai priklauso nuo jos įgyvendinimo nacionaliniu ir vietos lygmenimis“⁽¹⁸⁾. Vadovaujantis tokiu požiūriu, valstybėms narėms suteikiama didesnė atsakomybė už teisės aktų laikymąsi ir įgyvendinimą, remiant socialinį dialogą su socialiniais partneriais ir naikinant kliūtis šiam dialogui, nes viena iš šios strateginės programos sėkmės sąlygų yra valstybių narių darbo inspekcijų dalyvavimas, darbo medicinos technikų ir gydytojų veiksmai ir profesinių sąjungų bei darbuotojų atstovų dalyvavimas užtikrinant DSS.

4.4.7. EESRK primena, kad siekiant įgyvendinti strateginės programos tikslus, įmonės prisiima visišką atsakomybę už darbuotojų saugą ir sveikatą jiems dirbant tiek darbo vietose, tiek nuotoliniu būdu. Tačiau tai kelia problemų, kai darbuotojas dirba namuose ar kitoje vietoje, kurios darbdavys negali kontroliuoti ar prie kurios neturi prieigos.

4.4.8. EESRK pritaria nuomonei, kad, siekiant strateginės programos tikslų, labai svarbu didinti informuotumą apie riziką, susijusią su nelaimingais atsitikimais bei sužalojimais darbe ir profesinėmis ligomis, ir pabrėžia nulinio mirčių dėl nelaimingų atsitikimų darbe skaičiaus vizijos svarbą. EESRK mano, kad informuotumo didinimas iš tikrųjų yra viena iš pagrindinių priemonių siekiant teisės aktų vykdymo užtikrinimo, tačiau sėkmė labiausiai priklauso nuo šių teisės aktų egzistavimo, o vėliau taip pat ir dalyvavimo bei kontrolės. EESRK yra įsitikinęs, kad norint pasiekti šios strategijos tikslus, būtina sutelkti dėmesį į prevenciją ir DSS direktyvų laikymąsi.

4.4.9. EESRK požiūriu, toks informuotumo didinimas daug priklauso nuo aktyvaus socialinių partnerių ir visų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo. Atsižvelgdamas į tai, Komitetas atkreipia dėmesį į Darbuotojų saugos ir sveikatos patariamojo komiteto vaidmenį ir rekomenduoja Komisijai labiau į jį atsižvelgti.

4.4.10. EESRK mano, kad nors visi suinteresuotieji subjektai – valstybės narės, įmonės, darbo inspekcijos ir darbuotojai – sutaria dėl to, kad šiuos tikslus pasiekti būtina, jų atsakomybės laipsnis yra skirtingas, o šiuo požiūriu pažeidžiamiausi yra ir mažiausiai galių turi darbuotojai, todėl jiems reikalinga didžiausia apsauga.

4.4.11. Todėl EESRK mano, kad kai darbuotojas nustato, jog jo darbo vietoje kyla nelaimingo atsitikimo arba sunkios ligos rizika ir ypač mirties pavojus, jis turi turėti galimybę atsisakyti dirbti ir, galiausiai, teisę nutraukti sutartį bei gauti kompensaciją, jeigu jo gyvybei gresia pavojus dėl to, kad įmonė nesilaiko DSS taisyklių.

4.4.12. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad iš viso yra 11 Europos fondų ir finansinių mechanizmų veiksams įvairiose DSS srityse finansuoti⁽¹⁹⁾. EESRK pabrėžia, kad finansinė parama veiksams DSS srityje yra vienas iš pačios strateginės programos sėkmingo įgyvendinimo veiksmų. EESRK rekomenduoja Komisijai teikti valstybėms narėms, ypač socialiniams partneriams, išsamesnę informaciją, kad jie galėtų sėkmingiau įsitraukti į projektus DSS srityje ir geriau juos įgyvendinti.

4.5. 4 skyrius. Veiksmingų DSS standartų propagavimas visame pasaulyje

4.5.1. EESRK pritaria teiginiui, kad „globalizuotame pasaulyje grėsmės sveikatai ir saugai lengvai peržengia valstybių sienas“ ir taip pat laikosi nuomonės, jog strategine programa siekiama tikslo, „kad būtų gerinami DSS standartai visame pasaulyje“⁽²⁰⁾.

4.5.2. EESRK taip pat remia Komisijos poziciją bendradarbiauti su Tarptautine darbo organizacija (TDO) siekiant įgyvendinti 2019 m. šimtmečio deklaraciją dėl darbo ateities ir imtis tolesnių veiksmų, remiant teisės į saugias ir sveikas darbo sąlygas įtraukimą į TDO pagrindinius principus ir teises darbe.

Briuselis, 2021 m. spalio 20 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽¹⁷⁾ Ten pat.

⁽¹⁸⁾ Ten pat.

⁽¹⁹⁾ Ten pat.

⁽²⁰⁾ Ten pat.

PRIEDAS

Šie pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota daugiau nei ketvirtadalis balsų, svarstymo metu buvo atmesti (Darbo tvarkos taisyklių 43 straipsnio 2 dalis):

1 PAKEITIMAS**Pateikė:**

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – 2021–2027 m. ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginė programa**4.1.5 punktas**

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
Nors į ES DSS teisės aktus jau įtraukta daug pavojų, kylančių dėl pramonės, įrangos ir darbo vietų pokyčių, EESRK pritaria Europos Komisijos idėjai, kad būtina priimti naujus pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, atsižvelgiant į technologijų raidą, darbo jėgos senėjimą ir darbo formų raidą.	Nors į ES DSS teisės aktus jau įtraukta daug pavojų, kylančių dėl pramonės, įrangos ir darbo vietų pokyčių, EESRK pritaria Europos Komisijos idėjai, kad gali būti būtina priimti naujus pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, atsižvelgiant į technologijų raidą, darbo jėgos senėjimą ir darbo formų raidą.

Balsavimo rezultatai:

Už 70

Prieš 118

Susilaikė 11

2 PAKEITIMAS**Pateikė:**

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – 2021–2027 m. ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginė programa

4.1.6 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
Tokiomis aplinkybėmis EESRK rekomenduoja Komisijai peržiūrėti DSS pagrindų direktyvą siekiant ją pritaikyti atsižvelgiant į tikrąją padėtį darbo srityje ir į naujas grėsmes bei iššūkius, susijusius su klimato kaita (pvz., darbas esant aukštai temperatūrai arba atvirame ore), demografiniais pokyčiais ir skaitmeninimu.	Tokiomis aplinkybėmis EESRK rekomenduoja Komisijai toliau atidžiai stebėti DSS pagrindų direktyvos įgyvendinimą ir prireikus peržiūrėti siekiant užtikrinti, kad ji taip pat apimtų naujas grėsmes bei iššūkius, susijusius su klimato kaita (pvz., darbas esant aukštai temperatūrai arba atvirame ore), demografiniais pokyčiais ir skaitmeninimu.

Balsavimo rezultatai:

Už 68

Prieš 124

Susilaikė 12

3 PAKEITIMAS

Pateikė:

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – 2021–2027 m. ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginė programa

4.2.2 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
EESRK nuomone, nepriimtina, kad profesinis vėžys lemia apie 100 000 mirčių, ir ragina valstybes nares skubiai įgyvendinti ES su kancerogenais susijusių veiksmų gaires bei taikyti ES lygmeniu nustatytas ribines vertes ir kitas nuostatas, kuriomis remiantis galima sumažinti 26 pavojingų medžiagų poveikį apie 40 mln. darbuotojų ir taip pagerinti jų darbo sąlygas. EESRK mano, kad reikėtų peržiūrėti ir papildyti pavojingų medžiagų sąrašą, visų pirma įtraukiant nanomedžiagas ir jų kancerogeninį poveikį, ir rekomenduoja padidinti kancerogenų, kuriems taikoma ekspozicijos ribinė vertė, skaičių iki 50 .	EESRK nuomone, nepriimtina, kad profesinis vėžys lemia apie 100 000 mirčių, ir ragina valstybes nares skubiai įgyvendinti ES su kancerogenais susijusių veiksmų gaires bei taikyti ES lygmeniu nustatytas ribines vertes ir kitas nuostatas, kuriomis remiantis galima sumažinti 26 pavojingų medžiagų poveikį apie 40 mln. darbuotojų ir taip pagerinti jų darbo sąlygas. EESRK mano, kad reikėtų peržiūrėti ir papildyti pavojingų medžiagų sąrašą, visų pirma įtraukiant konkrečias nanomedžiagas, darančias įrodytą kancerogeninį poveikį, ir rekomenduoja dėti kiek įmanoma daugiau pastangų siekiant padidinti kancerogenų, kuriems taikoma ekspozicijos ribinė vertė, skaičių.

Balsavimo rezultatai:

Už 68

Prieš 135

Susilaikė 6

4 PAKEITIMAS**Pateikė:**

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – 2021–2027 m. ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginė programa**4.2.5 punktas**

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
Jis mano, kad, turint omenyje Europos Parlamento ir suinteresuotųjų subjektų nuomonę dėl būtinybės apsaugoti sveikatos priežiūros darbuotojus, patiriančius pavojingųjų vaistų ir kitų pavojų poveikį, reikia nuodugniau išnagrinėti šį klausimą ne tik organizuojant mokymą, švietimą ir orientavimą, bet ir priimant privalomus teisės aktus.	Jis mano, kad, turint omenyje Europos Parlamento ir suinteresuotųjų subjektų nuomonę dėl būtinybės apsaugoti sveikatos priežiūros darbuotojus, patiriančius pavojingųjų vaistų ir kitų pavojų poveikį, reikia nuodugniau išnagrinėti šį klausimą ne tik organizuojant mokymą, švietimą ir orientavimą, bet ir veiksmingai įgyvendinant esamus teisės aktus.

Balsavimo rezultatai:

Už 71

Prieš 133

Susilaikė 9

5 PAKEITIMAS**Pateikė:**

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – 2021–2027 m. ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginė programa

4.3.5 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
<p>Pandemijos metu paaiškėjo, kad judūs ir pasienio regionų darbuotojai – įskaitant sezoninius darbuotojus, migrantus ir mažų garantijų darbuotojus – dažniau susiduria su nesaugiomis ar nesveikomis gyvenimo bei darbo sąlygomis, pavyzdžiui, kai jiems suteikiamos prastos ar perpildytos gyvenamosios patalpos arba dėl to, kad jie nežino savo teisių. EESRK ragina valstybes nares vykdyti su DSS susijusius išpareigojimus ir dėti daugiau pastangų į informuotumo didinimo kampanijas, atkreipiant dėmesį į būtinybę užtikrinti sąžiningas ir saugias sezoninių, judžių ir pasienio regionų darbuotojų darbo ir gyvenimo sąlygas.</p>	<p>Pandemijos metu paaiškėjo, kad judūs ir pasienio regionų darbuotojai – įskaitant nestabiliomis sąlygomis dirbančius sezoninius darbuotojus ir darbuotojus migrantus – dažniau gali susidurti su nesaugiomis ar nesveikomis gyvenimo bei darbo sąlygomis, pavyzdžiui, kai jiems suteikiamos prastos ar perpildytos gyvenamosios patalpos arba dėl to, kad jie nežino savo teisių. EESRK ragina valstybes nares vykdyti su DSS susijusius išpareigojimus ir dėti daugiau pastangų į informuotumo didinimo kampanijas, atkreipiant dėmesį į būtinybę užtikrinti sąžiningas ir saugias sezoninių, judžių ir pasienio regionų darbuotojų darbo ir gyvenimo sąlygas.</p>

Balsavimo rezultatai:

Už 72

Prieš 125

Susilaikė 11

6 PAKEITIMAS

Pateikė:

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – 2021–2027 m. ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginė programa

4.4.11 punktas

Išbraukti punktą:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
<p><i>Todėl EESRK mano, kad kai darbuotojas nustato, jog jo darbo vietoje kyla nelaimingo atsitikimo arba sunkios ligos rizika ir ypač mirties pavojus, jis turi turėti galimybę atsisakyti dirbti ir, galiausiai, teisę nutraukti sutartį bei gauti kompensaciją, jeigu jo gyvybei gresia pavojus dėl to, kad įmonė nesilaiko DSS taisyklių.</i></p>	

Balsavimo rezultatai:

Už 69

Prieš 135

Susilaikė 8

7 PAKEITIMAS**Pateikė:**

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – 2021–2027 m. ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginė programa**1.4.1 punktas**

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
<p>2.1 skirsnis: i) dėl savarankiškais darbuotojais pripažintų asmenų, kuriems neturėtų būti taikomos DSS taisyklės, Komitetas rekomenduoja dalyvaujant Komisijai, ekspertams ir socialiniams partneriams laiku atlikti tyrimą siekiant rasti geriausią sprendimą, tinkamai atsižvelgiant į principą, kad visiems savarankiškai dirbantiems asmenims taip pat turi būti užtikrinta saugi ir sveika darbo aplinka, o šio tyrimo išvadas pristatyti 2023 m. įvyksiančiame aukščiausiojo lygio susitikime DSS tema; ii) kalbant apie ne teisėkūros iniciatyvą dėl psichikos sveikatos darbe, kurią Komisija yra numaćiusi pateikti ES lygmeniu, Komitetas siūlo, būtent dėl šioje strateginėje programoje nurodytų motyvų tinkamumo, ją pristatyti teisėkūros iniciatyvos forma.</p>	<p>2.1 skirsnis: i) dėl savarankiškais darbuotojais pripažintų asmenų, kuriems neturėtų būti taikomos DSS taisyklės, Komitetas rekomenduoja dalyvaujant Komisijai, ekspertams ir socialiniams partneriams laiku atlikti tyrimą siekiant rasti geriausią sprendimą, tinkamai atsižvelgiant į principą, kad visiems savarankiškai dirbantiems asmenims taip pat turi būti užtikrinta saugi ir sveika darbo aplinka, o šio tyrimo išvadas pristatyti 2023 m. įvyksiančiame aukščiausiojo lygio susitikime DSS tema; ii) kalbant apie ne teisėkūros iniciatyvą dėl psichikos sveikatos darbe, kurią Komisija yra numaćiusi pateikti ES lygmeniu, Komitetas palankiai vertina Komisijos požiūrį.</p>

Balsavimo rezultatai:

Už 66

Prieš 135

Susilaikė 8

8 PAKEITIMAS**Pateikė:**

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – 2021–2027 m. ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginė programa**1.4.2 punktas**

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
<p>2.2 skirsnis: i) Komitetas ragina Komisiją įtraukti profesinį vėžį į būsimąjį Europos kovos su vėžiu planą bei išplėsti Kancerogenų ir mutagenų direktyvos (KMD) taikymo sritį, į ją įtraukiant toksiškas reprodukcijai medžiagas ir pavojingus vaistus, užtikrinant ilgalaikę su šiomis medžiagomis dirbančių darbuotojų stebėseną, įskaitant laikotarpi, kai jie jau nebedirba tomis pačiomis sąlygomis; ii) rekomenduoja, kad įgyvendinus Komisijos ketinimą įvertinti, „kaip padidinti Sankcijų darbdaviams direktyvos (2009/52/EB) veiksmingumą“, būtų atlikta peržiūra, kurios metu būtų numatytos griežtesnės sankcijos darbdaviams pažeidėjams; iii) mano, kad, kaip rodo pastarosios COVID-19 krizės pamokos, būtina skubiai parengti teisėkūros iniciatyvą psichosocialinės rizikos prevencijos tema; iv) mano, kad įgyta patirtis bei raumenų ir kaulų sistemos sutrikimų moksliniai tyrimai rodo, kad būtina teisėkūros iniciatyva šioje srityje.</p>	<p>2.2 skirsnis: i) Komitetas pritaria DSS strateginėje programoje pateiktam pasiūlymui nustatyti prioritetinį reprodukcijai toksinio poveikio medžiagų, kurios turi būti nagrinėjamos, sąrašą, remiantis Darbuotojų saugos ir sveikatos patarimojo komiteto priimta nuomone sudaryti pagrindinių cheminių medžiagų sąrašą siekiant nustatyti poveikio darbe ribą ir ragina Komisiją įtraukti profesinį vėžį į būsimąjį Europos kovos su vėžiu planą; ii) rekomenduoja, kad Komisijos ketinimas įvertinti, „kaip padidinti Sankcijų darbdaviams direktyvos (2009/52/EB) veiksmingumą“, būtų veiksmingai įgyvendinamas ir vykdomas; iii) pritaria Komisijos ketinimui bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis ir socialiniais partneriais parengti su psichikos sveikata darbe susijusių ES lygmens ne teisėkūros iniciatyvą, kurioje būtų įvertintos kylančios problemos, susijusios su darbuotojų psichikos sveikata; iv) pritaria Komisijos tikslui psichosocialinę ir ergonominę riziką įtraukti į sveikų darbo vietų kampaniją;</p>

Balsavimo rezultatai:

Už 70

Prieš 140

Susilaikė 7

9 PAKEITIMAS**Pateikė:**

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – 2021–2027 m. ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginė programa

1.4.3 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
<p>2.3 skirsnis: i) Komitetas ragina rekomendaciją dėl ES profesinių ligų sąrašo paversti direktyva; ii) jis siūlo, atsižvelgiant į pastarojo meto patirtį, patobulinti Biologinių veiksnių direktyvą; iii) kalbant apie nacionalines darbo inspekcijas, siūlo nustatyti tikslą, kad valstybės narės iki strateginėje programoje nurodyto laikotarpio pabaigos laikytųsi TDO standartuose nustatyto koeficiento, t. y. po vieną darbo inspektorių 10 000 darbuotojų. Jeigu šis tikslas nebūtų pasiektas per strateginės programos įgyvendinimo laikotarpį, Komisija turėtų pristatyti specialią šios srities teisėkūros iniciatyvą.</p>	<p>2.3 skirsnis: i) Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad valstybėse narėse turėtų būti imamasi tinkamų tolesnių veiksnių, susijusių su rekomendacija dėl ES profesinių ligų sąrašo; ii) taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad, atsižvelgiant į pastarojo meto patirtį, Biologinių veiksnių direktyva buvo patobulinta.</p>

Balsavimo rezultatai:

Už 70

Prieš 133

Susilaikė 7

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos rekomendacijos dėl mišriojo mokymosi siekiant kokybiško ir įtraukaus pradinio ir vidurinio ugdymo**(COM(2021) 455 final)**

(2022/C 105/19)

Pagrindinė pranešėja **Tatjana BABRAUSKIENĖ**Pagrindinis pranešėjas **Michael MCLOUGHLIN**

Prašymas pateikti nuomonę	Taryba, 2021 8 30
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 165 straipsnio 4 dalis ir 166 straipsnio 4 dalis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	654
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	152 / 0 / 0

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina tai, kad pasiūlyme pabrėžiama, jog „ugdymas yra viena iš pagrindinių žmogaus teisių ir viena iš vaiko teisių“. EESRK taip pat palankiai vertina tai, kad pasiūlymu siekiama įgyvendinti Europos socialinių teisių ramstį ir kitas svarbias ES iniciatyvas⁽¹⁾, kuriomis siekiama stiprinti valstybių narių bendradarbiavimą, kad kokybiškas ir įtraukus švietimas taptų realybe vykstant socialinio ir ekonominio gyvenimo ir darbo rinkos žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai.

1.2. EESRK dar kartą ragina „Europos Komisiją ir valstybes nares įgyvendinti pirmąją Europos socialinių teisių ramsčio principą, kuriuo siekiama kokybiško ir įtraukaus švietimo, mokymo ir mokymosi visą gyvenimą, kaip visų europiečių teisės“⁽²⁾, ir taikyti jį skaitmeninių įgūdžių ir kompetencijų ugdymo gerinimui, remiant visiems vienodas galimybes naudotis mišriuoju mokymusi ir užtikrinant tvarų viešąjį finansavimą, dėl kurio susitarta su švietimo socialiniais partneriais ir pilietine visuomene.

1.3. EESRK remiasi savo nuomone⁽³⁾, kurioje pažymi, kad „įgyvendinant 2021–2027 m. Skaitmeninio švietimo veiksmų planą, būtina užtikrinti veiksmingą socialinį dialogą ir konsultavimąsi su suinteresuotaisiais subjektais, darbo teisių paisymą ir vykdymą, darbuotojų informavimą, konsultavimąsi ir dalyvavimą ugdant skaitmeninius ir verslumo įgūdžius, be kita ko, profesinio rengimo ir mokymo, suaugusiųjų mokymo ir darbuotojų mokymo srityse, siekiant sumažinti įgūdžių spragas, su kuriomis susiduria įmonės“.

1.4. EESRK ragina valstybes nares pasinaudoti COVID-19 krizės metu įgyta švietimo patirtimi ir užtikrinti, kad mišrusis mokymasis būtų kruopščiai suplanuotas ir taikomas subalansuotose mokymo programose, naudojant tinkamas pedagogines priemones, siekiant užtikrinti, kad visiems vaikams būtų suteikta tinkama ir novatoriška mokymosi aplinka ir priemonės. Valstybės narės turi užtikrinti, kad mišrusis mokymasis būtų vystomas siekiant paremti visų pirma pažeidžiamų vaikų švietimo kokybę ir įtrauktį. Nors mišriojo mokymosi sąvoka vis labiau populiarėja ir jai skiriama daug dėmesio, visgi reikia daugiau tyrimų ir studijų, ypač atsižvelgiant į švietimo sistemos trūkumus, taip pat pradines ir ankstyvasias vidurines mokyklas.

⁽¹⁾ COM/2020/625 final, COM/2020/624 final, OL C 66, 2021 2 26, p. 1, OL C 221, 2021 6 10, p. 3.

⁽²⁾ OL C 56, 2021 2 16, p. 1.

⁽³⁾ OL C 286, 2021 7 16, p. 27.

1.5. EESRK pažymi, kad, siekiant užtikrinti didesnę besimokančiųjų savarankiškumą mokymosi procesuose, svarbu, kad mišrusis mokymasis būtų prieinamas visiems mokiniams, o ne tik tiems, kurie gyvena kaimo vietovėse ir neturi galimybės mokytis mokykloje, arba mokosi aukštojo mokslo įstaigose, kuriose reikia mokytis savarankiškai.

1.6. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad nemokyklinio ir projektinio mokymosi atvejais reikia užtikrinti mokinių, ypač besimokančių pagal profesinio rengimo ir mokymo programas, sveikatą ir saugą. COVID-19 krizės metu taikytas ilgalaikis nuotolinis mokymasis neigiamai paveikė mokinių ir mokytojų psichinę ir fizinę sveikatą, taip pat mokinių mokymosi rezultatus. EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlyme pabrėžiama, jog kvalifikuoti psichikos sveikatos specialistai turi veiksmingai remti mokinių ir mokytojų gerovę.

1.7. EESRK ragina valstybes nares užtikrinti, kad mišrusis mokymasis būtų įtrauktas į jų švietimo strategijas vykdamas veiksmingą dialogą su atitinkamais švietimo socialiniais partneriais ir suinteresuotosiomis šalimis taip, kad būtų konstruktyviai prisidedama prie kokybiško ir įtraukaus mokinių mokymosi, užtikrinama galimybė naudotis gera mokymo ir mokymosi aplinka, mokytojams suteikiamos reikalingos priemonės bei parama, ir mokiniai nepaliekami be paramos.

1.8. EESRK taip pat ragina valstybes nares užtikrinti, kad mišrusis mokymasis nepadarytų žalos socialinei švietimo vertei ar tiesioginio mokymo svarbai švietimo programose. COVID-19 pandemijos metu, ekstremaliosios situacijos sąlygomis įgyta internetinio mokymo ir mokymosi patirtis atskleidė nepakeičiamą tiesioginio mokymo ir nuolatinės mokytojų ir mokinių sąveikos bei grįžtamojo ryšio vertę, siekiant užtikrinti kokybišką ir įtraukų ugdymą. Santykiai tarp mokinių ir mokytojų yra pagrindinis moksleivių motyvacijos ir mokymosi veiksnys, kuriam mišrusis mokymasis taip pat turi nepakenkti.

1.9. EESRK prašo valstybių narių užtikrinti, kad rengiant individualiems poreikiams pritaikytus ugdymo planus būtų atsižvelgiama į mokiniams reikalingas pagalbines technologijas. Be to, EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad šiuo tikslu mokytojams turi tinkamai talkinti pagalbini personalas, kuris būtų susipažinęs su šiomis technologijomis ir galėtų veiksmingai jomis pasinaudoti, kad patenkintų neįgalių mokinių poreikius.

1.10. EESRK pabrėžia, kad mišriojo mokymosi procese pagrindinis vaidmuo tenka mokytojams. Darbuotojų mainai, bendradarbiavimo projektai ir individualiems poreikiams pritaikytas mokymas yra galimi, jei tam numatoma pakankamai mokytojų darbo laiko ir jei mokyklos vadovybė tai remia. Labai svarbu puoselėti mišriojo mokymosi bendruomenę, kad būtų skatinama mokymo ir rengimo technologijų vertė.

1.11. Be to, EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad siekiant užtikrinti švietimo įtrauktį ir kokybę, mišrusis mokymasis turėtų prisidėti įgyvendinant Tarybos išvadas dėl Europos mokytojų ir dėstytojų ateities. Šiuo požiūriu EESRK ragina valstybes nares veiksmingai remti mokytojus, besirengiančius teikti paramą mokiniams kokybiško mišriojo mokymosi metu, tobulindami ir atnaujindami pirminį bei nuolatinį profesinį jų tobulėjimą, labiau pritaikydami jį mokytojų ir moksleivių poreikiams.

1.12. EESRK palankiai vertina siūlomas priemones, skirtas mokytojų IT raštingumui remti, pavyzdžiui, skaitmeninių įgūdžių tobulinimo kursus, programas ir priemones mokytojams ir internetinių bei klasėje taikomų pedagoginių modulių ir išteklių plėtojimą ir sklaidą. Be to, pasiūlymu turėtų būti remiama mokytojų teisė į naujausią ir prieinamą nuolatinį profesinį tobulėjimą; tai turėtų būti pripažinta socialiniame dialoge ir kolektyvinėse derybose nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis, prasmingai dalyvaujant švietimo srities socialiniams partneriams.

1.13. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad masiniai atviri internetiniai kursai nebūtinai yra interaktyvūs ar grindžiami gera pedagogika. Todėl Komitetas ragina Komisiją platformoje „School Education Gateway“ teikti įvairesnę paramą mišriojo mokymosi klausimais mokytojams, instruktoriams, mokyklų vadovams ir mokytojų rengėjams, o mokymams pasibaigus išduoti sertifikatą. Padedant Komisijai parengti techniniai ištekliai ir medžiaga, kurie bus naudojami mišriojo mokymosi srityje, turi būti patikimi, lengvai naudojami, išversti į visas oficialiąsias ES kalbas ir vieningai priimtini visiems mokymosi proceso dalyviams. EESRK rekomenduoja, kad „Erasmus“ mokytojų akademijos projektų rengėjų taip pat būtų paprašyta parengti bendras akredituotas mokytojų rengimo programas, kuriomis būtų siekiama gerinti mišriojo mokymosi pedagogiką. Reikėtų išnagrinėti mikrokredencialų vaidmenį mišriojo mokymosi srityje.

1.14. EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlyme pabrėžiama mokytojo profesijos gerovė ir patrauklumas ir siūlo valstybėms narėms įdarbinti daugiau mokytojų, kad būtų didinama pedagogų gerovė. EESRK pažymi, kad didelis mokytojų trūkumas ir nepatrauklios darbo sąlygos bei atlyginimai⁽⁴⁾ daro neigiamą poveikį mokymo kokybei. Tai gali trukdyti kurti kokybiškas ir įtraukias mišriojo mokymosi sistemas.

1.15. EESRK norėtų pabrėžti, kad derinant kontaktinį ir nuotolinį mokymąsi mokytojai turi būti kūrybingi ir inovatyvūs⁽⁵⁾ bei turėti gerus pedagoginius įgūdžius. Labai svarbu, kad mišrusis mokymasis vyktų taip, kad būtų atsižvelgiama į mokytojų darbo krūvį ir darbo laiką, būtų užtikrinamos deramos darbo sąlygos ir palanki darbo aplinka.

1.16. EESRK rekomenduoja užtikrinti demokratinį vadovavimą mokykloms, kad mokiniai ir mokytojai būtų visiškai nepriklausomi, kad jie patys galėtų valdyti mokymosi ir mokymo procesą. EESRK dar kartą pabrėžia, kad svarbu užtikrinti ir stiprinti demokratinį švietimo ir mokymo sistemų valdymą, kuris turėtų apimti prasmingą konsultavimąsi su organizuota pilietine visuomene⁽⁶⁾.

1.17. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad mišrus mokymasis už formaliojo švietimo ribų, pvz., savaiminio ir neformaliojo mokymosi srityje, turi būti pripažintas veiksmingai įgyvendinant 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos rekomendaciją dėl neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo. Neformalusis mokymasis ir savišvieta iš tiesų yra labai svarbūs remiant svarbiausių tarpasmeninių, komunikacinių ir kognityvinių įgūdžių ugdymą, be kita ko, kūrybiškumą, aktyvų pilietiškumą ir profesinio gyvenimo įgūdžius. Dalyvavimas patvirtinimo procesuose turi būti prieinamas visiems ir remiamas tvariomis viešosiomis investicijomis.

1.18. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad gerai išplėtotas mišrusis mokymasis turi būti remiamas tvariomis viešosiomis investicijomis, jam turi būti skirta derama vieta Europos semestre ir jis turi būti finansuojamas papildomomis ES lėšomis, pavyzdžiui, pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę, programą „Erasmus+“ ir „ESF+“. Visiems besimokantiejiems labai svarbu turėti laisvą prieigą prie kokybiškų internetinių mokymosi programų. Reikia daugiau investicijų, visų pirma siekiant užtikrinti profesinių mokyklų mokiniams aukštos kokybės nuotolinį mokymąsi ir galimybes naudotis priemonėmis ir simulatoriais, kurie padėtų jiems saugioje aplinkoje savarankiškai įgyti praktinių žinių, o bendruomenėse siekiant įsteigti mokymosi visą gyvenimą centrus⁽⁷⁾ ir bibliotekas.

1.19. EESRK pažymi, kad vis dažnesnis skaitmeninių priemonių naudojimas mišriojo mokymosi srityje kelia vis didesnę pavojų mokinių ir mokytojų duomenų saugumui, taip pat mokytojų intelektualinės nuosavybės teisėms. Todėl Komisija ir valstybės narės, konsultuodamosi su švietimo srities socialiniais partneriais ir švietimo suinteresuotaisiais subjektais, turėtų teikti tvarų viešąjį finansavimą ir sukurti tinkamą teisinę sistemą, užtikrinant duomenų apsaugą ir intelektualinės nuosavybės teises švietimo srityje. EESRK yra susirūpinęs dėl to, kad rekomendacijoje teigiama, jog pasiūlyme numatytiems planams įgyvendinti „papildomų išteklių neprireiks“. Finansavimas gali paskatinti bendradarbiavimą tose srityse, kuriose ES kompetencija nėra didelė. Išlaidos gali būti susijusios su platformos integravimo sąnaudomis, reikalingomis jos įdiegimui, priežiūrai ir įrangai, taip pat su mokymo išteklių priegloba, duomenų saugumu, mokytojų ir mokinių aprūpinimu įranga ir kt. Jei nebus tinkamų išteklių, pačioje nepalankiausioje padėtyje esantys mokiniai nukentės labiausiai.

1.20. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares atkreipti dėmesį į švietimo paslaugų teikėjų gausėjimą ir „EdTech“ sektoriaus plėtrą, nes šioms paslaugoms vis labiau bus teikiama pirmenybė įgyvendinant mišrų mokymąsi švietimo programose. EESRK taip pat ragina valstybes nares parengti nacionalinius teisės aktus, įskaitant galimybę sukurti viešąsias mokymo ir mokymosi internetu platformas, siekiant apsaugoti viešąjį švietimo vertę. Be to, viešosios platformos turėtų

⁽⁴⁾ Europos Komisija „Europos mokytojai, jų karjera, tobulėjimas ir gerovė“, 2021 m.

⁽⁵⁾ Europos Komisija „Mišrusis mokymasis mokyklinio ugdymo srityje. 2020–2021 mokslo metų pradžios gairės“.

⁽⁶⁾ OL C 286, 2021 7 16, p. 27.

⁽⁷⁾ P. Downes (2011 m.). *Multi/Interdisciplinary Teams for Early School Leaving Prevention: Developing a European Strategy Informed by International Evidence and Research*. Europos Komisija, NESET (Socialinių švietimo ir mokymo aspektų ekspertų tinklas), Švietimo ir kultūros generalinis direktoratas, Briuselis.

būti įgyvendinamos prasmingai konsultuojantis su švietimo srities socialiniais partneriais ir švietimo srities suinteresuotaisiais subjektais, visapusiškai gerbiant mokytojų ir švietimo darbuotojų profesinį savarankiškumą, taip pat švietimo įstaigų akademinę laisvę ir švietimo įstaigų autonomiją, nedarant spaudimo mokytojams ar švietimo darbuotojams dėl jų naudojamos mokomosios medžiagos ir pedagoginių metodų.

1.21. Atsižvelgdamas į visai mišriojo mokymosi veiklos srčiai teikiamą svarbą, EESRK siūlo šiai rekomendacijai parengti atskirą rodiklių matavimą ir diferencijuotą duomenų rinkimą, atsižvelgiant į amžių, pripažįstant skirtingus vaikų ir jaunuolių vystymosi poreikius; tai taip pat turėtų padėti rinkti informaciją apie susijusius mokymosi sunkumus lemiančius veiksnius, pavyzdžiui, patyčias ir mokyklos nebaigimą. Bendradarbiaujant su atitinkamais partneriais būtų galima parengti tikslius rodiklius. Dėl to taip pat turi būti informuojama apie rekomendacijos įgyvendinimą ir vykdoma jos įgyvendinimo stebėseną.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Šioje nuomonėje svarstomas Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos dėl mišriojo mokymosi siekiant kokybiško ir įtraukaus pradinio ir vidurinio ugdymo. Nuomonėje taip pat skiriamas dėmesys viduriniojo ugdymo lygmens pradiniam profesiniam mokymui. Siūlomoje rekomendacijoje nėra nei skatinama įtvirtinti mažesnio mokytojų dalyvavimo mokymo procese, nei raginama praleisti daugiau valandų prie ekrano. EESRK palankiai vertina jaunimo dalyvavimą, kuris turėtų būti skatinamas ir tęsiamas viso proceso metu.

2.2. Remiantis Europos Komisijos tyrimu⁽⁸⁾, mišrusis mokymasis suprantamas kaip mišrus metodas, pagal kurį mokymasis mokykloje derinamas su nuotoliniu mokymusi, įskaitant mokymąsi internetu. Mišrusis mokymasis yra lankstus modelis, galintis padėti įgyvendinti projektą ar padaryti pažangą pasirinktame studijų kurse, kuriam nereikalinga, kad mokytojai ir besimokantieji visada būtų toje pačioje fiziniame erdvėje.

2.3. Nors mokymasis mokykloje stiprina besimokančiųjų socialinius įgūdžius, gerovę, bendrumo jausmą, bendruomenės jausmą ir geresnį asmeninį mokytojų ir mokinių bendravimą, gerai organizuotas mišrusis mokymasis gali padėti besimokantiems pasiekti labiau nepriklausomo, individualizuoto ir savarankiškesnio mokymosi lygį⁽⁹⁾. Jis gali būti labai naudingas mokymuisi meno srityje, pavyzdžiui, naudojant vaizdo medžiagą.

2.4. Nors pasiūlyme mišrusis mokymasis apibūdinamas kaip mišrus metodas, pabrėžiant jo lankstumą ir galimybes skatinti mokytis savarankiškai, reikia išsamiau paaiškinti mokytojų ir dėstytojų vaidmenį taikant mišrųjį mokymąsi. Šiuo atžvilgiu svarbu užtikrinti, kad mišrusis mokymasis būtų perkeliamas į mokymo programas atsižvelgiant į mokytojų, mokinių ir jų šeimų poreikius, taikant visos mokyklos bendruomenės dalyvavimu grindžiamą požiūrį. Be to, būtina, kad mišrusis mokymasis vyktų pamokų mokykloje metu ir nesudarytų pernelyg didelės naštos mokytojams ar papildomos naštos mokinių šeimoms.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Dėl COVID-19 krizės pradinių, vidurinių ir profesinių mokyklų moksleiviai tapo savarankiškesni. Mokyklos ir mokytojai (dažniausiai be tinkamo pasirengimo) buvo įpareigoti prisitaikyti prie internetinio ir nuotolinio mokymosi ekstremaliosios situacijos sąlygomis naudojantis skaitmeniniais pranešimais, e. laiškais, internetiniais vaizdo pokalbiais ir kitomis ryšio su vaikais priemonėmis, kad per karantiną būtų užtikrintas tinkamas mokymas. Tai taip pat buvo didelis iššūkis neįgaliems vaikams, kurie bendraujant per skaitmenines priemones atsiduria nepalankesnėje padėtyje. Vyriausybės, televizijos laidos, socialiniai partneriai, švietimo ir mokymo paslaugų teikėjai, nevyriausybinės organizacijos ir pavieniai asmenys labai greitai ėmėsi veiksmų, kad padėtų mokytojams kurti virtualias klases ir bendradarbiavimo platformas, tačiau dar reikia daug nuveikti.

3.2. Turėdami omenyje didžiulį COVID-19 krizės poveikį jaunimui ir švietimo sistemai, privalome taip pat atsargiai vertinti pokyčių spartą. Grįžimui į kontaktinį mokymąsi reikia laiko, o daugelis jaunuolių turi priprasti prie minties, kad reikės grįžti prie įprastos tvarkos: pernelyg daug pokyčių per trumpą laiką gali turėti destabilizuojantį poveikį. Dėl COVID-19 labai nukentėjo vaikai ir jaunimas. Jų švietimas, socializacija, ekonominės perspektyvos ir psichikos sveikata pandemijos metu ypač nukentėjo. Ateinančio laikotarpio prioritetas turėtų būti grįžimas prie įprastos padėties ir ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas gerovei, psichikos sveikatai ir formaliam mokymuisi.

⁽⁸⁾ Europos Komisija, „Mišrusis mokymasis mokyklinio ugdymo srityje. 2020–2021 mokslo metų pradžios gairės“.

⁽⁹⁾ Ten pat.

3.3. EESRK reiškia susirūpinimą dėl mišriojo mokymosi integravimo į pradinį ir ankstyvųjų vidurinės mokyklos klasių programas, nes šioms amžiaus grupėms dažnai trūksta būtinų gebėjimų aktyviai mokytis mišriojo mokymosi aplinkoje. Paprastai mokiniams trūksta orientavimosi, bendradarbiavimo gebėjimų, IRT įgūdžių, žinių kūrimo, įsivertinimo gebėjimų ir kai kurių kitų vadinamųjų XXI-ojo amžiaus įgūdžių. Šie įgūdžiai yra būtini sėkmingam mokymuisi mišrioje aplinkoje, o dėl jų trūkumo šioje besimokančiųjų kategorijoje kyla reali grėsmė mišriojo mokymosi kokybei. Reikia nustatyti principą, kad eksperimentinis mišrusis mokymasis mokykloje prasideda vyresniems, o ne jaunesniems mokiniams.

3.4. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad COVID laikotarpiu dėl prarastos praktinės mokymosi patirties pameistrystės programose labiausiai nukentėjo profesinių mokyklų mokiniai. Dėl nepakankamos prieigos prie plačiajuosčio ryšio ir IT priemonių, mokytojų ir mokinių sąveikos stygiaus ir tinkamos mokymosi aplinkos trūkumo mokyklos nebaigė daugiau asmenų, ypač mergaičių ir nepalankioje socialinėje bei ekonominėje padėtyje esančių vaikų. Todėl mišrusis mokymasis turi būti kruopščiai parengtas ir taikomas, kad visiems vaikams būtų užtikrinta įtrauki mokymosi aplinka ir priemonės. Nors rekomendacijoje daugiausia dėmesio skiriama pradiniam ir viduriniam ugdymui, taip pat vidurinio lygmens profesiniam rengimui ir mokymui, būtų naudinga išnagrinėti mišriojo mokymosi potencialą pameistrystės srityje.

3.5. Į pasiūlymą, be kita ko, įtrauktas tiesioginis atsakas į krizę – „teikti pirmenybę mokinių ir jų šeimų fizinei ir psichikos gerovei“, taip pat „skatinti besimokančių asmenų ir jų šeimų skaitmeninių gebėjimų [...] ugdymą“. Šiuo atžvilgiu EESRK atkreipia dėmesį į tai, kaip svarbu išplėsti gerovės užtikrinimo ir skaitmeninių gebėjimų gerinimo mastą ir apimti visą švietimo sistemą, visų pirma mokytojus, dėstytojus ir mokyklų vadovus.

3.6. EESRK palankiai vertina tai, kad bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis Komisija siūlo parengti specialią rekomendacinę medžiagą, vadovus ir kitas konkrečias priemones, pagrįstas faktais, tarpusavio mokymosi veikla ir gerą patirtimi. Taip bus užpildytos nustatytos spragos remiant mišriojo mokymosi metodo plėtrą mokyklos ir sistemos lygmenimis. Socialiniai partneriai ir kiti susiję suinteresuotieji subjektai taip pat turėtų įsitraukti į šį bendradarbiavimą. Kiekvienas poslinkis švietimo sistemose, bet kokia pertvarka ar koregavimas turi vykti kuo atsargiau. Turime būti visiškai tikri, kad tokie pokyčiai jokių būdu neblogins nepalankios padėties dėl išsilavinimo stokos ir neskatins mokyklos nebaigimo, o tai, be abejonės, yra didžiausios mūsų švietimo sistemos problemos.

3.7. EESRK laikosi nuomonės, kad mišrusis mokymasis gali visiškai pakeisti tiek mokymą, tiek mokymąsi. Vis dėlto, nors pasiūlyme pabrėžiamos „galimybės, atsirandančios derinant mokymąsi, įskaitant švietimo ir mokymo kokybės ir įtraukimo gerinimą, taip pat plataus pobūdžio besimokančių asmenų kompetencijos ugdymą ir gerovę“, EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad būtina atidžiai išnagrinėti mišriojo mokymosi įgyvendinimo ribotumą. Ypatingai kaimo vietovėse ir skurdo paliestose vietovėse, kuriose trūksta infrastruktūros (nepakanka prieigos prie plačiajuosčio ryšio ir IT priemonių) ir palankios aplinkos (namų aplinka, finansinė aplinka ir t. t.), gali nepavykti užtikrinti mokiniams kokybiško mišriojo mokymosi. Nepaprastai svarbu prisijungti prie galingų ir patikimų tinklų, ypač kai dėl savo veiklos prie tinklo turi jungtis visi šeimos nariai. Be to, ne visi mokiniai turi pakankamai skaitmeninių įgūdžių, savidisciplinos ar savarankiškumo, būtinų savarankiškai mokytis per pamokas ir atlikti užduotis be tiesioginio bendravimo su mokytojais. Apskritai mišriojo mokymosi sėkmė labai priklauso nuo tėvų priežiūros ir pagalbos, ypač mažiesiems mokiniams. Dėl to gali atsirasti arba padidėti mokinių mokymosi rezultatų nelygybė ir išaugti mokyklos nebaigusių asmenų skaičius, nes ne visų mokinių tėvai sugeba arba turi laiko veiksmingai atlikti šį vaidmenį.

3.8. Nors pastaraisiais metais švietimo sistemose vis dažniau pastebima privatizavimo tendencija, mišrusis mokymasis švietimo programose turėtų būti diegiamas taip, kad viešųjų švietimo sistemų valdymo atskaitomybė ir skaidrumas būtų apsaugoti nuo privačių ir komercinių interesų ir dalyvių įtakos. Mišrusis mokymasis neturi pakenkti švietimui kaip viešajai gėrybei.

3.9. Prieš COVID-19 pedagogai susidūrė su vis didėjančiu mokinių mokymosi atotrūkiu dėl įvairaus socialinio ir ekonominio spaudimo problema. Kiti veiksniai yra rasizmas, segregacija ir bendras aukštykrypčio socialinio judumo mažėjimas bei pasaulio ekonomikos nuosmukis. Taip pat apskritai vis labiau pasikliaujama, pavyzdžiui, namų darbais, kurie tik dar labiau didina pasiekimų skirtumus. Izoliacija ir savimoka taip pat turi žalingą psichologinį poveikį. Daugeliui mokinių, ypač iš socialiniu ir ekonominiu požiūriu nepalankioje padėtyje esančių šeimų, tiesioginis bendravimas su mokytojais ir bendraamžiais suteikia paguodos ir padeda mažinti mokymosi atotrūkį. Dėl tebesitęsiančios COVID-19

pandemijos šis mokymosi atotrūkis, įskaitant skaitmeninių įgūdžių atotrūkį, dar labiau padidėjo, nes daugiau mokinių patiria prarandamo mokymosi riziką.

3.10. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad pirminio mokytojų rengimo ir tęstinio profesinio tobulėjimo nepakanka, kad mokytojai įgytų tinkamų įgūdžių, įskaitant skaitmeninius įgūdžius, pedagoginius metodus ar mokymo medžiagą mišriajam mokymui užtikrinti. Tai ypač pasakytina apie darbą su specialiųjų poreikių turinčiais mokiniais, darbą daugiakultūroje aplinkoje arba su palankių sąlygų neturinčiais moksleiviais, o tai kelia dar daugiau problemų, nes nukenčia būtent tos besimokančiųjų grupės, kurioms šiuo metu reikia papildomos paramos. Europos neįgaliųjų forumas ragina užtikrinti vienodas galimybes neįgaliems darbuotojams ir moksleiviams naudotis švietimo paslaugomis, taip pat ragina taikyti tokias priemones kaip vertimas į gestų kalbą, tiesioginis subtitravimas ir pritaikyta darbo aplinka.

3.11. Pasiūlyme nurodytos įsivertinimo priemonės, pavyzdžiui, būsima mokytojams skirta priemonė SELFIE, gali padėti užtikrinti mišrųjų mokymąsi. Tačiau EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad dėl šių priemonių gali prasidėti švietimo įstaigų lyginimas siekiant nustatyti mokyklų reitingus, lygas ir konkurencingumą. Svarbu, kad taikant mišrųjų mokymąsi būtų atsižvelgiama į švietimo įstaigų ypatumus ir prioritetus, susijusius su informacinių ir ryšių technologijų (IRT) naudojimu, kuriam turėtų pritari mokytojai, dėstytojai ir mokyklų vadovai.

3.12. Vis dažniau darbas su vaikais ir jaunimu turi būti grindžiamas tikru nuolatiniu susijusių asmenų dalyvavimu, kaip nustatyta JT vaiko teisių konvencijos 12 straipsnyje. Išskyrus vienas konsultacijas, rekomendacijoje neskiriama daug dėmesio vaikų nuomonei. Šią padėtį reikėtų ištaisyti. Daugelis valstybių narių kuria geriausios praktikos modelius, o ES rengia savo vaiko teisių strategiją. Tokio pobūdžio pokyčiai galiausiai turėtų aiškiai atsispindėti mokyklų valdyme ir vertinime.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl vienodų sąlygų darniajam oro transportui užtikrinimo**(COM(2021) 561 final – 2021/0205 (COD))**

(2022/C 105/20)

Pranešėjas **Thomas KROPP**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2021 9 13 Europos Sąjungos Taryba, 2021 9 14
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 100 straipsnio 2 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2021 10 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	231 / 0 / 9

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) dar kartą pabrėžia, kad ES aviacijos rinka yra labai svarbi prekybai ir turizmui Europos Sąjungoje, taip pat tarptautiniam Europos ekonomikos konkurencingumui ⁽¹⁾.

Vis dėlto kadangi aviacija yra vienas sparčiausiai augančių sektorių išmetamo CO₂ kiekio požiūriu, EESRK remia ES institucijų reguliavimo iniciatyvas, kuriomis siekiama sušvelninti aviacijos poveikį aplinkai ⁽²⁾.

1.2. Komisijos pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinio tikslas – pasiekti plataus užmojo tikslą iki 2030 m. 55 % sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, palyginti su 1990 m. lygiu, suderinant ES politiką su plataus užmojo politiniais žaliajo kurso ir ES klimato teisės akto įgaliojimais. EESRK pritaria šiai labai plataus užmojo politikai, kuri apima keletą su aviacija susijusių teisės aktų, kurių esminis elementas yra tvarių aviacinių degalų (SAF) naudojimo skatinimas. Nors Komisija įvertino šio pasiūlymo papildomumą su kitais atitinkamais pasiūlymais, EESRK mano, kad Komisija taip pat turėtų atsižvelgti į visų susijusių reguliavimo priemonių bendrą finansinį poveikį.

1.3. Atsižvelgiant į reguliavimo iniciatyvas, kuriomis siekiama paspartinti perėjimą prie nulinio grynojo išmetamųjų dujų kiekio, „RefuelEU Aviation“ iniciatyvos pasiūlymas yra ypač svarbus aviacijai. Aviacijos sektorius, kitaip nei kiti, yra priklausomas nuo iškastinio kuro kaip energijos šaltinio. Siekiant sudaryti sąlygas aviacijos sektoriui augti ir kartu mažinti jo išmetamą CO₂ kiekį, iniciatyvos „RefuelEU Aviation“ pasiūlymu dėl reglamento siekiama paspartinti tvarių aviacinių degalų gamybą, paskirstymą ir naudojimą, nustatant įpareigojimą aviacijai skirtų reaktyvinių degalų tiekėjams visuose ES oro uostuose tiekti vis daugiau aviacinių degalų, į kuriuos įmaišyti tvarūs aviaciniai degalai, ir reikalaujant, kad oro transporto bendrovės didintų tvarių aviacinių degalų naudojimą iš anksto nustatytais etapais.

Atsižvelgdamas į savo požiūrį į tvarios aviacijos skatinimą, EESRK pritaria Komisijos pasiūlymo esmei, tačiau siūlo pakeitimus, kuriais būtų užtikrinta, kad jį būtų galima įgyvendinti veiksmingai ir nesukelti iškraipymų.

⁽¹⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 99; OL C 389, 2016 10 21, p. 86.

⁽²⁾ Komunikatas „Europos žaliasis kursas“ (COM(2019) 640 final);
Tvaraus ir pažangaus judumo strategija, https://ec.europa.eu/transport/themes/mobilitystrategy_en;
ES apyvartinių taršos leidimų prekybos direktyva, įskaitant aviaciją (COM(2021) 552 final);
Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyva (COM/ 2021/557 final);
Alternatyviųjų degalų infrastruktūros direktyva (COM(2021) 560 final).

1.4. EESRK palankiai vertina Komisijos iniciatyvą paspartinti tvarių aviacinių degalų rinkos augimą. Tiesa, kad tvarūs aviaciniai degalai, jeigu jų būtų pagaminama pakankamai ir juos galėtų naudoti visos oro transporto bendrovės, gerokai sumažintų sektoriaus išmetamą CO₂ kiekį. Tačiau neaišku, ar Komisijos pasirinktas metodas užkirstų kelią konkurencijos iškraipymams.

1.5. Aviacija yra tarptautinis paslaugų sektorius, iš esmės apimantis dvi skirtingas rinkas, kurių dinamika skiriasi: EEE bendrąją Europos rinką ir tarptautiniu mastu reguliuojamą rinką. EESRK mano, kad pasiūlymo projekte turėtų būti aiškiai atspindėtas šis skirtumas, ir ragina Komisiją išlaikyti vienodas sąlygas EEE *viduje* ir aktyviai skatinti *pasauliniu mastu* taikomų tvarumo standartų priėmimą.

1.6. Siūlomas reglamentas bus taikomas visiems visų ES oro transporto bendrovių vykdomiems skrydžiams, nepriklausomai nuo to, ar jos vykdo skrydžius EEE, ar tarptautiniu mastu; tačiau ne ES oro transporto bendrovių tinklams jis bus taikomas tik tiek, kiek jie įtrauks ES oro uostų teikiamas paslaugas. Visoms kitoms ne ES oro transporto bendrovių teikiamoms pasaulinėms paslaugoms reikalaujamas minimalus aviacinio kuro, į kurį įmaišyti tvarūs aviaciniai degalai, naudojimas įtakos neturėtų. Todėl tikėtinas aviacinių degalų ir SAF kainų skirtumas ne ES oro transporto bendrovėms galėtų suteikti konkurencinį pranašumą. Tuo metu, kai visas pasaulio aviacijos sektorius stengiasi atsigaivinti po didžiausios krizės pokario istorijoje, ES oro transporto bendrovėms neturėtų tekti vienašališkai prisiimti papildomų išlaidų. Be to, jei kainų skirtumas būtų perkeltas keleiviams, ne ES oro transporto bendrovių vykdomi mažiau aplinką tausojantys skrydžiai taptų patrauklesni ES keleiviams.

1.7. EESRK rekomenduoja prieš faktinį šio reglamento įgyvendinimą pradėti bandomąjį etapą, per kurį būtų galima suderinti EEE vidaus nuostatas, susijusias su aviacijos poveikio aplinkai švelninimu, o Komisija savo pastangas sutelktų į glaudų ES skatinimo naudoti tvarius aviacinius degalus koordinavimą su panašiomis tarptautiniu mastu vykdomomis iniciatyvomis. Jei būtų pagaminta pakankamai tvarių aviacinių degalų ir jie būtų prieinami ES bei ne ES oro vežėjams, šis reglamentas būtų visapusiškai taikomas, kad aprėptų įpareigojimus ir ne ES oro transporto bendrovėms, vykdančioms skrydžius iš ES oro uostų. Taikant tokį pakopinį metodą būtų iki minimumo sumažinta pradinė sunkumų rizika, sumažinta anglies dioksido nutekėjimo rizika, sudarytos sąlygos ekonomiškai efektyviam įgyvendinimo procesui ir užtikrintas planavimo stabilumas visiems suinteresuotiesiems subjektams, įskaitant tvarių aviacinių degalų gamintojus. Be to, tai padėtų kurti nuoseklų požiūrį į biodegalus.

1.8. Atsižvelgdamas į tai, kad daug didesnė CO₂ išmetama tarptautiniuose tolimųjų skrydžių maršrutuose, palyginti su vidutinio ir trumpojo nuotolio EEE maršrutais ⁽³⁾, EESRK mano, kad Komisija turėtų daugiau dėmesio skirti tarptautinių reguliavimo priemonių koordinavimo priemonėms. Šios trečiųjų šalių priemonės kartu su jau sutartais kompensavimo mechanizmais, pavyzdžiui, CORSIA ⁽⁴⁾, suteiks papildomą impulsą SAF gamybai, sklaidai ir įsisavinimui tarptautiniu mastu, taip paspartins didesnę SAF paklausą ir sumažins anglies dioksido nutekėjimo riziką ⁽⁵⁾.

EESRK pritaria Komisijos atliktai analizei, kuri rodo, kad tvarių aviacinių degalų rinkai sukurti prireiks laiko. EESRK ragina Komisiją parengti realistišką ir išsamų veiksmų planą, kaip palaipsniui didinti tvarių aviacinių degalų naudojimą, siekiant užtikrinti planavimo stabilumą visiems suinteresuotiesiems subjektams, įskaitant tvarių aviacinių degalų gamintojus, ir pateikti politinės stebėsenos proceso gaires.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Tvarios aviacijos augimui skatinti reikalingas visapusiškas ir veiksmingas reglamentavimo metodas.

2.1.1. Iniciatyvos „RefueEU Aviation“ pasiūlymo projektas yra įtrauktas į keletą kitų teisės aktų pasiūlymų, pateiktų pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinyje, kuriais visais siekiama sušvelninti aviacijos poveikį aplinkai ⁽⁶⁾. Todėl vertinant iniciatyvos „RefueEU Aviation“ pasiūlymo poveikį ir įgyvendinamumą reikia deramai atsižvelgti į šių pasiūlymų tarpusavio priklausomybę ir jų bendrą poveikį aviacijos rinkai.

⁽³⁾ Pusę CO₂ kiekio į aplinką išskiria vos 6 % skrydžių: tai skrydžiai tolimais maršrutais, Data Snapshot on CO₂ emissions and flight distance | EUROCONTROL.

⁽⁴⁾ Tarptautinės aviacijos išmetamo anglies dioksido kiekio kompensavimo ir mažinimo sistema (CORSIA) yra pasaulinis rinkos principais paremtų priemonių mechanizmas, leidžiantis kompensuoti tarptautinių skrydžių, kurių metu viršijami 2020 m. rodikliai, išmetamo CO₂ kiekį. Ši sistema taikoma savanoriškai nuo 2021 m. sausio 1 d. iki 2026 m.; savo noru ją taiko 81 valstybė (įskaitant visas ES valstybes nares), kurioms priklauso 77 % tarptautinės aviacijos.

⁽⁵⁾ Keletas valstybių, tokių kaip JK ir JAV, taip pat planuoja taikyti priemones, kuriomis būtų skatinami tvarūs aviaciniai degalai ir mažinamas išmetamas CO₂ kiekis, žr. SWD(2021) 633 final.

⁽⁶⁾ SWD (2021) 633 final, 7.2 skirsnis.

2.1.2. Persvarstytoje Energijos mokesčių direktyvoje būtų nustatytas minimalus mokesčio tarifas, taikomas ES vidaus skrydžiams; tvariams aviaciniams degalams būtų taikomas nulinis minimalus mokesčio tarifas, o minimalūs mokesčių tarifai per dešimties metų laikotarpį turėtų būti didinami iki 10,75 EUR už gigadžaulį. Šio pasiūlymo deklaruotas tikslas – skatinti naudoti daugiau tvarių aviacinių degalų ir skatinti oro transporto bendroves naudoti efektyvesnius ir mažiau taršius orlaivius ir išvengti galimybės nesurinkti 32 % pajamų. Jei valstybės narės kiekviena atskirai viršytų minimalų tarifą, šie papildomi nacionaliniai anglies dioksido mokesčiai gerokai padidintų oro transporto bendrovių sąnaudų našta, nebent tvarių aviacinių degalų būtų pagaminama pakankamai. Būtina nustatyti tokią sąsają su tvarių aviacinių degalų prieinamumu, nes priešingu atveju taisyklės galėtų turėti baudžiamąjį poveikį, užuot suteikusios daugiau paskatų gaminti ir naudoti tvarius aviacinius degalus.

2.1.3. Tiesą sakant, abejotina, ar papildomi mokesčiai gali paskatinti pereiti nuo iškastinio kuro prie tvarių aviacinių degalų naudojimo, jei tvarių aviacinių degalų nepakanka.

2.1.4. Kadangi nėra reikšmingų antidempingo nuostatų, šiuo metu rinkos sąlygos leidžia konkuruojančioms oro transporto bendrovėms siūlyti bilietų kainas, žemesnes už ribines veiklos sąnaudas ir net žemesnes už bendras OEV ir oro uostų mokesčių sąnaudas. Papildomas mokestis neturėtų įtakos tokiam ribinių kainų lygiui ir todėl nesuteiktų paskatų pasinaudoti tvariais aviaciniais degalais kaip konkurencijos priemone; dėl tokio visoje ES taikomo minimalaus mokesčio oro transporto bendrovės paprasčiausiai išsekvotų savo lėšas, reikalingas investicijoms į efektyvesnius orlaivius. Be to, pajamos, gaunamos iš šių papildomų mokesčių, iš esmės negalės būti naudojamos iš anksto nustatytiems (aplinkai svarbiems) tikslams, o plauks į valstybių narių išdus. Todėl jos neleis didinti pasiūlos, kad būtų patenkinta didėjanti kelionių oro transportu paklausa.

2.1.5. Todėl EESRK mano, kad reikia atlikti labiau diferencijuotą rinkos dinamikos vertinimą, ypatingą dėmesį skiriant galimam poreikiui, kaip papildomai reguliavimo priemonei, spręsti, ar reikia tikslinių antidempingą reglamentuojančių teisės aktų, pagal kuriuos būtų veiksmingai reikalaujama nustatyti minimalų kainų lygį išorės sąnaudoms padengti (?).

Komisija taip pat siūlo persvarstyti ATPLS aviacijos taisykles kaip dar vieną priemonę, numatytą pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinyje. ATPLS anksčiau buvo taikoma apie 40 % visų ES išmetamo teršalų kiekio; persvarstytoje versijoje ši dalis padidinta įtraukiant papildomus, pavyzdžiui, jūrų, sektorius. Įpareigojimas ATPLS sektoriams iki 2030 m. sumažinti išmetamą teršalų kiekį taip pat padidintas nuo 40 % iki 61 %, remiantis 2005 m. lygiu, o aviacijai skirti nemokami apyvartiniai taršos leidimai 2023–2025 m. turės būti laipsniškai panaikinti.

2.1.6. Iš tiesų, prekyba apyvartiniais taršos leidimais yra rinka pagrįstas išmetamo teršalų kiekio mažinimo mechanizmas, o tolesnis šios priemonės parametru derinimas gali šį mechanizmą sustiprinti. Vertinant tokių priemonių poveikį rinkos dinamikai, kaip minėta pirmiau, reikia atsižvelgti į tai, kad dėl laipsniško nemokamų taršos leidimų skaičiaus mažinimo padidėja jau numatytų papildomų išlaidų dėl ES minimalaus mokesčio našta. Be to, pagal Energijos mokesčių direktyvą, ATPLS direktyvą ir iniciatyvos „RefuelEU Aviation“ reglamentą reikalaujama pateikti duomenis apie aviacinių reaktyvinių degalų papildymą ir naudojimą, taip pat apie tvarių aviacinių degalų naudojimą. Reikėtų toliau svarstyti galimybę racionalizuoti duomenų rinkimo, ataskaitų teikimo ir tikrinimo nuostatas, kad būtų išvengta nereikalingo sudėtingumo ir būtų užtikrintas procesų praktiškumas.

Siūlomu alternatyviųjų degalų infrastruktūros reglamentu siekiama užtikrinti, kad oro uostuose būtų sukurta tinkama infrastruktūra, kad visuose ES oro uostuose būtų galima naudoti tvarius aviacinius degalus. Nors akivaizdu, kad užtikrinti veiksmingą logistiką tvarių aviacinių degalų paskirstymui yra labai svarbu, pats reglamentas turi būti labiau patikslintas; remiantis dabartine formulavimu, transporto priemonės, skirtos tiekti ekologiškus degalus aviacijai, galėtų būti laikomos nežaliosiomis (?). Nesant tokių paaiškinimų, sunku įvertinti, kokių naujų išlaidų, kurios galėtų būti perkeltos oro transporto bendrovėms, galėtų patirti oro uostai.

2.2. Siūlomas iniciatyvos „RefuelEU Aviation“ reglamentas yra pagrindinis pasiūlymas siekiant užtikrinti aviacijos tvarumą ateityje, tačiau juo turi būti vengiama iškraipomojo poveikio aviacijos rinkai.

(?) Bet kokia reguliavimo institucijų intervencija į rinkos mechanizmus prieštarauja aviacijos rinkos liberalizavimo tikslams. Tačiau liberalizavimas nėra dogma ir, trukdydamas siekti Žaliajame kurse nustatytų klimato srities tikslų, yra ribotas. Todėl reikia atlikti išsamią ir diferencijuotą analizę, koks būtų tokių intervencijų poveikis rinkoje liberalizuotoje reguliavimo sistemoje. Tai yra ypač svarbu, kai kelios papildomos reguliavimo iniciatyvos yra tarpusavyje susijusios ir gali turėti bendrą finansinį poveikį suinteresuotiesiems subjektams.

(8) EESRK nuomonė *Tvarus finansavimas taksonomija ir standartai*, 2021 9 22, ECO/549 (OL C 517, 2021 12 22, p. 72).

2.2.1. Komisija pripažįsta, kad tvarių aviacinių degalų gamybai ir paskirstymui pramonės lygmeniu reikės didelių investicijų ir laiko, kad būtų galima prasmingai plėsti veiklą. Kadangi Komisijos jurisdikcija teisiškai taikoma tik ES, o faktiškai – EEE vidaus oro eismui, Komisija siūlo kiek galima labiau sumažinti tarptautinės konkurencijos iškraipymus pasitelkus dvi priemones: užtikrinant, kad visuose skrydžiuose iš ES oro uostų, neatsižvelgiant į jų paskirties vietą, būtų naudojami reaktyviniai degalai su įmaišytais tvariais aviaciniais degalais, ir nustatyti, kad ES oro uostuose būtų naudojama kuo mažiau reaktyvinių aviacinių degalų. Pirmoji priemonė taikoma tiekėjui ir nėra šališka oro transporto bendrovių atžvilgiu. Tačiau abejotina, ar antroji priemonė gali praktiškai ir veiksmingai padėti užkirsti kelią rinkos iškraipymams.

2.2.2. 7 straipsnyje visos oro transporto bendrovės įpareigojamos teikti duomenis, be kita ko, apie papildytą reaktyvinių aviacinių degalų kiekį tam tikrame ES oro uoste ir įpareigojamos pranešti apie bendrą iš tiekėjų įsigytų aviacinių degalų, į kuriuos įmaišyta tvarių aviacinių degalų, kiekį. Oro transporto bendrovės jau teikia ataskaitas apie reaktyvinių degalų kiekio papildymą ir sunaudojimą vieno skrydžio metu, kaip yra įpareigotos pagal ES ATLPS; ši schema taikoma tik ES vidaus skrydžiams⁽⁹⁾. Siūlomu reglamentu taip pat įpareigojama teikti ataskaitas apie tarptautinius skrydžius iš ES oro uostų. Šios skrydžius taip pat vykdo ne ES vežėjai, todėl jie taip pat įpareigojami teikti duomenis. Tarptautiniu lygiu pripažįstama, kad nenacionalinės oro transporto bendrovės turi būti įpareigotos teikti duomenis, kad nacionalinės valdžios institucijos galėtų stebėti, kaip laikomasi reikalavimų. Taigi šis įpareigojimas teikti ataskaitas neturėtų sulaukti tarptautinio pasipriešinimo.

2.2.3. Tačiau 5 straipsnyje nustatytas įpareigojimas (visoms) oro transporto bendrovėms užtikrinti, kad reaktyvinių degalų sunaudojimas tam tikrame ES oro uoste per metus sudarytų ne mažiau kaip 90 % per metus reikalingų reaktyvinių aviacinių degalų. Šios nuostatos tikslas yra užkirsti kelią skrydžio degalų poreikį viršijančio degalų pildymo praktikai. Komisija nurodo, kad ši praktika leidžia oro transporto bendrovėms pripildyti orlaivio degalų baką didesniu nei reikia reaktyvinių degalų kiekiu, kad paskirties oro uoste, kuriame reaktyviniai degalai gali būti brangesni, joms nereikėtų papildyti degalų⁽¹⁰⁾. Tačiau kai kurių ne ES oro vežėjų tinklų oro uostai yra įsikūrę netoli EEE (pvz., Londono, Dohos, Dubajaus, Stambulo) ir pasiekiami tik trumpojo nuotolio skrydžiais, vykdomais iš konkretaus EEE oro uosto į konkretų oro uostą. Tai reiškia, kad tolimųjų skrydžių paskirties vietas būtų galima pasiekti papildant degalų atsargas ES nepriklausančiame oro uoste, o ne pripildyti orlaivio baką didesniu aviacinių degalų kiekiu nei būtina. Su tvarių aviacinių degalų naudojimu susijusias papildomas išlaidas perkeliant keleiviams, t. y. įtraukiant jas į bilietų kainą, būtų galima paskatinti keleivius į galutinę tolimųjų skrydžių paskirties vietą skristi per (pigesnį) oro uostą, jungiantį ne ES šalį⁽¹¹⁾. Tačiau 5 straipsnyje nenagrinėjami *sisteminiai* iškraipymai, atsirandantys dėl nepalankių konkurencinių sąlygų ES oro uostams, taigi ir ES oro transporto bendrovių tinklams.

2.2.4. Atsižvelgiant į tai, kad maršrutais į ES kaimynystėje esančius oro uostus vykdomi trumpojo nuotolio skrydžiai, šių skrydžių iš ES metu papildomos degalų atsargos sudaro tik nedidelę dalį degalų, sunaudojamų visų ne ES oro transporto bendrovių vykdomų tarptautinių skrydžių metu. Ilgainiui, kuo daugiau bus naudojama aviacinių degalų su įmaišytais tvariais aviaciniais degalais, tuo labiau didės tvarių aviacinių degalų mišinio ir tradicinių aviacinių degalų kainų skirtumas, todėl didės ir skrydžių per ne ES oro uostus konkurencinis patrauklumas. Keleiviai taps dar labiau motyvuoti vengti maršrutų, susijusių su tvarių aviacinių degalų naudojimu; tai neigiamai atsilieptų šiame pasiūlyme dėl reglamentavimo nustatytam tikslui skatinti naudoti tvarius aviacinius degalus ir taip sumažinti išmetamą CO₂ kiekį, taip pat ir skrydžių iš ES metu.

2.2.5. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, EESRK rekomenduoja „paskirstyti“ taikyti šį siūlomą reglamentą. Per bandomąjį etapą daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama esamų nuostatų dėl duomenų teikimo ir su CO₂ susijusių mokesčių ES ir nacionaliniu lygmenimis suderinimui. Šiuo metu lygiagrečiai galioja kelios tokios nuostatos, kuriomis remiantis apskaičiuojamas tiek apyvartinių taršos leidimų, tiek kompensacijų ir mokėtinų nacionalinių CO₂ (aviacinių degalų) mokesčių dydis. Tačiau šiuo metu šios nuostatos vertinamos skirtingai, todėl suinteresuotieji subjektai ir administratoriai pereina panašius administracinius procesus. Šiuo siūlomu reglamentu – tokiu, koks jis yra šiuo metu – būtų nustatytas dar vienas reikalavimas pateikti dar daugiau duomenų apie degalų atsargų papildymą visuose oro uostuose,

⁽⁹⁾ Pradinio ketinimo išplėsti ES ATLPS taikymą skrydžiams į ES oro uostus ir iš jų buvo atsisakyta pasipriešinus ne ES valstybėms, kurios teigė, kad jų oro linijų teisiškai negalima įtraukti į apmokestinimui prilygstančią ES reguliavimo sistemą.

⁽¹⁰⁾ Aiškinamasis memorandumas (1. Pasiūlymo motyvai ir tikslai), p. 1.

⁽¹¹⁾ Pavyzdys: bilieto kainai skrendant maršrutu Štutgartas–Viena–Kvala Lumpūras poveikį turėtų brangesni aviaciniai degalai su įmaišytais tvariais aviaciniais degalais trumpesnėjai skrydžio daliai iš Štutgarto į Vieną bei reikalavimas naudoti tvarius aviacinius degalus ilgainiui skrydžio atkarpa Viena–Kvala Lumpūras įveikti. Tačiau skrendant maršrutu Štutgartas–Stambulas–Kvala Lumpūras aviacinius degalus su įmaišytais tvariais aviaciniais degalais reikėtų naudoti tik trumpojo nuotolio atkarpa Štutgartas–Stambulas įveikti.

Pirmiau pateiktame pavyzdyje oro transporto bendrovei, vykdančiai skrydį maršrutu Stambulas–Štutgartas iš tiesų galėtų būti finansiškai naudinga prisipildyti pakankamai degalų Stambule, kad būtų sumažintas poreikis dar kartą papildyti degalų atsargas prieš grįžtamąjį skrydį maršrutu Štutgartas–Stambulas ir apskritai nereikėtų naudoti degalų su įmaišytais tvariais aviaciniais degalais. Tokiems samprotavimams užkerta kelią 5 straipsnis.

įskaitant tvarių aviacinių atsargų papildymą ir degalų papildymą visoje ES; EASA ir Eurokontrolė taip pat būtų įpareigos teikti ataskaitas apie sukauptus duomenis, gautus pagal šio reglamento nuostatas, bet nebūtinai kitus duomenis.

2.2.6. Tikslinga būtų pirmiausia užtikrinti skaidrumą ir sumažinti nereikalingą sudėtingumą supaprastinant duomenų apie ES oro transporto bendrovėms taikomų reglamentų vykdymą teikimą, tikrinimą bei esamus stebėsenos mechanizmus ir taip sukurti nuoseklų, veiksmingą ir efektyvų priemonių rinkinį, kuriuo įvairios nacionalinės iniciatyvos būtų sujungtos į visumą ir sukurta suderinta sistema. Šiuo bandomuoju etapu ES oro transporto bendrovių pateikti duomenys atspindėtų tai, kaip (vien) ES oro transporto bendrovės naudoja tvarius aviacinius degalus EEE vidaus skrydžiams. Tai atrodo realu, atsižvelgiant į laiką, kurio reikia tvarių aviacinių degalų gamybai didinti. Į tokius skrydžius Europos bendrojoje aviacijos rinkoje iš pradžių neturėtų būti įtraukiami tarptautinių skrydžių keleiviai.

2.2.7. Šiuo siūlomu bandomuoju etapu nebūtinai būtų uždelstas visapusiškas reglamento įgyvendinimas, nes juo siekiama supaprastinti ES duomenų teikimo ir tikrinimo procesus, siekiant užtikrinti, kad dėl pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį aviacijos srityje neatsirastų per daug biurokratizmo. Be to, taip būtų užtikrintas bendro priemonių finansinio poveikio Europos aviacijos sektoriui skaidrumas. Bandomasis etapas neužkirstų kelio Komisijai suderinti šiuos procesus su procesais, priimtais už EEE ribų.

2.2.8. Šio reglamento taikymas tarptautiniams skrydžiams iš ES oro uostų turėtų priklausyti nuo tvarių aviacinių degalų prieinamumo, kad būtų galima patenkinti padidėjusią paklausą. Tuomet veiksminga EEE masto tvarių aviacinių degalų naudojimo schema galėtų būti pradėta taikyti ir tarptautiniu mastu kaip galima gairė, šablonas ir standartas. Be to, suregulius siūlomos schemos taikymo sritį, bus išvengta dėl skrydžių iš ES įtraukimo į ES apyvarčių taršos leidimų prekybos sistemą kilusių prieštaravimų, su kuriais susidūrė Komisija, pasikartojimo. Svarbiausia, kad Komisija parengtų praktiškai įgyvendinamas reguliavimo priemones EEE lygmeniu ir derėtųsi dėl suderinto požiūrio pasauliniu lygmeniu.

2.2.9. Koordinuojant veiksmus, kuriais siekiama sukurti patobulintą ir tikslingą *tarptautinę* sistemą, gali ir turės būti sprendžiamas klausimas dėl CORSIA. Išlaikant skirtumą tarp EEE taikomų priemonių įgyvendinimo etapų ir tarptautinės sistemos įgyvendinimo etapų, CORSIA gali bendru sutarimu būti pritaikyta prie pastarųjų, papildomai neapsunkinant pirmųjų etapų.

2.3. Reikalingas išsamus, aiškus ir įtikinamas visų parengtų pasiūlymų įgyvendinimo veiksmų planas ir stebėsenos gairės.

2.3.1. Klimato srities tikslai, dėl kurių EEE buvo politiškai susitarta visuose sektoriuose, ypač aviacijos, yra labai plataus užmojo ir, kaip buvo patvirtinta neseniai paskelbtoje Tarpvvyriausybinės klimato kaitos komisijos ataskaitoje, juos įgyvendinti vėluojama. Tačiau atsižvelgiant į Komisijos apibūdintus ir pirmiau trumpai apibendrintus aviacijos ypatumus reikia skatinti kol kas nedidelės (tvarių aviacinių degalų) rinkos paklausą ir pasiūlą, nekenkiant tarptautiniam Europos aviacijos sektoriaus konkurencingumui ir nekeliant pavojaus Europos darbo vietų saugumui. Siekiant išspręsti šiuos su konkrečiu sektoriumi susijusius uždavinius, bus labai svarbu įgyvendinti veiksmingas priemones aiškiai apibrėžtais etapais, prie kurių suinteresuotieji subjektai galėtų realiai pritaikyti savo vidaus produktus ir procesus.

2.3.2. Šiuo metu vykstančiame teisėkūros procese esama tam tikro netikrumo dėl galutinių teisės aktų rinkinių įgyvendinimo rezultatų. EESRK ragina visas ES institucijas siekti išlaikyti ir net toliau gerinti bendrą siūlomų priemonių veiksmingumą ir pasiekti bendrą sutarimą dėl jų įgyvendinimo veiksmų gairių.

2.3.3. Į tas veiksmų gaires bus įtrauktas reikalavimas suderinti esamas nacionalines priemones. Kai kurios valstybės narės, pasikonsultavusios su suinteresuotaisiais subjektais, jau parengė tokias veiksmų gaires⁽¹²⁾.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Sėkmingo pasiūlymo įgyvendinimo pagrindas – užtikrinti, kad tvarių aviacinių degalų įmaišymo įpareigojimo projekte nepasitaikytų kritinių klaidų. Komisija parengė aštuonis politikos planus, kurie skiriasi, atsižvelgiant į įpareigojimą reglamento šalį (tiekėją ir (arba) oro transporto bendrovę), geografinę taikymo sritį (EEE viduje ir už EEE ribų arba jos ribose), įpareigojimus naudoti sudėtingus tvarių aviacinių degalų produktus ateityje (visų pirma nebiologinės kilmės kurą iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių), tikslą (tvarių aviacinių degalų kiekį ir (arba) santaupas iš šiltnamio efektą sukeliančių dujų) ir logistinius reikalavimus (t. y. atsižvelgiant į tai, ar suteikiama galimybė rinktis parduodamų sertifikatų sistemą (angl.

⁽¹²⁾ Pavyzdys: *Power-To-Liquid Roadmap of Germany*, 2021 m., https://www.bmvi.de/SharedDocs/DE/Anlage/LF/ptl-roadmap.pdf?__blob=publicationFile

book and claim system), dėl kurios fizinis tiekimas kiekviename oro uoste tampa nereikalingas, siekiant išvengti būtinybės užtikrinti, kad kiekvieno oro uosto kiekviename kuro bake būtų tvarių aviacinių degalų).

3.2. EESRK pritaria Komisijos požiūriui įpareigoti naudoti pažangiuosius biodegalus ir sintetinius aviacinius degalus. ES pasiūlymas pakeistų nacionalinius įgaliojimus, kurie iš dalies yra grindžiami kuru, pagamintu iš augalų. Todėl, kadangi biodegalų gamyba yra nepaprastai svarbi ir daugeliui kitų sektorių, ne tik aviacijos, labai svarbu užtikrinti, kad jų gamyba visada būtų tvari.

3.3. Komisijos pasiūlyme numatoma, kad iki 2023 m. tvarūs aviaciniai degalai sudarytų 5 %, iš kurių 4,3 % sudarytų biodegalai ir 0,7 % – sintetiniai aviaciniai degalai. Komisija turėtų peržiūrėti pažangiųjų biodegalų ir sintetinių aviacinių degalų proporcijas. Kadangi pažangieji biodegalai gaminami iš atliekų ir liekanų, išteklių kiekis riboja jų plataus užmojo eksploatavimą. Tačiau, jei sintetiniai aviaciniai degalai būtų gaminami iš (žaliosios) atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos ir iš atmosferos surinkto CO₂, jie virstų kuru, kurio išmetamas CO₂ kiekis būtų nedidelis. EESRK mano, kad tolesni antrinės teisės aktai galėtų paspartinti pažangių gamybos procesų diegimą ir padėti pasiekti platesnio užmojo vidutinės trukmės ir ilgalaikius tikslus, susijusius su tvariais aviaciniais degalais.

3.4. Atsižvelgdamas į jų potencialą, EESRK rekomenduoja siekti platesnio užmojo sintetinių aviacinių degalų įtraukimo. Minimalų siektiną tikslą padidinti iki 0,7 % 2027 m. ir iki 5 % 2030 m. būtų visiškai realu. EESRK nuomone, Komisija nepakankamai įvertina sintetinių aviacinių degalų rinkos dinamiką. Besivystančiose Pietų Amerikos ir Afrikos šalyse gali būti statomos elektrinės, o sintetiniai degalai sandėliuojami ir transportuojami į šalis, kurioms reikia tvaraus aviacinio kuro ir sintetinių aviacinių degalų. Proporcingai didinant augalinių žaliavų kiekį sintetinio aviacinio kuro gamyba šioms valstybėms taps vis prieinamesnė. Tačiau dabartinė Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos (RED III) formuluotė neužtikrina pakankamo planavimo stabilumo, kad investuotojai galėtų investuoti į naujas technologijas. Tačiau šis energijos šaltinis yra toks svarbus, kad reikia parengti aiškias politines veiksmų gaires, kaip nurodyta pirmiau.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo dėl Sąjungoje įsisteigusių orlaivių naudotojų informavimo apie kompensavimą pagal pasaulinę rinkos priemonę iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB

(COM(2021) 567 *final* – 2021/0204 (COD))

(2022/C 105/21)

Pranešėjas **Thomas KROPP**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Sąjungos Taryba, 2021 9 14 Europos Parlamentas, 2021 9 13
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2021 10 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	238 / 0 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pažymi, kad dėl COVID-19 pandemijos 2020 m. aviacijos išmetamas CO₂ kiekis sumažėjo 64 %, palyginti su 2019 m.⁽¹⁾ Remiantis Eurokontrolės (Europos saugios oro navigacijos organizacijos) prognoze, kuria grindžiamas Komisijos pasiūlymas, nesitikima, kad oro eismo srautas 2019 m. lygį pasieks anksčiau nei 2024 m.⁽²⁾

1.2. Jungtinių Tautų Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos (ICAO) taryba 2020 m. liepos mėn. nusprendė, kad 2019 m. nustatytas išmetas teršalų kiekis turėtų būti naudojamas kaip atskaitos taškas apskaičiuojant oro transporto bendrovių atliekamą kompensavimą⁽³⁾ 2021–2022 m.

1.3. Remiantis siūlomu Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/87/EB⁽⁴⁾ pakeitimu, valstybės narės turėtų būti įpareigtos 2022 m. pranešti apie kompensacijas 2021 m., kaip reikalaujama pagal tarptautinę teisę, nors tikimasi, kad santykinis išmetamųjų teršalų kiekio padidėjimas 2021 m. palyginti su 2019 m. bus nereikšmingas, galbūt net nulinis.

1.4. Todėl EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui⁽⁵⁾ iš dalies pakeisti Direktyvą 2003/87/EB atsižvelgiant į informavimą apie kompensavimą 2021 m. Pakeitimas turėtų būti priimtas nedelsiant tam, kad būtų užtikrintas teisinis tikrumas⁽⁶⁾.

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/clima/news/emissions-trading-greenhouse-gas-emissions-reduced-2020_en

⁽²⁾ <https://www.eurocontrol.int/publication/eurocontrol-five-year-forecast-2020-2024>

⁽³⁾ Kompensavimas yra įmonės ar asmens veikla, skirta kompensuoti už jų išmetamą teršalų kiekį finansuojant išmetamo teršalų kiekio mažinimą kitose srityse. Rinkose, kuriose kompensavimas yra privalomas, patvirtinti išmetamo teršalų kiekio mažinimo vienetai yra išduodami kompensacijoms, kurios yra sukuriamos vykdant išmetamo teršalų kiekio mažinimo projektus. Šiais vienetais tarpusavyje gali prekiauti įmonės ir Vyriausybės tam, kad laikytųsi tarptautinių susitarimų, kuriais ribojamas CO₂ kiekis, kurį gali išskirti viena įstaiga ar organizacija.

⁽⁴⁾ 2003 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB, nustatanti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB (OL L 275, 2003 10 25, p. 32).

⁽⁵⁾ Šioje nuomonėje nagrinėjamas COM(2021) 567 *final* – 2021/0204 (COD).

⁽⁶⁾ EESRK laikosi pasiūlymo COM(2021) 567 *final* – 2021/0204 (COD) konstatuojamosios dalies 9 punkto pagrindimo.

1.5. EESRK rekomenduoja numatyti, kad būtų nukelta pakeisto atskaitos taško taikymo pradžia iki tol, kol vidutinis keleivių skaičius pasieks 2019 m. lygį, bent jau 2022 m. ir 2023 m. (tai yra metai, per kuriuos dabar tikimasi atsigavimo). Priešingu atveju orlaivių naudotojai būtų įpareigoti kompensuoti už išmetamą teršalų kiekį, nors jie skraido mažiau ir išskiria mažiau išmetalų nei nurodytais metais.

1.6. Tarptautinės aviacijos išmetamo anglies dioksido kiekio kompensavimo ir mažinimo sistema (CORSIA) yra vienas iš priemonių, sukurtų sušvelninti aviacijos daromą poveikį aplinkai, paketo elementų. EESRK ragina Komisiją peržiūrėti visus su aviacija susijusius reguliavimo pasiūlymus, įtrauktus į žaliojo kurso politikos pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį, siekiant nustatyti pasiūlymų tarpusavio priklausomybę tam, kad būtų galima įvertinti jų bendrą finansinį poveikį, ir suderinti atitinkamas procedūras.

1.7. 2016 m. ICAO valstybės narės, įskaitant ES valstybes nares, susitarė įgyvendinti CORSIA kaip tarptautinės aviacijos srities klimato apsaugos priemonę. EESRK palankiai vertina pasaulinio masto priemones, skirtas pasaulinei pramonei. Todėl jis ragina Europos Komisiją, Europos Parlamentą ir valstybes nares toliau visapusiškai pritari ir ją remti.

2. Bendrosios pastabos

2.1. 2016 m. Tarptautinė civilinės aviacijos organizacija (ICAO) priėmė CORSIA, siekdama spręsti aviacijos išmetamo CO₂ kiekio klausimą. Šios sistemos įgyvendinimo standartai ir procedūros buvo priimti kaip Čikagos konvencijos, kurią visos ICAO valstybės narės turėjo pradėti taikyti nuo 2019 m. sausio mėn., priedas.

2.2. Taikant kompensavimo sistemą nėra sumažinamas sektoriuje išmetamas teršalų kiekis, tačiau oro transporto bendrovės aviacijos išmetamo teršalų kiekio augimą kompensuos kituose sektoriuose tam, kad būtų stabilizuotas grynas išmetamas CO₂ kiekis. Pagrindinis reikalavimas yra toks, kad išmetamo teršalų kiekio mažinimas kitose srityse būtų nuolatinis ir nesukeltų netyčinio išmetamo teršalų kiekio padidėjimo.

2.3. Negalima pervertinti CORSIA svarbos, nes tai yra tarptautiniu mastu sutarta JT lygmens sistema. Visos pasirašiusios ICAO valstybės narės privalo užtikrinti, kad jų vežėjai kasmet praneštų apie išmetamą teršalų kiekį; tarptautinių skrydžių stebėjimas pradėtas 2019 m. sausio 1 d. Todėl oro transporto bendrovės privalo sukurti kiekvienam skrydžiui naudojamą kuro duomenų bazes, kad būtų galima apskaičiuoti išmetamą CO₂ kiekį taikant vieną iš kelių patvirtintų kuro naudojimo matavimo metodų. Tačiau ICAO valstybės narės sutiko įgyvendinti CORSIA atskirais etapais; nuo 2021–2026 m. bus kompensuojama tik už skrydžius tarp valstybių, kurios savanoriškai dalyvavo šiame pirmajame etape⁽⁷⁾. Nuo 2027 m. sistema bus taikoma visiems tarptautiniams skrydžiams, tik kai kurioms besivystančioms šalims taikant labai nedidelę išimtį. Vidaus skrydžiai priklauso kitos JT agentūros – UNFCCC⁽⁸⁾ – kompetencijai ir jiems taikomas Paryžiaus susitarimas.

2.4. Dėl unikalios COVID-19 krizės ir smarkiai sumažėjusio oro eismo srauto, taigi ir išmetamo CO₂ kiekio 2020 m. ir dėl po to užsitęsusių atsigavimo laikotarpio, labai mažai tikėtina, kad kompensavimo reikalavimai bus taikomi 2021–2023 m.; tai gali sukelti neužtikrintumo, ar įpareigojimai teikti ataskaitas tebėra prasmingi. Šiuo pasiūlymu ES valstybėms narėms nustatyta teisinė pareiga iki 2022 m. lapkričio 30 d. informuoti ES įsteigtas oro transporto bendroves apie kompensavimo duomenis, susijusius su 2021 m. išmestų teršalų kiekiu, net jei jis yra lygus nuliui. Todėl taip būtų užtikrinamas teisinis tikrumas ES oro transporto bendrovėms ir valstybėms narėms.

⁽⁷⁾ 2021 m. sistema taikoma mažiausiai 88 valstybėms, kurios sudaro 77 % tarptautinės aviacijos, įskaitant visas ES valstybes nares.

⁽⁸⁾ Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija. Kioto protokolas, kuris buvo pasirašytas 1997 m. ir galiojo nuo 2005 m. iki 2020 m., buvo pirmasis UNFCCC priemonių įgyvendinimas. Kioto protokolas buvo pakeistas Paryžiaus susitarimu, kuris įsigaliojo 2016 m. UNFCCC pasirašė 197 valstybės, o jos sprendimų įgyvendinimo pažangą stebi kasmet rengiama šalių konferencija (COP).

2.5. Prognozuojama, kad CORSIA 2021–2035 m. sušvelnins maždaug 2,5 mlrd. tonų CO₂ poveikį, tai yra vidutiniškai 165 mln. tonų CO₂ per metus⁽⁹⁾. Vis dėlto CORSIA nesumazina aviacijos išmetamo teršalų kiekio, todėl tai neturės įtakos faktiniam aviacijos išmetamo CO₂ kiekiui lygiui. Todėl CORSIA turi būti vertinama kartu su kitomis sistemomis, kurios daro poveikį sektoriaus išmetamam CO₂ kiekiui⁽¹⁰⁾. Šio tikslo siekiama dar trimis pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinio⁽¹¹⁾ priemonėmis: aviacinių degalų mokesčio įvedimu tik ES lygmeniu, tvarių aviacinių degalų maišymo įgaliojimų įvedimu⁽¹²⁾ ir ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos (ATLPS) pakeitimais.

2.6. Nors CORSIA ir ATLPS skirtos spręsti išmetamo CO₂ kiekio klausimus, jos veikia skirtingai. Naudojant ES ATLPS sumažinamas bendras leistinas išmetamas teršalų kiekis, įpareigojant oro transporto bendroves pirkti leidimus už *individualius* išmetamus teršalus. Tuo tarpu CORSIA įpareigoja oro transporto bendroves pirkti kompensacijas, kad būtų kompensuota už bendrą *sektoriaus* išmetamo teršalų kiekio augimą tam, kad būtų išvengta arba sumažinta kiekviena aviacijos išmetamo CO₂ tona kitame sektoriuje. ATLPS taikoma ES vidaus aviacijai. Tačiau tai apima keleivius, kurie iš vieno ES oro uosto vyksta į ES didelį oro transporto centrą tam, kad galėtų pasiekti tarptautinę paskirties vietą; tokiais atvejais išmetamas CO₂ kiekis būtų įkainotas visuose kelionių etapuose, kuriuose dalyvauja ES oro uostas. Tas pats keleivis galėtų persėsti į kitą lėktuvą, vykstantį į tą pačią tolimą vietą, dideliame oro transporto centre, esančiame netoli ES, pavyzdžiui, Londone, Stambule, Dubajuje, Dohoje ar Maskvoje; tačiau tokiu atveju per tolimą skrydį iš ne ES esančio oro transporto centro išmetamas CO₂ kiekis nebūtų įtrauktas į ES ATLPS. Reikėtų nagrinėti šiuos anglies dioksido nutekėjimo atvejus.

2.7. Inicijatyvos „ReFuelEU Aviation“ pasiūlymas taip pat gali iškraipyti konkurenciją, nes maišytų tvarių aviacinių degalų naudojimas būtų privalomas (tik) visuose ES oro uostuose, bet ne trečiųjų šalių oro transporto centruose. Nors tvarūs aviaciniai degalai išskiria mažiau CO₂, jų gamybos sąnaudos yra gerokai didesnės nei aviacinių degalų. Be viešojo tokių tvarių aviacinių degalų finansavimo, papildomos išlaidos tvariams aviaciniams degalams galiausiai būtų perkeliamos keleiviams, todėl tarptautiniai skrydžiai iš ES oro transporto centro jiems būtų brangesni nei skrydis į tą pačią paskirties vietą iš trečiųjų šalių oro transporto centro. Reikėtų vengti tokių reikšmingų tarptautinės konkurencijos iškraipymų; jie galiausiai kelia pavojų politiniu, komerciniu ir, visų pirma, ekologiniu požiūriu siekiamam išmetamo CO₂ kiekio mažinimo tikslui.

2.8. Aviacinių degalų apmokestinimas turėtų poveikį rinkai tik tuo atveju, jei juo būtų skatinama tvarių aviacinių degalų gamyba; tokia situacija būna ne visada.

2.9. EESRK rekomenduoja Komisijai sudaryti išsamią visų rinkos priemonių ir numatomo jų poveikio aviacijos rinkai apžvalgą.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽⁹⁾ 2019 m. gegužės 12 d. IATA faktų suvestinė CORSIA.

⁽¹⁰⁾ Pavyzdžiui, aviacijos įtraukimas į ES ATLPS 2003/87/EB; iniciatyvą „ReFuelEU Aviation“ COM(2021) 561 *final* – 2021/0205 (COD).

⁽¹¹⁾ Komisijos pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį sudaro keli vienas nuo kito priklausomi reguliavimo pasiūlymai, kurie leistų Europos Sąjungai pasiekti žemyno išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo tikslą – **55 % grynąjį išmetamą teršalų kiekį; dėl šio tikslo ES Taryba susitarė 2020 m.** ir jis taip pat yra įtvirtintas Europos klimato teisės akte. Šiame priemonių rinkinyje pateikti pasiūlymai taip pat turi įtakos Europos transporto ir turizmo ekosistemoms. Be veiksmingų paskatų pasiūlymai neskatintų kurti tvarios ES turizmo ir transporto politikos. Priešingai, dėl siūlomų priemonių galėtų labai padidėti ES įmonių, tiek didelių, tiek mažų, išlaidos ir būtų pakenkta jų konkurencingumui, palyginti su trečiųjų šalių transporto ir turizmo įmonėmis, įsteigtomis palei ES sienas, ir taip būtų sukelta grėsmė ES darbo vietoms šiuose sektoriuose. Todėl ypač nukentėtų tie ES regionai, kurie yra labai priklausomi nuo turizmo. Į ateitį orientuotas ir tvarus požiūris, kaip siūlo Komisija, apima papildomas priemones, tačiau jos turi kartu veikti kaip būdas siekti neutralaus poveikio klimatui sektoriaus; todėl reikia turėti omenyje jų bendrą poveikį Europos transporto ir turizmo ekosistemoms, kad būtų užtikrintas investicijų į naujas darbo vietas planavimo stabilumas.

⁽¹²⁾ EESRK nuomonės projektas TEN/744 (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 136).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kuriame sveiką planetą visiems. ES veiksmų planas „Siekiant nulinės oro, vandens ir dirvožemio taršos““

(COM/2021/400 final)

(2022/C 105/22)

Pranešėja **Maria NIKOLOPOULOU**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2021 5 31
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2021 10 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinės sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	105 / 0 / 1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) remia Komisijos planą, skirtą taikant holistinį požiūrį spręsti įvairių rūšių taršos problemą, vykdyti Paryžiaus susitarimo išsipareigojimus ir įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus (DVT). Kad šis planas tikrai būtų plataus užmojo, tikslus būtina visapusiškai suderinti su Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) rekomendacijomis ir nuo pat pradžių, t. y. jau dabar, užsibrėžti aukštesnius tikslus.

1.2. EESRK ragina Komisiją pradėti rinkti duomenis, kad jau netrukus būtų galima pateikti pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų tose srityse, kuriose jų nėra, pavyzdžiui, dėl šviesinės ir vibracinės taršos.

1.3. EESRK palankiai vertina ketinimą sukurti suinteresuotųjų subjektų platformą nulinės taršos tikslui įgyvendinti, siekiant paspartinti taršos mažinimą, ir pageidauja bendradarbiauti per Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platformą⁽¹⁾ ir kitas priemones.

1.4. EESRK apgailestauja, kad nulinės taršos hierarchijoje mažiau dėmesio skiriama taršos padarytos žalos atitaisymui ir kompensavimui. Būtina apibrėžti veiksmus, kai negalima nustatyti teršėjų arba jie negali atlyginti žalos.

1.5. EESRK siūlo vertinant kietųjų dalelių šaltinius į teisės aktus ir taršos kietosiomis dalelėmis stebėseną įtraukti jų oksidacinį potencialą ir ultrasmulkiąsias daleles.

1.6. Siekiant kovoti su jūrų tarša, visuose uostuose turi būti taikoma pažangi šiukšlių surinkimo ir tvarkymo sistema. Be to, ES turėtų skatinti nuolatinį šiukšlių šalinimą iš jūros, tiek siekiant padėti pašalinti taršą, tiek ir užtikrinti antrinę žvejybos veiklą.

1.7. Jūra plastikui iš dalies užteršiama dėl užterštų vidaus vandenų. Norint išvalyti mūsų Europos upes, būtina koordinuoti susijusių šalių veiksmus.

1.8. EESRK mano, kad būtina suderinti atliekų tvarkymą ir atliekas tvarkyti ir pakartotinai panaudoti toje pačioje teritorijoje arba ten, kur yra tinkami perdurbimo įrenginiai, siekiant išvengti jų neigiamo poveikio trečiosioms šalims.

⁽¹⁾ Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platforma.

1.9. Nors tikslai nustatyti ES lygmeniu, EESRK rekomenduoja kiekvienai šaliai nustatyti minimalias ribas, siekiant užtikrinti, kad, nepaisant skirtingo tempo, visos valstybės narės padarytų atitinkamą pažangą.

1.10. EESRK ragina valstybes nares ir Komisiją paspartinti perėjimo prie atsinaujinančiųjų energijos išteklių procesą, nes tai yra labai svarbu tam, kad įmonės galėtų mažinti savo gamybos priklausomybę nuo iškastinio kuro.

1.11. EESRK teigiamai vertina Komisijos parengtą piliečių mokslo strategiją, kuria siekiama didinant žmonių informuotumą apie taršą, sveikatą ir gerovę skatinti jų dalyvavimą ir stiprinti išpareigojimus.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1. ES veiksmų planas „Siekiant nulinės oro, vandens ir dirvožemio taršos“ yra vienas iš paskutinių žaliajo kurso ramsčių. Jame nustatytas pagrindinis tikslas – iki 2050 m. sumažinti taršą iki tokio lygio, kuris nebūtų žalingas žmonių sveikatai ir aplinkai. Komisija vienu metu integruos ir sujungs visus vykdomus veiksmus, kuriais siekiama įvairių taršos mažinimo tikslų.

2.2. Įgyvendindama ES teisę bei žaliajo kurso užmojus ir užtikrindama sąveiką su kitomis iniciatyvomis iki 2030 m. ES turėtų sumažinti:

- daugiau kaip 55 % – oro taršos poveikį sveikatai (pirmalaikių mirčių skaičių),
- 30 % – žmonių, nuolat kenčiančių nuo transporto triukšmo, dalį,
- 25 % – ES ekosistemų, kuriose oro tarša kelia grėsmę biologinei įvairovei, skaičių,
- 50 % – prarandamų maisto medžiagų kiekį, cheminių pesticidų naudojimą ir jų keliamą riziką, pavojingesnių pesticidų naudojimą ir ūkiniams gyvūnams ir akvakultūrai skirtų antimikrobinų medžiagų naudojimą,
- 50 % – plastiko šiukšlių jūroje ir 30 % – į aplinką patenkančio mikroplastiko kiekį,
- gerokai sumažinti bendrą susidarančių atliekų kiekį ir 50 % – galutinių komunalinių atliekų kiekį.

2.3. 2022 ir 2024 m. planuojamose pateikti nulinės taršos stebėsenos ir perspektyvų ataskaitose bus siekiama įvertinti 2030 m. tikslų siekimo procesą ir jomis bus remiamasi sprendžiant, kurias priemones reikia taikyti ar stiprinti, kad būtų galima sėkmingai pasiekti 2030 m. tikslus. Vėliau bus nubrėžti tolesni žingsniai, kad iki 2050 m. būtų pasiekta nulinė tarša.

2.4. Komisija kartu su Europos regionų komitetu sukurs Suinteresuotųjų subjektų platformą nulinės taršos tikslui pasiekti.

2.5. Iki 2023 m. bus peržiūrėta Jūrų strategijos pagrindų direktyva, siekiant sumažinti plastiko ir kitų šiukšlių kiekį, povandeninį triukšmą ir teršalų kiekį.

2.6. Miesto nuotekų valymo direktyva ir Nuotekų dumblo direktyva padės sustiprinti maisto medžiagų šalinimo iš nuotekų užmojus ir užtikrinti, kad išvalytas vanduo ir dumblas būtų paruošti naudoti pakartotinai.

Bus peržiūrėtas Atliekų vežimo reglamentas, kad būtų geriau stebimas atliekų eksportas, užtikrintas tvarus jų apdorojimas ir ribojamas atliekų, darančių žalą aplinkai ir sveikatai, eksportas į trečiąsias šalis.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Kaip nurodyta veiksmų plane, kova su tarša taip pat yra kova už teisingumą ir lygybę, nes žalingiausią taršos poveikį žmonių sveikatai pajunta pažeidžiamiausios grupės. Tai vaikai, vyresnio amžiaus žmonės ar sveikatos sutrikimų turintys asmenys, neįgalieji ir prastesnėmis socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis gyvenantys asmenys⁽²⁾. Visame pasaulyje su tarša susijusios ligos labiausiai paplitusios šalyse, kuriose gaunamos mažos ir vidutinės pajamos – jose beveik 92 % mirčių siejamos su tarša⁽³⁾.

⁽²⁾ EAA ataskaita Nr. 22/2018 „Unequal exposure and unequal impacts“.

⁽³⁾ UNEP/EA.4/3 (2018 m.). Įgyvendinimo planas „Towards a Pollution-Free Planet“.

3.2. EESRK remia Komisijos planą ir pavyzdines iniciatyvas, skirtas taikant holistinį požiūrį spręsti įvairių rūšių taršos problemą ir įvykdyti Paryžiaus susitarimo išpareigojimus bei pasiekti DVT. Kad šis planas tikrai būtų plataus užmojo, tikslus būtina visapusiškai suderinti su PSO rekomendacijomis.

3.3. EESRK pritaria požiūriui sustiprinti esamus įvairiose srityse taikomus teisės aktus ir ten, kur jie nebuvo sėkmingai taikyti, pavyzdžiui, susijusius su oro ir vandens kokybe, juos pakoreguoti. Komitetas pakartoja, kad ES aplinkos politika parodė, kad prastas, nenuoseklus ir netolygus ES aplinkos teisės aktų įgyvendinimas daugelyje ES valstybių narių yra rimta problema⁽⁴⁾. Be to, trūksta ne suvokimo, ką reikėtų daryti. Trūksta gerai žinomų, dažnai jau seniai patvirtintų priemonių įgyvendinimo ir politinės valios⁽⁵⁾.

3.4. EESRK ragina Komisiją pradėti rinkti duomenis, kad jau netrukus būtų galima pateikti pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų tose srityse, kuriose jų nėra, pavyzdžiui, dėl šviesinės ir vibracinės taršos.

3.5. Kokiu mastu tikslai buvo pasiekti, bus vertinama pagal stebėsenos ir perspektyvų sistemą 2024 m. Tai bus pagrindas pradėti diskusijas, padėsiančias įvertinti užmojų mastą, ir, prireikus, nuodugniau peržiūrėti tikslus ir teisės aktus. EESRK nuogaštuoja, kad šis procesas per ilgai užtruks, atsižvelgiant į tai, kad 2030 m. tikslams pasiekti liko nedaug laiko, ir mano, kad reikėtų nuo pat pradžios, t. y. jau dabar užsibrėžti aukštesnius tikslus.

3.6. 2030 m. nustatyti oro taršos mažinimo tikslai grindžiami pernelyg senais ataskaitiniais metais. Be to, skirtingų tikslų ataskaitiniai metai yra nevienodi, nes remiamasi skirtingais duomenimis ir teisės aktais. Nors per ilgą laikotarpį sukaupti duomenys padeda nustatyti perspektyvas, EESRK mano, kad norint įvertinti padarytą pažangą siekiant tikslų, jiems visiems reikėtų taikyti vieną atskaitos tašką, kad būtų galima realiai įvertinti, kokiu mastu jie pasiekti.

3.7. Tinkama sistema turėtų padėti įmonėms ir MVĮ įgyvendinti kovos su tarša teisės aktus, tuo pat metu kuo labiau sumažinant administracinę našta. Be to, būtina tarptautiniu lygmeniu suderinti reglamentavimo sistemą, nes ES sienos taršos nesustabdo.

3.8. EESRK mano, kad vykdant pertvarką labai svarbus sektorių bendradarbiavimas. Todėl Komitetas palankiai vertina ketinimą sukurti suinteresuotųjų subjektų platformą nulinės taršos tikslui įgyvendinti ir pageidauja bendradarbiauti per Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platformą ir kitas priemones. Komitetas taip pat rekomenduoja glaudžiai bendradarbiauti su trečiosiomis šalimis ir kurti įvairių regionų pilietinės visuomenės bendradarbiavimo erdves, nes tarša nepaiso sienų.

4. Konkrečios pastabos

4.1. ES parama inovacijoms, investicijoms ir moksliniams tyrimams naujos įrangos ir technologijų srityje yra svarbi visoms įmonėms ir naujų kokybiškų darbo vietų kūrimui. Nekyla abejonių, kad reikia investuoti į gamtą ir biologinę įvairovę (ekosistemų atkūrimas ir regeneracinis žemės ūkis), klestėjimą (tvari infrastruktūra ir atsinaujinantieji energijos ištekliai / energetikos pertvarka, pastatai ir žalasis / viešasis judumas) ir į asmenis (švietimas ir skaitmeninės atskirties mažinimas / MTP, mokesčių reformos, siekiant suteikti teisingesnes ir vienodesnes galimybes švietimo, sveikatos ir aplinkos srityse).

4.2. EESRK apgailestauja, kad nulinės taršos hierarchijoje mažiau dėmesio skiriama taršos padarytos žalos atitaisyti ir kompensavimui. Principas „teršėjas moka“ nebuvo labai veiksmingas – tai rodo ES išliekantis vis dar didelis užterštų teritorijų skaičius. Būtina apibrėžti veiksmus, kai negalima nustatyti teršėjų arba jie negali atlyginti žalos.

4.3. Kalbant apie oro taršą, EESRK norėtų atkreipti Komisijos dėmesį į kietąsias daleles, dėl kurių visame pasaulyje pirma laiko miršta milijonai žmonių. Vertinant kietųjų dalelių toksinį poveikį žmonių sveikatai, reikėtų nustatyti standartizuotus parametrus, grindžiamus ne tik masės koncentracija, bet ir dydžiu bei chemine sudėtimi. Atliekant kietųjų dalelių šaltinių vertinimą svarbus yra jų oksidacijos potencialas ir ultrasmulkiosios dalelės, nes nuo to priklauso pavojingumas. Tai reikėtų įtraukti į teisės aktus ir taršos kietosiomis dalelėmis stebėseną.

⁽⁴⁾ OL C 110, 2019 3 22, p. 33.

⁽⁵⁾ OL C 123, 2021 4 9, p. 76.

4.4. Vandens teisės aktai bus pritaikyti siekiant mažinti cheminių teršalų ir mikroplastiko kieki. Didelį susirūpinimą kelia plastiko šiukšlės, nes jas sunku pašalinti ir jos sugeria kitus teršalus. Be to, neatsižvelgiama į didelį jų priedų ir irimo metu susidarančių nanoplastikų cheminių ir toksinių poveikį⁽⁶⁾. EBPO šalys didele dalimi yra atsakingos už plastiko šiukšlių susidarymą kitose šalyse, todėl būtina ieškoti sprendimų tarpvalstybinei taršai šalinti ir nustatyti naują specialią pasaulinę plastiko šiukšlių ribą. Nemažiau svarbi yra prevencija, todėl reikia skatinti rinktis ir remti ekologinio projektavimo gamybą. Pramonė ir aplinkos mokslas turėtų bendradarbiauti ieškant perspektyvių sprendimų.

4.5. Visų pirma žemės ūkio sektoriuje svarbu investuoti į technologijų ir veiklos modelių inovacijas, kurios palengvintų pakartotinį vandens naudojimą ir pagerintų jo kokybę. Taip pat labai svarbu taikyti sprendimus aplinkos pėdsakui mažinti (pvz., kurį palieka tręšiamasis drėkinimas, pesticidai ir išsiskiriantys nitratai). Veiklos vykdytojų kvalifikacijos kėlimas ir mokymas taikyti naujas technologijas ir skaitmeninius sprendimus padės juos naudoti praktiškai ir laikytis vandens standartų.

4.6. Būtina kruopščiai reguliuoti dėl žvejybos veiklos susidarančių atliekų, ypač žvejybos tinklų, tvarkymą. Kadangi plastiko šiukšlės jūrose juda atsitiktine tvarka, reikia taikyti tarptautines taisykles, arba bent atsižvelgti į kiekvienos šalies plastiko gamybą ir suvartojimą, kad labiau teršiančios šalys mokėtų daugiau. NVO ir keletas šalių parodė, kad esama priemonių ir žmonių, galinčių padėti iš jūros šalinti šiukšles, ir kad uostuose galima sukurti šiukšlių laikymui ir perdirbimui skirtas struktūras⁽⁷⁾. Tačiau tokios priemonės netaikomos, nes žvejai negauna jokios ekonominės naudos iš šiukšlių rinkimo ir rūšiavimo, o maži uostai nėra pasirengę tokiai veiklai vykdyti. Visuose uostuose, įskaitant mažiausius, turėtų būti taikomos pažangios šiukšlių surinkimo ir skaidraus tvarkymo sistemos⁽⁸⁾. ES turėtų nuolat skatinti šią veiklą, tiek siekiant padėti pašalinti taršą, tiek ir užtikrinti antrinę žvejybos veiklą⁽⁹⁾.

4.7. 80 % jūrą teršiančių šiukšlių patenka iš vidaus vandenų (ežerų ir upių)⁽¹⁰⁾. Veiksmingiau būtų spręsti ir kontroliuoti šią problemą ten, kur ji kyla. Norint išvalyti mūsų Europos upes, būtina koordinuoti šalių veiksmus. Vis dėlto susijusių šalių teisės sistemos labai skiriasi, be to, nevienodas su vandens baseinų valdymu susijusių valdžios įpareigojimų lygis.

4.8. EESRK mano, kad cheminių mišinių klausimo sprendimas yra svarbus žingsnis į priekį vertinant cheminių medžiagų keliamą riziką. Moksliniai tyrimai ir plėtra yra labai svarbūs siekiant pažangos žinių apie cheminius mišinius, jų vertinimo ir valdymo srityse⁽¹¹⁾.

4.9. Kad ES būtų siekiama nulinės taršos, reikia paskatų pokyčiams palankioms sąlygoms sudaryti, gebėjimų taikyti naujas technologijas ir skaitmeninius sprendimus, techninės pagalbos, socialinio švietimo, gamybos ir vartojimo gerosios praktikos vadovų suderinimo ir įgyvendinimo. Įmonėms reikia pakankamai atsinaujinančiųjų išteklių energijos prieinama kaina ir anglies dioksido neišskiriančio arba nedaug jo išskiriančio dujinio kuro, kad jos galėtų sumažinti savo gamybos procesų priklausomybę nuo iškastinio kuro. EESRK ragina valstybes nares ir Komisiją paspartinti perėjimo prie atsinaujinančiųjų energijos išteklių procesą.

4.10. Persvarstyta Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyva užtikrinama bendra aukšto lygio aplinkos apsauga. Geriausių esamų gamybos būdų, dėl kurių pernelyg neišauga išlaidos, taikymas būtų tinkamesnis sprendimas MVĮ. Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyva turėtų būti taikoma visai vertės grandinei, įskaitant žaliavų įsigijimą už ES ribų. Pramoninių išmetamųjų teršalų kiekio atitikties lygiai turi būti teisiškai privalomi, be to, reikia standartizuotos ir patikimos stebėsenos metodikos, užtikrinančios tikslių duomenų palyginamumą ir suderintą vertinimą, kad būtų galima visai ES pramonei sudaryti vienodas sąlygas.

⁽⁶⁾ Žr. „Sendra et al.“, 2020 m.

⁽⁷⁾ 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/883 dėl uosto priėmimo įrenginių, į kuriuos pristatomos laivų atliekos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2010/65/ES ir panaikinama Direktyva 2000/59/EB (OL L 151, 2019 6 7, p. 116).

⁽⁸⁾ OL C 62, 2019 2 15, p. 207.

⁽⁹⁾ „Can fishers help cleaning the sea from plastic waste?“, ETF.

⁽¹⁰⁾ Jungtinių Tautų aplinkos programa, Jūrą teršiančios plastiko šiukšlės ir mikroplastikas, 2016 m.

⁽¹¹⁾ OL C 286, 2021 7 16, p. 181.

4.11. EESRK nuomone, Igdžių darbotvarkė yra pagrindinis darbo rinkos vystymosi elementas, suteikiantis kryptį specialistų švietimui klimato, aplinkos ir sveikatos klausimais. Komitetas taip pat palankiai vertina sveikatos priežiūros ir socialinės rūpybos sektoriaus darbuotojų mokymą, skirtą pagerinti jų gebėjimus valdyti riziką aplinkai. Ši strategija padės verslininkams, įmonėms, MVĮ, savarankiškai dirbantiems asmenims ir visiems darbuotojams prisitaikyti ir taip prarasti kuo mažiau darbo vietų.

4.12. Miestai ir regionai yra priešakinėse gretose įgyvendinant kovos su tarša programas. Tai, ar pavyks įgyvendinti darbotvarkę, priklauso nuo vietos ir regionų valdžios institucijų pastangų. Labai svarbu visuose regionuose suderinti reikalavimus ir priemones ir užtikrinti, kad jų taikymas ir galiausiai tikslų įgyvendinimas laikui bėgant išliktų tokie pat, nepriklausomai nuo politinių permainų. Nors tikslai nustatyti ES lygmeniu, EESRK rekomenduoja kiekvienai šaliai nustatyti minimalias ribas, siekiant užtikrinti, kad, nepaisant skirtingo tempo, visos valstybės narės padarytų atitinkamą pažangą.

4.13. Svarbu suderinti atliekų tvarkymą, nes visuose ES regionuose ir kiekvienoje šalyje vietos lygmeniu atliekos yra skirtingai rūšiuojamos ir tvarkomos, todėl taršos valdymas ir prevencija yra ne tokie veiksmingi. ES standartų neatitinkančių atliekų eksportas turėtų būti uždraustas neatsižvelgiant į šalies, į kurią jos eksportuojamos, reguliavimo priemones. Be to, ES atliekos turėtų būti tvarkomos ir pakartotinai panaudojamos toje pačioje teritorijoje arba ten, kur yra tinkami perdurbimo įrenginiai, siekiant išvengti jų poveikio trečiosioms šalims, nebent atliekos būtų naudojamos kaip žaliava aplinkai nekenkiančiai tvariai gamybai.

4.14. Komisija parengs integruotą nulinės taršos stebėsenos ir perspektyvų sistemą, pagal kurią bus vertinamas jos poveikis sveikatai, aplinkai, ekonomikai ir visuomenei. Taip pat reikėtų įtraukti upių būklės stebėseną. Duomenys turėtų būti renkami taikant standartizuotus metodus ir turi būti skaidrūs, patikimi, atsekami ir visiems prieinami. Į duomenų bazę turėtų būti įtraukti pagrindinių su Komisija susijusių institucijų ir visų pripažintų institucijų, norinčių prisidėti prie taršos ir jos poveikio stebėsenos, šaltiniai.

4.15. EESRK teigiamai vertina Komisijos parengtą piliečių mokslo strategiją, kuria siekiama didinant žmonių informuotumą apie taršą, sveikatą ir gerovę skatinti jų dalyvavimą ir stiprinti išsipareigojimus. Tai leis žmonėms stebėti taršą ir surinktus duomenis pateikti sprendimus priimantiems asmenims. Šios strategijos sėkmei užtikrinti būtinas valdžios institucijų, NVO, bendruomenių ir mokslo veiklos koordinavimas.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl pavojingų krovinių vežimo keliais vienodų tikrinimo procedūrų

(COM(2021) 483 *final* – 2021/0275 (COD))

(2022/C 105/23)

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2021 9 13 Europos Sąjungos Taryba, 2021 9 24
Reglamentavimo pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 91 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	219 / 0 / 1

Komitetas, manydamas, kad pasiūlymo turinys yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 564-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2021 m. spalio 20–21 d. (spalio 20 d. posėdis), 219 narių balsavus už ir 1 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl valdymo įmonėms, investicinėms bendrovėms ir asmenims, konsultuojantiems kolektyvinio investavimo į perleidžiamuosius vertybinius popierius subjektų (KIPVPS) ir ne KIPVPS investicinių vienetų klausimais arba šiuos vienetus parduodantiems, taikomos pereinamojo laikotarpio priemonės pratęsimo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1286/2014

(COM(2021) 397 *final* – 2021/0215 (COD))

(2022/C 105/24)

Konsultavimasis	Europos Sąjungos Taryba, 2021 7 29 Europos Parlamentas, 2021 9 13
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	216 / 0 / 7

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 564-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2021 m. spalio 20–21 d. (2021 m. spalio 20 d. posėdis), 216 narių balsavus už ir 7 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Briuselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl kolektyvinio investavimo į perleidžiamuosius vertybinius popierius subjektų (KIPVPS) valdymo įmonių naudojimosi pagrindinės informacijos dokumentais iš dalies keičiama Direktyva 2009/65/EB

(COM(2021) 399 *final* – 2021/0219 (COD))

(2022/C 105/25)

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Sąjungos Taryba, 2021 9 1
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 53 straipsnio 1 dalis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	218 / 0 / 11

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 564-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2021 m. spalio 20–21 d. (2021 m. spalio 20 d. posėdis), 218 narių balsavus už ir 11 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos išsaugojimo ir valdymo priemonės australiniams tunams išsaugoti

(COM(2021) 424 *final* – 2021/0242 (COD))

(2022/C 105/26)

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2021 9 13 Taryba, 2021 8 30
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinės sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	221 / 0 / 1

Komitetas, manydamas, kad pasiūlymo turinys yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 564-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2021 m. spalio 20–21 d. (spalio 20 d. posėdis), 221 nariui balsavus už ir 1 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „2021 m. metinė tvaraus augimo strategija“

(COM(2020) 575 *final*)

(papildomoji nuomonė)

(2022/C 105/27)

Pranešėjas **Gonçalo LOBO XAVIER**

Komiteto biuro sprendimas	2021 4 26
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 1 dalis ir Darbo tvarkos taisyklių įgyvendinimo nuostatų 29 straipsnio a punktas
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2021 10 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	168 / 0 / 1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) vis dar yra susirūpinęs dėl to, kad daugumoje valstybių narių trūksta aiškumo dėl nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų (NEGADP) valdymo sistemų ir atsakomybės už jų įgyvendinimą paskirstymo tarp centrinio, regioninio ir vietos lygmenų. Taip pat, savaime suprantama, nėra pakankamai aišku, kokie yra tinkami mechanizmai, skirti įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas ir socialinius partnerius į NEGADP įgyvendinimo, stebėsenos ir koregavimo etapus. Tai buvo paminėta vasario mėn. EESRK rezoliucijoje⁽¹⁾ ir, nepaisant Komisijos pastangų, padėtis nesikeičia. EESRK primygtinai ragina atidžiau išnagrinėti šiuos esminius Sąjungos ekonomikos gaivinimo aspektus.

1.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad reikia įvertinti EGADP įgyvendinimo pažangą. Reikalingi geri stebėsenos rodikliai, nes jie bus tolesnės plėtros ir atsigavimo gairės. Valstybės narės turi tinkamai reaguoti į šį iššūkį ir nepristigti drąsos informuojant piliečius apie būsimus didžiulius sunkumus.

1.3. EESRK tvirtai tiki kito semestro ciklo, kaip pagrindinio ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (EGADP) įgyvendinimo įrankio, svarba Sąjungai. Nacionaliniuose planuose numatytos dvejų rūšių priemonės: valstybės narės gali imtis radikalių struktūrinių pokyčių vykdydamos dvejopą pertvarką ir užtikrindamos investicijas bei vykdydamos reformas nuo šios krizės tiesiogiai kenčiančių piliečių (šeimų, darbuotojų, verslininkų ir t. t.) labui. EESRK nuomone, reikia atsižvelgti į abi šias galimybes. Joms įgyvendinti reikalingos skirtingos priemonės, kurios kartais nesutampa. Atsigavimas yra būtinas, kad ekonomikos sistema taptų atspari.

1.4. COVID-19 krizė atskleidė kai kuriuos pavojingiausius Europos trūkumus – tai pramonės koordinavimo politikos stoka ir daugelio produktų ir paslaugų priklausomybė nuo kitų ekonomikos sričių. EESRK supranta, kad įpročius ir politiką keisti sunku, taip pat reikia daug metų, kad būtų juntamas tikrasis naujos politikos poveikis. Tačiau laikas yra brangus, jei Sąjunga nori keistis ir atsigauti. Išaugusios žaliavų kainos (ir sunkumai skirstant žaliavas), puslaidininkių trūkumas ir didelės energijos kainos taip pat rodo, kad Sąjunga yra priklausoma nuo ypatingos svarbos turto. EESRK norėtų, kad visos valstybės narės imtųsi realių veiksmų investicijų į švietimą, infrastruktūrą ir pramonės politiką srityje, nes tai gali padidinti užimtumą ir padėti piliečiams paskatinti Europos pramonės vystymąsi.

⁽¹⁾ Organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų procesuose. Kas veiksminga, o kas ne? (OL C 155, 2021 4 30, p. 1).

1.5. EESRK remia investicijas į kokybišką švietimą, mokymąsi visą gyvenimą ir mokslinius tyrimus ir plėtrą, kurie yra būtini siekiant orientuoti ir papildyti priemones „Next Generation EU“ skatinamus ekonominius ir socialinius pokyčius. Akivaizdu, kad būtinos investicijos nuo COVID-19 pandemijos smarkiai nukentėjusioms sveikatos priežiūros sistemoms ir visuomenės sveikatos politikai stiprinti. Jos turi būti derinamos su iš tiesų stipria pramonės politika, kuri gali skatinti produktų ir paslaugų gamybą ir plėtrą Europoje, kad būtų išvengta visiškos priklausomybės nuo kitų ekonomikos sričių.

1.6. EESRK mano, kad atėjo laikas iš esmės ir nuodugnai reformuoti paktą. Vykstant šiam atnaujintam semestruui reikalinga tvirta rekomendacija ir naujas paktas, į kurį būtų įtrauktos tam tikros privalomos procedūros ir taisyklės dėl konsultacijų su pilietinės visuomenės organizacijomis ir vietos valdžios institucijomis. Tam reikia imtis veiksmų. Atėjo metas parengti privalomas dalyvavimo visuose etapuose – nuo pasirėngimo iki įgyvendinimo – taisykles, kad ateityje būtų išvengta struktūrinių problemų.

1.7. EESRK nuomone, trumpa pagrindinių EGADP prioritetų analizė rodo, kad dėmesys aiškiai sutelkiamas į žaliajo kurso tikslus. EESRK mano, kad žinoma, tai yra svarbu, tačiau neramu dėl kai kurių priemonių, kurios atrodo nepakankamai pagrįstos, įgyvendinimo ir poveikio. Piliečiai, darbuotojai ir įmonės turi būti remiami vykstant šiai pertvarkai, o tikslai turi būti aiškiai ir pagrįstai apibrėžti, kad būtų išvengta tokios situacijos, kai politinė retorika yra stipri, bet politika blogai įgyvendinama praktikoje, dėl to sudaro rimtas giluminis šalutinis poveikis.

1.8. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad daugelį metų nebuvo atsižvelgiama į vieną svarbiausių semestro proceso rezultatų. Konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos suteikia galimybę tobulėti ir yra grindžiamos nuosekliais duomenimis. Valstybės narės turėtų iš naujo įvertinti savo požiūrį į šią priemonę, ypač COVID-19 krizei pasibaigus ir atsižvelgiant į EGADP teikiamą galimybę įgyvendinti struktūrines reformas (švietimo, fiskalinės politikos, darbo rinkos, socialinės apsaugos pagal socialinių teisių ramstį ir atsižvelgiant į Porto anksčiausiojo lygio susitikimo rekomendacijas), kurios yra būtinos daugumai valstybių narių. EESRK labai rekomenduoja valstybėms narėms keisti požiūrį, o pilietinės visuomenės organizacijos turėtų būti labai aktyvios šiame procese ir jį prižiūrėti.

1.9. EESRK taip pat ragina atkreipti dėmesį į kai kurių valstybių narių lėšų įsisavinimo gebėjimus, atsižvelgiant į jų rezultatus. Pusė 2014–2020 m. daugiamečių finansinės programos (DFP) struktūrinių fondų nebuvo panaudota iki 2020 m. pabaigos ir šios lėšos turėtų būti išleistos ateinančiais metais. Komisija, remdamasi patirtimi ir duomenimis, turėtų perspėti valstybes nares ir padėti joms geriau perskirstyti lėšas skirstymo ir tvarkaraščio požiūriu. Labai svarbu išpėti valstybes nares, kad jų politiniai sprendimai neturi pakenkti atsigavimo procesui ir kad reikia imtis tam tikrų priemonių, kad būtų išvengta problemų sistemoje. Tai apima ne tik poreikį vengti biurokratijos, bet ir būtinybę teikti tinkamą politinę paramą veiksmingumui užtikrinti.

1.10. EESRK mano, kad dėl neišvengiamo skaitmenizacijos proceso, ypač susijusio su viešosiomis paslaugomis sveikatos priežiūros ar socialinėse sistemose, sumažės darbo vietų. Dėl skaitmenizacijos taip pat gali kilti problemų vyresnio amžiaus piliečiams, kuriems sunkiau prisitaikyti prie šio skaitmenizacijos proceso. EESRK ragina atkreipti dėmesį į būtinybę parengti programas, kuriomis būtų galima iš tikrųjų paremti piliečius ir palengvinti pertvarką. Valstybės narės turi investuoti lėšų šių pokyčių paveiktiems žmonėms perkvalifikuoti, o sprendžiant šį uždavinį reikalinga politinė draša, taip pat tinkamas bendravimas su piliečiais siekiant paaiškinti politiką ir tikslus.

1.11. EESRK palankiai vertina ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo rezultatų suvestinės iniciatyvą. EESRK mano, kad tai bus labai svarbi priemonė, galinti paskatinti investicijų procesą ir sukurti mechanizmus, kurie galėtų būti nepaprastai svarbūs Sąjungai. EESRK taip pat pritaria siūlomam tvarkaraščiui, kurį Komisija turėtų priimti iki rugsėjo mėn. pabaigos⁽²⁾. Tačiau EESRK primygtinai reikalauja, kad šiame procese taip pat dalyvautų pilietinės visuomenės organizacijos. Tai ne matomumo klausimas. Tai budrumo klausimas ir EESRK taip pat ragina atkreipti dėmesį į būtinybę įgalinti pilietinės visuomenės organizacijas ir jas parengti šiam iššūkiui. Nenaudinga raginti pilietinės visuomenės organizacijas imtis veiksmų, jei jos nėra pasirėngusios arba neturi išteklių aktyviai veikti. Tai yra didžiulė pilietinės visuomenės organizacijų atsakomybė ir galimybė.

(²) Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo rezultatų suvestinė ir bendri rodikliai bei deleguotojo akto projektas: Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo rezultatų suvestinė. Bendri rodikliai ir išsamiai apibrėžti elementai.

2. Bendrosios pastabos

2.1. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos komunikatą dėl Ekonominės politikos koordinavimo 2021 m.: COVID-19 įveikimas, atsigavimo rėmimas ir ekonomikos modernizavimas⁽³⁾. Pasaulyje vyksta didelė krizė, kuri, regis, kenkia visiems atkūrimo planams ir strategijoms. Tačiau, jei norime padėti mūsų Sąjungai, Europa turi būti atspari ir stipri.

2.2. Siekdama kovoti su COVID-19 pandemija, sušvelninti krizės poveikį ir grąžinti mūsų ekonomiką į patikimo, tvaraus ir integracinio augimo kelią, Europos Sąjunga iš tiesų ėmėsi precedento neturinčių veiksmų. Tačiau vis dar yra daug neišskumų dėl sveikatos politikos veiksmingumo, kadangi sveikatos krizė padarė didžiulį poveikį piliečių pasitikėjimui, kuris yra būtinas ekonominiams ir socialiniams atsigavimui. Tikslas paskiepyti daugiau kaip 70 proc. Europos gyventojų turės didžiulį poveikį žmonių pasitikėjimui ir EESRK palankiai vertina valstybių narių veiksmų koordinavimą siekiant šio tikslo. EESRK taip pat ragina atkreipti dėmesį į tai, kad reikia paaiškinti piliečiams, kad šie pasiekimai yra svarbūs, tačiau vis dar turime elgtis atsargiai, nes šių priemonių gali nepakakti, kad būtų visiškai sustabdyta sveikatos krizė.

2.3. Valstybėms narėms suteikta galimybė pateikti nacionalinius ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus yra labai svarbus veiksnys, kuriam turi būti teikiama pirmenybė. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad įgyvendinant šiuos planus ir vykdamas jų stebėseną pilietinės visuomenės organizacijos gali atlikti labai svarbų vaidmenį. Tai turi būti aišku visoms valstybėms narėms. EESRK rezoliucijoje teigiama: „EESRK mano, kad visos restruktūrizavimo proceso reformos turi būti grindžiamos pamatiniais ES principais: žmogaus ir socialinių teisių apsauga, demokratinėmis vertybėmis ir teisinės valstybės principu. EGADP investicijomis turi būti siekiama išnaudoti visą bendrosios rinkos potencialą, stiprinti ES ekonominį atsparumą, įgyvendinti Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslus (DVT), kurti žiedinę ekonomiką, ne vėliau kaip iki 2050 m. Europos Sąjungoje pasiekti poveikio klimatui neutralumą, skatinti inovacijas ir modernizavimą, susijusius su ekonomikos ir visuomenės skaitmenizacija, ir užtikrinti veiksmingą Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimą, kad būtų pasiekta socialinė sanglauda, panaikintas skurdas ir sumažinta nelygybė⁽⁴⁾.“

2.4. 750 mlrd. EUR (iš kurių 500 mlrd. EUR jau galima naudoti) vertės priemonė „Next Generation EU“ yra pagrindinė ES priemonė, skirta skatinti investicijas ir atsigavimą, kad po šios krizės Sąjunga taptų stipresnė ir atsparesnė.

2.5. EESRK mano, kad Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane nustatyti konkretūs veiksmai, kuriais bus stiprinamas visų sričių Sąjungos politikos socialinis aspektas, padės užtikrinti įtraukų atsigavimą.

2.6. EESRK taip pat patvirtina savo poziciją, kad aplinkos tvarumas, našumas, teisingas ir sąžiningas paskirstymas ir makroekonominis stabilumas tebėra pagrindiniai ES ekonominės darbotvarkės principai. Nepaisant visų iššūkių, žaliasis kursas tebėra ilgalaikis prioritetas ir Europa turi pasinaudoti galimybe imtis iniciatyvos šiuo klausimu.

2.7. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad tebėra labai svarbu veiksmingai koordinuoti politiką pagal Europos semestrą siekiant po pandemijos užtikrinti didesnę, tvarų ir įtraukų ES ekonomikos augimą. EESRK į tai atkreipė dėmesį pastaraisiais mėnesiais ir tai tebėra vienas iš prioritetų.

2.8. Komitetas mano, kad valstybėse narėse organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas apskritai tebėra menkas. Organizacijos buvo informuotos ir daugeliu atvejų išklaustytos; tačiau tai davė mažai apčiuopiamų rezultatų. Daugumoje valstybių narių, išskyrus keletą išimčių, nebuvo veiksmingų konsultacijų, lėmusių reikšmingus pradinių vyriausybės pasiūlymų pakeitimus.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Imantis priemonių ES ir nacionaliniu lygmenimis, pandemijos poveikį Europos darbo rinkoms pavyko apriboti. Tačiau požiūris ir padėtis Sąjungoje vis dar skiriasi. EESRK mano, kad reikia taikyti diferencijuotus metodus siekiant užtikrinti nuo krizės nukentėjusių valstybių narių atsigavimą.

⁽³⁾ COM(2021) 500 *final*, 2021 6 2, Ekonominės politikos koordinavimas 2021 m.: COVID-19 įveikimas, atsigavimo rėmimas ir ekonomikos modernizavimas.

⁽⁴⁾ Organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų procesuose. Kas veiksminga, o kas ne? (OL C 155, 2021 4 30, p. 1).

3.2. EESRK pritaria nuomonei, kad ekonominė politika turi būti palaikoma 2021 ir 2022 m. Valstybėse narėse vyksta didžiulė kova, kuri toli gražu dar nesibaigė. Sąjunga turi nugalėti ir suvokti, kad ekonomikos gaivinimo planams įgyvendinti prireiks laiko ir kad norint pasiekti rezultatų reikia atsparumo. EESRK primygtinai ragina parengti trumpalaikes ir vidutinės trukmės strategijas, kuriomis būtų tinkamai kovojama su neigiamu krizės poveikiu ir ilginiui būtų užtikrinamas tvirtas ir tvarus ekonomikos augimas.

3.3. Europos piliečiams būdinga įdomi tendenciją taupyti daugiau. Šia tendencija taip pat reikėtų pasinaudoti kaip tinkama proga paskatinti privačias ir viešąsias investicijas, kurios gali turėti įtakos ekonomikos atsigavimui ir socialinėms sąlygoms. EESRK ragina imtis konkrečių veiksmų šiuo klausimu ir mano, kad Komisija turėtų skatinti visas valstybes nares vykdyti griežtą fiskalinę politiką. Reikia kūrybingumo, kad būtų priimtos strategijos, kuriomis šios santaupos būtų paverstos pažangiomis investicijomis, o atsakomybė už tai turi būti paskirstyta vyriausybėms, suinteresuotiesiems subjektams ir finansų įstaigoms.

3.4. EESRK, aktyviai remiamas ir padedamas jo Europos semestro grupės, ketina per ateinančius mėnesius parengti kitą rezoliuciją, prie kurios prisidės šiuo tikslu sudarytos 27 (ESG delegacijos (po tris narius), ir stebės pilietinės visuomenės dalyvavimą įgyvendinimo procese, kartu analizuos politikos turinį iš pilietinės visuomenės perspektyvos. Šiuo metu užregistruotas tik nedidelis pagerėjimas, daugiausia susijęs su oficialiais informaciniais susitikimais, o galimybės daryti įtaką planams yra labai ribotos.

3.5. Pilietinės visuomenės organizacijos palankiau vertina vyriausybių galimybes panaudoti lėšas investicijoms skatinti, o ne augimą skatinančioms reformoms, ir daugelis narių mano, kad jų šalių nacionaliniuose ekonomikos atgaivinimo ir atsparumo didinimo planuose trūksta užmojo ar išipareigojimo vykdyti reformas, tuo tarpu kiti kritiškai vertina papildomų investicijų, kurios nebuvo numatytos iki COVID-19 krizės, trūkumą.

3.6. Europa susidūrė su didžiuliais sunkumais dėl COVID-19 krizės, kuri parodė pavojingą Sąjungos silpnybę: tai pramonės koordinavimo politikos stoka ir daugelio produktų ir paslaugų priklausomybė nuo kitų ekonomikos sričių. Siekiant palengvinti ekonomikos atsigavimą, šią problemą reikia spręsti koordinuotai. Kaip niekad reikalinga tikra pramonės politika ir dabar pats laikas imtis veiksmų. Žaliavų kainų padidėjimas taip pat rodo Sąjungos priklausomybę nuo ypatingos svarbos turto. EESRK norėtų, kad visos valstybės narės imtųsi realių veiksmų investicijų į švietimą, infrastruktūrą ir pramonės politiką srityje, nes tai gali padidinti užimtumą ir padėti piliečiams paskatinti Europos pramonės vystymąsi.

3.7. Didžioji dauguma pilietinės visuomenės organizacijų (71 proc.) mano, kad jų dalyvavimas rengiant jų šalių nacionalinius ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus buvo skirtingas: nuo „šiek tiek nepakankamo“ iki „labai riboto“.

3.8. EESRK mano, kad skaitmenizacijos procesas yra labai svarbus siekiant paskatinti ekonomiką ir visuomenę, tačiau valstybėms narėms tikrai reikia parengti programas ir skirti išteklių, kad būtų pašalintos kliūtys šiam procesui, ypač kai kurioms gyventojų grupėms – vyresnio amžiaus žmonėms ir mažiau kvalifikuotiems asmenims. Todėl prioritetas yra būtinybė kurti IT programas, kurių poveikis būtų suderintas su programine įranga, kuria galėtų pasinaudoti visi piliečiai. Skaitmenizacijai – taip. Bet ne bet kokia kaina.

3.9. EESRK labai palankiai vertina Komisijos pateiktą ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo rezultatų suvestinės iniciatyvą. Tai svarbus žingsnis norint užtikrinti EGADP įgyvendinimo stebėseną ir EESRK mano, kad tai galimybė paskatinti investicijų procesą ir sukurti mechanizmus, kurie galėtų būti nepaprastai svarbūs Sąjungai. Vėlgi, pilietinės visuomenės organizacijos gali atlikti labai svarbų vaidmenį šiame procese ir yra pasirengusios bendradarbiauti.

4. Gaivinimo planai ir skirtingi metodai

4.1. EESRK mano, kad, kalbant apie esamą sistemą, pirmenybė turi būti teikiama politikai, susijusiai su valstybių narių tvariu ir įtraukiu augimu bei fiskaliniais balansais. Akivaizdu, kad, įveikus COVID-19 pandemijos keliamą pavojų sveikatai, bus būtina prisitaikyti prie naujo etapo. Reikėtų parengti alternatyvą perviršiniam disbalansui – vienintelei perspektyvai po didžiulio valstybių narių skolos ir deficito augimo. EESRK mano, kad atėjo laikas radikaliai ir nuodugniai reformuoti fiskalinio valdymo sistemą ir griežtai perspėja, kad nereikėtų grįžti prie „senųjų“ fiskalinių taisyklių. Vykstant šiam atnaujintam semestru reikalinga tvirta rekomendacija ir naujas paktas, į kurį būtų įtrauktos tam tikros privalomos procedūros ir taisyklės dėl konsultacijų su pilietinės visuomenės organizacijomis ir vietos valdžios institucijomis. Tam reikia imtis veiksmų. Atėjo metas parengti privalomas dalyvavimo visuose etapuose, pradedant pasirengimu ir baigiant įgyvendinimu, taisykles, o valstybės narės turi apsvarstyti naujus deficito mažinimo tikslus, daugiausia dėmesio skirdamos ekonomikos augimui ir valdymui.

4.2. Būtina skubiai modernizuoti fiskalinę ir ekonominę sistemą, įgyvendinti į gerovę orientuotą politiką ir įgyvendinti subalansuoto biudžeto taisyklę. Šiuo metu Komisija nagrinėja ne tik išlaidas, bet ir (labai teisingai) pajamas. EESRK rekomenduoja nuo darbo jėgos apmokestinimo pereiti prie aplinkos mokesčius, kartu užtikrinti regresinį metodą ir neužkrauti naštos mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams. EESRK taip pat prašo kovoti su agresyviu mokesčių planavimu ir sukčiavimu, nes tai gali pakenkti valstybių narių ir visos ES ekonominiam ir fiskaliniam atsigavimui. Reikia pažangaus požiūrio ir didesnės konvergencijos Sąjungoje, kad būtų galima judėti į priekį. Pinigų ir fiskalinė politika, galbūt progresiniai aplinkosaugos mokesčiai, taip pat turėtų suteikti galimybę laipsniškai mažinti mokesčius. Akivaizdu, kad įtakos gali turėti mokesčių konkurencija su trečiosiomis šalimis, o ne ES viduje.

4.3. EESRK pabrėžia, kad be pandemijos dar daromas spaudimas žaliavų kainoms. Šį klausimą reikia spręsti labai atsargiai. EESRK tiki sąžininga konkurencija ir pritaria, kad reikia vienodų sąlygų, tačiau atkreipia dėmesį į tai, kad padėtis tampa rimta, todėl kyla pavojus, kad didelė žala bus padaryta visai Sąjungai. Pastaraisiais mėnesiais žaliavų kainos padidėjo 30–120 proc., o spaudimas tęsiasi.

4.4. Iš NEGADP matyti, kad valstybių narių nuomonės dėl kiekvienos šalies ekonomikos atsigavimo ir kiekvienos socialinės situacijos skiriasi. Tai taip pat rodo nelygybę pačiose valstybėse narėse. EESRK ragina vykdyti labiau koordinuotą politiką, galinčią sustiprinti Sąjungą. Siekiant išvengti klaidų, būtinas valstybių narių bendradarbiavimas, taip pat galėtų būti dalijamasi gerąja patirtimi. Labiausiai nukentėjo turizmo, apdirbamosios pramonės ir kiti panašūs sektoriai, todėl pirmenybė turėtų būti teikiama jų perkėlimui į kitą lygmenį. Tai bus labai svarbu kuriant darbo vietas, pritaikant darbo jėgą prie realių ekonomikos poreikių ir įtraukiant pilietinės visuomenės organizacijas į įgyvendinimo procesą.

4.5. EESRK yra susirūpinęs dėl to, kad kai kurios valstybės narės iki šiol iš esmės ignoravo Komisijos pateiktas konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas ir dėl to kilo skepticizmas dėl galimo požiūrio pasikeitimo ateityje. Be to, kyla abejonių dėl kai kurių valstybių narių gebėjimų įsisavinti lėšas ir EGADP investicijų pokyčius skatinančio poveikio, todėl kyla abejonių dėl jų galimo efektyvumo ir veiksmingumo. Dėl šios priežasties EESRK primygtinai ragina atidžiai stebėti padėtį.

4.6. Komitetas mano, kad NEGADP įgyvendinimas neturėtų būti tik formalumas, o turėtų vykti vadovaujantis tikrąja šios priemonės logika: turėtų būti pripažintas pilietinės visuomenės organizacijų vaidmuo ir konsultacijos turėtų vykti viešuose forumuose, o ne už uždarytų durų.

4.7. COVID-19 krizė išryškino ir sustiprino ilgalaikes mūsų visuomenės spragas, o pažeidžiamiausi asmenys dažnai nukentėjo labiausiai. Didžiausią COVID-19 poveikį pajuto labiausiai nepasiturintys žmonės, o stipriausią kovos su krize priemonių poveikį dažnai patiria keletas visuomenės sluoksnių. Dėl krizės neproporcingiausiai sumažėjo žemos kvalifikacijos ir (arba) jaunimo užimtumas. Be to, daug žmonių susidūrė su smarkiai sutrikusio švietimo problemomis. Didėja nelygybės rizika, susijusi su mažiau kvalifikuotų piliečių grupėmis.

5. Bendroji rinka – europinės gyvensenos stiprybė

5.1. COVID-19 krizė jaučiama visose valstybėse narėse, tačiau jos poveikis skiriasi. Koordinuotas požiūris į skiepimą leido Sąjungai pasiekti labai gerų rezultatų. Tikslas paskiepyti 70 proc. Sąjungos gyventojų buvo milžiniška užduotis, o ES atsakas buvo labai teigiamas. Nepaisant kai kurių problemų (kurių ir reikia tikėtis tokio projekto atveju), tai buvo sėkmingas ir geras „taikos projekto“, koks nuo pat pradžių yra Sąjungos projektas, pavyzdys.

5.2. Dabar labiau nei bet kada anksčiau bendrajai rinkai ir jos integracijai turi būti teikiama pirmenybė ir turėtų būti vengiama politinių ginčų. Politinei retorikai, kuri pasireiškia kai kuriose valstybėse narėse ir kuri kenkia bendrajai rinkai, prieštarauja faktai: tik esant stipriai Sąjungai ir laikantis koordinuoto požiūrio galima derėtis dėl ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų ir juos parengti per tokį trumpą laiką. Komunikacija yra labai svarbi skatinant Europos vertybes, o bendroji rinka yra šio proceso dalis. Vidaus rinka turėtų būti naudinga visiems Europos piliečiams, kad jie galėtų didžiuotis Europos gebėjimu reaguoti į krizę, nepaisant visų kliūčių, kurias sukėlė ryžtingas koordinuotas atsakas į krizę.

5.3. EESRK supranta, kad valstybės narės laikėsi skirtingo požiūrio į sveikatos padėtį, tačiau taip pat pabrėžia, kad pasibaigus vakcinacijos procesui turėtų būti labiau skatinamas koordinavimas ir dalijimasis gerąja patirtimi. Sąjunga turi pasinaudoti savo privalumais, visų pirma laisvu piliečių, prekių ir kapitalo judėjimu. EESRK nori remti šią laisvę nepakenkiant valstybių narių sveikatos sistemoms ir tai įmanoma tik koordinuojant bendrąją rinką. Valstybės narės jau keletą kartų istorijoje parodė, kad tai įmanoma. Tinkamas metas geram atsakui yra dabar.

5.4. EESRK pasisako už bendrąją rinką ir jos galimybes, taip pat stiprią socialinę rinką, kuri yra labai svarbi ir yra Sąjungos skiriamasis ženklas. Šis pasiekimas turi būti išsaugotas.

6. Pilietinės visuomenės organizacijos apie ekonomikos gaivinimo planus

6.1. EESRK tvirtina, kad pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas yra labai svarbus ekonomikos atsigavimui, ypač atsižvelgiant į tai, kad reikia pripažinti, jog neatidėliotinos gaivinimo priemonės tiek nacionaliniu, tiek ES lygmeniu galėtų tapti nuolatinėmis.

6.2. Pilietinės visuomenės organizacijos remia kokybiškas investicijas į švietimą, mokymąsi visą gyvenimą ir mokslinius tyrimus ir plėtrą, kurios yra būtinos norint paskatinti ir papildyti „Next Generation EU“ skatinamus ekonominius ir socialinius pokyčius, taip pat investicijas, kuriomis stiprinamos nuo COVID-19 pandemijos smarkiai nukentėjusios sveikatos priežiūros sistemos ir visuomenės sveikatos politika. Labiau nei bet kada organizacijos „vietos lygmeniu“ turi galimybę ir pareigą nurodyti ir pasiūlyti būdus, kaip įveikti realius iššūkius, o valstybės narės turi būti drąsios įtraukti jas į sprendimų priėmimo procesą. EESRK prašo tokio požiūrio laikytis visų pirma dėl patirties ir žinių, sukauptų per dešimtmečius teikiant paslaugas įvairiais klausimais, ir tai davė labai gerų rezultatų.

6.3. Krizės metu pilietinės visuomenės organizacijų balsas yra svarbesnis nei bet kada anksčiau ne tik dėl šių organizacijų patirties, bet iš esmės dėl to, kad jos turi tiesioginio kontakto su tikrove pranašumą, o tai būtina norint užtikrinti realų poveikį darančios politikos stebėseną ir įgyvendinimą.

Briuselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Rekomendacija dėl Tarybos rekomendacijos dėl euro zonos ekonominės politikos**(COM(2020) 746 final)****(papildoma nuomonė)**

(2022/C 105/28)

Pranešėja **Kristi SÖBER**

Biuro sprendimas	2021 4 26
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 1 dalis ir Darbo tvarkos taisyklių įgyvendinimo nuostatų 29 straipsnio a punktas
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2021 10 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 20
Plenarinė sesija Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	166 / 2 / 1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) puikiai supranta, kad pandemija dar nesibaigė ir kad jos ekonominis poveikis bus jaučiamas kelerius metus ir reikės imtis specialių, naujų nepaprastosios situacijos ekonominės politikos priemonių. EESRK palankiai vertina naujausią Europos Komisijos prognozę, kurioje nurodoma, kad nuo 2021 m. ES ir euro zonos ekonomikos augimas vėl sparčiai įsibėgės (o preliminarūs duomenys tai patvirtina), ypač dėl investicijų atsigavimo, prie kurio labai prisidės priemonės „NextGenerationEU“ (NGEU), ypač ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės, panaudojimas.

1.2. Kartu EESRK pripažįsta, kad ES išgyvena sunkiausią laikotarpį per visą Europos integracijos ekonominę istoriją, o tai turi įtakos privačiam vartojimui ir investicijoms, taip pat užsienio prekybos rezultatams. Šiuo kritiniu metu tik valdžios sektoriaus išlaidos gali padėti sušvelninti padėtį.

1.3. Esant tokiai ypatingai ir unikaliai situacijai, reikėjo sukurti naują skubios ekonominės politikos priemonių rinkinį krizei įveikti. EESRK teigiamai vertina greitą ES ir valstybių narių reakciją ir palankiai vertina tai, kad dvejopos pertvarkos procesas tapo svarbia ekonomikos gaivinimo pastangų ir strategijos dalimi.

1.4. Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyva ypač pirmąjį 2020 m. pusmetį padėjo sušvelninti labai sunkią ekonominę padėtį, daugiausia stabilizuojant rinkas, darbo vietas ir gyventojų pajamas. Po šio pirmojo žingsnio sekė priemonė „NextGenerationEU“ – tvirta ir novatoriškiausia fiskalinė pagalba, kuria buvo tiesiogiai reaguojama į pandemijos padarinius. EESRK labai palankiai vertina abi iniciatyvas kaip greitą ir lanksčią atsaką į pandemiją.

1.5. EESRK gerai supranta skirtingas pozicijas ir pandemijos padarinius, kurie lėmė didesnius skirtumus tarp valstybių narių. EESRK ragina apsvastyti euro zonoje vyraujančių skirtumų reiškinį ir apdairiai reaguoti į gerokai suprastėjusius fiskalinius rezultatus, taip pat palankiai vertina lankstumą, kuris buvo patvirtintas specialiai pritaikytai nacionalinei ekonomikos politikai ir ekonomikos atkūrimo programoms, kuriomis atsižvelgiama į konkrečius valstybių narių poreikius. Toks lankstumas taip pat rekomenduojamas įgyvendinant ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo programas.

1.6. EESRK pabrėžia, kad artimiausiu laikotarpiu būtina pasiekti naują pinigų ir fiskalinės politikos pusiausvyrą ir pašalinti nustatytą makroekonominį disbalansą. EESRK supranta, kad praėjusiais metais labai išaugo skolos ir BVP santykis. Išibėgėjus ekonomikos atsigavimui, skolos ir BVP santykis turi būti mažinamas taip, kad būtų skatinamas integracinis augimas, išvengta socialinės neteisybės ir nederamo neigiamo poveikio įmonėms ir darbo rinkai.

1.7. EESRK supranta ir atsižvelgia į tai, kad atsigavimas po COVID-19 vyks kartu taikant plataus užmojo struktūrinės politikos priemones⁽¹⁾, kurios iš esmės atitiks ES žaliąjį kursą. Šiuo požiūriu EESRK pritaria ekonomikos gaivinimo proceso, fiskalinio konsolidavimo ir žaliojo biudžeto sudarymo praktikos susiejimui.

1.8. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad pandemijos metu įgyta patirtis turėtų atsispindėti bendrose pastangose prisidėti prie ekonomiškai veiksmingo, socialiai teisingo ir aplinkos atžvilgiu tvaraus ES ir euro zonos vystymosi ilgalaikėje perspektyvoje.

1.9. Priešingai nei per ankstesnę 2009–2011 m. krizę, kai bankų ir finansų sektoriai buvo viena iš recesijos priežasčių, ši kartą EESRK palankiai vertina gerą ir sveiką bankų ir finansų sektorių būklę, kuri padėjo sklandžiau įveikti šią sunkią padėtį.

1.10. EESRK pagarbiai ragina išlaikyti bendrosios rinkos vientisumą ir užkirsti kelią bet kokiems jos susiskaidymo požymiams, nes tai yra esminė sąlyga siekiant, kad ateityje ES ir euro zonos šalių ekonomikos rezultatai būtų teigiami. Šis vientisumas turėtų būti toliau palaikomas užtikrinant tinkamą pažangą kuriant bankų sąjungą ir kapitalo rinkų sąjungą.

1.11. EESRK pripažįsta ir atsižvelgia į tai, kad per ankstesnę krizę buvo išmoktos kai kurios svarbios pamokos ir jomis pasinaudota siekiant palaikyti makroekonominį stabilumą, ir ragina atsakingas ES institucijas patobulinti ES ekonominės politikos valdymą ir užtikrinti, kad pandemijos metu išmoktos pamokos atsispindėtų nuolatinėse reformose.

2. Bendroji informacija ir aplinkybės

Dabartiniai makroekonominiai rezultatai ir perspektyvos

2.1. COVID-19 pandemija sukėlė staigų ir gilų ekonomikos nuosmukį, tačiau BVP sumažėjimas 2020 m. galiausiai buvo šiek tiek mažesnis, nei tikėtasi iš pradžių. Sumažėjimas buvo didesnis nei per paskutinę ekonomikos krizę (2020 m. euro zonos ekonomika per metus susitraukė 6,5 %, palyginti su 4,5 % 2009 m.; 2020 m. ES ekonomika susitraukė 6,0 %, palyginti su 4,3 % 2009 m.; tiek ES, tiek euro zonos ekonomika 2021 m. turėtų augti 4,8 %). Taigi mes esame atsidūrę ypatingoje ekonominėje situacijoje, o Europos ekonomikos rodikliai yra blogiausi nuo Antrojo pasaulinio karo.

2.2. 2020 m. labai sumažėjo tiek privatus vartojimas, tiek investicijos (po 7,4 % per metus), taip pat smarkiai nukentėjo užsienio prekyba. Tik valdžios sektoriaus išlaidos 2020 m. šiek tiek padidėjo, lyginant pamečiui (1,3 %). Taikant nepaprastosios situacijos priemones, iki šiol nebuvo patirta nei 2008 m. krizės masto masinio darbo vietų praradimo, nei pajamų praradimo. Tačiau, atsižvelgiant į didelį ekonominės veiklos susitraukimą, tai reiškia, kad našumas taip pat sumažėjo.

2.3. 2021 m. apskritai laikomi ekonomikos atsigavimo metais (visų pirma dėl investicinės veiklos augimo, kuris, kaip prognozuoja Europos Komisija, sieks 6,2 %), tačiau iki šiol tvyro didelė nežinomybė dėl pandemijos poveikio ekonomikos subjektams ir jų elgsenai.

Nepaprastosios situacijos ekonominės politikos priemonės

2.4. Dėl pandemijos reikėjo parengti naujas nepaprastosios situacijos ekonominės politikos priemones, kurios leistų nedelsiant, o taip pat vidutinės trukmės laikotarpiu reaguoti į sukrėtimą. Pagrindinis jų prioritetas – kovoti su pandemijos ekonominiais ir socialiniais padariniais, juos pašalinti ir sušvelninti, taip pat išlaikyti Europos konkurencingumą ir tvarumą.

⁽¹⁾ ECB apibrėžimas: Neperiodinių straipsnių serija *Struktūrinė politika Eurozonoje*, 2018 m. birželis: Struktūrinės ekonomikos politikos priemonės = Ekonominės politikos priemonės, patvirtintos darbo, produktų ir finansų rinkoms, siekiant tobulinti institucines ir reguliavimo sistemas, kad būtų sustiprintos ilgalaikio augimo sąlygos ir užtikrintas pageidaujamas paskirstymo poveikis.

2.5. Kita neatsiejama vidutinės trukmės ir ilgojo laikotarpių reagavimo į pandemiją ir atsigavimo, rekonstrukcijos bei atsparumo didinimo pastangų (3R strategijos) dalis yra dvejopos (žaliosios ir skaitmeninės) pertvarkos procesas, kuriame labai akcentuojami socialiniai aspektai, teisinės valstybės principo laikymasis ir kitos pagrindinės ES vertybės. Be to, EESRK ragina daugiau dėmesio skirti kovai su nelygybe ir krizės padarinių, ypač pažeidžiamiausiems asmenims, šalinimui.

Pinigų politika

2.6. ECB toliau vykdo savo itin ekspansinę politiką, kaip tikslinį atsaką į pandemiją. Tačiau neseniai ECB paskelbė, kad palankios finansinės sąlygos gali būti išlaikytos ir toliau vykdant nuosaikiai mažesnę grynojo turto pirkimo pagal specialiąją pandemine pirkimo programą tempą negu per ankstesnius du ketvirčius.

Fiskalinės kryptys ir fiskalinis konsolidavimas

2.7. Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvos (CRII ir CRII+), kuriomis buvo perorientuotos ir perskirstytos sanglaudos politikos lėšos, labai padėjo kompensuoti neigiamus padarinius ir sudaryti jiems atsvarą, stabilizuoti rinkas ir apsaugoti darbo vietas bei asmenines pajamas.

2.8. Inovatyviausia inicijuota, parengta ir šiuo metu įgyvendinama tiesioginio atsako į COVID-19 pandemiją priemonė neabejotinai yra programa „NextGenerationEU“, kurios pagrindinis tikslas yra sušvelninti neigiamus pandemijos padarinius.

2.9. Priemonės „NextGenerationEU“ ekspansinė fiskalinė kryptis buvo išskirtinai ir laikinai remiama pradėjus taikyti Stabilumo ir augimo pakto bendrąją nukrypti leidžiančią išlygą.

2.10. Tačiau fiskalinis išipareigojimas, taip pat ir priemonės, kurių imtasi nacionaliniu lygmeniu, brangiai kainavo, todėl fiskaliniai rodikliai pablogėjo.

2.11. Įmanomas skolos ir BVP santykio mažinimas turi būti vykdomas taip, kad būtų išvengta socialinės neteisybės ir nederamo neigiamo poveikio darbo rinkai. Norint pagerinti fiskalinius rodiklius, labai svarbu įgyvendinti integracinio ir tvaraus ekonomikos augimo strategiją.

Struktūrinės ir reguliavimo priemonės

2.12. COVID-19 pandemija atskleidė kai kuriuos rimtus struktūrinius Europos ekonomikos ir visuomenės veikimo sutrikimus. Todėl patirtis, iš kurios reikia pasimokyti po COVID-19, yra susijusi ne tik su naujos kasdienybės įtvirtinimu, bet ir su įgyvendinimo priemonėmis, kurios užtikrintų didesnę ekonominių ir socialinių sistemų atsparumą (o tai reiškia, kad jos turėtų būti ne tokios trapios ir pažeidžiamos). Šios priemonės apima ne tik socialiai sąžiningos dvejopos pertvarkos, veiksmingesnių ir tarpusavyje susietų sveikatos priežiūros sistemų ir medicinos paslaugų paskirstymo Europoje etapus, bet ir paramą konkurencingesnei euro zonai Europoje ir už jos ribų, įskaitant strategines investicijas, kuriomis remiama Europos pramonė ir stiprinama ES pozicija pasaulyje.

2.13. Pirmuoju pandemijos etapu padaryta didelė žala bendrajai rinkai, nes tradiciniai prekybos srantai tarp ES valstybių narių ir netgi jų viduje dėl griežtų ribojamųjų priemonių nutrūko. Situaciją pavyko išspręsti įsikišus Europos Komisijai, kuri atvėrė žaliuosius koridorius.

Finansinis tarpininkavimas

2.14. ES ir euro zonos bankų ir finansų sektorius įrodė savo tvirtumą ir atsparumą, nes po ankstesnės krizės buvo priimti nauji reglamentai ir taisyklės. Šiuo metu šis sektorius yra stipresnis kapitalo pagrindo ir portfelio būklės požiūriu. Tačiau gali kilti tam tikra rizika, susijusi su sektoriaus klientų mokumu, dėl kurio gali atsirasti daugiau neveiksnių paskolų.

Valdymas

2.15. Dabartinė krizė priminė mums, kad ES ekonomikos valdymo sistemos struktūra yra neišbaigta. Priėmus Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę Europos semestro pobūdis iš esmės pasikeitė: lėšų išmokėjimas yra susietas su konkrečioms valstybėms skirtų rekomendacijų įgyvendinimu, todėl jos tapo politiškai įpareigojančios. Pilietinė visuomenė turėtų aktyviau dalyvauti Europos semestro procese. Partnerystės principas, kuriuo jau seniai grindžiama sanglaudos politika, turėtų tapti veiksmingo pilietinės visuomenės dalyvavimo priemonės pagrindu.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK mano, kad ekonomikos atsigavimas labai priklausys nuo pandemijos intensyvumo ir skiepijimo kampanijų sėkmės, taip pat nuo struktūrinių aspektų (pavyzdžiui, labiausiai arba visiškai paveiktų sektorių, tokių kaip turizmo, svetingumo, transporto, kultūros ir laisvalaikio, veiklos rezultatų ir jų reikšmės ekonomikai). Taip pat labai svarbus bus galimas fiskalinės politikos lankstumas, suteikiantis galimybę imtis kompensacinių priemonių, ir šių priemonių veiksmingumas.

3.2. EESRK apgailestauja, kad dėl pandemijos poveikio ekonomikai euro zonos šalių ekonominiai rodikliai, fiskaliniai rodikliai, infliacija ir išorės balansas dar labiau skiriasi. Tai gali turėti didelės įtakos ekonominei ir socialinei padėčiai, paveiktų šalių ir visos euro zonos konkurencingumui, taip pat vidaus ir išorės disbalansui.

3.3. EESRK palankiai vertina tai, kad pagrindiniai ES ekonominės politikos subjektai, t. y. Europos Centrinis Bankas (su savo pirkimo programomis ir pagrindinėmis palūkanų normomis), Europos stabilumo mechanizmas (ESM ir jo makroekonominio stabilumo palaikymo priemonės) ir Komisija (su labai novatoriška NGEU iniciatyva, papildyta kitais veiksmais, taikomais susidarius nepaprastajai situacijai, kaip antai CRII ir (arba) CRII+, SURE, fiskalinės ir valstybės pagalbos taisyklių lankstumu, taip pat finansų reguliavimu, ir kitomis išskirtinėmis priemonėmis, suteikiančiomis valstybėms narėms būtina lankstumą priimti reikiamas krizių valdymo priemones) labai visapusiškai ir gana lanksčiai reaguoja į pandemiją.

3.4. EESRK yra įsitikinęs, kad nepaprastosios situacijos ekonominės politikos priemonių derinio taikymo rezultatai bus ypač svarbūs. Iš esmės reikia pasiekti bendrą ir suderintą susitarimą dėl pinigų politikos ir fiskalinės politikos priemonių. Turi būti priimtos atitinkamos reformos tvariam ekonomikos atsigavimui remti (be kita ko, taikant švarios energijos, skaitmeninimo, inovacijų ir žiedinės ekonomikos kūrimo priemones). Svarbus NGEU poveikis ir jos sąveika su kitomis ekonomikos politikos kryptimis, ypač didelį finansavimą gaunančiose šalyse.

3.5. EESRK palankiai vertina tai, kad nepaprastosios situacijos ekonominės politikos priemonių derinyje taip pat yra tam tikrų apribojimų, kad ateityje dėl dabartinės skatinamosios politikos būtų išvengta neigiamų pasekmių kainų stabilumui ir fiskalinės drausmės rodikliams vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu. Didelė rizika pirmiausia kyla būsimai viešųjų finansų raidai. Šiomis aplinkybėmis EESRK pabrėžia, kad reikia sąžiningos ir tvarios mokesčių politikos, be kita ko, kovojant su mokestiniu sukčiavimu ir agresyviu mokesčių planavimu.

3.6. EESRK tikisi, kad įgyvendinant NGEU ne tik bus sugrąžintas euro zonos ir ES ekonomikos lygis iki buvusio prieš pandemiją, bet ir bus remiamos svarbios struktūrinės politikos priemonės, visų pirma skirtos žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai vykdyti, deramai atsižvelgiant į užimtumo ir socialinius klausimus. Kalbant apie NGEU, EESRK palankiai vertina tai, kad per tokį trumpą laiką ES pavyko žengti tokį didelį žingsnį, tačiau taip pat mano, kad būtina stengtis pašalinti galimus trūkumus, pavyzdžiui, nepakankamą konsultavimąsi su pilietine visuomene rengiant nacionalinius ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus.

3.7. EESRK supranta, kad kita inovatyvi priemonė, sukurta ir įgyvendinta kaip tiesioginis atsakas į pandemiją, yra SURE, kuria siekiama remti Vyriausybių pastangas apsaugoti darbo vietas ir asmenines pajamas.

3.8. EESRK rekomenduoja kito fiskalinio konsolidavimo metu atsižvelgti į žaliojo biudžeto sudarymo praktiką^(?) ir paramą ekologiškoms viešosioms investicijoms, siekiant prisidėti prie ES žaliojo kurso ir geresnės ES fiskalinės padėties. EESRK puikiai supranta, kad dabartinė krizė daro didelį neigiamą poveikį viešiesiems finansams.

^(?) Diskusijoms skirtas dokumentas, Elva Bova (2021), *Green Budgeting Practices in the EU: A First Review*.

3.9. Nors EESRK įspėja, kad nereikėtų per anksti panaikinti bendroji nukrypti leidžiančios išlygos⁽³⁾, tačiau jis perspėja, kad kai pandemija akivaizdžiai baigsis ir prasidės atsigavimas, prireiks sutelkti dėmesį į fiskalinį tvarumą. Tuomet fiskalinė politika ir priemonės turėtų būti perorientuotos taip, kad vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu būtų priimtos atitinkamos strategijos. EESRK palankiai vertina Komisijos sprendimą 2021 m. rudenį iš naujo pradėti ES ekonomikos valdymo sistemos peržiūrą. Fiskalinės taisyklės turėtų būti visapusiškai taikomos tik jas peržiūrėjus. Vietoj „grįžimo“ EESRK rekomenduoja rinktis persvarstytos ekonomikos valdymo sistemos kelią⁽⁴⁾. EESRK nuomone, bet kokia būsima fiskalinė sistema turi būti palanki investicijoms, taikant subalansuoti biudžeto taisyklę viešosioms investicijoms ir nedarant poveikio vidutinės trukmės mokesčiams ir finansiniam stabilumui, skatinti augimą ir sudaryti sąlygas valstybėms narėms įgyvendinti anticiklinę politiką ekonomikos nuosmukio laikotarpiu.

3.10. EESRK pritaria reformoms, kuriomis siekiama sukurti veiksmingesnes ir sąžiningesnes viešųjų pajamų sistemas, kuriomis apmokestinimas būtų perkeliamas nuo darbo jėgos ir produktyvių investicijų, ir daugiau dėmesio būtų skiriama aplinkosaugos mokesčiams ir išorės sąnaudų įvertinimui bei veiksmingesnei ir tobulesnei paskatų struktūrai, kuria būtų ribojama mokesčių vengimo praktika.

3.11. EESRK palankiai vertina tai, kad, palyginti su ankstesne krize, ES ir euro zonos bankų ir finansų sektorių padėtis yra daug geresnė; konkrečiai, šie yra ne tokie pažeidžiami ir atsparesni. Tačiau tuo pačiu EESRK rekomenduoja nenuvertinti tam tikros mokumo rizikos, kuri gali kilti dėl sektoriaus klientų prarastų pajamų. Dėl to bankų balansuose galėtų atsirasti daugiau neveiksnių paskolų. EESRK palankiai vertina tai, kad euro zonos bankų sektorius įrodė savo stabilumą ir iki šiol krizė neturėjo jam didelio poveikio.

3.12. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad dėl sklandaus bendrosios rinkos veikimo euro zona ir visa ES ekonomika taip pat taps atsparesnė ir veiksmingesnė. Komitetas taip pat mano, kad ypač svarbu baigti kurti bendrąją rinką, kad būtų apribotas ekonominis nelankstumas ir trūkumai.

3.13. EESRK palankiai vertina tai, kad praėjusiais metais buvo patvirtintas konkretus ekonominės politikos priemonių derinys, kuriuo siekiama nedelsiant reaguoti į pandemiją ir kuris buvo nuolat koreguojamas atsižvelgiant į kintančią padėtį. EESRK mano, kad ES reagavimo priemonėmis būtų galima veiksmingai sušvelninti galimą neigiamą ilgalaikį krizės poveikį euro zonos ir ES ekonominės veiklos rezultatams ir ES darbo rinkoms bei sumažinti ekonominių ir socialinių skirtumų didėjimą. Kartu labai svarbu pašalinti didelį disbalansą, kad būtų galima veiksmingai apsisaugoti nuo didelės makroekonominės rizikos, įskaitant didėjančios nelygybės riziką.

3.14. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad gerai veikianti sveikatos priežiūros sistema, socialinės apsaugos ir nepaprastųjų situacijų sistemos yra labai svarbios teigiamai ilgalaikiai ir tvariai ekonomikos raidai. Pandemija atskleidė ir sustiprino šią sąsają, todėl ji taip pat turėtų būti atspindima įgyvendinant Europos socialinių teisių ramtį.

3.15. EESRK primygtinai rekomenduoja toliau dėti pastangas siekiant baigti kurti ekonominės ir pinigų sąjungos struktūrą, taip pat pritaikyti Europos semestrą prie programos NGEU, baigti kurti bankų sąjungą ir kapitalo rinkų sąjungą ir peržiūrėti ekonomikos valdymo sistemą. Reikėtų apsvaistyti, ar NGEU struktūra taip pat galėtų būti pavyzdys, kaip ateityje būtų galima sutelkti ir naudoti bendrus ES finansinius išteklius.

3.16. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad pagrindinis kovos su neigiamu pandemijos poveikiu priemonių rinkinys buvo parengtas 2020 m. pirmąjį pusmetį, t. y. prieš pat daugumai valstybių narių susiduriant su sunkiausiais pandemijos padariniais. Todėl būtų galima apsvaistyti galimybę atlikti priimtų priemonių aktualumo ir tinkamumo vertinimą. Rengiant prognozes svarbiausias vaidmuo tenka planavimui, nes planuojant bus sudarytos sąlygos toliau reaguoti į naujas aplinkybes, susidariusias dėl pandemijos, kuri toli gražu nėra įveikta, todėl nuolatinis planavimas yra būtinas.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija paskelbė septynias pavyzdines iniciatyvas, kuriomis remiantis atskirose valstybėse narėse bus galima praktiškai įgyvendinti Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę. Labai svarbu, kad šios iniciatyvos būtų suderintos su ekonomikos gaivinimo po COVID-19 sunkumais ir prioritetais, kurie buvo nustatyti Tarybos rekomendacijoje dėl ekonominės politikos euro zonoje.

⁽³⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 227.

⁽⁴⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 227, ir EESRK nuomonė savo iniciatyva „ES fiskalinės sistemos pertvarkymas siekiant tvaraus ekonomikos atsigavimo ir teisingos pertvarkos“ (ECO/553), žr. šio Oficialiojo leidinio p. 10.

4.2. EESRK vertina didelę Europos investicijų banko visos Europos garantijų fondo paramą euro zonos ir visos ES verslo sektoriaus apsaugai ir stiprinimui.

4.3. Kalbant apie ekonomikos gaivinimą, EESRK siūlo sutelkti dėmesį į ekonomikos augimą ir socialinį teisingumą, nes tai lems didesnes pajamas ir BVP. Kad būtų vykdoma tvirta fiskalinė politika, siekiant sumažinti našta ateities kartoms ir sumažinti riziką, susijusią su didesnėmis palūkanų normomis ar mažesne gamyba, reikia labiau plėtoti ekonominę veiklą, o tai galėtų būti daroma a) didinant viešąsias investicijas ir b) vykdant reformas, kuriomis būtų remiama pertvarka pereinant prie žaliosios ir skaitmeninės ekonomikos.

4.4. EESRK pripažįsta ir atsižvelgia į tai, kad kai kuriais atžvilgiais buvo reikšmingai pasimokyta iš ankstesnės krizės ir naudojantis šia patirtimi buvo remiamas makroekonominis stabilumas ir yra tvirtai įsitikinęs, kad pandemijos metu įgyta patirtis turėtų būti atspindėta nuolat vykdant reformas, kuriomis būtų siekiama mažinti įmonėms tenkančią administracinę našta, pasitelkus viešojo administravimo, MVĮ ir viso verslo sektoriaus skaitmeninimą, elektroninį identifikavimą ir veiksmingesnes teisingumo sistemas.

Bruselis, 2021 m. spalio 20 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos
leidinių biuras
L-2985 Liuksemburgas
LUXEMBURGAS

LT